

GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ *SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

EŞLER ARASINDA VUKU BULAN PROBLEMLERE DAİR KÜTÜB-İ
SİTTE'DE GEÇEN RİVAYETLERİN TAHLİLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emine İPEKDAL

HAZİRAN – 2019
GÜMÜŞHANE

GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ *SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

EŞLER ARASINDA VUKU BULAN PROBLEMLERE DAİR KÜTÜB-İ
SİTTE'DE GEÇEN RİVAYETLERİN TAHLİLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emine İPEKDAL

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ali KUZUDİŞLİ

HAZİRAN– 2019
GÜMÜŞHANE

KABUL ve ONAY

Prof. Dr. Ali KUZUDİŞLİ danışmanlığında Emine İPEKDAL tarafından hazırlanan“Eşler Arasında Vuku Bulan Problemlere Dair Kütüb-i Sitte’de Geçen Rivayetlerin Tahlili”isimli bu çalışma jürimiz tarafından Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı’ nda Yüksek Lisans Tezi olarak Oy Birliği / Oy Çokluğu ile kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim TOZLU (Başkan)

Prof. Dr. Ali KUZUDİŞLİ (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Abdülvehhab GÖZÜN(Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.. / ... /

Prof. Dr. Ekrem CENGİZ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BİLDİRİM

Yüksek Lisans / Doktora Tezi olarak hazırlamış olduğum “Eşler Arasında Vuku Bulan Problemlere Dair Kütüb-i Sitte’de Geçen Rivayetlerin Tahlili” isimli bu çalışmanın, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve alıntı yaptığım tüm çalışmaların kaynakçada yer aldığını taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

☐	Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir
☐	Tezim sadece Gümüşhane Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir
☐	Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir

.... / /

Emine İPEKDAL

ÖNSÖZ

Aile, kendisini oluşturan bireylere huzur veren, vazgeçilmez bir kurumdur. Aile insanın hayatta sahip olabileceği en değerli hazinedir. Bu hazineyi bereketlendirmek ya da tüketmek öncelikle eşlerin birbirleriyle kuracakları ilişkiye ve yürütecekleri beraberliğe bağlıdır. Eşler arasındaki bağlar, ailenin huzura yol alışının da garantisidir. İslam’a göre, dünya ve ahiret saadetine ermede, güçlü biçimde kurulan aile bağları büyük önem taşır.

Sosyo-kültürel değişimler, teknolojik ilerlemeler ve modern çağda farklılaşan hayat algısı, aile bireylerini olumsuz yönde etkilemekte, aileyi kuran ve yaşatan değerler bütününde ve ilişkiler ağında ortaya çıkan bozulmalar dikkat çekici bir şekilde gözlemlenmektedir. “Asr-ı saadette aile hayatı nasıldı? O dönemde aileler ne tür problemler yaşıyorlardı? Hz. Peygamber bu problemlere nasıl çözümler getiriyordu? Bu çözümlerdeki temel ilkeler günümüz ailelerinde görülen problemleri ortadan kaldırmaya yardımcı olabilir mi? Tezimizin konusu, sıraladığımız bu sorular çerçevesinde, eşler arasındaki problemlere değinen rivayetleri tespit edip onları anlam yönünden incelemektir. Bu sayede bugünün sorunları ile örtüşen durumlarda, hadislerin hikmet pınarlarından yol gösterici ilkeler keşfetmeyi umuyoruz.

Ailede eşlerin beklentileri karşılayamayarak birbirini anlama sorunları, uzlaşmazlıkların temel nedenleri arasındadır. Evliliklerde sorunların bir noktadan sonra çözülemez hale gelmesinden dolayı günümüzde eşler arasında ciddi uzaklaşmaların varlığı ve eşlerin psikolojik sorunlar yaşadığı görülmektedir. Sorunların halledilmesi adına, toplumun ve ailenin dini inanç ve değerlerinin ya da geçmişte yaşanmış olaylardan elde edilen deneyimlerin faydası fazlaca olacaktır.

Çalışma esnasında rehberlik eden hocam Prof. Dr. Ali Kuzudişli’ye teşekkür ediyorum.

Gayret bizden, tevfik Allah’tandır.

Gümüşhane - 2019
Emine İPEKDAL

ÖZET

[İPEKDAL, Emine]. Eşler Arasında Vuku Bulan Problemlere Dair Kütüb-i Sitte’de Geçen Rivayetlerin Tahlili, Yüksek Lisans Tezi, 2019, (X+136)

Bu tez çalışmasında, günümüz toplumunda aile içinde yaygın biçimde görülen problemler, hadisler ışığında değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmada, eşler arasında yaşanan olumsuz ilişkilerle ilgili olarak Hz. Peygamber'in ne tür tavsiyelerde bulunduğu, problemi nasıl çözdüğü ele alınmıştır.

Dini değerlerin ve aile hayatı içinde yaşananların insan hayatı üzerindeki etkileri kaçınılmazdır. Hızla değişen sosyo-kültürel yapı ve teknolojik gelişmelerin neticesinde gittikçe yıpranan aile ilişkileri, insanların dini hassasiyetleri göz önüne alınarak dini referanslar kullanmak suretiyle kısmen de olsa tamir edilebilir. Bunun için de çalışma, dinin ikinci ana kaynağının olumsuz olayların çözümündeki bakış açısını yakalamak ve ailelere rehberlik hizmeti sunmak açısından destek olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Aile, Eş, Hadis, Sünnet

ABSTRACT

[İPEKDAL, Emine]. The Analysis of Narrations Which Happen Between The Partners About the Problems in Kütüb-i Sitte, Master's Thesis, 2019, (X+136)

In this thesis, the problems that are common in the family in today's society are tried to be evaluated in the light of hadiths. In this study, what kind of advices the Hz. Prophet made and how he solved the problem about negative relations between spouses was discussed.

The effects of religious values and family life on human life are inevitable. Family relations, which are increasingly worn out as a result of rapidly changing socio-cultural structure and technological developments, can be partially repaired by using religious references considering the religious sensitivity of people. For this purpose, the study will support in terms of capturing the perspective of the second main source of religion about solving negative events and providing guidance services to families.

Keywords: Family, Spouse, Hadith, Sunnah.

İÇİNDEKİLER

DIŞ KAPAK

İÇ KAPAK

KABUL VE ONAYII

BİLDİRİM III

ÖNSÖZ..... IV

ÖZET..... V

ABSTRACT VI

İÇİNDEKİLER VII

KISALTMALAR LİSTESİ..... X

GİRİŞ1-2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İSLAM'DA AİLE OLMAK VE AİLE KALMANIN ÖNEMİ3-11

1.1.Ailenin Kurulması4

1.2.Aile Olmak5

1.3. Aile Emanettir6

1.4. Aile İmtihandır6

1.5. Hz. Peygamber'in Aile ve Eşe Yaklaşımı8

İKİNCİ BÖLÜM

2. EŞLER ARASINDA VUKU BULAN PROBLEMLERE İLİŞKİN

RİVAYETLER12-121

2.1.Evlenme Öncesi Sorun Alanları 13

2.1.1.Veli İzni 13

2.1.2.Kefaet..... 18

2.2.Evlilikte Eşlerin Dışındaki Kişilerin Etkileri	20
2.2.1. Zorlama Yoluyla Evlilik	21
2.2.2. Ayrılığa Yönlendirme	23
2.3.Duygusal Problemler	28
2.3.1.Kıskançlık	28
2.3.2.Sevgi Yoksunluğu.....	39
2.3.3.İletişime Açık Olmamak	41
2.4.Davranış Yanlılığı Sebebiyle Vuku Bulan Problemler	45
2.4.1.Yumuşak Tavrı ve Güzel Muamele Yoksunluğu	45
2.4.2.Kaba ve Fena Sözler	49
2.4.3.Bakış Açısındaki Olumsuzluklar	52
2.4.4.Sırrın İfşa Edilmesi	53
2.4.5.Dargın Durma, Gücenme	56
2.4.6.Dünyalık Talepler Konusunda Eşlerin Birbirini Bunaltması.....	59
2.4.7. İhmal	64
2.5.Adab Eksikliği Sebebiyle Vuku Bulan Problemler	65
2.5.1.Kadının Eşine Süslenmesi Konusunda Zaafiyeti.....	65
2.5.2.Eşlerin Ailede Hizmet Problemi	70
2.5.3.Habersiz Hareket.....	71
2.5.4.Kocanın İznini Gerektiren Durumlar	72
2.5.4.1.Nafile İbadet Yapılması ve İbadetlerin Artırılması.....	73
2.5.4.2.Mahremiyet	75
2.5.4.3.Ev Dışı Problemler	77
2.5.4.4.Eşlerin Hoşlanmadığı Şeyler.....	79
2.6.Kişisel Zaaflar	81
2.6.1.Gereksiz ve Boş Konuşma	81
2.6.2.Öfke ve Zorlama	82
2.6.3.Aldatma.....	88
2.6.4.İftira	91
2.6.5.Şiddet	95
2.7. Hak Ve Sorumluluklar Noktasındaki Problemler.....	100
2.7.1. Nafile İbadet İle Eşin Hakkına Engel Olunması.....	100

2.7.2. Mehir.....	103
2.7.3. Nafaka.....	108
2.8. Kısırlık Ve Fiziksel Hastalıklar	112
2.9. Boşanma Ve Boşanma Sonrası Anlaşmazlıklar	116
2.9.1. Talâk	117
2.9.2. Çocuğun Velâyeti	119

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. AİLEDE PROBLEMLERİ İZALE EDECEK TEMEL DİNAMİKLER.....	123
3.1.Ailenin Bireylerinde Olması Gereken Vasıflar	123
3.2.Ailenin Manevi Temelleri	124
3.2.1.Eşlerin Ailedeki Konumlarını Bilmeleri.....	125
3.2.2.Sevgi ve Merhamet	126
3.2.3.Adalet.....	128
3.2.4.İhsan.....	128
3.2.5.Sadakat.....	130
3.2.6.İffet.....	131
3.2.7.Geçinmek İçin Emek Harcamak	132
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	133-135
KAYNAKÇA	136
ÖZGEÇMİŞ.....	142

KISALTMALAR LİSTESİ

a.c.	: Azze ve Celle
a.g.e.	: Adı geçen eser
b.	: Bin, ibn
bkz.	: Bakınız
bt.	: Binti
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
h.	: Hicrî
m.	: Milâdi
H.z.	: Hazreti
çev.	: Çeviren
İSAV.	: İslâmî İlimler Araştırma Vakfı Yayınları
İFAV.	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları
r.a	: Radiyallahu Anh
r.anha	: Radiyallahu Anha
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
ss.	: sayfadan sayfaya
sav	: Sallallahu Aleyhi Vesellem
TDV.	: Türkiye Diyânet Vakfı
ts.	: Tarihsiz
thk.	: Tahkik
vd.	: ve diğerleri
vs.	: ve sâire
ys.	: Basım yeri yok
Yay.	: Yayıncılık

GİRİŞ

Aile küçük bir filizden büyüyüp gelişen, kökleri toprağa tutunurken dalları göğe uzanan bir çınar gibidir. Hz. Âdem'in ailesinden bugüne bizi birbirimize bağlayan en önemli değerlerimiz sevgi, merhamet, adalet, güven ve ihsan temeli üzerine kurulu ailelerimizin her zerresi değerli, her ferdi özeldir.

İslam, ortaya çıktığı toplumda yeni düzenlemeler oluştururken evlilik bağı ile bir araya gelen eşler arasında da haklar ve sorumluluklar çerçevesinde bazı yenilikler getirmiş, bunlar Hz. Peygamber'in sözlerinde ve uygulamalarında hayat bulmuştur. Hz. Peygamber'in bu uygulamalarını zamana ve zemine göre değişebilen şartlar içerisinde değerlendirip hayata geçirmek ayrıca onun tutum ve davranışlarına yön veren zihin dünyasını da tahlil ederek ne dediğinden çok, neyi oluşturmak istediğini görmek gerekmektedir.

Konu ve Problem: Modern kültür bireyselliği ön plana çıkararak insanlarda varolan “ben” merkezli duyguların aktif hale gelmesine sebep olmuş, tüketim, başarı ve hazzın temel alındığı yoğun yaşantıda dini ve manevi değerler geri planda kalarak “tevazu, fedakârlık, paylaşma, samimiyet, vefa, kırmama, kırılmama” gibi hasletler önemini kaybeder hale gelmiştir. Bireyselliğin ön plana çıkması, birlikteliğin en kuvvetli yaşandığı aile ortamında da iletişimsizlik, anlaşmazlıklar, sadakatsizlik, aile içi şiddet gibi problemler sıkça görülmeye başlamış, bu da boşanma vakalarının artmasına zemin hazırlamıştır.

Dini ve manevi değerlerin aile içi uyuşmazlıklarda sağduyuyu geliştiren ve rehberlik aracılığıyla rahatlama ortamı sağlayan bir tarafı vardır. Dini yaşantıyı en güzel şekilde kendi yaşantısında gösteren Hz. Peygamber'in olaylara bakış açısını, problemlere yaklaşımını ve geliştirdiği davranış şekillerini anlatmak, özellikle dindar bireyler üzerinde etkili olmaktadır. Bu nedenle günümüz aile içi problemlerle eşleştirilebilecek muhtevaya sahip hadislerin araştırılması ve bir araya getirilmesi yararlı olacaktır.

Amaç ve Yöntem: Aile yaşamı ile alakalı ayet ve hadislerden örnekler sunma şeklinde özetleyebileceğimiz dini yaklaşım tarzı, aile içinde sorunlar yaşayan Müslüman eşler üzerinde etkili olmaktadır. Aile içi uyuşmazlıkların çözümünde yardımcı olacak

dini referanslar bulmak amacıyla Kütüb-i sitte adıyla meşhur olmuş altı hadis kitabında yer alan hadisler taranmıştır. Elde edilen hadisler, aile eksenli yaşanan problemlerin çözümünde referans olarak kullanılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde “Aile Olmak ve Aile Kalmanın Önemi” işlenmiştir. Aile, toplumun küçük bir örneğini teşkil eder. Bu nedenle ailede yaşanacak sorunlar ve çalkantılar topluma ve toplumsal işleyişe tesir edecektir. Bu bölümde sorunları en aza indirecek dinin aile modeli üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde “Eşler Arasında Vuku Bulan Problemlere İlişkin Rivayetler” incelenmiştir. Dokuz ana başlıktan oluşan bu bölümde Hz. Peygamber’in Kütüb-i sitte’de yer alan hadis-i şerifleri içerisinde eşler arasındaki anlaşmazlıklara değinen rivayetlerden örnekler alınmıştır. Her konu başlığında en az bir hadis-i şerifin metni ve tercemesi alınmış, konu ilave hadis tercümeleri ile zenginleştirilmiştir. Kütüb-i sitte içinde Buhârî metinlerine öncelik verilmiş, dipnotta da ilk kaynak olarak gösterilmiştir. Konuyla alakalı olarak Buhârî şerhi Ümdetü’l-kârî’den faydalanılmıştır. Ayet tercümelerinde ise Diyanet İşleri Başkanlığı Kuran-ı Kerim meali temel alınmıştır. Aile içi problemlerin tespiti ve genel çözüm önerilerinde, bu alanda yazılan psikoloji ve rehberlik eserlerinden yararlanılmıştır. Kaynaklardan analiz ve tarama yöntemiyle veriler toplanıp sentezlenmiştir.

Üçüncü bölümde “Ailede Problemleri İzale Edecek Temel Dinamikler” üzerinde durulmuş, özlenen sağlam ve huzurlu ailelerin kurulması için gereken manevi değerler ele alınarak eşlerin olası problemlerinde, bu değerlerle donanmış şekilde uyuşmazlıklara yaklaşılması arzu edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İSLAM'DA AİLE OLMAK VE AİLE KALMANIN ÖNEMİ

Aile; sıhriyet ve kan bağlarıyla birbirine bağlanmış, çoğunlukla ortak bir meskende yaşayan, aynı geliri paylaşan, genellikle ana, baba ve çocuklardan oluşan bir topluluktur. Aile aynı zamanda, aile bireylerinin birbiri üzerinde etkileşimde bulunduğu ve bir kültürel mirası, belli bir görgüyü kuşaktan kuşağa geçiren bir topluluktur¹. Diğer bir tanıma göre ise; “Aile; doğum, evlilik ve süt bağı ile birbirine bağlı bulunan fertlerin meydana getirdiği sosyal bir kurumdur.”²

Aile, çocukluktan gençliğe, yetişkinlikten yaşlılığa uzanan hayat serüveninin adıdır. İnsan, ailesi ve akrabaları sayesinde korunup kollanmanın, sevilip sayılmanın, güvenip inanmanın, acıyı da mutluluğu da paylaşmanın, huzura kavuşmanın tadına varır; ahlakını, inancını, kültürünü, geleneğini ve değerlerini ailesinden miras alır. Duyguları ailede öğrenir, ilk alışkanlıklarını orada kazanır. Kısacası aile demek birlik demektir.

Ailenin kurulması, korunması ve güçlendirilmesi sadece aile adına kazanılacak bir hayırdan öte toplumu kurtaracak bir sosyal faydadır. Aile birlikteliğinin kalıcı olması ve mutluluk getirmesi, yaş ve cinsiyet farkı gözetmeksizin aile içinde her bireyin sevgi ve saygı görmesi ile yakından ilişkilidir. Aile bireylerinin kendine has karakterleri, tecrübeleri, öncelikleri, hayalleri, fikir ve idealleri olması doğaldır. Aile huzuru, ancak bütün bu farklılıkları tanımakla, onları zenginliğe dönüştüren bir hassasiyet göstermekle ve sağlıklı bir iletişim örgüsü kurmakla sağlanabilir. Aileye katılan yeni üye ailesinin kendisine açtığı dünya görüşü ile hayata başlar. Çocukluğu yaşar, gençliği tadar ve yetişkin olur. Hayatının her safhasında kendisine destek olan, cesaret veren eğitimini üstlenen aile ortamı bir okul gibidir. İnsan fedakârlığı, vefayı, ahlak ve inancı öğrenir. Ölümün üzüntüsünü de, düğünün eğlencesini de ailesinde paylaşıp yaşar. Sorumluluğu, adaleti ve onuru ailesinde görür. Aile insanın hayat kaynağıdır.

¹ Şahinkaya, Rezan, **Aile İlişkileri**, Kardeş Mat., Ankara 1981, s. 9.

² Karaman, Hayrettin, **İslam'da Kadın ve Aile**, Ensar Neş., İstanbul 2006, s. 59.

1.1. Ailenin Kurulması

İslam'a göre, eşi ve benzeri olmayan Allah her varlığa bir eş hediye etmiştir. Varlıkların en değerlisi olan insanoğluna da bir eş vermiş, onu yalnız bırakmamıştır. İslam öğretilerine göre, ailenin kurulmasıyla “huzur” ortamına kavuşan kadın ve erkek olmak üzere eşler arasında Allah tarafından örülen bağlar Kur'an'da şöyle anlatılır: *“Onlara ısınp kaynaşasınız diye size kendi türünüzden eşler yaratıp aranıza sevgi ve şefkat duyguları yerleştirmesi de O'nun kanıtlarındandır. Doğrusu bunda iyi düşünen kimseler için dersler vardır.”*³

İslam öğretilerine göre, yeryüzünün ilk ailesinde, Hz. Âdem ve eşi Hz. Havva'nın hayatları bir yuvada birleşir. Hayat bir sınavdır ve Âdem ile Havva'nın çocukları bu sınavın maddi manevi güçlüklerini beraberce göğüslemek üzere yolculuğa çıkarlar. Çünkü birbirlerini kollayan, bütünleyen ve destekleyen davranışlarıyla onlar, Hz. Peygamber'in ifadesiyle “Bir bütünün benzeşen ve diğerini tamamlayan iki yarısıdır.”⁴ Kur'an-ı Kerim'de aile kurulması “*Aranızdan bekâr olanları evlendirin...*”⁵ ayetiyle tavsiye edilirken, sünnette ailenin kurulması ve aile olmanın hayırları üzerinde durulur: *“Evlenme imkanı bulanınız evlensin. Çünkü evlenmek, gözü haramdan çevirmek ve iffeti korumak için en iyi yoldur.”*⁶ Dini nikâh töreninde “Allah'ım! Bu anlaşmayı uğurlu ve bereketli eyle. Yeni evlenen çifti, muhabbet ve bağlılık duygularıyla kaynaştır. Aralarına nefret, fitne ve ayrılığın girmesine izin verme. Tıpkı Âdem ile Havva'yı, Hz. Muhammed ile Haticetü'l Kübra'yı, Ali ile Fatımatü'z-zehra'yı kaynaştırdığın gibi.” İfadeleriyle dua edilir. Hadislerde, yuvanın huzur içinde devamı için bireyler üzerine düşen sorumluluklar hatırlatılmıştır. Allah Resûlü şöyle buyurur: “Dikkat edin! Sizin hanımlarınızın üzerinde hakkınız olduğu gibi, hanımlarınızın da sizin üzerinizde hakkı vardır.”⁷

İslam'a göre insan evlenince kendisi için huzur ortamına kavuşur ve Allah'ın desteğini görür. Hz. Peygamber iffet ve onurunu korumak için aile kurmak isteyenlere

³ Rum, 21/21.

⁴ Ebû Dâvud, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdi es-Sicistani, **es-Sünen**, thk. Muhammed Muhyiddîn Abdülhamit, Beyrut, Tahâret, 94.

⁵ Nur, 24/32.

⁶ Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî, **el-Câmi'u's-sahîh**, thk. Muhammed Zahîr b. Nâsirun-Nâsir, nşr., Muhammed Fuat Abdülbakî, h. 1422, Şam, Nikâh, 1,3.

⁷ Tirmizî, Ebû İsmâ Muhammed b. İsmâ, **el-Câmi'u's-sâhîh**, thk. Ahmet Muhammed Şakir, Mısır 1975, Radâ, 11.

Allah'ın mutlaka yardımcı olacağını müjdeler⁸. Aile, gelişigüzel kurulmuş bir yaşam alanı olmadığı gibi; bilinçli bir şekilde biraraya gelinen, Allah'ın rahmeti ile korunan, O'nun nimet olarak lütfettiği çocuklar ile büyüyen, güzelleşen ve geleceğe uzanan kıymetli bir kurumdur. Aile, toplumun çekirdeği, özü, yapı taşıdır. Evlilik sayesinde sadece iki bedenın korunması değil, bütün bir toplumun temiz bir nesle kavuşması mümkün olur. Aile kurmak iki insanı birleştirdiği gibi, aynı zamanda bir toplumun da inşasına vesile olur.

1.2. Aile Olmak

Aynı özden yaratılan⁹ iki insan, nikâh gibi “*ağır bir sözleşmeye*”¹⁰imza atarak eş olur. Böylece aile birliğinin kurulması sağlanır. Nikâhla birlikte aile birliğini oluşturan eşler, aile olmanın yükümlülüklerini üstlenmiş olurlar. Birliğin kurulması bundan sonraki süreçte sorumluluğun farkına varılması ve tarafların meseleleri olgunlukla karşılamalarını gerektirir.

Aile kurmak kadar aile olmak da önemlidir. Aynı çatı altını paylaşmak ya da aynı soy ismi taşımak, aile olmak için yetmez. Aynı duygu ve düşünce dünyası içinde buluşmak mümkün olmasa da karşılıklı birbirinin duygularını dinlemek ve paylaşmak lazımdır. Hz. Mevlana'nın dediği gibi, “*Aynı dili konuşanlar değil, aynı duyguyu paylaşanlar anlaşabilir.*”

Ailede bedenlerin yakınlığı kadar gönüllerin de yakınlığına ihtiyaç vardır. Kişiler aynı ortamı paylaşırsalar da birbirinden ruhen uzak olabilirler. Bu da ailenin devamı noktasında uyumu zorlaştırır.

Kur'an, “*Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirinin dostudur. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar.*”¹¹buyurur ve iyilikte yardımlaşmanın örneği olarak bize İmran ailesini anlatır¹². Kur'an'da yer alan bir ifadeye göre Allah'ın “*Siz ve eşleriniz sevinç ve mutluluk içerisinde cennete girin.*”¹³diyeceği haber verilmektedir.

⁸ Nesâî, Ebû Abdırrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî, **es-Sünen**,thk. Abdülfettah, Ebû Gudde, Halep 1986, Cihâd, 12.

⁹ Nisâ, 4/1.

¹⁰ Nisâ, 4/21.

¹¹ Tevbe, 9/71.

¹² Âl-i İmrân, 3/33-34.

¹³ Zuhruf, 43/70.

O halde İslam’a göre aile demek, nikâh ve kan bağının çok ötesinde bir duygu ve fikir bağı kurmak demektir. Gönül birliği etmek ve Allah’ın hoşnutluğuna yakışır bir yaşamı paylaşmak demektir. Sadece bu dünyada değil ahirette de bir arada olacağının bilinciyle hareket etmek demektir.

1.3. Aile Emanettir

Bir ailenin kurulması akabinde huzurla sürdürülüp devam ettirilmesi emanet bilincinde olmayı gerekririr. Aile içerisinde birbiriyle yakın ilişki içerisinde olan her bir birey, “mülkiyet bağı” ile değil, “emanet bilinci” ile birbirine tutunabilir. Bu nedenle ailenin bir bireyi aynı ailenin başka bir bireyinediledikleri gibi davranamazlar. Emaneti suistimal edenler sonuçlarını düşünerek basiretli olmalıdır.

Veda Haccı’nda büyük bir kalabalığa seslenen Hz. Peygamber, emanetin gerçek sahibini şöyle hatırlatır: “Kadınlar hakkında Allah’tan korkun. Çünkü siz onları Allah’ın emaneti olarak aldınız ve Allah’ın adını anarak (nikâh kıyıp) onları kendinize helal kıldınız.”¹⁴ Dolayısıyla eş olmak, sınırsız egemenlik kurarak eşine hâkim olmak değil, hayatı kolay, güzel ve yaşanır kılma yolunda ona destek olmak demektir. İnsan eş olduktan sonra, anne baba olmakla yeryüzünün en değerli varlığı olan insanı yetiştirmeye namzet olur. Elleri ilgiye, sevgiye, eğitime ihtiyacı olan yavru da bir emanettir ve ona karşı sorumluluklar da artarak devam eder. Bu konuda Kur'an'da yer alan şu iki ayet dikkat çekicidir: ...“*Mal ve evlatlar, dünya hayatının süsüdür.*”¹⁵ buyurur Allah ve şunu ekler: “*Bilin ki mallarınız ve çocuklarınız birer imtihan vesilesidir. Katında büyük mükâfat olan ise ancak Allah’tır.*”¹⁶

1.4. Aile İmtihandır

Ailenin imtihan oluşu sabır gerektiren, emek isteyen, ciddi bir yapısı olması sebebiyledir. Hayatta roller değişebilir, bugün çocuk iken yarın anne, evlat iken yarın eş olunur ama ömür devam ettikçe aileye olan ihtiyaç ve aileyle olan imtihan da sürüp gider. Aile bağları zaman ve mekânla sınırlanamayan bir ayrıcalığa sahiptir. Aile hayatı sadece bu dünyaya hitap eden değil, çok ötelere, ahirete uzanan bir hayattır. İnsan

¹⁴ Müslim, Ebu’l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî, **el-Câmi’u’s-sâhîh**, thk. Muhammed Fuat Abdülbaki, Beyrut, Hac, 147.

¹⁵ Kehf, 18/46.

¹⁶ Enfâl, 8/28.

küsmekle, reddetmekle, sütünü haram etmekle, ya da dönüşü olmaz yeminler etmekle yakınlarını ve aile fertlerini hayatından soyutlayamaz.

Ailede her tür sevinç veya üzüntüye yol açan gelişmeler, aslında eşlerin birbiriyle imtihanıdır. Örneğin çocuk, her yaşında anne babası için imtihan demektir. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'in mesajı şudur: *“Ey İman edenler! Mallarınız ve evlatlarınız Allah'ı zikretmekten sizi alıkoymasın. Kim bunu yaparsa, işte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir.”*¹⁷

Aile hayatında dengeleri gözetmek gerekir. Eşlerden her birinin hakkı kadar sorumluluğu, özgürlüğü kadar kısıtlılığı vardır. Ne ezen ve üzen ne de ezilen ve üzülen olmak gerektir. Her kurumda olduğu gibi ailenin temelinde de adalet vardır. Bununla birlikte ailede müsamaha ve şefkat daha ağır basmalıdır. İşte bu yüzden Hz. Peygamber *“Sizin en hayırlınız, ailesine karşı hayırlı olanınızdır.”*¹⁸ buyurmuştur.

Aile bütünlüğünün korunması, aileye emek vermekle mümkündür. Kişinin imtihanı eşiyle geçinmekte zorlanmak olabildiği gibi bazen de eşini yitirmekle olur. Evlat konusunda da bazen yokluğu bazen varlığıyla insan sınanır¹⁹. Her durumda da Hz. Peygamberin uyarısına muhataptır. *“Ailenin senin üzerinde hakkı var!”*²⁰

Aile hayatı, *“Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakkı gibi, kadınların da erkekler üzerinde meşru hakları vardır.”*²¹ ilkesi üzerine devam etmesi gerekirken aile içinde kırgınlıklar ve gerilimler ile aile bütünlüğü sarsılabilir. Böyle bir durumda Kuran, aile birliğinin korunmasından yana tavır alarak eşlere şöyle seslenir:

*“Allah'ın bazılarını bazılarından üstün kılmasından ve erkeklerin mallarından harcamalarından dolayı, erkekler kadınları kollayıp gözetirler. İyi kadınlar, gönülden saygılı olup Allah'ın kendilerini korumasına karşılık, saklı olanı muhafaza ederler.”*²²

*“Ey inananlar! Kadınlarla iyi geçinin. Onlardan hoşlanmasanız da Allah sizin hoşlanmadığınız bir şeyde birçok hayırlar takdir etmiş olabilir.”*²³

¹⁷ Münâfikûn, 63/9.

¹⁸ Tirmizî, Menâkıb, 63.

¹⁹ Martı, Huriye ve Bayraktar Karahan Fatma, **Ailem**, DİB Yay., Ankara 2018, ss. 13-23.

²⁰ Buhârî, Edep, 86.

²¹ Bakara, 2/228.

²² Nisa, 4/34.

²³ Nisa, 4/19.

Müminlerin yuvalarında çatışmalar haksızlığa yol açmadan çözümlenir, üzüntüler sabır ve sağduyu ile onarılsa, problem olarak başlayan durumlar tecrübeye dönüşüp rahmet vesilesi olabilir. Geçim için iki tarafın da çaba sarfetmesi gerekir.²⁴

Alınan bütün tedbirlere ve yapılan uyarılara rağmen karı-koca arasındaki problemler devam ediyorsa arabuluculuk görevi için ailenin yakınları devreye girebilir. Bu konu Kuran’da şöyle ifade edilir: *“Eğer karı-koca arasında ayrılıktan endişe ederseniz, erkeğin ailesinden bir hakem ve kadının ailesinden bir hakem gönderin.”*²⁵

Allah ailenin dağılmaması için halisane yapılacak çalışmalara yardım edeceğini ve başarıyla sonuçlandıracağını aynı ayette haber verir: *“Onlar karı- kocanın arasını bulmak isterlerse Allah onları muvaffak eder. Gerçekten de Allah her şeyi bilir, her şeyden haberdardır.”*²⁶

“Misak-ı galîz” yani ağır bir sözleşme ile kurulan aile, bir araya gelmesi için yine de sonuç alınamamışsa güzellikle sona erdirilir. İhsan üzere hareket edilir:

*“Boşanma iki defa olur; ondan sonrası ya iyilikle geçinmek, ya da ihsanla/ güzellikle bırakmaktır. Kadınlara vermiş olduğunuz şeyden hiçbirini geri almak size helal olmaz.”*²⁷

Sonuçta insan, *“Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun!”*²⁸ hükmü gereğince, kendisini ve ailesini her türlü kötünden ve kötülük fiilinden uzak tutmakla yükümlüdür. Bütün zorluğa rağmen, hayat imtihanında aile göz ardı edilmemeli, mutluluk dışarıda değil evinde aranmalıdır. Tüketen değil besleyen, zayıflatan değil güçlendiren, yok sayan değil saygı duyan, inciten değil değer veren, huzurlu bir aile hayatı için emek vermelidir²⁹.

1.5. Hz. Peygamber’in Aile ve Eşe Yaklaşımı

Sosyal bir varlık olan insan toplumda ne denli önemli ise bir toplum için de o toplumun temel yapısını meydana getiren aile o kadar önemlidir. Yeni bir medeniyet

²⁴ Yaman, Ahmed; Görgülü, Ülfet; Yüksel Uysal, Şule, **Yuva Kurmak Aile Olmak**, DİB Yay., Ankara 2018, ss. 25-26.

²⁵ Nisa, 4/35.

²⁶ Nisa, 4/35.

²⁷ Bakara, 2/229.

²⁸ Tahrîm, 66/6.

²⁹ Martı, **Ailem**, s. 24.

inşa eden Hz. Peygamber de toplum içinde aileye çok önem veriyordu. Hz. Peygamber'in örnek uygulamasında gösterilen İslam'ın, aileye verdiği önemi şu şekilde özetleyebiliriz:

1- Yüce Allah'ın insanlığa usve-i hasene olarak gönderdiği Resûlü evlenmiş, aile kurmuş; eş, baba, dede, kayınpeder gibi aile içindeki rolleriyle örnek davranışlar ortaya koymuştur.

2- Evlenmeyi tavsiye etmiş, Allah'a daha yakından ve daha iyi kulluk edebilmek için aile hayatını terk etmek isteyenleri vazgeçirmiştir.

3- Evlenmeyi kolaylaştırmış, nikâhı ve maddi külfetini en aza indirmiştir.

5- Evlenmek, aile kurmak isteyip de birtakım engeller yüzünden bunu gerçekleştiremeyenlere yardımcı olmuş, aile olmalarına öncülük etmiştir.

6- Sağlıklı bir yuvanın kurulması için ailede eşlerin gayeye uygun tercih edilmesi çok önemlidir. Hz. Peygamber eş seçimi konusunda uyarılarda bulunmuş ve sağlam ölçüler getirmiştir.

7- Huzurlu, sağlıklı ve verimli, bir aile hayatı için gerekli düzenlemeleri ilâhi irşad doğrultusunda yapmış, aile hayatının değişime açık yönlerini örf ve adet gibi gelişmelere bırakmıştır. Ailede görevler, yardımlaşma, nafakanın incelikleri, muamelat gibi değişime açık bulunan hüküm ve uygulamalar örf ve âdete bırakılmış, bunların marufa göre yürütülmesi esas alınmıştır.

8- Ailenin fertleri arasında çıkabilecek anlaşmazlık ve sorunlar ile ilgilenmiş, bütün bu problemleri aileyi sürdürme ve huzuru tesis etme yönünde çözüme kavuşturmuştur. Müslümanlara da bozulan aile ilişkilerini düzeltmeyi tavsiye etmiş, bu maksatla gerektiğinde beyaz yalan olarak nitelendirilebilecek sözler dile getirmeyi bile caiz görmüştür³⁰.

9- Çocukların eğitiminden birinci derece aileyi sorumlu tutmuştur.

10- Aile fertlerinin aile bağlarına, bu bağın gerektirdiği sorumluluk ve edebe uygun hareket etmelerini emretmiştir.

11- Ailenin huzurlu bir yuva, bir sığınak ve eğitim mekânı olabilmesi için önce eşler arasında sevgi, saygı ve merhametin bulunması gerekir. Bu yüzden Hz. Peygamber muhabbeti olmayıp birbiriyle geçinemeyen ve birbirinin haklarına tecavüz eden eşler arasında da başka çare kalmadığında boşanmaya izin vermiştir. Fakat bunun aile meclisi

³⁰ Tirmizî, Birr, 26.

ve hakemlik kurumuna yer vererek, ailenin mahremiyetini muhafaza ederek, İslam kardeşliğine ve geçmişte yaşanmışlıklara zarar vermeden uygulanmasını istemiştir.

Hâsılı Hz. Peygamber aile içinde eşin tamamlayıcı ve destekleyici yönünü göstererek bütünlük vurgusunu ön plana çıkarır. Aslında bu Allah Resûlü'nün eş konusunda değeri gösteren en güçlü tavrıdır. O (sav), iki eşin birbirinde yok olmayan ama birbirinden de uzağa düşmeyen bir konuma sahip olduğu yaklaşımını benimser. Genel uygulamalara ve geçmişten gelen sürece bakıldığında eş, diğer eş tarafından kontrol edilen anlamında görülmektedir. “Buradaki en büyük tehlike, çoğunlukla erkeğin bazen de kadının kontrolünde süren, tek elden yürütülen yani “doğrusal” bir ilişkinin varlığıdır. Oysa eş kelimesinin bizzat kendisi, taraflardan birini başkalaştırmaya, ötelemeye ve etkisizleştirmeye izin vermeyecek şekilde “iki uçlu”dur. Dolayısıyla eşler arasındaki ilişki “döngüsel” ve bütünleyici olmalıdır. Bu da ancak her iki eşin de “insan” olarak muhatabının varlığına saygı duyması ve onun gerçekliğini kabul etmesi ile mümkündür.”³¹

Bu açıdan değerlendirdiğimizde Hz. Peygamber'in, eşlerine karşı anlayış ve sabrı daha net anlamlandırılabilir. Hz. Peygamber (sav), başka eşinin yemek göndermesini kıskanarak tabağa vurup kırılmasına sebep olan Hz. Aişe'nin davranışı karşısında, bunun doğal bir his olduğunu düşünerek kıskançlık davranışını yadırgamamakta; tabağın parçalarını toplarken çevresindekilere de “Anneniz kıskandı!” ifadesiyle hoşgörölü halini göstermektedir³². Hz. Peygamber, eşlerinin olumlu veya olumsuz duygularını rahatça ifade edebilecekleri bir iletişim tarzı geliştirmiştir. Bu yüzdendir ki memnun olduğunda ‘Muhammed’in Rabbine yemin ederim ki’ diye konuşan Hz. Aişe'nin dargın olduğunda ‘İbrahim’in Rabbine yemin ederim ki’ demesinden rahatsız olmadan bu durumu makul karşılayabilmektedir³³. İşte Hz. Peygamber, fitratta var olup gelen değeri benimseyip ve eşlerinin gerçekliği ile aykırı düşmeden onların özgünhallerini kabullenmiş ve ilişkilerini de bu minvalde şekillendirmiştir³⁴.

Sonuç olarak; genişten dara doğru birbiri içine girmiş, her birinin diğerini tamamladığı ve koruduğu aileinsanlığın temelini teşkil etmektedir. İslam'ın ve son

³¹ Martı, Huriye, **Hakları ve Saygınlığıyla İslam'da Kadın**, TDV Yay., 2018, s. 31.

³² Buhârî, Nikâh, 108.

³³ Buhârî, Nikâh, 109.

³⁴ Martı, **Hakları ve Saygınlığıyla İslam'da Kadın**, s. 32.

peygamber olan Hz. Muhammed'in (sav) aileye verdiği önem ve bu önemle uygun eğitim, yönlendirme düzenlemeler sayesinde İslam ailesi, asırlar boyu kendisinden bekleneni vermiştir ve vermeye devam etmektedir³⁵.

³⁵ Karaman, Hayrettin, **İslam'da Kadın ve Aile**, Ensar Neşriyat, 1994, s. 361.

İKİNCİ BÖLÜM

2. EŞLER ARASINDA VUKU BULAN PROBLEMLERE İLİŞKİN RİVAYETLER

Aile, kadın ve erkekten oluşan küçük bir cemiyettir. Bir arada yaşanması, birbirine ihtiyaç duyulması ve sıkıntıların birlikte bertaraf edilmesi, aileyi oluşturan eşlerin ilişkisine bağlıdır. Geçmişte kadın ve erkek eşler arasında meydana gelen problemler bugün de devam ederken kimi meseleler de zaman ve mekân şartlarına bağlı olarak değişiklik gösterdi.

Hız. Peygamber'in günlük hayatta insanlarla ilişkileri çerçevesinde ortaya koymuş olduğu davranışları ve sözleri, ihtiyaca binaen ifade edilen çözüm önerileri hadis külliyatlarında günümüze kadar ulaşmıştır. Bunlar arasında eşler arasındaki münasebetlerde meydana gelen müşküllere ve sonuçlarına dair rivayetler de önemli yer tutar. Mesela, Ebû Hüreyre'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerif, doğması muhtemel bir kavga ortamından olayın farklı boyutlarının değerlendirilmesine vesile olmuştur. Rivayet şu şekildedir:

Bir adam Hız. Peygamber'e geldi ve "Ey Allah'ın Resulü, karım siyah bir çocuk doğurdu." (diyerek karısı hakkında şüphesini dile getirdi). Hız. Peygamber ona: "senin develerin var mı?" dedi. O: "Evet, var." dedi. Hız. Peygamber "Bunların renkleri nasıldır?" diye sordu. Adam: "Kırmızı" diyerek cevap verdi. Hız. Peygamber "İçlerinde yağız olan var mı?" dedi. O: "Evet, var." dedi. Hız. Peygamber: "O halde bu nereden geldi." dedi. O: "İhtimal onu bir damar çekmiştir" dedi. Hız. Peygamber: "İhtimal senin bu çocuğunu da damar çekmiştir." buyurmuştur. Görüldüğü üzere insan kafasındaki önyargı ile suçlayıcı bir pozisyona girebilir. Burada mesele olaylara objektif bakarak genel bir değerlendirme yapmak ve geniş düşünebilmektir.

Kütüb-i sitte'de³⁶ yer alan eşler arasında vuku bulan problemlere dair rivayetlerden oluşan bölümde, eşler arasında aldatma konusuna yer verdiğimiz bu

³⁶ Kütüb-i sitte, âlimlerin çoğunluğuna göre, Buhârî ve Müslim'in el-Câmi'u's-Sahîh, Ebû Dâvûd, Nesâî, Tirmizî ve İbn Mâce'nin es-Sünen isimli hadis kitaplarına denir. (bkz. Aydın, Abdullah, **Hadis İstıhlâhları Sözlüğü**, İFAV Yay., İstanbul 2012, s. 157.)

girişinden sonra, Eşler Arasında Vuku Bulan Problemlere İlişkin Rivayetler konusunu dokuz başlık altında incelemeye çalışacağız.

2.1. Evlenme Öncesi Sorun Alanları

Evlilik gerçekleşmeden eş adayları arasında muhtemel oluşabilecek problemleri Veli İzni ve Kefaet başlıkları altında topladık. Zira bu dönemde ya eşlerin sorumluluk alabilme, olgunluk, aile geçindirme, kişilik gelişimi gibi nedenlerden sıkıntılar oluşmakta ya da eş adaylarının velilerinin müdahil olduğu durumlar göze çarpmaktadır.

2.1.1. Veli İzni

Aile yaşantısında bireylerin birbirinden etkilenmemesi mümkün değildir. Bu, vücuttaki organların, işlevleri ve etkileşimleri gibidir. Vücudu oluşturan organlardan her hangi birinde ortaya çıkan bir hastalık, diğer organların da çalışmasını ve görevlerini etkiler. Bu bağlamda aileyi oluşturan bireylerin hayatlarının bundan sonraki gidişatı konusundaki ciddi görüş ayrılıkları ailede bir sıkıntının doğmasına yol açacaktır. Evlilik meselesindeki veli izni de zaman zaman ebeveyn ve eş adayı evlatlar arasında probleme dönüşebilmektedir.

Veli izni, ebeveyninin evlendirmesi veya onayını alma konularını içeren bir meseledir. Bazı hadislerde ve klasik kaynaklarda kızların utangaç olduğu ve evlenme isteklerini açığa vurmaktan kaçınmaları bundan dolayı evliliğe rızalarının olduğuna dair susmalarının izin sayılacağı bilgisi geçer. Böyle bir durumda kız istediği bir aday için ebeveyni istemiyorsa ailesine karşı gelmesi yahut itiraz etmesi problemdir. İstenmeyen sonuçlar olarak ya kız evi terketmekte ya da boyun eğdiyse sürekli bu mesele ile kendini yıpratmaktadır. Zorla velisi tarafından evlendirilen kız da bir ömür onayı olmadığı halde bu kişiyle bir evi paylaşmak durumunda kalmaktadır. Ayrıca veliler çocuklarının bir takım imkânlarından faydalanmak için de evlenmelerine bir süre mani olabilmektedirler.

İslam'ın evlilik ile ilgili getirdiği düzenlemelerin önemli bir tarafı, evlilikte kadının rızasının alınmasıdır. Cahiliye döneminde tasarruf yetkisi evliyse kocanın, değilse velisinin elinde bulunan kadınların bir eşya düzeyine indirilmesine karşın, İslamda evlilik sadece kadın ile erkeğin rızaları ile gerçekleşen bir akdi ifade eder³⁷.

³⁷ Birekul, Mehmet, **Peygamber Günlerinde Kadın**, Yediveren Kitap, Konya 2004, s. 151.

Bu konuda Hz. Aişe'den gelen bir rivayet şöyledir:

عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ فَتَاةً دَخَلَتْ عَلَيْهَا فَقَالَتْ إِنَّ أَبِي رَوَّجَنِي ابْنُ أَخِيهِ لِيَرْفَعَ بِي خَسِيسَتُهُ وَأَنَا كَارِهَةٌ . قَالَتْ اجْلِسِي حَتَّى يَأْتِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَتْهُ فَأَرْسَلَ إِلَى أَبِيهَا فَدَعَاهُ فَجَعَلَ الْأَمْرَ إِلَيْهَا فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ أَجَزْتُ مَا صَنَعَ أَبِي وَلَكِنْ أَرَدْتُ أَنْ أَعْلَمَ الْأَنْسَاءَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ

Genç bir kız Hz. Aişe'nin yanına geldi ve “Babam beni istemediğim halde itibar kazanmak kasdı ile kardeşinin oğlu ile beni nikâhladı.” Hz. Aişe ona: “Hz. Peygamber gelene kadar otur.” dedi. Hz. Peygamber gelince, Hz. Aişe durumu ona haber verdi. Allah Resulü onun babasını çağırttı ve işin aslını öğrenmek istedi. Kız bunun üzerine dedi ki: “ Ey Allah’ın Resulü, babamın yaptığı bu işi onaylıyorum. Fakat bu konuda kadınların yetkisi var mıdır bilmek istedim.”³⁸

Böylece baba ile kız arasındaki mesele çözülmüş ve daha evlilik öncesinde, sonrası için problem olacak böyle bir duruma Hz. Peygamber’in rehberliğinde açıklık getirilmiştir. Hadis-i şerifte Hz. Peygamber bir ömür beraber yaşayacağı kişi konusunda kıza seçim hakkının olduğunu göstermiştir. Kadına fazla değer verilmeyen bir toplumda nikâhtan önce evleneceği kişi konusunda kadının rızasının alınması örnek ve huzurlu bir aile kurmak için gerekli bir adımdır. Zira bir defasında Hz. Peygamber dul veya bakire nikâh esnasında kadının kesinlikle izninin alınması gereğine vurgu yapmış ve şöyle buyurmuştu: "Kendi onayı alınmadıkça dul kadınla, kendisinden izin alınmadıkça da bakire kız ile nikâh yapılmaz". Yanındaki sahabe, "Ya Resûlallah! Bakire bir kızın izni nasıl olur?" diye sordu. Hz. Peygamber: "Sessiz kalmasıyla..." buyurdu³⁹.

İbn Abbas’tan nakledilen bir hadiste de şöyle buyurulmaktadır: “Bakire bir kız Resûlullah’a gelerek, kendi istemediği halde babasının onu evlendirdiğini söyledi. Resûlullah bu nikâhı kabul edip etmemede kızı serbest bıraktı.”⁴⁰ Hadis-i şerifte, babanın, kızı istemediği halde bir kimseye zorla nikâhlanmasının haram olduğuna delalet vardır. Bu, babaya haram ise, diğer velilerin öncelikle böyle bir uygulamadan uzak durmaları icab eder⁴¹. Ümdetü’l-kârî’de, evlenecek kişinin kanaatinin ister bekâr ister

³⁸ Nesâî, Nikâh, 36. Elbani’ye göre hadis zayıf ve şazdır. Nesâî, Sünen, c. 6, s.86.

³⁹ Buhârî, Nikâh, 42.

⁴⁰ Ebû Dâvûd, Nikâh, 25.

⁴¹ Canan, İbrahim , **Kütüb-i Sitte Terceme ve Şerhi**, Akçağ Yayınları, ts., İstanbul, c. 16, s. 10.

dul olsun asıl olduğu ve velinin izninin şart olduğuna dair rivayetlerin ravilerinde sıkıntı olduğu ifade edilmiştir⁴².

Nikâhta veli, onlara göre veli izni olmaksızın nikâh akdinin kendisine bağlı olduğu kişidir. Hanefiliğin dışındaki üç mezhebin görüşü farklıdır. Nikâhta velinin bulunmasını şart koştan Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî mezheplerine göre, veli olmadan kıyılan nikâh bâtıldır⁴³. Nikâhta veli baba veya babanın belirlediği bir vasi, asabe olan akraba, azad eden efendi ve maliktir. Şâfiî, Malikî ve Hanbelîler, fasıklığın veliliğe engel olacağı konusunda görüş birliği halindedirler⁴⁴. Ayrıca velinin bu yetkiye sahip bulunması için temyiz gücüne sahip bulunması, ergenlik çağına gelmiş olması ve veli ile velâyeti altında bulunan kimse arasında din farkı gibi mirasçılığa mani bir durumun da olmaması gerekmektedir⁴⁵. Bu durumda velinin yetersiz kaldığı, olmadığı ya da yetkilerini kötü kullandıkları durumlarda yetkili merci, müdahale edip gereğini yapabilecektir.

Evlenecek kızların izninin alınmasını arada çıkabilecek problemlerin ortadan kalkması adına önemseyen Hz. Peygamber, Ebû Musa'dan (r.a) rivayet edilen hadisi şerifte;

عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « لَا نِكَاحَ إِلَّا بِوَلِيٍّ ».

"Veli (izni) olmadan nikâh olmaz."⁴⁶ buyurmuştur. Bu sahih⁴⁷ hadis-i şeriften ebeveyn veya aile büyüklerinden izin almadan gizli nikâhın caiz olmayacağını anlıyoruz. Dolayısıyla evlenecek kızların izni alınırken öte taraftan ebeveynin rızası da esastır. Konuyla ilgili başka bir rivayette ise "Bir kadın velisinin izni olmadan (kendi kendine) nikâhlanırsa, nikâhı geçersiz olur. Eğer erkek o kadınla birlikte olmuşsa, bunun karşılığında ona mehir vermesi gerekir. Eğer (veliler) anlaşılamazlarsa, velisi

⁴² Âynî, Ebû Muhammed Mahmûd b. Ahmed el-Hanefî, *Ümdetü'l-kârî Şerhu Sahihî'l-Buhârî*, Beyrut 2001, c. 20, s. 128.

⁴³ Ebû Muhammed Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme, *el- Muğnî*, Dâru Aleme'l-Kütüb, Riyad 1997, c. 9, s. 345.

⁴⁴ Cezeri, Abdurrahman, *Dört Mezhebe Göre İslam Fıkhi*, Çev. Mehmet Keskin, Çağrı Yay., İstanbul 1989, c. 5, s. 2076.

⁴⁵ Komisyon, *İlmihal*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 2013, c. 2, s. 213.

⁴⁶ Tirmizî, Nikâh, 14; Ebu Dâvûd, Nikâh, 18-19.

⁴⁷ Elbani'ye göre sahih hadistir. Ebû Dâvûd, Sünen, c. 2, s. 229. İbn Hanbel, Ebu Dâvûd, İbn Mâce, Ebu'l Yâla, Tirmizî, Hâkîm, Beyhâkî, İbni Hıbban kitabına almış, Nesâî almamıştır. Bkz. Bulûğü'l merâm, s. 379.

olmayanın velisi yetkili mercidir.”⁴⁸ buyurularak istismarların önüne geçmek hedeflenmiştir. Nikâh gibi önemli bir konuda gençlerin kendilerini yetiştirip büyüten, emek harcayan ebeveynlerinin görüşlerini almadan ve tecrübelerinden faydalanmadan gizlicenikâh kıymaları hem büyüklere bir haksızlık hem de kendileri için istismara açık bir tehlikedir.

Veli izni meselesi, kadınların haklarının korunması amacıyla sorumluluğun bu şekilde paylaşılması demektir. Bu konudaki bağlayıcılık kadınların mağdur hale gelmesini önlemeye yönelik bir tedbir olarak değerlendirilmelidir. Bu bir baskı olarak değil, yol gösterme olarak düşünülmelidir. Velâyet ve izin konularının önemsenmesi; evliliğin gerekli araştırmalar yapılmasını, pişman olunacak durumların önüne geçilmesini ve her iki tarafın aileleri arasında uyumun oluşmasını sağlayacaktır⁴⁹.

“Nikâhın sıhhati için veli izni şart mıdır, değil midir?” konusunda ulema ihtilâf etmiştir. Cumhur, veli izninin gerekli olduğunu söylemiştir ancak Hanefîler veliyi şart koşmamıştır. Eğer evlenme hadisesi sadece kadını ilgilendiren bir hadise olarak değil de, kadının yakınlarını da kapsayan bir hadise olduğu kabul edilirse yapıcı bir yaklaşım ortaya çıkar. Cumhurun ısrarı da bu yöndedir. Velinin izni, ileride çıkabilecek problemlerde kadının muhafazasında faydalar oluşturacaktır⁵⁰.

Hanefî fıkhnın meseleye bakış açısı ise şöyledir: Hür ve mükellef kadının bakire veya dul olsun velinin izni olmadan nikâhı sahih olur. Eş ve denklik olmadığı zaman velinin itiraz hakkı vardır. Kadının kendi malında tasarrufta bulunma ve hakkını savunma yetkisine sahip olduğu gibi nikâhlanma yetkisine de sahip olduğu İmâm-ı Âzam (ö.150/767) ve İmâm-ı Ebu Yusuf (ö.182/798) tarafından izah edilmiş olup fetva da bu yöndedir. İmam Muhammed’e (ö.189/805) göre (hür ve baliğa) kızın evlendiği eş dengi bile olsa, nikâhı velinin iznine bağlı gerçekleşir. Ancak veli, baliğa kızı istemediği biriyle evlenmeye zorlayamaz. Kıza ‘seni falana vereceğim veya nikâhını kıymak için vekilin olayım’ gibi sözlere izin ister, o kız da (örfe bağlı olarak) susar, tebessüm eder ve yahut sessiz hüzünlenirse, işte bu izindir; sesli ağlarsa reddir⁵¹.

⁴⁸ Ebû Dâvûd, Nikâh, 18.

⁴⁹ Komisyon, **Hadislerle İslam**, DİB Yay., İstanbul 2017, c. 4, s. 55-56.

⁵⁰ Canan, **Kütüb-i Sitte**, c. 16, s. 7.

⁵¹ Şeyhizade, Damad Abdurrahman Gelibolulu, **Mecmaü’l-enhur fi şerhi Mülteka’l-ebhur**, thk. Abdullah İbnü Şeyh Muhammed b. Süleyman, 1317, Amire Matbaası, c. 1, s. 333.

Dul kadının izni (evlenmeyi kabulü) sarahaten alınmadıkça evlendirilmez. Eğer babası iznini almadan kızını evlendirir ve o da bu evliliği istemezse ulemanın çoğunluğuna göre nikâh geçersizdir.

Ulema babaları tarafından bakire kızların evlendirilmeleri meselesinde görüş birliğine varamamıştır. Kufelilerin çoğu baba, iznini almadan reşide kızını evlendirir de kız, babanın evlendirmesini kabul etmezse, bu durumda nikâhın hükümsüz olduğu görüşündedir. Fakat Hanefiler dışında İslâm âlimlerinin çoğunluğu akıllı ve ergin olan kızların da icbârî velâyet altında olduğunu kabul etmişlerdir⁵². Medinelilerden bazıları “Kız istemese de babanın kızı evlendirmesi caizdir” görüşündedir. Malik b. Enes (ö.179/795), Şâfiî (ö.204/820), Ahmed b. Hanbel’in (ö.241/855) kavli bu yöndedir⁵³. Baba kızını velisi olarak evlendirebilir. Bakire kızın utanarak susması şeran kabul manasında düşünülerek izin sayıldığı halde dul kadına farklı uygulama yapılması onun evvelce bir eşi bulunmasındandır⁵⁴.

İbn Ömer’den (r.a) evlenecek kızın rızasıyla ilgili bir hadiste şöyle buyurulmaktadır: “Kızları hakkında kadınlarla istişare edin.”⁵⁵ Hadiste kızların evliliği konusunda anneleriyle istişare edilmesini öngörmektedir. Âlimler, bu durumun kadınları onare etmeye yönelik olduğunu, kadınlarla muhabbet ve ünsiyetin artmasını sağlayacağını, annenin gönlü olmadığı durumda eşler arasına mesafe gireceğini, zira kızların babalarından çok annelerine yöneldiklerini, kızda annesinin bilip babasının bilemeyeceği durumların olabileceğini söylerler. Nikâhın şartlarını yerine getirmeye engel bir sebep olabileceğini, netice itibariyle bütün bu faydalar için babanın anneyle konuşmasının gerekli ve isabetli olacağını belirtirler⁵⁶.

Sonuç olarak, evlilik konusunda gençlerin yakınlarıyla istişare etmesi, sorup soruşturması kendi lehinedir. Naslardaki telkin de bu yöndedir. Uzun soluklu çıkılacak bu hayat yolunda büyüklerin katkısı, muhtemel problemlerin ortadan kaldırılmasına ışık tutacağı gibi suistimalleri de yok edecektir. Evlenecek esas unsur olan eş adaylarının rızası, kendi istekleriyle gerçekleştirecekleri bir aile olma kararı, ebeveynin tecrübesi ile problemleri en aza indirecektir. İlgili hadisler beraber değerlendirildiğinde Allah

⁵² Şâfiî, Muhammed b. İdris, **el-Ümm**, Dâru’l-Vefa, Mısır 2001, c. 6, s.31-33.

⁵³ Mollamehmetoğlu, Osman Zeki, **Sünen-i Tirmizî Tercemesi**, Yunus Emre Yayınevi, ys., ts., c. 2, s. 276, 277.

⁵⁴ Davudoğlu, Ahmet, **Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi**, Sönmez Neşriyat, İstanbul, ts., c. 7, s. 263

⁵⁵ Ebû Dâvûd, Nikâh, 24.

⁵⁶ Canan, **Kütüb-i Sitte**, c. 16, s. 12.

Resûlû'nün dul kadının izni olmaksızın velisi tarafından evlendirilmesinin onaylamadığı, kızın da kendi başına velisinden izinsiz evlenmesini onaylamadığı anlaşılır. Ebeveyninin zorlaması ile yapılan evliliklerdeki huzursuzluklar ve anne babanın rızası alınmadan kaçarak gerçekleştirilen evliliklerdeki mağduriyetler düşünülürse nebevî tavsiyenin önemi daha iyi anlaşılabacaktır.

2.1.2. Kefaet

Kefaet yani denklik, huzurlu ve uyumlu aile ortamını oluşturmak için gerekli bir durumdur. Evlenecek kız ve erkeğin önceliğine bağlı olarak eğitim, sosyal statü, ekonomik durum ve çevre gibi konularla ilgili olabilir. Örneğin, evlenecek adaylardan birisinin iyi imkânlar içinde yetişmiş ve iyi bir eğitim almış, diğersinin ise imkânsızlıklarla yetişmiş, eğitim alamamış, hayata atılmak zorunda kalmış olması çeşitli açılardan sıkıntılar oluşturabilmektedir.

Nikâhta denklik nesep yönünden itibar olunur. Şeyhayn'e göre fasık kimse velevki fiskını açıktan yapmasın, salih kimsenin kızına denk olamaz⁵⁷. Bunu açıklayacak olursak: Çoğunlukla iyi huylu ve namuslu insanların kızları da salih olur. Terbiyeli ve ahlakı güzel olan kız günahkâr olan ve günahında ısrar eden erkeğe denk olamaz. Yaşam tarzlarında zıtlık olduğundan huzurlu bir yuva kurulamaz. Dolayısıyla salih kadın fasık erkeğe kefaet yönünden uygun olmadığı halde verilir ve nikâhla evlendirilirse, büyük cürm işlenmiş olur. İmâm-ı Âzam'a göre kadının denklik olmadığı halde evlendirilirse velinin ayırma hakkı vardır. Kefaet altı yerde aranır. Bunlar: Neseb, İslamiyet, diyanet, hürriyet, mal ve hinfettir (sanat, ticaret)⁵⁸.

Kefaet ile ilgili Hz. Aişe'den gelen hadiste şöyle denilmektedir:

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) : تَخَيَّرُوا لِطُفُكُمُ
وَأَنْكِحُوا الْأَكْفَاءَ وَأَنْكِحُوا إِلَيْهِمْ

Hiz. Peygamber" Birlikte olacağınız eşler konusunda seçici davranın, denginizle evlenin. (Kızlarınızı da) emsalleriyle evlendirin."⁵⁹ buyurdu.

⁵⁷ Damad, Mecma, c. 1, s. 340.

⁵⁸ Bilmen, Ömer Nasuhi, Hukuk-ı İslâmiyye ve Istilâhât-ı Fıkhiyye Kâmûsu, İstanbul, Bilmen Yay., c. 2, s. 66.

⁵⁹ İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî, es-Sünen, thk. Muhammed Fuat Gölpinarlı, nşr., Faysal İsa'l Babil Halebi, Nikâh, 46.

Hasen⁶⁰ olan hadis-i şerif, denkliğin, eşler arasında uyum ve evliliğin devamı için önemli bir etken olduğunu ortaya koymaktadır. Hz. Peygamber halasının kızı Zeyneb bt. Cahş ile Zeyd b. Harise'nin evliliğine vesile olmuştu. Zeyneb, soylu ve varlıklı bir ailenin kızı olduğu halde Zeyd kölelikten hürriyetine kavuşturulmuş bir insandı. Zeyneb, aradaki statü farkından dolayı Zeyd ile evliliğinden memnun değildi. Her iki taraf da birbirlerine karşı isteksiz ve soğuktu. Bu yüzden eşler arasında sevgi ve samimiyet meydana gelmedi. Aralarında problemler oluştu, anlaşılamadılar. Zeyd'in şikâyetlerine Hz. Peygamber aile birlikteliğinin devamı yönünde telkinde bulunsa da Zeyd ile Zeynep geçinemeyip ayrılmak durumunda kaldılar. Zeyd'in, azadlı bir köle olması; Zeyneb'in ise soylu bir aileden gelmesi geçimsizliğin ana nedenini oluşturuyordu. Bu nedenle Zeyd eşini boşadı. Boşanmanın ardından inen Kur'an ayetleri Resûlullah'ın Zeyneb ile evlendirildiğini ve uzun süreden beri devam eden bir cahiliye âdetinin ortadan kaldırıldığını gösteriyordu: *"... Zeyd, o kadından ilişkisini kesince biz onu sana nikâhladık ki evlatlıkları, kadınlarıyla ilişkilerini kestiğinde (o kadınlarla evlenmek isterlerse) müminlere bir güçlük olmasın. Ve Allah'ın emri yerine getirilmiş oldu."*⁶¹ Bir cahiliye geleneğini ortadan kaldırmayı murad eden Allah, bu hassas meseleyi insanlar için her alanda örnek olan Resûlullah'ın şahsında uygulamaya koymuştur ki ümmeti nedinderahatlıkla kabul görsün. Diğer yandan Zeyneb, Hz. Peygamber'in diğer hanımlarına zaman zaman : "Sizleri (Hz. Peygamber ile) kendi aileleriniz evlendirdi. Beni ise yedi kat göklerin ötesinden Yüce Allah evlendirdi."⁶² diyerek vahiy yoluyla Hz. Peygamber ile evliliğini ayrıcalıklı bir durum olarak değerlendirmiştir⁶³.

Eşlerin uyumlu bir beraberlik için eğitim, sosyal statü, kültür gibi konularda denkliğin sağlanmasının, evliliğin huzuru ve devamına katkısı büyüktür. Ancak bu durum kefaetin tek faktör olduğu anlamına gelmez. Nitekim Hz. Peygamber Zeyd ile Zeyneb'in evliliğine aracı olmuş ayrıca cariyelerini güzelce eğittikten sonra azat ederek onlarla evlenenlerin iki kat sevap alacağını bildirmiştir.⁶⁴ Bu örnekler şahısların durumuna göre kefaet durumunun da değişebileceğini göstermektedir. Benzer bir

⁶⁰ İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 633. Elbani'ye göre hasen hadistir.

⁶¹ Ahzab, 33/37.

⁶² Buhârî, Tevhid, 22.

⁶³ Komisyon, **Hadislerle İslam**, c. 6, s. 361.

⁶⁴ Buhârî, Nikâh, 13.

şekilde Mekke'nin ileri gelen ailelerinden olan Ebû Huzeyfe b. Utbe, evlat edindiği azatlı kölesi Salim'i, kardeşi Velid'in kızı Hind ile evlendirmiştir⁶⁵.

Kefaeti bozan durumlar arasında bazı kusurlar da vardır ki kadının nikâh akdini fesh etme hakkı bulunur. Mesela cüzzam, cenun, baras, buhr gibi kusurlardan birinin olması durumu kadının veliye gerek kalmadan ayrılık isteyebilmesine sebep teşkil eder⁶⁶. Anlaşıyor ki eşler arasında uzun süren hastalıklar sebebiyle problemler yaşanabilir. Oysa evlilik dar günde ve ferah günde vefa gerektirir. Fakat bazı hastalık nevinden problemler evliliğin gidişatına engel teşkil ettiğinden ayrılık oluşturabilir.

2.2. Evlilikte Eşlerin Dışındaki Kişilerin Etkileri

Aile yakınlarının iyi veya kötü niyetli olarak kurulmuş yuvaya müdahaleleri zaman zaman ailede sorun kaynağı haline gelebilmekte ve hatta aile birliğinin dağılmasına sebep olmaktadır. Yeni evlenen kadın ve erkek artık, aile haline gelmiştir ve toplumun bağımsız bir birimidir. Çiftin, aile olarak kim olduklarına, ne yapacaklarına ve kimlerle ne kadar ilişki kuracaklarına karar veren kişiler olmaları gerekir. Bu aile dışındakilerin tavsiye ve yardımına ihtiyaç duyulmayacak anlamına gelmez. İnsanlar birbirine elbette muhtaç olabilir. Bu yüzden sınır keskin olmamalı, esnek davranılmalıdır. Ancak dış etkenlere karşı tavır alma insiyatifi aileye ait olmalıdır. Ailede geçimsizlik ve çözülme işaretleri görüldüğü zaman bile, dışardan ilgi göstermek ve problemlerin çözümü için yardım teklif etmek iyi niyetli olsa da, önce eşlerin çözüm arayışına girmesi daha uygundur⁶⁷.

İnsan yakın çevresiyle vardır. Bu ilişkiler bugün zayıflasa bile doğuştan gelen akrabalık bağlarını ortadan kaldırmak mümkün olmadığı gibi sosyal etkileşimsiz bir aile de düşünülemez. Aile içerisinde anne babanın yeri ayrıca önemlidir. Karı koca kendi anne babasına eşinden saygı bekliyorsa kendisi de eşinin anne babasına saygı duymak durumundadır. Büyükler de çocuklarının kurdukları yuvanın mahremiyetine saygı duymalı, yersiz müdahalelerde bulunmamalı, onların sırlarını ulu orta her yerde konuşmamalıdır. Gıybetin en çirkini yakın akrabaların birbiri hakkında yaptıkları

⁶⁵ Buhârî, Nikâh, 16.

⁶⁶ Cezerî, Abdurrahman, *el-Fıkh ale'l-mezahibi'l-erbaa*, Beyrut 1972, c. 4, s. 57.

⁶⁷ Saygılı Sefa, *Evlilikte Mutluluk Sanatı*, Elit Yay., İstanbul 2002, s.75.

dedikodulardır. Çünkü suç veya günahın yakınlarla karşı işlenmesi cezayı ağırlaştırıcı bir sebeptir⁶⁸.

Akraba ilişkilerinin canlı olduğu ailelerde uyuşmazlıkların çözümü ve aile içi ihtilâfların giderilmesinde sulh yolunun uygulanması, arayı düzeltecek kimselerin bulunması, kendi aralarında anlaşma sağlayamamış eşler açısından büyük bir nimettir. Zira Hz. Peygamber “Size namaz ve oruçtan daha hayırlı bir eylemi haber vereyim mi?” sorusuna “Evet Ya Resûlallah!” diyen sahabelerine: “İnsanların arasını düzeltmek” buyurmuş ve iki kişinin arasında fitne çıkarmanın usturanın kılılları kazıdığı gibi dini kökünden kazıyıp atan bir durum⁶⁹ olduğunu bildirmiştir. Öte yandan anne, baba ve çocuk arasındaki sevgi ve bağlılık ilişkisi evlilik sonrası süreçte de kuvvetli bir biçimde devam edebilmekte bağımlılık derecesine varabilmektedir. Böyle bir durumda ebeveyn evlat arasında uzaktan sevme başarısızlığı için kişi eşiyle problem yaşayabilmektedir. Günümüzdeki evliliklerdeki sık karşılaşılan sorunlardan birisi, sınır konulamayan sevgi ile yanlış anne baba müdahalesi ve korumacı tavrıdır. Böyle durumlarda önce yapılması gereken büyüklere davet etmeden eşlerin işleri birlikte çözebilmeleridir⁷⁰.

Çekirdek ailelerde bile evlilik bağıyla bir araya gelen, yalnızca karı koca değildir; her iki tarafın aileleri ve akrabaları düşünüldüğünde aslında geniş çaplı bir birleşmeden söz etmek gerekir. İşte bu kız ve erkek tarafının yakın çevreleri bir ailenin kuruluşunda ve devamında bazen olumlu bazen olumsuz yönlerde etkili olmaktadır. Gerek aile kurulurken gerekse kurulduktan sonra, çiftler üzerinde, özellikle yakın akrabaların çeşitli müdahaleleri olmakta hatta bu müdahaleler ağır baskılara dönüşebilmektedir. Hadis kaynaklarında yer alan rivayetlerde de bunlara dair izler bulmak mümkündür.

Bu başlık altında, zorla gerçekleştirilen evlilik ve eşleri ayrılığa sevk etme açısından örnek rivayetler inceleyeceğiz.

2.2.1. Zorlama Yoluyla Evlilik

Bir insanın hayatında meslek seçimi ve eş seçiminde kendi rızası dışında etki altında kalıp hata yapmak, insanı yanlış ve mutsuz bir hayat yaşamak zorunda bırakabilir. Bu durum ailesinin isteğiyle evlenen hiç kimsenin mutlu olmayacağı anlamına gelmese de

⁶⁸ Köse, Saffet, **Genetiği ile Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu**, Mehir Vakfı Yay., Konya 2015, s. 361.

⁶⁹ Buhârî, Sulh, 1, 11; Ebû Dâvûd, Edeb, 50.

⁷⁰ Tarhan, Nevzat, **H. Mevlana ile Aile Terapisi**, Timaş Yay., İstanbul 2019, s. 136.

aile zoruyla kurulan yuva hüsrarla sonuçlanabilir. Evlilik, üzerinde uzun boylu düşünüldükten sonra alınması gereken bir karardır. Birbirini hiç tanımayan yabancı iki kişinin evliliği yürütmeleri için birbirlerini eşolarak kabul etmeleri aile yolunda atılacak önemli bir adımdır. Tek taraflı bir seçim ile kurulmuş yuvanın daha başlangıçta temeli iyi atılmamış olur. Eşini sevmesi ve ihtiyaçlarını karşılamak için sorumluluklarını samimiyetle yerine getirmesi için kadının eşini seçme tercihini kullanması gerekmektedir. Aileler bu süreçte çocuğunun yanında olmalı, çıkabileceğini düşündüğü sorunları anlatmalı ama kararı çocuğuna bırakmalıdır.

Hiz. Peygamber'e gelerek durumunu anlatan bir genç kızdan gelen rivayet şöyledir:

عَنْ خَنْسَاءَ بِنْتِ خِزَامِ الْأَنْصَارِيَّةِ: أَنَّ أَبَاهَا زَوَّجَهَا وَهِيَ تَائِبٌ فَكَرِهَتْ ذَلِكَ «فَأَتَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَزَدَتْ نِكَاحَهَا»

Hansa bt. Hizam el-Ensâriyye'den şöyle rivayet edilmiştir: Babası, dul olan Hansâ'yı (izni olmaksızın) evlendirmişti. Hansa bu evliliği hoş karşılamadı. Resûlullah'a gidip durumu bildirdi. Rasûlullah (sav) da onun nikâhını geçersiz kıldı⁷¹.

Buhârî'de geçen bu rivayette kişinin zorla üçüncü kişiler tarafından baskıyla evlendirilmesinin meşru olmadığını görüyoruz. Evlenecek hem erkek hem kadının karşılıklı olarak onaylarını beyan etmeleri ve bunu şahidlerin karşısında yapmaları, kurulacak aile yuvası için çok mühimdir. İmam Ebû Hânife (ö.150/767) bu hadisleri delil getirerek velinin dul kadını ve de bakire kızı zorla evlendirmeye hakkı olmadığına hükmetmiştir. Dul kadının nikâhındakendisiyle istişare edip açıkça muvafakatini alma, bakire kızın nikâhında da onun en az susmak suretiyle olsun iznini almanın veli için bir vazife olduğunu söylemiştir⁷². Aynî (ö.855/1451) de bu konuda bu hadisi delil getirerek rızası olmadan babanın kızını evlendiremeyeceği konusunda âlimlerin ittifak ettiğini söyler⁷³.

“Aileler, ebeveyn olarak çocuğun evleneceği kişiyi seçip evliliğe zorlamayı, belki çocuklarını sevdikleri ve mutlu olacağını düşündükleri için yapıyor olabilirler. Fakat unutulmamalıdır gencin hayatına bu şekilde müdahale etmek, hem kendisinin

⁷¹ Buhârî, Nikâh, 43.

⁷² Sofuoğlu, Mehmet, **Sahih-i Buhârî ve Tercümesi**, Ötüken Yayınevi, İstanbul 1987, c. 11, s. 5230.

⁷³ Aynî, **Ümdetü'l-kâri**, c. 20, s.130.

hem de eşinin hayatının kararmasına yol açabilir. Sırf ailenin hatırı, zorlaması ile evlilik yapmak doğru değildir. İnsanın sevmediği, gönül vermediği birisiyle yuva kurmak baştan problemlili bir husustur. Sevmediği biriyle beraber olan bir insan, evliliğin gerektirdiği özen ve ciddiyeti gösteremeyebilir. Kısacası insanın sevmediği, istemediği biriyle aile kurması, beraberinde pek çok problemleri getirebilir. Anne babanın baskın olduğu, kararların daima onlar tarafından verildiği bir evde büyüyen bir çocuk ne kararının arkasında durabilir ne de sorun çözme yeteneğini kazanabilir.”⁷⁴

2.2.2. Ayrılığa Yönlendirme

Kişilerin aileleri üzerinde yakın çevrelerindeki akrabaları veya tanıdıkları tarafından bazen olumlu bazen de olumsuz etkilenmeler olmaktadır. Olması gereken eşleri salim bir şekilde düşünebilecek ve problemlerini halledebilecek ortamı sağlamak ve istenildiği takdirde rehberliğin dışında müdahale etmemektir.

Bu konuda Tirmizî’de geçen bir rivayet eşler arasındaki ilişkiye dışarıdan yönlendirmeleri ortaya koyuyor:

عَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ، أَنَّهُ زَوَّجَ أُخْتَهُ رَجُلًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَكَانَتْ عِنْدَهُ مَا كَانَتْ، ثُمَّ طَلَّقَهَا تَطْلِيقَةً لَمْ يُرَاجِعْهَا حَتَّى انْقَضَتِ الْعِدَّةُ، فَهَوِيَهَا وَهَوِيَتْهُ، ثُمَّ خَطَبَهَا مَعَ الْخُطَّابِ، فَقَالَ لَهُ: «يَا لُكْعُ أَكْرَمْتُكَ بِهَا وَزَوَّجْتُكَهَا فَطَلَّقْتُهَا، وَاللَّهِ لَا تَرْجِعْ إِلَيْكَ أَبَدًا آخِرُ مَا عَلَيْكَ»، قَالَ: «فَعَلِمَ اللَّهُ حَاجَتَهُ إِلَيْهَا، وَحَاجَتَهَا إِلَى بَعْلِهَا»، فَأَنْزَلَ اللَّهُ: تَبَارَكَ وَتَعَالَى {وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ} [البقرة: 231]- إِلَى قَوْلِهِ - {وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ} فَلَمَّا سَمِعَهَا مَعْقِلٌ قَالَ: «سَمِعَا لِرَبِّي وَطَاعَةً»، ثُمَّ دَعَاهُ فَقَالَ: «أَزَوَّجُكَ وَأَكْرَمُكَ»

Ma’kıl ibn Yesâr (r.a) şöyle rivayet etti: “Ben (ismi Cumeyl bintu Yesâr olan) kızkardeşimi bir adamla evlendirdim. Bu adam kız kardeşimi tek talakla boşadı, iddet süresi bitmeden de geri dönmedi. Daha sonra o, kız kardeşimle tekrar evlenmek istedi, kız kardeşimin de ona isteği vardı. Sonra dünürlerle birlikte kızını istemeye geldi. Ma’kıl ona dedi ki: ‘Sana kız kardeşimi nikâhlamakla iyilik ettim fakat sen onu boşadın. Allah'a yemin olsun ki en son sen kalsan dahi o sana geri dönmeyecek.’ Ravi dedi ki:

⁷⁴ Tarhan Nevzat, **Aile Okulu ve Evlilik**, Timaş Yay., İstanbul 2017, s. 134.

Allah (o adamın Cumeyl'e olan) ihtiyacını ve (Cumeyl'in de boşandığı) eşine olan ihtiyacını biliyordu. Bu nedenle şu ayeti indirdi: "Kadınları boşadınız da iddetlerini bitirdiler mi, aralarında meşru' bir surette anlaştıkları takdirde, artık kadınların kendilerini kocalarına nikâh etmelerine engel olmayın."⁷⁵ Ma'kil bu ayeti duyunca: 'Rabbimin sözlerini duydum ve itaat ettim.' dedi ve o adamı çağırıp 'Kız kardeşimi seninle evlendiriyorum ve sana iyilikte bulunuyorum.' dedi."⁷⁶

Bu hadiste kadın, ağabeyinin emri altında ve kendini evlendirme hakkı konusunda erkek kardeşine muhtaç gibi görünüyor. Sünen-i Tirmizî'de hadis hasen sahih olarak geçer ve bu hadisin "Velisiz nikâh olmaz" hükmünü desteklediğini, çünkü Makıl'ın kız kardeşinin dul olduğu haldekarşı çıkamayışından kendini evlendirme konusunda yetkili olmadığını gösterse de ayeti kerimenin gelişle ebeveynin evlendirme işinde kadınların rızasını almalarına bir delil olduğu ifade edilmektedir⁷⁷. Hz. Peygamberin kızı kocasıyla yeni bir akidle evlendirmesi tarafların iradeleri yönünde verilmiş bir uygulamadır ve eşlere dışarıdan müdahaleden ziyade meseleleri tarafların kendi aralarında halletmelerini öngörür.

Eşlerin dışındaki kişiler tarafından ayrılık kararı alınması ve bunun uygulanması noktasındaki baskı, eşleri istemedikleri neticelere sürükleyebilir yahut araya sokulan fitneler eşlerin tartışmasına sebep olabilir.

Veli izni konusunda da detaylı ifade edildiği gibi İmâm-ı Âzâm Ebû Hanîfe'nin görüşüne göre reşîd bir kadın velîsinin iznini almadan kendisini evlendirebilir. İmâm Ebû Yûsuf (ö.182/798) ve İmâm Muhammed'e (ö.189/805) göre, nikâh ancak velînin izni ilave edilmek suretiyle geçerlidir, İmâm Şafî (ö. 204/820), İmâm Mâlik (ö. 179/795) ve İmâm Ahmed b. Hanbel'e (ö.241/855) göre ise yalnızca kadının "Vardım" sözü ile akdolunan nikâh geçerli değildir. Bu üç imâm bu hususta "La nikâha illâ bi-veliyin = Nikâh ancak velînin izni ile olabilir" hadîsini esas almışlardır⁷⁸.

Diğer bir rivayette eşler arasındaki durumlarda müdahalenin ne kadar etkili olduğu görülür:

⁷⁵ Bakara 2/232.

⁷⁶ Tirmizî, Tefsir (Bakara), 3.

⁷⁷ Tirmizî, Sünen, c.5, s.216.

⁷⁸ Dâvûdoğlu, Sahîh-i Müslim Terceme ve Şerhi, c. 7, s. 262.

عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: كَانَتْ تَحْتِي امْرَأَةٌ أُحِبُّهَا، وَكَانَ أَبِي يَكْرَهُهَا فَأَمَرَنِي أَبِي أَنْ أُطَلِّقَهَا، فَأَبَيْتُ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: «يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ، طَلِّقْ امْرَأَتَكَ»

Abdullah b. Ömer (r.a.) anlatıyor:

"Nikâhım altında sevdiğim bir kadın bulunuyordu. Babam ise o kadını sevmiyordu. Bana onu boşamamı emretti, fakat ben bunu kabul etmedim. Bu durumu Resûlullah'a (sav) anlattım. O da şöyle buyurdu: 'Ey Abdullah b. Ömer! Karını boş...'”⁷⁹

Kadı İyaz bu hadisin açıklaması hakkında şöyle demiştir: Yüce makamlara erişmeye ve cennete girmeye vesile olacak muteber hayır babaya itaat edilmesi ve hukukuna tabi olunmasıdır. Hadisteki baba ifadesi genel olup anneyi de kapsar.

Baba veya anne bir şeyden inciniyorsa evlad bu incinilen durumdan sakınmalıdır. Anne baba iyilik sahibi hikmet ehli kimseler ise bu konuda onları dinlemek iyidir. Lakin baba ve annenin herhangi birinin aklı noksan olduğu veya iyi ile kötüyü ayırtedemediği için evladına bir şey emreder veya menederse, evlat da onlara muhalefet ederse bu itaatsizlik sayılmaz ve bu muhalefetten dolayı fasık olmaz.

Tirmizî İbn Ömer hadisini tahrîc ederek "bu hasen ve sahîhhadistir." değerlendirmesi yapar. O bakımdan istidlal edilmeye uygun görülmüştür. Mesela, bir kimsenin babası onun nikâhladığı kadını beğenmiyorsa, bu beğenmemezliği ve hoşnutsuzluğu duygusal değil de bazı meşru sebeplere dayanıyorsa ve oğluna "*bu kadını boş*" diye emrediyorsa, o takdirde kişinin babasının bu isteğini yerine getirmesi gerekir! Ancak kadının çocuğu var ve de sığınacağı başka bir yer yoksa adam babasını kırmadan incitmeden düşüncesini değiştirmeye çalışır, olayın menfi sonuçlarını anlatır⁸⁰.

Hiz. Peygamber'in (sav), Hiz. Ömer (r.a.) hoşlanmadığından dolayı, Ömer'in oğlu Abdullah'ın karısını boşaması için emir vermesi, Hiz. Ömer'e mahsus bir durum olabilir. Çünkü Hiz.Ömer'in hoşnutsuzluğu Allah içindir ve din açısından bu durumu gerektiren bir sebebe dayanır. Hiz. Ömer gibi adalet timsali bir kimsenin kinden uzak talebi Hiz. Peygamber tarafından kabul görmüştür. Hiz. Ömer'in özelliklerini taşıyan bir babanın sözüne itibar edilebilir. Ancak ahlakî çöküşün olduğu günümüzde şahsi istek ve nefret

⁷⁹ Tirmizî, Talâk, 36.

⁸⁰ Yıldırım, Celal, **Kaynaklarıyla Ahkâm Hadisleri**, Uysal Kitabevi, c. 5.

hisleri gibi yanlış telkinlerin etkisinde kalınması kuvvetli ihtimaldir. Helal olup ta Allah'ın en hoşlanmadığı şey bir kadını haksız yere boşamak⁸¹ olduğuna göre, haksız yere oğlundan eşini boşanmasını isteyen bir babaya da itaat edilmez.

Peygamber ailesinin bir ferdi olan Hz. Ömer'in aile ilişkilerinde önemli bir yeri vardır. Fakat peygamber ailesi ile hem hısım hem dostluk ilişkileri içerisinde olan Hz. Ömer daha çok otoriteyi temsil eden tarafıyla ailede peygambere eziyet edilmemesi noktasında fikir beyan ettiğinde, Hz. Aişe'nin karşı duruşuna da şahit olunmaktadır⁸². Akrabalık bağlarının güçlü olduğu bu toplumda baskın karakterli kişilerin bazı mevzularda aynı düşünmemesi normaldir. Meseleler bulunduğu şartlar içerisinde değerlendirilip, ailenin huzurunu bozacak şekilde ilerlemesinden kaçınılmalıdır.

EbûDâvûd'da geçen Numan b.Beşir'den gelen rivayet ise şöyledir:

عَنِ النَّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ، قَالَ: اسْتَأْذَنَ أَبُو بَكْرٍ رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَمِعَ صَوْتَ عَائِشَةَ عَالِيًا، فَلَمَّا دَخَلَ تَنَاولَهَا لِيُطِمَّهَا، وَقَالَ: أَلَا أَرَاكِ تَرْفَعِينَ صَوْتَكِ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَجَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَحْجِرُهُ، وَخَرَجَ أَبُو بَكْرٍ مُغْضَبًا، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ خَرَجَ أَبُو بَكْرٍ «كَيْفَ رَأَيْتَنِي أَنْقَذْتُكَ مِنَ الرَّجُلِ؟» قَالَ: فَمَكَثَ أَبُو بَكْرٍ أَيَّامًا، ثُمَّ اسْتَأْذَنَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَجَدَهُمَا قَدْ اصْطَلَحَا، فَقَالَ لَهُمَا: أَدْخِلَانِي فِي سِلْمِكُمَا كَمَا أَدْخَلْتُمَانِي فِي حَرْبِكُمَا، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «قَدْ فَعَلْنَا قَدْ فَعَلْنَا»

“Hz. Ebubekir (r.a) Hz.Peygamber (sav)’in yanına girmek için izin istedi. Derken (kızı) Hz. Aişe’nin sesini (Hz. Peygamber’e karşı) yükselttiğini işitti. Hz. Ebu Bekir (r.a), tokat vurmak üzere kızının üzerine yürüdü ve:

- ‘Senin Resûlullah’a (r.a) karşı sesini yükselttiğini görüyorum!’ dedi.

Fakat Allah ResûlüHz. Ebu Bekir’e engel oldu. Ebu Bekir oradan öfkeli vaziyette çıkıp gitti. Resûlallah (r.a) Hz. Aişe’ye:

- ‘Benim seni adamdan (babandan) nasıl kurtardığımı gördün mü?’ buyurdu. Ebu Bekir bir kaç gün sonra Allah Resulü’nün yanına gelmek için izin istedi. Onların barışmış olduğunu görünce:

⁸¹ Bkz. Ebû Dâvûd, Talâk, 3.

⁸² Bkz. Müslim, Talâk, 30.

-‘Beni kavganıza dâhil ettiğiniz gibi mutluluğunuza da dâhil edin’, dedi. Allah Resûlü de:

-‘Dâhil ettik dâhil ettik’, buyurdu”⁸³.

Bu hadis, evlilik hayatı içerisinde kadın ile erkek arasında herhangi bir nedenden dolayı tartışma çıkıp sözlü kavga ederken kırıcı ve zarar verici davranışlardan kaçınılması gerektiğini, taraflardan birinin kontrolü sağlayarak öfkesine hâkim olup ortamı yumuşatması ve dışarıdan kırıcı müdahalelere engel olması gerektiğini ifade etmektedir. “Seni babandan nasıl kurtardım.” diyerek şaka yapması Hz. Peygamber’in özel hayatında da kabalıktan uzak, yalan karışmayan latifelere yer verdiğini gösterir⁸⁴.

Bizim toplumumuzda da görülen boşanma sebeplerinden birisi, eşlerin dışındaki kişilerin, özelde eşlerin aile yakınlarının evliliğe müdahale etmek istekleridir. Bu durum evliliğin gidişatını bozmakta ve çiftin birbirine duyduğu saygıyı zarara uğratmaktadır.

Ebû Hüreyre’den (r.a) rivayet edildiğine göre:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « لَيْسَ مِنَّا مَنْ خَبَّبَ
امْرَأَةً عَلَى زَوْجِهَا أَوْ عَبْدًا عَلَى سَيِّدِهِ

Hiz. Peygamber, "Kadını kocasına veya köleyi efendisine karşı kışkırtan bizden değildir..."⁸⁵ buyurarak eşlerin arasını bozmanın müslümana yakışmayacağını belirtmektedir. Ebu Dâvûd’un Sünen’inde sahih olarak geçen hadis-i şerifte, bahsedilen kişinin özellikleri arasında kadına kocasının kötü yanlarını göstermesi veyahut kadının yanında başka bir erkeğin iyi yanlarını sayıp durması gösterilmektedir. Yani bu kişiler, eşi ile arasını bozmak kalbine vesvese vererek onları ayırmak isteyen kişilerdir⁸⁶.

Aile yapısı sağlıklı olan toplum da güçlü ve sağlamdır. Hiz. Peygamber aileye dışarıdan yapılan olumsuz etkilerin tehlikesine işaret eder. Bir defasında, cinselliğini çağrıştıracak şekilde bir kadını kayınbiraderine anlatan bir kimseyi işiten Hiz. Peygamber

⁸³ Ebû Dâvûd, Mizah, 91. Elbani’ye göre hadisin isnadı zayıftır. Ebu Dâvûd, **Sünen**, c.4, s. 300.

⁸⁴ Nesâî, Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb b. Ali, **İşretü’n-Nisâ**(Hadislerle Kadın), çev. Akın, Hanefî, Tahlil Yay., İstanbul 2018, c. 2, s.186.

⁸⁵ Ebû Dâvûd, Talâk, 1.

⁸⁶ Azîmâbâdî, Ebu’t-Tayyib Muhammed Şemsu’l-Hak, **Avnû’l-Ma’bûd Şerhu Süneni Ebî Dâvûd**, Medine 1968, c. 6, s.224.

"Bu, bir daha yanımıza gelmesin."⁸⁷ buyurarak aile huzurunu bozan kimselerle muhatap olmak istememiştir.

Dışarıdan etki eden kişiler olumsuz hadiselerle sebep olabildikleri gibi bu etki edenin vasfı ve yapıcı yönü ile problemlere açıklık getiren ve eşleri yakınlaştıran olumlu örneklerden bahsetmek de mümkündür. Ailede sorunlar aşılamaz duruma geldiğinde“*Eğer karı-kocanın aralarının açılmasından korkarsanız, erkeğin ailesinden bir hakem ve kadının ailesinden bir hakem gönderin. Düzeltmek isterlerse Allah aralarını bulur.*”⁸⁸ ayeti gereğince aile büyükleri ya da emin olunan kimselerin tecrübe ve hakemliğine müracaat edilir. Kur’an-ı Kerim aile büyüklerine böyle bir sorumluluk vermişken, Hz. Peygamber de bunu böyle uygulamışken, maalesef bazen aileler sorunun bizzat kaynağı olabilmektedir. Aileler, manevi baskı uygulamakla değil, eşleri barıştırmakla ve yuvalarını korumakla mükelleftir.

2.3. Duygusal Problemler

Duyguları genel olarak gruplandırırsak; birincisi hem insanlarda hem diğer canlılarda bulunan ve genetik eğilimimiz olan yemek, içmek, cinsellik, barınmak, saldırganlık, korku gibi temel duygulardır. Diğeri ise sadece âdemoğluna ait olan sevgi, nefret, umut, güven gibi duygulardır. İnsana özgü en temel duygu sevgidir. Duygular sevgiden neşet eder ve seginin ölçüsüne göre şekillenir⁸⁹. Bu yüzden burada Kıskançlık ve Sevgi Yoksunluğu başlıklarıyla ilgili problemler rivayetlerle incelenmeye çalışılmıştır.

2.3.1. Kıskançlık

Kadın ve erkeğin aşırı derecede kıskançlık duyguları yuvada ahengi bozar, huzursuzluğa neden olur. Eşler arasındaki kıskançlık fitrattan gelen bir duygu olarak ihtimamın da göstergesi olabilir fakat aşırısı şüphe oluşturur. Dolayısıyla şüphe ile gelen güvensizlik ve vesvese aile içinde huzursuzluğa sebep olur. Özellikle kıskançlık konusunda hassas olan ailelerde, dürüstlük ve şeffaflık ilkelerine göre hareket edilmelidir.

⁸⁷ Buhârî, Nikâh, 114.

⁸⁸ Nisâ, 4/35.

⁸⁹ Tarhan, Nevzat, **Kadın Psikolojisi**, Nesil Yay., İstanbul 2015, s. 252.

Dinî literatürde genellikle kıskançlık anlamında kullanılan Arapça gayret kelimesi “kişinin mahremini korumak için gösterdiği aşırı duyarlılık, şeref ve namusuna zarar verecek hallerden uzak durup muhafazasını sağlayan duygusal tepki”, daha özel bir tanımla da “Başkasının cinsel ilgisine karşı erkek veya kadının eşini muhafazave savunma duygusu” anlamına gelir⁹⁰.

Ümdetü'l-kâri'de Aynî (ö.855/1451)kıskançlığı şöyle tanımlamıştır: “Eşinin bir başkasına ilgi duyduğunu görmesi sebebiyle sinirlenmesi ve kalbinin öfkeyle parlamak suretiyle değişmesidir.”⁹¹

Dilimizde kıskançlık kelimesiyle ifade edilen gayret, karı-kocanın birbirleri hakkında duydukları heyecandan ibarettir. İnsanın bozulmamış fitratında yer alan bu duygu ve heyecanın temelinde, kadının kocasını başkalarından koruma, esirgeme gayreti yatar⁹².

Peygamber hanımlarının eşlerine gayreti, haklarına sahip çıkma duyarlılığı, zamanla mücadeleye ve aralarında gruplaşmaya dönüşünce, bu duruma vahiyle müdahale edilmiştir. Olaya karışan taraflar “Eğer sizi boşayacak olursa rabbi ona, sizin yerinize sizden daha iyi olan, Allah’a teslimiyet gösteren, yürekten inanan, içtenlikle itaat eden, tövbe eden, kulluk eden, dünyada yolcu gibi yaşayan, dul ve bâkire eşler verebilir.”⁹³ ayetiyle uyarılmış ve kınanmıştır. Cinsiyetten kaynaklanan bir kötülük olarak değil, faillerinden davranışlarını ve fikriyatlarını düzeltmeleri istenmiştir.

Tahrim suresindeki ayetlerin inmesine sebep olan hadise bir rivayette şöyle geçmektedir:

عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحِبُّ الْحُلُوءَ، وَيُحِبُّ الْعَسَلَ، وَكَانَ إِذَا صَلَّى الْعَصْرَ أَجَازَ عَلَى نِسَائِهِ فَيَذْنُو مِنْهُنَّ، فَدَخَلَ عَلَى حَفْصَةَ، فَاحْتَبَسَ عِنْدَهَا أَكْثَرَ مِمَّا كَانَ يَحْتَبِسُ، فَسَأَلْتُ عَنْ ذَلِكَ، فَقَالَ لِي: أَهْدَتْ لَهَا امْرَأَةً مِنْ قَوْمِهَا عُكَّةَ عَسَلٍ، فَسَقَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْهُ شَرْبَةً، فَقُلْتُ: أَمَا وَاللَّهِ لَنَحْتَالَنَّ لَهُ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِسُودَةَ، قُلْتُ: إِذَا دَخَلَ عَلَيْكَ فَإِنَّهُ سَيَذْنُو مِنْكَ، فَقُولِي لَهُ: يَا

⁹⁰ Hökelekli, Hayati, “Kıskançlık”, *DİA*, c. 25, s. 496.

⁹¹ Aynî, *Ümdetü'l-kâri*, c. 20, s. 205.

⁹² Güler, Zekeriya, *40 Hadiste Kadın ve Aile*, İstanbul 2004, s. 191-192.

⁹³ Tahrim, 66/ 5.

رَسُولَ اللَّهِ، أَكَلْتُ مَغَافِيرَ، فَإِنَّهُ سَيَقُولُ: لَا، فَقُولِي لَهُ: مَا هَذِهِ الرِّيحُ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَشْتَدُّ عَلَيْهِ أَنْ يُوجَدَ مِنْهُ الرِّيحُ، فَإِنَّهُ سَيَقُولُ: سَقَنْتَنِي حَفْصَةُ شَرْبَةً عَسَلٍ، فَقُولِي لَهُ: جَرَسَتْ نَحْلُهُ الْعُرْفُطَ، وَسَأَقُولُ ذَلِكَ: وَقُولِيهِ أَنْتِ يَا صَفِيَّةُ، فَلَمَّا دَخَلَ عَلَى سَوْدَةَ، قُلْتُ: تَقُولُ سَوْدَةُ: وَالَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ، لَقَدْ كِدْتُ أَنْ أَبَادِرَهُ بِالَّذِي قُلْتُ لِي وَإِنَّهُ لَعَلَى الْبَابِ، فَرَقًا مِنْكَ، فَلَمَّا دَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَكَلْتُ مَغَافِيرَ؟ قَالَ: «لَا» قُلْتُ: فَمَا هَذِهِ الرِّيحُ؟ قَالَ: «سَقَنْتَنِي حَفْصَةُ شَرْبَةً عَسَلٍ» قُلْتُ: جَرَسَتْ نَحْلُهُ الْعُرْفُطَ، فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيَّ قُلْتُ لَهُ مِثْلَ ذَلِكَ، وَدَخَلَ عَلَى صَفِيَّةَ فَقَالَتْ لَهُ مِثْلَ ذَلِكَ، فَلَمَّا دَخَلَ عَلَى حَفْصَةَ قَالَتْ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَا أَسْقِيكَ مِنْهُ؟ قَالَ: «لَا حَاجَةَ لِي بِهِ» قَالَتْ: تَقُولُ سَوْدَةُ: سُبْحَانَ اللَّهِ، لَقَدْ حَرَمْنَا، قَالَتْ: قُلْتُ لَهَا: اسْكُتِي

Hiz. Aişe'den nakledildiğine göre Hiz. Aişe şöyle dedi: "Allah Resûlü (sav) tatlıyı ve balı severdi. İkindiyi kıldıktan sonra kadınlarını ziyaret eder; onlara yakınlık gösterirdi. Ziyaretlerinden birinde Hafsa'nın yanına gitti ve orada her zamankinden uzun kaldı. Ben bunun nedenini sordum. Hafsa'ya kavminden bir kadın bir kap bal hediye etmiş, o da bu baldan Allah Resûlüne (sav) şerbet ikram etmiş, diye söylediler. Bunun üzerine ben:

— "Yemin olsun ki ona mutlaka bir oyun yapacağız; dedim. Bunu Sevde'ye anlatarak dedim ki: Yanına girdiğinde sana yaklaşınca kendisine: 'Ey Allahın Resûlü! Sen meğâfir⁹⁴ mi yedin?' diyeceksin! O sana: 'Hayır' diyecek. Sen: 'O zaman burnuma gelen bu koku ne?' dersin. Allah Resûlü (sav) üstünün başının nahoş kokmasından hoşlanmazdı. O: 'Hafsa bal şerbeti ikram etti bana', diyecek. Sen de Ona: 'Bu balın arısı urfut⁹⁵ yemiş herhalde diyeceksin!' Bunu ona benim yanıma geldiğinde ben de söyleyeceğim. Sen de böyle de ey Safiyye!"

Allah Resûlü(sav) Sevde'nin yanına girmiş. Sevde diyor ki: Kendinden başka ilâh olmayan Allah'a yemîn olsun, senden korktuğum için az kalsın Allah Resûlü (sav) daha kapıda iken söze başlayarak senin öğrettiklerini kendisine söyleyecektim. Allah Resûlü yaklaşınca Sevde:

⁹⁴ Meğafir: Fena kokulu bir ağaç zımkı. Kandemir Yaşar, "Bal", DİA, c. 4, s. 552.

⁹⁵ Urfut: Geniş yapraklı ve dikenli, meğafir denilen fena kokulu yapışkan bir maddesi olan ağaç. Sofuoğlu, Mehmet, Sahih-i Buhârî Tercümesi, c.11, s. 5344.

- ‘Ey Allahın Resûlü, megâfir mi yedin?’ deyince O:
- ‘Hayır!’ cevâbını vermiş. Sevde:
- ‘Bu koku ne o halde?’ demiş. Allah Resûlü:
- ‘Hafsa bana bal şerbeti ikram etti’; buyurmuşlar. Sevde:
- ‘Onun arısı urfut yemiş herhalde’, demiş.

Allah Resûlü (sav) benim yanıma girdiği zaman ben de aynı şeyleri söyledim. Sonra Safiyye'nin yanına gitti. Safiye de konuştuklarımızı söylemiş. Sonra Hafsa'nın yanına girdiği vakit Hafsa:

- ‘Ey Allahın Resûlü, sana bal şerbetinden ikramedeyim mi?’ diye sormuş.
- ‘Ona ihtiyacım yok buyurmuşlar.’ Sevde:
- ‘Vallahi onu baldan mahrum ettik’, dedi. Ben ona:
- ‘Sus!’ dedim”⁹⁶.

Hadis-i şerif kıskançlığın fitrî bir olay olduğunu gösterir. Ayrıca bir kasıt olarak eziyet yoktur. Meydana gelen olaylar bir duygunun sonucudur⁹⁷. “Allah'ın sana helâl kıldığı bir şeyi niçin kendine haram ediyorsun?”⁹⁸ âyet-i kerîmesi nazil olmuştur. Allah Resûlünün mübâh olan bir şeyi kendisine haram kılması ve bunun açığa çıkmamasına özen göstermesi, kadınlarını memnun etmek ve aralarında oluşabilecek kıskançlık hislerinin aile huzuruna zarar vermesini engellemek içindir⁹⁹.

Ayetteki haram kılma fiili, dini bir terim olarak kullanılan haram kılmayı ifade etmemekte, hele Hz. Peygamberin Allah'ın helal saydığını değiştirmek isteyip de vahyin bunu düzelttiği gibi bir anlam içermemektedir. Allah Resûlünün kendisi için özel geçici bir yasak koyduğunu, ayetteki “eşlerini hoşnut etmek arzusuyla” şeklindeki manadan da anlamak mümkündür¹⁰⁰.

Elmalılı'nın, konuya ilişkin rivayetleri ele aldıktan sonra ulaştığı sonuç şöyle özetlenebilir: Hz. Peygamber'in, eşine verdiği bir sırrı o da Allah Resûlünün diğer eşlerinden çok samimi olduğu birine söylemiş, bunu öğrenen Hz. Peygamber ona

⁹⁶ Buhârî, Talâk 8, Nikâh 103, Et'ime 32, Eşribe 10-15, Tıb 4, Hiyele 5; Müslim, Talâk 20; Ebu Dâvûd, Eşribe 11; Nesâî, Talâk 16.

⁹⁷ El- Hazimî İbrahim, **7 Hadis İmamın İttifak Ettiği Hadisler**, Tahric ve Terceme Hanefi Akın, Karınca Polen Yay., İstanbul 2009, s. 508.

⁹⁸ Tahrîm, 66/ 5.

⁹⁹ Sofuoğlu, **Sahîh-i Buhârî ve Tercemesi**, c. 11, s. 5344.

¹⁰⁰ Karaman, Hayrettin; Çağrı, Mustafa; Dönmez, İbrahim Kâfi; Gümüş, Sadrettin; **Kuran Yolu Meal ve Tefsir**, DİB Yay. , Ankara 2012, c. 5, s. 404.

üzüntüsünü ifade etmiş, sonrasında da ikisi birbirlerini destekle Hz. Peygamber'den bazı maddî taleplerde bulunup, diğer eşlerde olaya dâhil olarak bir birliktelik oluşturmuşlardı. Bunun üzerine Allah Resûlü, ailesine eğitici bir disiplin uygulayarak onların da niyetlerini anlamak ve kendi nazarında dünya hayatının kıymetsizliğini göstermek için, yanlarında dargın durmak yerine îlâ yemini yaparak kendi odasında bir ay yalnızlığa çekildi. Bu durum Allah Resûlütikâfta zannedildiğinden başta anlaşılmadı. Bir süre sonra peygamber eşleri Allah Resûlünü üzdükleri endişesine kapıldılar. “Peygamber hep eşlerini boşamış” diye bir söylenti yayılınca sahâbe-i kirâm da telaşlandı. Bu haber, Gassânîler'in müslümanlara karşı savaş hazırlığı esnasında olduğundan münafıkları pek sevindirdi. Hz. Peygamber yalnızlığa çekilişi üzerinden 29. gün geçince eşlerine döndü; onun bu dönüşü sebebiyle eşlerinden boşanmadığı haberini Hz. Ömer neşeyle duyurdu. Sûrenin sebab-i nüzulü bu îlâ yemindir¹⁰¹.

Rivayetin bir başka nakli Buhârî'de Hz. Âişe'den gelen haberde, Hz. Hafsa ve Hz. Aişe arasındaki anlaşma sebebiyle Hz. Peygamberin Hz. Zeynep b. Cahş'ın yanındayken kendini bal şerbeti içmekten uzaklaştırması şeklinde anlatılmaktadır¹⁰². Görülüyor ki, bir rivayette Resûlullah (sav) Zeyneb (r. anha) 'nin evinde, diğer rivayette ise Hz. Hafsa bt. Ömer'in yanında fazlaca kaldığı bildiriliyor.

Allah Resûlü'nün (sav) ikinci namazından sonra zevcelerinin yanlarına girerek her birine yakınlık gösterdiği bildiriliyor. Bazı rivayetlerde ikinci yerine (sabah) denilmiştir. Allah Resûlü'nün (sav) genellikle selam vermek ve dua etmek için sabah vakitlerini seçerek, sohbet edip muhabbetle bulunmak için ikinci vakitlerini seçerek ziyarette bulunurdu, burada zevcelerine yaklaşmasından murâd cima' değildir¹⁰³.

Hz. Peygamber'in hanımlarını, ihtiyaçlarını sorarak onları memnun etmek için her gün ziyaret etmesi âdetindendi. Bu ziyaretler zaman zaman bazı hanımlarının kıskançlık hislerine ve bu yüzden de Hz. Peygamberin üzülmesine sebep olmuştur¹⁰⁴.

Yukarıdaki olay açıkça göstermektedir ki Peygamber ailesinde de hanımlar arasındaki kıskançlık ve tahrik olunan bazı duygularla tatsızlık çıkabilmekte; isyankâr

¹⁰¹ Yazır, Elmalılı Hamdi, **Hak Dini Kuran Dili**, Eser Neşriyat, ys. 1979, c. 7, ss. 5088-5115.

¹⁰² Buhârî, Talâk, 14.

¹⁰³ Dâvûdoğlu, **Sahîh-i Müslim** Terceme ve Şerhi, c. 7, s. 452.

¹⁰⁴ Yeniçel, Necati ve Kayapınar, Hüseyin; **Sünen-i Ebû Dâvûd Terceme ve Şerhi**, Şamil Yayınevi, İstanbul 1987, c. 13, s. 338.

tavırlar takınılarak küsme olayları olabilmektedir. Hz. Peygamber (sav), bu durumu hoşgörmüş; fitrattan gelen bu durumu tebessümle karşılayarak sabırla izlemiştir¹⁰⁵.

Her insan fitraten; kendisine ait olanı veya aidiyet hissettiğini başkalarından kıskanır. Normal düzeyde kaldığı sürece sahip olunan değerlerin korunması bağlamında kıskançlıkiyidir. Zira namus ve din gibi yüksek değerlerini insanlar kıskanma duygusuyla müdafaave muhafaza ederler¹⁰⁶. Meseleye bu açıdan bakıldığında peygamber eşlerinin yaşadıkları dönemin şartlarını da düşünerek girilen basit tartışmaları insanın sevdiğine karşı bir alakanın ve onu kaybetmemenin bir çabası olarak değerlendirilebilir. Hz. Peygamber'in hanımları arasında fitratlarında bulunan kıskançlıktan dolayı bazı hadiseler vuku bulmuşsa da bu hadiseler onlar arasında bir kine veya iftiraya dönüşmemiştir.

Hiz. Âişe validemizin kıskançlık duygusunun tesiriyle yaptığı, fakat sonra pişman olduğu olaylardan biri Buhârî'de şöyle anlatılır:

عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ بَعْضِ نِسَائِهِ، فَأَرْسَلَتْ إِحْدَى أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ بِصَحْفَةٍ فِيهَا طَعَامٌ، فَضَرَبَتِ الَّتِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِهَا يَدَ الْخَادِمِ، فَسَقَطَتِ الصَّحْفَةُ فَأَنْفَلَقَتْ، فَجَمَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَقَّ الصَّحْفَةَ، ثُمَّ جَعَلَ يَجْمَعُ فِيهَا الطَّعَامَ الَّذِي كَانَ فِي الصَّحْفَةِ، وَيَقُولُ: «غَارَتْ أُمُكُمْ» ثُمَّ حَبَسَ الْخَادِمَ حَتَّى أَتَى بِصَحْفَةٍ مِنْ عِنْدِ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا، فَدَفَعَ الصَّحْفَةَ الصَّحِيحَةَ إِلَى الَّتِي كُسِرَتْ صَحْفَتُهَا، وَأَمْسَكَ الْمَكْسُورَةَ فِي بَيْتِ الَّتِي كُسِرَتْ

Enes'den şöyle nakledilmiştir: Allah Resulü eşlerinden birinin yanında idi. Diğer eşi hizmetçiyle bir tabak yemek gönderdi. Allah Resulü'nün evinde bulunduğu eşi hizmetçinin eline vurdu ve tabak kırıldı. Allah Resulü kırılan tabağı ve dökülen yemeğı topladı ve "Anneniz kıskandı" buyurdu. Sonra kırılan tabağı yenisiyle değiştirip hizmetçiyi gönderdi. Kırılan tabağı kırıldığı evde bıraktı¹⁰⁷.

Burada kıskançlığın cezalandırılmayacağına bir işaret vardır. Bu hal kıskançlığın sebep olduğu öfkenin bir sonucudur. Buna sabretmesi, Hz. Peygamber'in bu olaya kızmaması kıskançlığın fitri bir duygu olduğunu, sonuçlarının telafi edilmesi gerektiğini

¹⁰⁵ Canan, *Kütüb-i Sitte*, c. 3, s. 220-221.

¹⁰⁶ Aydın, Hayati, *Kur'an'da İnsanın Psikolojisi*, Timaş Yay., İstanbul 1999, s. 99.

¹⁰⁷ Buhârî, Nikâh, 108.Elbanî'ye göre, hadis sahihtir. Nesâî, Sünen, c. 7, s. 70.

gösteriyor¹⁰⁸. Hz. Peygamber davranışın temelinde yatan duygunun tabii olduğunu görerek, bu noktadan sonra yapılması gerekeni bizzat kendisi yaparak hatanın telafisinde rehberlik etmiş, özrünün gerçekleşmesi için alternatif ortaya koymuştur.

Kıskançlık duygusunun ortaya çıktığı hadisler değerlendirildiğinde denilebilir ki, Hz. Peygamber hoşlanmadığı bir durum olsa da, eşleri arzu etmediği şekilde davranmış olsalar da onları incitecek bir söz sarfetmemekte, sadece yüz hatlarıyla beğenmediğini hissettirmektedir¹⁰⁹.

Hiz. Aişe'den rivayet edilen "Allah Resûlü'nüneşlerinden Hiz. Hatice'yi kıskandığım kadar hiç kimseyi kıskanmadım. (Çünkü) Resûlullah Hiz. Hatice'yi çok fazla anar ve överdi. Allah Resûlü'ne Hatice'yi cennette inciden yapılmış bir köşkle müjdelenmesi vahyedilmişti."¹¹⁰ hadisi üstün meziyet ve taltiflere sahip Hiz. Hatice'nin, vefat etmiş olsa bile Hiz. Peygamber'in nezdinde değerini gördükçe Hiz. Aişe'nin gayrete kapılması ve bunu yansıtmamasını gösteren bir örnektir. Fakat bu durum, Hiz. Peygamber'le arasında uzaklaşmaya sebep olmayacak şekilde halledilmiştir.

Yine Hiz. Aişe'den rivayet edilen hadis-i şerifte Allah Resûlü ile arasında şu konuşma geçmektedir:

عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: اسْتَأْذَنْتُ هَالَةَ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ أَخْتِ خَدِيجَةَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَعَرَفَ اسْتِئْذَانَ خَدِيجَةَ فَارْتَأَحَ لِذَلِكَ فَقَالَ: «اللَّهُمَّ هَالَةَ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ» فَغَرِثْتُ فَقُلْتُ: وَمَا تَذْكُرُ مِنْ عَجُوزٍ مِنْ عَجَائِزِ قُرَيْشٍ، حَمْرَاءِ الشِّدْقَيْنِ، هَلَكْتُ فِي الدَّهْرِ فَأَبْدَلَكَ اللَّهُ خَيْرًا مِنْهَا

Hiz. Aişe'den şöyle nakledilmiştir: "Bir keresinde Hiz. Hatice'nin kızkardeşi Hale bintü Huveylid, Peygamber'in huzuruna girmek için kapı önünde izin istiyordu. Hiz. Peygamber Hale'nin izin almasını (sesini) Hatice'nin izin istemesine benzetti ve mutlu oldu. "Bu Hale bintü Huveyliddir" dedi. (Allah Resûlü'nün bu durumunu) kıskandım. Ona: 'Kureyş'in yaşlılarından kırmızı yanaklı ihtiyar kadını ne anarsın! Allah sana daha hayırlısını verdi', dedim¹¹¹. Hiz. Aişe'nin içinden kopan bu coşkun sözlere Peygamber

¹⁰⁸ Aynî, *Ümdetü'l-kâri*, c. 20, s. 209.

¹⁰⁹ Kandemir, M. Yaşar, "Hanımlarının Dilinden Hiz. Peygamber", **Hiz. Peygamber ve Aile Hayatı**, Ensar Neşriyat, İstanbul 1988, s. 78-79.

¹¹⁰ Buhârî, Nikâh, 109; Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 74.

¹¹¹ Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 78; Buhârî, Menakıbu'l-ensar, 20.

(sav) Hz. Hatice'nin vefasını ve fedakârlığını ifade ederek cevap vermiş, Aîşe'nin de içinden geçen duyguları söylemesi konusunda yumuşak davranarak içindeki duyguları dışarı atmasına ve rahatlamasına vesile olmuştur. Bir defasında da Hz. Safiye bazı meselelerden diğer eşlere kırgınlığını dile getirince Hz. Peygamber “Sen de onlara : “Benden siz nasıl hayırlı olursunuz ki? Benim kocam Muhammed'dir, babam Harun'dur, amcam Musa'dır.” demedin mi?”¹¹²buyurarak içini dökmesine kendini ifade edip rahatlamasına zemin hazırlamıştır.

Konumuz ile ilgili başka bir rivayet Hz. Aîşe'den şöyle nakledilmiştir:“ Resûlullah (sav) Safiyye bt. Huyey ile evlenip Medine'ye geldiğinde, Ensâr kadınları bunu duyunca güzelliğine bakmak için oraya gelmişlerdi. Bana da gelip haber verdiler. Kendimi tanınmayacak bir hale getirip, ben de gittim. Allah Resûlü (sav) gözüme bakıp beni tanıdı. Ben hemen (oradan uzaklaşmak için) geri döndüm ve hızla yürüdüm. Allah Resûlü de arkamdan gelerek bana yetiştirdi ve beni kucaklayarak tuttu. Sonra: ‘(Safiyye'yi) nasıl buldun?’ dedi. Ben de: ‘Bırak! Yahudi kadınlardan bir yahudi kadındır!’ dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber Hz. Aîşe'ye ‘Böyle söyleme! O Müslüman oldu’ buyurmuşlardı.”¹¹³

Safiyye (r.anha) Yahudi kabilesinden geldiği için Âîşe (r.anha) duygularının etkisiyle böyle ifade söylemiştir. Hz. Peygamber'in Hz. Aîşe'ye onun müslüman olduğunu bildirmesi ile ait olduğu soyun onun için bir zaafiyet olmadığı anlaşılmaktadır. Âîşe (r.anha) kıskançlık yüzünden böyle bir söz söylemesine rağmen Allah Resûlü (sav), hoşgörü ile muamelede bulunmuş bu doğal, zararsız davranışlara sabır göstermiştir¹¹⁴.

Birbirlerine karşı hakkaniyetlerini ortaya koymak için mukabil cephelerde yer aldıkları belirtilen ve Hz. Aîşe'nin (r.anha) kendi ifadesiyle, üstünlük rekabeti içinde oldukları anlaşılan, Hz. Zeynep'le arasındaki hadiseyi Hz. Aîşe şöyle naklediyor: “Zeyneb bt. Cahş odama izin almadan öfkeyle girdi. Ben bu kadar (bana kızdıklarından) haberim yoktu. Sonra Zeyneb: ‘Ey Allah'ın Resûlü! Ebu Bekir'in kızının, kollarını sana sarması sana yeterli mi?’ diye çıkıştı ve bana döndü. Ben de cevap vermemek için yüzümü çevirdim. Allah Resûlü: Kendinimüdafaa et!’ deyince Zeyneb'e yöneldim, bana

¹¹² Tirmizî, Menakıb, 64.

¹¹³ İbn Mace, Nikâh, 50.

¹¹⁴ Haydar, Hatipoğlu, **Sünen-i İbni Mâce Terceme ve Şerhi**, Kahraman Yay., İstanbul 1992, c. 5, s. 463-464.

cevap veremez hale gelince ağzının tükürüğünün kuruduğunu farkettim. Allah Resûlünün (sav) yüzünün güldüğünü gördüm.”¹¹⁵ Hayatın doğal akışı içinde birbirlerine rekabet içerisinde zaman zaman olsalar da ifk hadisesinde Hz. Aîşe’den kendisine sorulunca Hz. Zeyneb’in “Yemin olsun, Aîşe hakkında hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Görmediğim şeyi gördüm, işitmediğim, şeyi işittim demekten Allah'a sığınırım.”¹¹⁶ diye cevap vermesi, Hz. Aîşe’nin Zeynep için dinde en hayırlı kadın diye düşünmesi aralarındaki bu basit durumları hiç bir zaman kin ve hakarete götürmediklerini gösterir.

Hz. Peygamber, huzurunda gerçekleşen anlaşmazlıklarda sınırı aşan bir durum olmadığı müddetçe herhangi bir kayırcı tutum sergilememiş, kendini ifade etme ve hakkını savunma konusunda eşlerine hoşgörölü davranmıştır¹¹⁷.

İslam, başta kibir olmak üzere enaniyet taşıyan her türlü davranışı yasaklar. Dünya hayatında mal, mülk, evlat, makam gibi imkânlar insanların övünmek gibi Allah’ın hoşlanmadığı yerlerde değil, Allah rızasına ve insanların faydasına uygun biçimde kullanılmak için verilmiş birer imtihan sebebidir. İlgili hadisler de bu imkânlardan dolayı övünmenin yanlışlığını göstermektedir¹¹⁸.

“Müminler ancak kardeşler.”¹¹⁹ ayetinin de ifade ettiği gibi müminler birbirlerine samimi ve sıcak davranırlar. Aralarındaki problem ve küskünlükler kısa sürelidir, düşmanlık düşünülmez.

Kıskançlığın ölçölü olması, makul ve meşru seviyede olması gerekir. Ortada herhangi bir şey yokken eşlerin tecessüs edip birbirinden şüphe ve evhama kapılmaması, haddi aşarak aile düzenini bozmaması gerekir¹²⁰. Bu noktada Sa’d b. Ubâde örneğinde¹²¹ olduğu gibi meşru olmayan, istenmeyen bir hadiseye şahit olunduğunda haklı bile olsa kıskanmanın da ölçölü olması ve zarar vermemesi gerektiğini Hz. Peygamber ifade eder.

¹¹⁵ İbn Mace, Nikâh, 50.

¹¹⁶ Müslim, Tevbe, 56.

¹¹⁷ Akın, vd, *İşretü’n-Nisa*, c. 1, s. 209.

¹¹⁸ Çağrı, Mustafa, “Övünme”, *DİA*, c. 34, s.103-104.

¹¹⁹ Hucurat, 49/10.

¹²⁰ Güler, *40 Hadiste Kadın ve Aile*, s.193-194.

¹²¹ Müslim, Liân, 16.

Kıskançlığın övüleni ve yerileni vardır. Kibir ve zanna dayanan hal, Allah'ın sevmediği kıskançlıktır. İstenilen ise zanna dayanmayan gayret halidir¹²². Kıskançlık, “başkasının sahip olduğu imkânları çekememe” manasına gelen hasetten farklı olup anlamı ondan daha geniştir. Ayrıca hased tüm yönleriyle kötü olarak değerlendirilirken kıskançlık makul ve ılımlı ölçüde tutulduğu takdirde gerekli bir tepkidir. Bir kimsenin eşini, kendine ait olanı, hak ve menfaatini başkasından kıskanması haset değil “*gayret*” olarak nitelendirilir.

Kişinin değer verdiği ve sevdiği kimseyi korumak istemesi, esirgemesi sonucunu doğuran kıskanma ve bunun sonucu olarak kıskanılan kişiyi baskılamaya yönelik eylemleriffetin, hak ve menfaatlerin korunması için gerekli bir davranış olarak kabul edilir¹²³. Hadislerde geçen kıskanma hallerini kendi içinde sevdiğini muhafaza ve kaybetmeme endişesi ile değerlendirmek ve basit vakalar olarak görmek gerekir. Her ne kadar kişiler bazen sert ve kırıcı olsalar da Hz. Peygamber'in hoşgörüsü ve sükût hali insanların dağılmasını engellediği gibi duygunun yaşanması da beklenmedik zamanlarda tehlikeli çıkışların önüne geçilmesine vesile olmuştur.

Kıskançlık başlığı altında ele aldığımız eşler arasındaki problemleri ifade eden rivayetlerde görüyoruz ki Hz. Peygamber karşısındakinin duygusunu yaşamasına müsaade ediyor, kendini ifade etmesini sağlıyor, zarar ortaya çıkacağı zaman da rehberlik ediyordu.

Kıskançlık doğal bir histir. Negatif bir duygu olarak algılsa da özgüven sahibi bir insan bile kıskançlık hissedebilir, fakat onu denetler. Kıskançlık duygusu yaşayan insanlarda sevgiyi kaybetme endişesi ve terk edilme korkusu olabilir. Kıskançlık ve öfke gibi duyguların olmaması anormaldir. İnsanın içinde negatif ve pozitif duygular yaşanması insani yönümüze işaret eder fakat dengede tutulması icap eder.

Kıskanan kişi eşini kontrol altına alma ve tüm vakit ve ilgisini kendi üstünde toplamaya çalışır. Bir şüpheden yola çıkarak sürekli tedirginlik ve kaygı hali yaşar, aldatılma korkusu hisseder. Şüphe ile her davranışı buna göre yorumladığı ve abarttığı için kişinin duygu dünyası karışır. İnsan niçin kıskandığını tahlil ederek yanlış yargılamalardan uzak durur ve değişiklik yoluna gidip alternatif çözüm yollarına yönelirse şüpheleri

¹²² Aynî, *Ümdetü'l-kâri*, c. 20, s. 206.

¹²³ Akın, vd, *İşretü'n-Nisa*, c. 1, s. 161.

dağılır ve olay kapanır¹²⁴. Kıskançlık duygusunda asıl mesele kıskanma değil bu durum karşısında gösterilen davranışlardır. Hz. Peygamber'in böyle durumlardaki sabırlı ve hoşgörölü duruşu hadisenin diğler tarafındaki kişiyi de problem büyümeden daha sağduyulu harekete yönlendirmektedir.

Kıskançlık duygusunda kişi önce kendisine zarar vermekte, ateşin odunu tükettiğı gibi, kişi de kendini tüketmektedir. Başkasının elinde olanın neden kendinde olmadığı hissi ile gizli bir kendini üstün görme halinin saklı olduğı bu durum aslında, benmerkezci kişilerin yakalandığı haset hastalığıdır. İnsanın kendisini tanıma, zayıf ve güçlü yönlerini yönetebilme noktasında, kıskançlık bir kazanım olabilir. İnsanlara olumsuz duygularını gösterme, hata ve mücadelede bulunmaimkânında tanınmalıdır. Kişi başarabilmek için, negatif duyguların farkına vararak yönetme becerileri geliştirmelidir¹²⁵. İşte Hz. Peygamber'in coşkun duygular karşısındaki sükûnetli hali hem olaylara yön verme hem de karşısındaki kişinin duygularını yaşamasına imkân vermiştir.

İnsan, hasedin hem kendine hem topluma verdiği zararları düşünerek, bunun ortaya çıkmasına engel olmaya çalışır veya kendisini hasetten koruyacak yollar arar. Hasetten korunmak için ilk yol, hasedi doğuran sebepleri bilmektir. Erken yaşlardan itibaren dini duygu ve bilgi eksikliğine fırsat vermemek için eğitime dikkat edilmelidir. Diğler bir yol da kontrol altına almaya çalışarak hasedin tuzağına düşmemektir. Bunun için kötü duyguların her biri hadislerde tek tek eleştirilmiştir. Kötü duygulardan olan hırs, dünyaya aşırı meyil, açgözlölük, kibir ve öfke gibi hallerin hasedi beslemesine izin vermemek gerekmektedir¹²⁶.

Kıskançlık ile dindarlık arasında anlamlı bir ilişki vardır. Kıskançlık her ne kadar fitrî bir duygu olsa da dini hassasiyetler kıskançlık duygusunu tetikleyebilmektedir. Dindar birey, dinin namusu koruma konusundaki öğretilerine bağılı olarak daha hassas olabilmektedir. Kıskançlık duygusunu doğru ve iyi bir şekilde kontrol etmek gerekir. Evlilikte hissedilmesi gereken kıskançlık eşler arasında ve toplumsal anlamda istenilen bir durumdur. Seviyesini aşan bir kıskançlık eşleri tehdit

¹²⁴ İmamoglu, Abdülvahit; Çelik, Yılmaz, "Evlilik Hayatında Kıskançlık- Dindarlık İlişisine Psikolojik Yaklaşım",

Dini Araştırmalar, Eylül-Aralık 2009, c. 12, s.15.

¹²⁵ Tarhan, **Kadın Psikolojisi**, ss. 269, 271.

¹²⁶ Komisyon, **Hadislerle İslam**, c.3, s. 576.

eden olumsuz bir davranışa dönüşür, aşırı durumda ise uzman desteği alarak aile saadetini sürdürmek gerekir¹²⁷.

2.3.2. Sevgi Yoksunluğu

Kuran-ı Kerim'in eşler arasındaki meveddetten söz etmesi, keza sevgi ile ilgili kelimelerden mesela muhabbet yerine meveddeti tercih etmesi kavramsal açıdan ayrı bir anlam taşır.

Literatürde muhabbet ve meveddet sevgi anlamında yaygın biçimde kullanılır. Muhabbet için iradeden daha güçlü istek manası verilir¹²⁸. Vedde kahrından türeyen meveddet ise sevgisi olmak, muhabbeti olmak, bir şeyden hoşlanmak, istemek ve arzu etmek anlamlarına gelir¹²⁹. Meveddet kelimesinde meyletmek, hoşlanmak manaları olduğu için kişi bunu davranışları ile gösterir. Bir anlamda meveddet muhabbetin uygulama alanıdır. Sevginin söz ve eylemlerle somutlaşmasıdır ki gücü de buradan gelir¹³⁰. Gerçek sevgi vermekle belli olur, sevmeden verilmez. İnsanı harekete geçiren, fedakârlığa yönlendiren meveddeti elde etmek için dikenine katlanılan gülün misali bedel ödemek de gerekmektedir.

İnsan sevgiye sahipken bile sevgi duyduklarıyla problemler yaşayabilir. Ya hiç muhabbet hissetmediğinde, eşler arasında sevginin yoksunluğu, pamuk ipliğine bağlı birliktelikleri bir süre sonra bıçakla keser gibi bitirebilir. Zira tutacak bir sebep kalmaz.

Konuyla ilgili İbn Abbâs'tan şöyle bir hadis nakledilmiştir:

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ زَوْجَ بَرِيرَةَ كَانَ عَبْدًا يُقَالُ لَهُ مُغِيثٌ، كَانِي أَنْظُرُ إِلَيْهِ يَطُوفُ خَلْفَهَا يَبْكِي وَدُمُوعُهُ تَسِيلُ عَلَى لِحْيَتِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعَبَّاسٍ: «يَا عَبَّاسُ، أَلَا تَعْجَبُ مِنْ حُبِّ مُغِيثِ بَرِيرَةَ، وَمِنْ بُغْضِ بَرِيرَةَ مُغِيثًا» فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَوْ رَاجَعْتِهِ» قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ تَأْمُرُنِي؟ قَالَ: «إِنَّمَا أَنَا أَشْفَعُ» قَالَتْ: لَا حَاجَةَ لِي فِيهِ

¹²⁷ İmamoğlu, vd., “Evlilik Hayatında Kıskançlık”, s. 29.

¹²⁸ Uludağ Süleyman, “Muhabbet”, DİA, c. 30, s. 386.

¹²⁹ Sarı, Mevlüt, el-Mevârid (Arapça-Türkçe Sözlük), İstanbul 1982, s. 1641.

¹³⁰ Köse, Genetiği İle Oynanmış Kavramlar, s. 272.

Muğîs bir köle idi. Berîre'nin kocasıydı ve (Berîre'yi çılgınca severdi.) Zavallı Muğîs kendisine yönelmesi için ağlayarak ve gözyaşları sakalının üzerinde akarak Berîre'nin arkasında dolaşırdı. Bir kere Hz. Peygamber (sav) babam Abbâs'a:

— "Yâ Abbâs Muğîs'in Berîre'ye olan kuvvetli sevgisine, Berîre'nin de Muğîs'e olan nefretine hayret etmez misin?" buyurdu.

Sonra da Peygamber, Berîre'ye:

— "Keşke Muğîs'e dönsen olmaz mı?" buyurdu. Berîre de:

— "Ey Allah'ın Resûlü! Ona dönmemi emrediyor musun?" dedi. Allah Resûlü:

— "Hayır, ben (emretmiyorum) ancak ona acıyorum. " buyurdu.

Berîre de:

— "O zaman benim bu adama ihtiyâcım yoktur!" dedi¹³¹.

Berire, Hz. Aişe tarafından satın alınıp sonra da hürriyetine kavuşturulur. Berire köle olan kocasından ayrılmak hususunda muhayyer kılınmıştır. Kocasını Muğîs'in kendisini çok sevmesine rağmen Berire aksine ondan hiç hoşlanmaz. Bu sebeple de Berire azad olduktan sonra nikâhını fesh eder. Sevgi genellikle karşılıklı olduğu için Hz. Peygamber (sav) Muğîs'in aşırı sevgisi ile Berire'nin aşırı nefretinin hayret edilecek şey olduğunu işaret etmek istemiştir¹³².

Muğîs'in, aşkından Medine sokaklarında Berire'nin arkasından dolaşması, gözyaşı döküp kendini bırakmaması için yalvarması hallerini ulema âşığının yaptığını gayri ihtiyari yaptığına delil gösterir. Bu tek taraflı bir sevgidir. Berire de hoşuna gitmediği için peygamberin bile şefaatinin kabul etmiyor¹³³. Anlaşılan o ki, Berire eşler arasında olması gereken bir arzu ve muhabbet duymadığı Muğîs'i istemiyor ve tavrında da bu netliği gösteriyor.

Sevginin ifade edilmesine en fazla yakışan insanlar, eşler ve çocuklardır. Sevgi karı-koca arasında karşılıklı enerjiye dönüşürse evlilik sağlam bir zemin bulmuş olur. Zira eşlerin birbirinden beklediği en önemli iki şey huzur ve bağlılıktır. Bu da beğenilme ve güçlü bir güven duygusuyla oluşur¹³⁴.

¹³¹ Buhârî, Talâk, 16; Ebû Dâvûd, Talâk, 21; İbn Mâce, Talâk, 29. Elbani'ye göre hadis sahihtir. İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 671.

¹³² Hatipoğlu, **Sünen-i İbn Mâce Terceme ve Şerhi**, c. 6, s. 9.

¹³³ Tebrizî, Muhammed b. Abdüddâni, **Mirkâtü'l Mefâtiḥ Şerhu Miskâtü'l Mesâbih**, thk. İstânî, Cemal, Dârü'l Kütübü'l İlmiye, Lübnan 2001, c. 6, s. 323.

¹³⁴ Köse, **Genetiği İle Oynanmış Kavramlar**, s. 277.

“Tek taraflı ve karşılık bulmayan sevgi zamanla işkenceye dönüşen bir özellik arz eder. Bu açıdan meveddet; karşılıksız, saf, katışıksız sevgi özelliğine sahip olsa da kendi karşılığını kendi üretmesi sebebiyle iki taraflı bir güce dönüşür. Bu yolla eşler arasında sıkı ve kuvvetli bir bağ doğar.”¹³⁵

İnsan birini sevdikçe gözüne güzel gelir. Fakat sevebilmek için de ondan hoşlanmak gereklidir. Hoşlanmak sadece görünen özelliklerle değildir. Eşlerin bir araya geldiklerinde birbirlerinden huzur bulmaları ve ruh dünyalarında uyum sağlamalarıdır. Fakat aralarında inceden inceye rahatsız eden bir şey varsa ruhların yaklaşması ve uyumu mümkün değildir¹³⁶.

“Meveddetin karşılıksız oluşu tam bir bütünleşmeyi ve fedakârlığı; saf ve katışıksız oluşu, menfaat beklentisinin bulunmayışını; iki taraflı oluşu da sevginin değer ve karşılık bulduğunu anlatır. Kuran-ı Kerim’de “Onlara ısınıp kaynaşasınız diye size kendi türünüzden eşler yaratıp aranızda sevgi ve şefkat duyguları yerleştirmesi de O’nun kanıtlarındandır.”¹³⁷ ayetinde muhabbet yerine meveddet kelimesinin geçmesi anlamlıdır. Evlilik ilişkisi sadece kalpteki sevgiye bağlı değildir ve duygulardan oluşmuş bir sınırlı alan arz etmez. Sevginin söz ve eylemlerle kendini bulması ve somutlaştırılması gerekir. Buna göre eşler, söz ve eylemleriyle mesela gerçekçi iltifatlar, gönül alıcı sözler, imkânlar ölçüsünde jestlerle birbirlerine karşı sevgilerini göstermelidirler. O sebeple Kuran-ı Kerim eşler arasındaki sevgiyi, gönülde kalan sevgi manasında “muhabbet”le değil onun davranışlardaki tezahürünü ifade eden “meveddet”ile açıklamıştır. Eşler arasında var oluşu da bu sevginin kalıcılık ve kökleşen özelliğini vurgulamak içindir.”¹³⁸

2.3.3. İletişime Açık Olmamak

Aile hayatında sıkça karşılaşılan sorunlardan biri iletişim problemleridir. Aile içi iletişim iki taraflı gerçekleşmesi gereken bir olgudur. Bazen eşlerden biri iletişime kapalı olabilmektedir. Bu kapalılık karşı tarafta önyargılara zemin hazırlamaktadır. Kadının söz sahibi olmadığını, dikkate alınmadığını ve eşinin kendine ilgisiz kaldığını

¹³⁵ Köse, a.g.e., s. 272.

¹³⁶ Akın, vd, *İşretü’n-Nisa*, c. 1, s. 367.

¹³⁷ Rum, 30/21.

¹³⁸ Köse, *Genetiği İle Oynanmış Kavramlar*, s. 273.

düşünmesi; erkeğin ise gün yoğunluğu ve yorgunluğundan suskunluğu tercih etmesi genel olarak ifade edilen iletişim sorunlarından¹³⁹.

Kadınlar ve erkeklerin dil ve hareket yetenekleri konusunda pek çok araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalarda her iki cinsin beyin yapılarında, onları kullanım biçimlerinde büyük farklılıklar olduğu ortaya çıkmıştır. Beyin yapısındaki bu farklılık yüzünden yetişkinlik çağında kadınların ve erkeklerin davranışları ve iletişim kurma yöntemleri farklı olur. İletişim bir kadın için çok önemlidir. İletişimi geliştirmek için farklılıklara önem verilmelidir. Bu çoğu zaman dikkate alınmadığı gibi genelde eşler yaşamını paylaştığı kişinin kendine benzemesini bekler. Ne var ki bu, doğru bir iletişime engel oluşturur. Farklılıklar kabullenildiği zaman davranış ve tepkiler anlam kazanır ve düş kırıklığı, kırgınlık bulutları dağılmaya başlar¹⁴⁰. İnsanlar bilgi sahibi olmak, merak ettiklerini öğrenmek ve aktarmak için konuşurlar. Mesela erkeğin susup kadının konuşması noktasında kadınlarla erkeklerin konuşmasının ve susmasının nedenleri farklıdır. Hatta öyle ki, kadının konuşma nedeni bazen erkeğin susma nedeni olabilmektedir. Kadın yüksek sesle düşünür. Erkek söylemek istediğini düşünmek için susar. Kadın üzüntülü olduğunda kendini iyi hissetmek için konuşur. Konuştukça açılır, rahatlar. Erkek ise üzüntülü olduğunda susmayı tercih eder. Benliğini yeniden bulabilmek için içine döner¹⁴¹.

İletişimde seçilen sözcükler, söz söylenirken kullanılan jest ve mimikler, sesinin tonu ve dinleme becerileri, kişinin olumlu yaklaşma becerisi sağlıklı iletişimin önemli koşullarıdır. Sık sık kavga ve tartışma yaşanan ailelere bakıldığında, tartışma konuları önemsiz şeyler olabilmektedir. Mesajlar dağınık ve gerçek anlamlarından farklı algılanabilir. Birçok evlilikte yaşanan problemlerin nedeni, yanlış anlaşılma, beklentilerin ve isteklerin yerine getirilmesinden kaynaklanan kırgınlık ve öfkeyle sonuçlanan yetersiz iletişime dayanmaktadır. Son yıllarda aile vakaları gözlemlendiğinde eşler arasındaki anlaşmazlıkların nedenlerinin başını iletişim eksikliği çekmektedir¹⁴². Olumsuz eleştiriler, suçlamak, yargılamak, aşağılamak, yok saymak gibi

¹³⁹ Keleş, Ekrem, "DİB'e Yansıyan Aile Sorunları", **Aileye ilişkin Sorunlar İstişare Toplantısı**, Ankara Aralık 2008, s.107.

¹⁴⁰ Gökner, Özcan, **Aşk ve Evlilik**, Arkadaş Yay., Ankara 2013, s. 62-63.

¹⁴¹ Gökner, **a.g.e.**, s.120.

¹⁴² Yavuzer, Haluk, Evlilik Okulu, **Evlilikte Kişilerarası İlişkiler ve İletişim Becerileri**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2011, s. 188.

tepkiler iyi bir iletişim kurmamızı engeller. İyi iletişim bildiklerini ve öğrendiklerini derinlemesine paylaşması, duygularını ve tepkilerini doğru anlaması, yorumlaması ve desteklemesini gerektirir.

Eşler arasındaki yakınlık gerçeklerin paylaşılması ile gelişir, ama gerçekler her zaman doğru anlaşılmaz. Erkek bir şey söyler eşi farklı veya tam aksi yönde algılayabilir. Eşler arasında gerginlik çoğunlukla yanlış anlaşılmalardan kaynaklanır. Kadın erkek arasındaki farklılıkları dikkate alarak iyi iletişim kurmak, yanlış anlaşılma olasılığını azaltacağı gibi sevgi dolu olumlu gelişmelerin ortaya çıkmasına da yardımcı olur¹⁴³.

Hız. Peygamber (sav) ile Hız. Aişe arasındaki geçen bir hadisede kadın ve erkek arasındaki farklılıklar dikkate alınarak alingan tarafla iletişime geçmenin, kırgınlığı ya da yanlış anlaşılma vakalarını nasıl etkileyip olumlu havaya dönüştürdüğüne şahit oluyoruz. Hız. Peygamber ile Hız. Aişe arasındaki karşılıklı sevgi derinden güçlü bir sevgidir. Bunun yanında insanlar bazen çok sevdikleri insanlarla bile birçok konuda farklı düşünebilir, bu düşüncelerini davranışlarına yansıtabilir. Önemli olan farklı davranışların hoşgörü sınırları içinde kalması ve sevgiyi yıpratacak boyutlara ulaşmamasıdır.

Hız. Peygamber'le Hız. Aişe arasında geçen söz konusu hadise şöyledir:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنِّي لَا أَعْلَمُ إِذَا كُنْتُ عَنِّي رَاضِيَةً، وَإِذَا كُنْتُ عَلَيَّ غَضَبِي» قَالَتْ: فَقُلْتُ: مِنْ أَيْنَ تَعْرِفُ ذَلِكَ؟ فَقَالَ: " أَمَّا إِذَا كُنْتُ عَنِّي رَاضِيَةً، فَإِنَّكَ تَقُولِينَ: لَا وَرَبِّ مُحَمَّدٍ، وَإِذَا كُنْتُ عَلَيَّ غَضَبِي، قُلْتُ: لَا وَرَبِّ إِبْرَاهِيمَ " قَالَتْ: قُلْتُ: أَجَلُ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا أَهْجُرُ إِلَّا اسْمَكَ

Âişe (r.anha) şöyle demiştir: Bir kere Allah Resûlü (sav) bana:

— "(Ey Âişe!) Ben senin benden memnun olduğun zamanı ve bana karşı kızgın olduğun zamanı iyi bilirim." buyurdu.

Âişe ben de O'na:

— 'Sen bunu nereden biliyorsun?' diye sordum.

¹⁴³ Gökner, a.g.e., s. 112.

— "Benden hoşnut olduğunda (bir şeyi reddederken) Muhammed'in Rabbi hakkı için öyle değildir' dersin. Bana karşı kızgın olduğun zaman da: İbrahim'in Rabbi hakkı için öyle değildir' dersin (adımı anmazsın)" buyurdu.

Âişe dedi ki: Ben de:

— Evet, yâ Rasûlallah! Vallahi öyledir. Fakat ben (kızgın iken) sadece senin isminden ayrılırım (sevgin ise gönlümde yaşar).”¹⁴⁴

Bu hadis-i şerif’te Hz. Aişe’nin eşine sitemini iletişimi tamamen kapatmadan fakat farklılığa da işaret etmek istercesine yaptığı hitabında, Aişe’nin zekâsı ve çabuk kavrayışı hakkında fikir edinilebilir¹⁴⁵.

Hz. Aişe’nin bu tavrında “*Gönül sevdiğine küser*” atasözünün yerini bulduğuna da şahit oluyoruz. Yıpratıcı olmayan kırgınlıklar sevgi duyulan ile seven arasında naz makamında sevginin onarılmasına da zemin hazırlayacaktır.

Alınganlık bir tutum ya da davranışın kendisini hedef aldığını düşünüp buna verilen tepkiyi ifade eder. Küsme, ilişkileri dondurma, davranışları kötüye yorumlama gibi neticeler doğurur. Akabinde de iletişimsizlik başlar.

Alınganlık gösteren kişi, sözü söyleyen veya eylemde bulunanın kastetmediği ama kendisinin kurguladığı bir sonucu üstlenmiş olabilir. Alıngan kişi muhatabı olduğu davranışa tepki vermekte haklı olabilir. Ancak tepkinin haddi aşması ve mecrasından çıkması problemdir. Kişi şahsına karşı hata yaptığını düşündüğü kişinin, hatasını farketmesini özür dilemesini bekler, sorunu onunla paylaşmak yerine içine atar¹⁴⁶.

Bu konuda ele alınan rivayette alınganlık gösteren ve bunu davranışına da yansıtan Hz. Aişe’yle iletişim kanallarını kapatmayan Hz. Peygamber’in kendisini anlamasını bekleyen bir kadına hiç ummadığı bir şekilde yaklaştığını görülür. Yollar açılınca da kırgınlığın veya yanlış anlaşılmanın sevgi dolu olumlu bir hale evrildiğine Hz. Aişe’nin tasdik ifade eden cümleleri işaret etmektedir.

Ailede iletişim çok önemlidir. Sorun yaşayanlar veya bir düşüncesini açıklamak isteyenler, bir uyarısı olanlar ya da bir şeyi öğrenme ihtiyacı duyanlar, duygu ve düşüncelerini muhataplarına iyi niyet ve nezaket ölçüleri içinde söyleyebilmeli, muhatap da bunu dinlemelidir. Aksi takdirde insanlarla konuşma ve sorun çözme

¹⁴⁴ Buhârî, Nikâh, 109, Edep, 63.

¹⁴⁵ Aynî, *Ümdetü’l-kâri*, c. 20, s. 210.

¹⁴⁶ Köse, *Genetiği İle Oynanmış Kavramlar*, s. 355.

imkânı ortadan kalkmış olur. Sorunun konuşulamaması onu sorun olmaktan çıkarmaz, tam aksine büyütür. Sorun yaşayan meseleyi ilgilisiyle paylaşmazsa içine atar ya da başkaları ile paylaşmaya başlar. Aksi takdirde rahatlayamaz. Ailede iletişim kanalları sürekli açık olmalı, muhatabın da dinlemeye hazır bulunduğu an gözetilmelidir¹⁴⁷.

Sonuç itibariyle, ekonomik sebepler çoğu zaman evliliklerin yıkılma sebebi olarak gösterilir. Aslında olayların arka planında eşler arasında çoğunlukla iletişim bozukluğu bulunmaktadır. Zira pek çok çift, paraları varken de, ekonomik sıkıntı çekmese de geçinememektedir. Hayat sürerken, bazı şeyler ters gidebilir. Eğer eşler arasındaki bağlar zayıf ise pek çok şey çatışma sebebi olur. Evlilik hayatında yaşanan sorunları bazı çiftler çatışmaya, bazıları ise fırsata dönüştürürler¹⁴⁸. İlgili hadiste ifade edildiği gibi bir kırgınlık veya terslik hali durumun ortaya konması ile daha güçlü bir sevgiye dönüşmüştür.

2.4. Davranış Yanlılığı Sebebiyle Vuku Bulan Problemler

Eşler arasında ortaya çıkan problemlerin bir başka nedeni eşlerin birbirine karşı davranışlarında özensiz olmalarıdır. Bu özensizlik zamanla kaba davranışlara veya ilgisizliğe neden olabilir. Eşler arasında yanlış davranışların neden olduğu problemleri şöyle sıralamak mümkündür:

2.4.1. Yumuşak Tavır ve Güzel Muamele Yoksunluğu

Kuran-ı Kerim’de Hz. Peygamber’e hitaben Allah Teâlâ şöyle buyurur: “Sen onlara sırf Allah’ın lutfu sayesinde yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı kalpli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi.”¹⁴⁹ Bir işin yumuşaklık ve zerafetle yapılmasının o işi güzelleştireceğini bildiren¹⁵⁰ Hz. Peygamber (sav), bu meziyetten uzak olanın hayırdan da mahrum kalacağını ifade etmiştir¹⁵¹.

Sükûnet, yumuşak huyluluk ve nezaketi genel karakter olarak üzerinde taşıyan Hz. Peygamber, kabalığı ve edepsizliği sebebiyle insanların terk ettiği kendisinden

¹⁴⁷ Köse, a.g.e., ss. 274-275.

¹⁴⁸ Tarhan, *Kadın Psikolojisi*, s. 236.

¹⁴⁹ Al-i İmran 3/159.

¹⁵⁰ Müslim, Birr, 78; Ebû Dâvûd, Edeb, 1.

¹⁵¹ Müslim, Birr, 74; İbn Mace, Edeb, 9.

uzaklaşıl原因 kimseyi “en şerli kimse” olarak nitelemiştir¹⁵². Allah’ın kabalık karşılığında vermediğini yumuşaklık ve nezaket karşılığında vereceğini müjdelemiştir¹⁵³.

Ebû Hureyre’den nakledilen hadiste Hz. Peygamber kadınlara karşı daha yumuşak ve güzel muamele ile davranılmasını şöyle anlatır:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ، فَإِنَّ الْمَرْأَةَ خُلِقَتْ مِنْ ضِلْعٍ، وَإِنَّ أَعْوَجَ شَيْءٍ فِي الضِّلْعِ أَعْلَاهُ، فَإِنْ دَهَبَتْ تُقِيمُهُ كَسَرْتَهُ، وَإِنْ تَرَكَتَهُ لَمْ يَزَلْ أَعْوَجَ، فَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ»

“Kadınlara iyi davranmanızı tavsiye ediyorum, Zira kadın kısmı kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Kaburga kemiğinin en eğri yeri yukarı kısmıdır. Onu doğrultmaya kalkarsan kırarsın. Kendi hâline bırakırsan eğri halde kalır. Öyleyse kadınlar hakkında tavsiyemi tutunuz.”¹⁵⁴

Buhârî, Müslim ve Tirmizî’deki diğer bir rivayet şöyledir: “Kadın kaburga kemiği gibidir, doğrultmaya kalkarsan kırarsın. Eğer faydalanmak istersen ondan bu haliyle de faydalanabilirsin.”¹⁵⁵

Hadisi şerif, Sahihayn’de geçer. Hadis hakkında çokça tartışıl原因 da hadis uleması hakkında sıhhati ile ilgili bir problemde bahsetmemektedirler. Son dönemlerde hadise yöneltilen en ciddi tenkit, Tevrat’taki bir ifadeyle benzerlik arzetmesinden kaynaklanmaktadır. Ancak benzerlik olmakla beraber tamamen aynı olmadıkları görülmektedir. Zaten genel manada bir hadisin Tevrat’la örtüşüyor olması onun reddi için tek başına yeterli bir sebep teşkil etmez¹⁵⁶.

Hadis-i şerifte Hz. Peygamber’in kadınlara karşı yüksek şefkat ve merhametini görmek mümkündür. Onların kendilerine has belli bir tabiatları olduğunu, bu tabiî halin değiştirilemeyeceğini, hoşla gitmeyen durumlarda ise düzeltmeye kalkmak yerine tabiî haliyle kabul edip tahammül etmek ve uyum yolunu tutmak gerektiği bildirilmek istenmiş olabilir¹⁵⁷. Aksi durumda kırıp zarar vermek sözkonusu olur.

¹⁵² Buhârî, Edeb, 38.

¹⁵³ Müslim, Birr, 77.

¹⁵⁴ Buhârî, Nikâh, 80, Enbiya, 1; Müslim, Radâ, 60; Tirmizî, Radâ, 11; İbni Mace, Nikâh, 3.

¹⁵⁵ Buhârî, Nikâh, 79, Radâ, 65; Müslim, Radâ, 60.

¹⁵⁶ Ağırman, Cemal, **Kadının Yaratılışı İlgili Rivayetler Bağlamında Yeni Bir Yaklaşım**, Rağbet Yay., İstanbul 2001, s. 272-273.

¹⁵⁷ Canan, İbrahim, **Hz. Peygamberin Sünnetinde Terbiye**, Işık Akademi Yay., İstanbul 2011, s. 446.

Hadis-i şerif yaratılışa dair biyolojik bilgi vermek istememiştir. Kadınla geçinmenin yollarını anlatmaktadır. Kaba kuvvetle kadını istenilen şekle koymak yerine, şefkat yolunu tutmayı tavsiye etmiştir. Kadınları anlayabilmeninve tesir etmenin bu şekilde olabileceğini ifade etmiştir. Fakat eşler dünya ve ahiret saadetine zarar verecek durumlarda birbirine hakikati anlatarak yardımcı olmaları gerekir¹⁵⁸. Allah Teâlâ, zaten aile fertlerinin doğruyu bulma konusunda birbirine yardımcı olmasını tavsiye ederek “Kendinizi ve ailenizi cehennem ateşinden koruyunuz.”¹⁵⁹buyurmaktadır.

“Kaburga kemiğinin en eğri yeri üst tarafıdır” ifadesini, kadının sorun olan tarafı dilidir, şeklinde değerlendirmişlerdir¹⁶⁰. İyiliği inkâr ve kötü konuşma dille yapılır. Canının istediğine ulaşmaya kalkan, istekleri olmazsa hırçınlaşan, aile sırlarını koruyamayan, gıybet ve dedikodu ile uğraşan kadınlar bu yanlış davranışları diliyle yaptığı için, “kaburga kemiğinin en eğri yeri üst tarafıdır” ifadesi dil şeklinde yorumlanabilir¹⁶¹.

Kadının cehenneme dili yüzünden gireceğini belirten “Siz çok lânet eder ve kocanızın iyiliklerini görmezden gelirsiniz.”¹⁶² hadisi bu yorumu desteklemektedir. Hz. Peygamber (sav) şu hadisi şerifte de kadınlara nasıl davranılması gerektiğini göstermiştir:“Erkekler, kadınları kendilerine benzetmeye kalkmamalılar, kadın fitratından (mesela narin, zarif, hassas, duygusal ve kırılgan olmaları gibi) kaynaklanan davranışlarını bir olumsuzluk olarak görmemeliler ve bunu tabi karşılayıp saygı duymalıdır.”¹⁶³

Bu konuyla ilgili şöyle bir rivayet anlatılmaktadır: Bir adam, hal ve hareketlerinden hoşlanmadığı karısını şikâyet etmek üzere halifeHz. Ömer’in evine gelir. Kapının önünde çıkmasını bekler. Beklerken içerden tartışma seslerine şahit olur. Hz. Ömer’in hanımı halifeye bağırmakta ama halife karşılık vermemektedir. “Ömer’in

¹⁵⁸ Kandemir, Yaşar; Çakan İsmail Lütfi; Küçük Raşit, **Riyâzü’s Sâlihîn Terceme ve Şerhi**, Erkam Yay., İstanbul 2013, c.2, s. 406.

¹⁵⁹ Tahrîm, 66/6.

¹⁶⁰ İbn Hacer Şihâbüddin Ahmed b. Ali, **Fethü’l-Bârî** Riyad 2001, c. 9, s. 162.

¹⁶¹ Kandemir vd, **Riyâzü’s Sâlihîn Terceme ve Şerhi**, c. 2, s. 407.

¹⁶² Buhârî, Hayz, 6.

¹⁶³ Buhârî, Nikâh, 79, 80; Müslim, Rada, 62, 65; Tirmizî, Talâk, 12.

hali böyle ise, benim derdime nasıl çare olabilir?” Kalkıp gideceği sırada Hz. Ömer dışarı çıkar. Adama:

-Bir derdin mi vardı? diye seslenir. Adam cevap verir:

-Ey Ömer! Karımın kötü huylarını şikâyet için gelmişim. Senin karının da sana bağırdığını duyunca geri döndüm ve kendi kendime: Onun hali böyleyse benim derdime nasıl deva olacak? dedim. Hz. Ömer adama şöyle söyledi:

-‘Kardeşim, karımın kusurlarını görüp doğrultmaya çalışmıyorum, benim üzerimdeki hakları olduğu için ona anlayışlı davranıyorum. Yapmak zorunda olmadığı halde benim hem aşçım, hem fırıncım, hem çamaşırcım, hem de çocuklarımın sütannesidir. Beni haramdan da korur. Bu yüzden yaptıklarına ses çıkarmıyorum.’ Bu sözleri işiten adam:

-‘Ey müminlerin emiri benim hanımım da işte böyle’ dedi. O zaman Hz. Ömer:

-Haydi, kardeşim, karınla geçinmeye bak. Hayat göz açıp kapayıncaya kadar geçip gidiyor, dedi.¹⁶⁴

“...Yediğinden yedirilmesi, giydiğinden giydirilmesi, vurulmaması, çirkin ifade kullanılmaması ve terkedilmemesi, ötelenmemesi...” uyarısı yapılan hadis-i şerifte tedib için yapılan uzak duruşun evde yataklarında olabileceği belirtilmiştir ve diğer ihtiyaçları için de geri durulmaması uygun görülmüştür. Odaları ayırmak ve aile ilişkilerini kesintiye uğratmak değildir. İbni Abbas’ın da görüşü bu yöndedir¹⁶⁵. Görülür ki kadınlara güzel muamele yapılması öngörülürken, ev içinde ve ev dışında aynı tonda yumuşak, nezaketli olunmalı, bir problem vukuunda da onur kırıcı, başkalarının yanında değil de, özelde iki kişi arasındaki tedbirlerle çözülmelidir. Kuran-ı Kerim müminlere uğrunda yarışılacak şeyin hayır olduğunu bildirir ve onlardan bu konuda çaba içinde olunmasını ister¹⁶⁶.

Geleneksel dönem tefsirlerinin büyük çoğunluğunda “şeytanın vesvese verip aldatması neticesinde Âdem ve Havva’nın yasak ağaçtan yemelerinden” söz edilirken, kadının ön plana çıktığı gibi, “Kadın kaburga kemiğinden yaratılmıştır” hadisinde de Havva’nın yaratılışı ön plana çıkmaktadır. Daha çok İsrailiyyat kaynaklı rivayetlere göre, bu yorumların yapıldığı görülmektedir. Sonuç olarak diyebiliriz ki; Hz.

¹⁶⁴ Kandemir vd, *Riyâzü’s Sâlihîn Terceme ve Şerhi*, c. 2, s. 428.

¹⁶⁵ Sabunî, Muhammed Ali, *Safvetü’t- tefâsir*, Beyrut 2018, c. 1, s. 232.

¹⁶⁶ Bakara 2/148.

Peygamberin bu hadiste erkekleri kadınlara karşı güzel davranmaya çağırdığı anlaşılmaktadır. Kadının kaburga kemiğine benzeme yönü narinlik ve kırılganlık sebebiyledir. Dolayısıyla Hz. Peygamber bu hadiste ilk kadın Hz. Havva'nın nasıl yaratıldığını ifade etmekten öte, genel itibariyle kadınların fitrat yapılarına işaret etmekte; erkekleri onlara karşı hayırla davranmaya çağırmaktadır¹⁶⁷.

2.4.2. Kaba ve Fena Sözler

Konuşmak insanı diğer varlıklardan ayıran vasıftır. İnsanın iç âleminin dışa açılan kapısı olarak söz, yerli yerinde kullanılırsa bir avantajdır. Aksi takdirde insanı pişman olacağı durumlara da düşürebilir. Bu sadece sözün kendisi ile ilgili değil sözün söyleniş şekli ile de ilgilidir. Hz. Peygamber (sav), dilin çıkardığı kargaşanın silâhtan daha tehlikeli olduğunu söylemekte¹⁶⁸ ayrıca “Diline sahip ol.”¹⁶⁹ uyarısında bulunmaktadır. İnsanlar arası ilişkilerde dürüst konuşmak, söze fazla yorum katmadan, tedbirli ve nezaket ölçüleri içinde net olarak söylemek, sorunun çözümünde yardımcıdır. İmalî sözler alaya alma anlamı taşıdığı ve kibir olarak algılanacağı için, kaba sözler ise incittiği için sorun yaratır, var olan sorunu büyütür veya çözümünü zorlaştırır¹⁷⁰.

Aile içi huzursuzlukların ilk ortaya çıkışı, eşlerin birbirlerine karşı kırıcı davranmaları ve sözlü hakaret etmeleridir. Sürekli gergin bu sözlü çatışmalar ailede doğal bir süreç olarak algılanabilmektedir. Hâlbuki Allah ve Resûlü'nün ayet ve hadislerde belirtildiği şekilde yasakladığı kötü söz,¹⁷¹ aile ortamında eşler ve çocuklar için psikolojik bir şiddete dönüşmekte ve hayatı zorlaştırmaktadır¹⁷².

Lakî b. Sabrete'den nakledildiğine göre o, Resulullah'a şöyle dedi:

عَنْ أَبِيهِ لَقِيطِ بْنِ صَبْرَةَ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ لِي امْرَأَةً وَإِنَّ فِي لِسَانِهَا شَيْئًا - يَعْنِي الْبَدَاءَ - قَالَ: «فَطَلِّقْهَا إِذَا»، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لَهَا صُحْبَةً،

¹⁶⁷ Karlı, H. İbrahim, *Kur'an Yorumlarında Kadın*, Rağbet Yay., İstanbul 2003, ss. 81-82.

¹⁶⁸ Ebû Dâvûd, Fiten, 3.

¹⁶⁹ Buhârî, Rekaik, 23.

¹⁷⁰ Köse, *Genetiği İle Oynanmış Kavramlar*, s. 363.

¹⁷¹ Nisa, 4/148; Tirmizî, Birr, 48.

¹⁷² Komisyon, *Hadislerle İslam*, c. 4, , s. 157.

وَلِي مِنْهَا وَلَدٌ، قَالَ: " فَمَرَّهَا يَقُولُ: عِظْهَا فَإِنَّ يَكُ فِيهَا خَيْرٌ فَسَتَفْعَلْ، وَلَا تَضْرِبْ
ظَعِينَتَكَ كَضْرَبِكَ

"Ya Resûlallah! Doğrusu benim bir karım var, dili çok kötü, (ne yapayım?) diyerek, karısının kötü sözler söylediğini ve kendisine eziyet ettiğini anlattı. Resûlullah (sav) bana: "O zaman karını boşa" diye tavsiye etti. Ben de: " Onun bana dostluğu ve benim ondan bir çocuğum var" dedim. Peygamber (sav) ona: "O halde kendisine (iyiliği) emret veya ona öğüt ver. Eğer o senin için hayırlıysa sözüne uyacaktır. Cariyene dayak atar gibi ona dayak atma (ıslâh yolunu ara)..."¹⁷³.

Kadının sürekli kırıcı ve eziyet verici olması, kocasını başına sık sık bazı şeyleri kakması ve incitmesi boşanmayı gerektiren bir sebep olabilir. Nitekim Resûlullah (sav) Lakî't'e: "O halde boşa!" diye tavsiyede bulunmuştur. Ancak adam kadını seviyor ve hoşlanıyorsa, bir de arada çocuk varsa, o takdirde ıslah ve çözüm yollarını araması sünnettir.

Bu durumda şu sonuçları söylemek mümkündür¹⁷⁴:

1- Kocas normal davrandığı halde kadın kırıcı ve üzücü bir tavır içine girdiğinde, güzellikle yola getirme yolları araştırılır, hemen boşama yoluna başvurulmaz.

2- Meşru bir neden yok ise eşlerden herhangi birinin boşanmada ısrar etmesine karşılık meselenin dünyevi ve uhrevi sorumluluğu hatırlatılmalıdır.

3- Ortada zorlayıcı, geçimsizliğe yol açan bir durum yokken boşanma isteği uygun görülmez.

Kadını manevi olarak yıpratıcı ve onu derinden etkileyen söz, yüzüne karşı çirkin olduğunu ve çirkin iş yaptığının söylenmesidir. Bu nedenle Hz. Peygamber ağır ve kaba sözlerle, kadınlık gururunun incitilmesine izin vermemektedir¹⁷⁵. Evlenmeden önce her iki taraf da birbirini beğenme veya beğenmeme konusunda muhayyerdir. Ama evlendikten sonra beğenme konusunu tekrar gündeme getirmenin bir manası yoktur¹⁷⁶.

Kadına sıradan bir eşya kadar bile kıymet vermeyen bir anlayıştan gelenler, Hz. Peygamber'in zarif, onurlu ve kıymetli bir yaklaşımla yaptığı değerlendirmelere

¹⁷³ Ebû Dâvud, Taharet, 56. Elbani'ye göre hadis sahihdir. Ebû Dâvud, Sünen, c.1, s. 35.

¹⁷⁴ Yıldırım, **Kaynaklarıyla Ahkâm Hadisleri**, Uysal Yayınevi, Konya, c. 5.

¹⁷⁵ Ebû Dâvud, Nikâh, 41.

¹⁷⁶ Kandemir vd, **Riyâzü's Sâlihîn Terceme ve Şerhi**, c.2, s. 420.

şasıyorlardı. Mesela eşine karşı sert sözler ifade eden Hz. Ömer, eşinin Hz. Peygamber'i örnek göstermesi sebebiyle davranışlarından geri adım atmıştır¹⁷⁷.

Hz. Ömer'in bu durumu, insanların İslam ile tanıdıktan sonra kadın hakkındaki kanaatlerini değiştirdiklerini göstermektedir. Bir eşya olmaktan kurtulan kadının, erkeğin hayatını kolaylaştırmak adına vazifeleri kadar hakları da olan bir insan durumuna yükselmesidir¹⁷⁸.

Sevenin sevdiğine sevgisini ifade etmesi Hz. Peygamber'in tavsiyesidir¹⁷⁹. Bu sayede ilişkiler gelişir, aradaki soğukluklar gider, oluşabilecek ön yargılar önlenir, olumsuz düşünceler olumluya dönüşür. Samimi bir şekilde en çok da eşler arasında ifade edilmesi gereken sevginin davranışa da yansımaları bunun göstergesi sayılır. Söz ve eylem arasındaki uyumsuzluk güveni zedeler.

Kişi söylemeden önce sözünü iyi tartmalıdır. Eğer farz veya mendup derecesinde bir hayrı gerçekleştirecek bir içerik taşıyorsa onu konuşmalıdır. Şayet haram veya mekruh ölçülerinde bir muhtevaya sahipse ve de hayır getirmeyecekse o söz konusunda dilini tutmalıdır. Eşitliğe sahipse konuşmak mübah olsa bile harama ya da mekruha sebep olma riskini düşünerek asıl olan bu tür bir sözün söylenmemesidir¹⁸⁰. Eşe karşı söylenen sözlerde kabalık ve kırıcılık olmaması gerektiği, problemlerin büyük kısmının da dile sahip olamamaktan kaynaklandığı unutulmamalıdır.

Sonuç itibariyle Hz. Peygamber, güzel, yumuşak ve tatlı sözün sadaka değerinde olduğunu¹⁸¹ haber vermiştir. Yumuşak ve tatlı söz insan üzerinde olumlu etki yapar; aksi, kaba ve kırıcı söz ise ilişkileri zedeler.

Kuran-ı Kerim'de, mümine yakışanın zerafet, nezaket, kibarlık ve güzellik çerçevesinde sözler söylemek olduğu belirtilir ve kötü sözün şeytanın aradığı yollardan birisi olarak arayı bozacağı dile getirilir: *“Kullarıma söyle, sözün en güzelini söylesinler; sonra şeytan aralarını bozar. Çünkü şeytan insanların apaçık düşmanıdır.”*¹⁸²

¹⁷⁷ Buhârî, Libas,31; Müslim, Talâk, 34.

¹⁷⁸ Komisyon, **Hadislerle İslam**, c. 4, s. 213.

¹⁷⁹ Ebû Dâvûd, Edeb, 113; Tirmizî, Zühd, 54.

¹⁸⁰ Köse, **Genetiği İle Oynanmış Kavramlar**, s. 275.

¹⁸¹ Buhârî, Edeb, 34.

¹⁸² İsra 17/53.

2.4.3. Bakış Açısındaki Olumsuzluklar

İnsanlar sabır, sağduyu ve ağırbaşlılıkla karşılaşmaları gereken bir konuda duyguların etkisiyle aceleci davranmalarıyla birçok hayırdan mahrum kalabilmektedirler. Sebepsiz yere eşinden soğuma, nefret etme gibi duygular harici sebeplere bağlı da gelişebilir. Mesela bir başkasına gönül vermek ya da bir başkası ile kıyaslayarak gördüklerini eşinden isteyerek zulmetmek, boşama ya da boşamayı silâh olarak kullanma noktasına gelmek, insanın bilmediği birçok hayrın önüne kendisinin engel koyması anlamına gelebilir. Oysa insan, nefesine yenilmeden duygusal fevri davranışların peşine düşmeyip kendini kontrol etmelidir.

Ayrıca insanı tek bir davranışa göre belirlemek doğru değildir. Güzel taraflarını düşünerek, hoşlanılmayan tarafları bu tür özelliklerle telafi etme yolunu benimsemek en hayırlı yoldur. Şayet eşler sevmediği bir huya karşılık sevdiği bir huyla onu tolere edebilirse sevdiği özelliği öne çıkararak iltifatta bulunabilir sonra hoşlanmadığı şeyi ifade edebilir. Bunun sonuç vermesi muhtemeldir¹⁸³. Aksi durum, sabırsızlık ve olumsuz bakış açısını değiştirmedikçe her problem dolayısıyla huzursuzluğa davetiye çıkartılmış olacaktır. Hz. Peygamber bu konuda önemli bir yaklaşım tarzı belirlemektedir.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): "لَا يَفْرَكُ مُؤْمِنٌ مُؤْمِنَةً، إِنْ كَرِهَ مِنْهَا خُلُقًا رَضِيَ مِنْهَا آخَرَ."

Ebû Hureyre'den nakledildiğine göre Allah Resûlü şöyle buyurmuştur: "Bir mü'min bir mü'mineye buğzetmesin; (çünkü) onun bir huyundan hoşlanmazsa başka bir huyundan hoşlanır." buyurdular¹⁸⁴.

Her insanın genellikle birçok kusuru olması sebebiyle dünyada kusursuz insan yoktur denilebilir. "Kusursuz dost arayan dostsuz kalır." atasözü de bu gerçeği ifade etmektedir. Dolayısıyla kadının da erkeğin de, elbette kusurları bulunacaktır. İnsan mükemmel yaratılmamıştır. Bir kadın biraz hırçın ama dürüst olabilir ya da becerikli değil ama namusludur. Mükemmel olanın sadece Allah olduğu bilinci ile kusurları büyüterek nefret etmek yerine iyi taraflarını görerek Allah'ın adaletine inanmak ve hikmeti görmeye çalışmak insanın olgunluğunun alametidir. Kadın da erkek de

¹⁸³ Köse, *Genetiği İle Oynanmış Kavramlar*, s. 296.

¹⁸⁴ Müslim, Rada, 61.

başkalarında görülen Allah vergisi meziyetler sebebiyle eşini beğenmeyip, sürekli olumsuz yaklaşarak kusur aramasıkula karşı haksızlıktır.

Hız. Peygamber'in hayat anlayışına bakıldığında kimsenin kimseye hele eşlerin birbirlerine düşmanca ve nefret duygularıyla yaklaşmasını tasvip etmediği görülmektedir. Eşlerin birbirinin iyi yanlarını görmeye çalışması fakat artık bunu beceremiyorsa veya fayda vermiyorsa, eşine cehennem sıkıntısı çekirtmeden aradığı özellikleri kendinde bulduğu bir başkasıyla evlenmesi en makul olandır. Bu son noktaya varmadan önce sevgiyi canlandırmak, aradaki soğukluğu gidermek için bakış açısındaki olumsuzluğu düzeltme yolunun denenmesi gerekmektedir¹⁸⁵.

Sonuç itibarıyla, ayrılık önemli bir dönüm noktası olduğu için bu kararın birçok aşamada düşünülerek verilmesi, pişman olunacak durumlara girilmemesi gerekir. Karı koca mükemmeliyetçi beklentiler yerine birbirinin güzel yönlerini görerek hayatlarını sürdürmeye çalışmalıdır. AllahKur'an-ı Kerim'de insanın hoşlanmadığı durumlarda da kendisine dönen bir hayır vesilesi olabileceğini vurgular: "Hanımlarınızla güzel bir şekilde geçinin. Kendilerinden hoşlanmadıysanız bilin ki, sizin hoşlanmadığınız bir şeyde Allah, birçok hayırlar takdir etmiş olabilir."¹⁸⁶

2.4.4. Sırrın İfşa Edilmesi

İslam dini bir taraftan huzurlu bir yuva kuruluşu ile toplumun temeli olan sağlıklı aile ortamlarının teşekkülünü tavsiye ederken, öte taraftan aile huzurunun devamı ve hayırlı nesillerin yetişmesi için bu ortamın türlü tehlikelerden muhafazası gereğine işaret eder. Bu tehlikelerin başında ise özel hayatın dokunulmazlığına yönelik müdahaleler gelmektedir.

Kuranı Kerim'de iki insanın evlenerek yuva kurmalarını, aralarında meydana gelen yakınlık sebebiyle "*Birbirinin mahremiyetine girmek*"¹⁸⁷ ifadesiyle tanımlamaktadır. Allah bu yakınlığı sadece karı- koca için hoş görmüştür. Nikâh bağı ile birbirine bağlanan kimselerin bu yakınlığa her daim hürmet etmesi ve birbirlerine en samimi duygularla yaklaşması icab eder. Bunun tabii sonucu olarak yaşadıkları bu özel birlikteliği mahremiyetin ihlal edilmemesi için hem insanlara göstermemeleri hem de

¹⁸⁵ Kandemir vd, *Riyâzü's Sâlihîn Terceme ve Şerhi*, c. 2, s. 413-414.

¹⁸⁶ Nisa, 4/19.

¹⁸⁷ Nisa, 4/21.

bütün gösterişlerden uzak bu samimiyeti ifşâ etmemeleri icap eder¹⁸⁸. Eşler arasında özel hayatın sırlarını ifşa etmek dini ve ahlaki açıdan son derece sakıncalı görülmüştür. Daha çok kadının hayâ hissini, ince ve temiz duygularını rencide eden¹⁸⁹ veaile içinde kalması gereken sırları ifşa edenlerinkıyamet günündeki perişan durumlarını Hz. Peygamber (sav) gözler önüne sermiştir.

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ) : “إِنَّ مِنْ أَعْظَمِ الْأَمَانَةِ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، الرَّجُلَ يُفْضِي إِلَى امْرَأَتِهِ وَتُفْضِي إِلَيْهِ، ثُمَّ يَنْشُرُ سِرَّهَا

Ebu Sa'îd'ten nakledildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz ki kıyamet günü Allah indinde emanete hıyanetin en büyüklerinden biri, eşler birlikte olduktan sonra, kocasının kadının sırrını yaymasıdır.”¹⁹⁰

Hadisin lafzında ‘insanların şerlisi’ olarak da gelmiştir¹⁹¹. Karı ile kocanın birlikteliği, haşır neşir olması cinsî münâsebetten kinayedir. Hadîs-i şerîf erkeğin karısı ile aralarında geçen cinsî münasebeti vasıflandırarak ve ayrıntı vererek kadının neler konuştuğunu ve neler yaptığını anlatmasının haram kılındığına delildir. Çünkü bu ahlâka aykırıdır.

Allah, bir kadınla münasebet sonrası mahrem duygu ve davranışları emanete hıyanetin en büyüklerinden kabul etmiştir. Kadın için de bu durum geçerlidir. Kocasıyla münasebetini, evinin mahrem hallerini başka insanlara anlatması, aynı şekilde emanete ihanettir. Emanete hıyanet ise, dinimizin kabul etmediği pek çirkin bir davranıştır. Bu konuda ibretlik şöyle bir olay nakledilir:

Vaktiyle bir güngörmüş bir zat karısını boşayacağını söylediğinde, yakın dostu kendisine bunun sebebini sordu. İslam terbiyesine sahip bu insan:

-“Karımın kusur ve hatalarını nasıl söyleyebilirim?” diye cevap verdi. Sonra bu zat karısıyla boşandıktan sonra dostları ziyarete tekrar geldiklerinde:

-“Herhalde şimdi o kadını niçin boşadığını söylersin” dediler. Güzel ahlakı benimsemiş olan o insan:

¹⁸⁸ Kandemir, *Riyâzü's-Sâlihîn Terceme ve Şerhi*, c. 4, s. 106.

¹⁸⁹ Topaloğlu, Bekir, *İslam'da Kadın*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2008, s. 91.

¹⁹⁰ Müslim, Nikâh 123-124; Ebu Dâvûd, Edeb, 32.Elbanî'ye göre hadis zayıftır. Ebû Dâvûd, Sünen, c. 4, s. 268.

¹⁹¹ Askalânî İbn Hacer, *Bulûğü'l merâm min edilleti'l ahkâm*, Riyad 2014s. 290.

-“Şimdi bana yabancı olan bir kadının kusurlarını nasıl size anlatabilirim? dedi¹⁹².

Aile yuvası ciddiyet ister; güven, huzur ve edebin ailede tesis edilmesi icab eder. Dört mezheb imamı da görüşleriyle, eşlerin kendi aralarındaki mahrem meselelerle ilgili davranış ve sözleri başkalarına anlatmalarının haram olduğunu belirtmişlerdir. Zira edep ile terbiyede, utanma ve vakarda ancak hayır vardır. Hayâsızlık ve utanmazlıkta ise ancak şer vardır.

Nitekim selef-i sâlihîn ailenin onuruna ve mahremiyetine, haram lokmadan uzak duruşuna son derece hassasiyet gösterirler kadın kocasını, kocası da karısını uyarırdı. Bunun için kocanın karısı üzerinde hakları ifade edilirken şu hususlarda durulurdu: Sıyanet (koruma, muhafaza), setir (örtme, gizleme), ihtiyaç ötesi istekte bulunmama, erkeğin malını israf etmeme vb. Bu incelikler ile karşılıklı görevler yerine getirilirken ailenin temel prensiplerinden ödün verilmemesi konusunda eşler birbirini destekler. Sabahleyin dışarı çıkıp işine koyulan evin erkeğine, evin kadını şöyle derdi: "Muhafazamıza dikkat et. Haram kazançtan uzak dur. Zira biz açlığa ve sıkıntıya sabreder dayanırız, fakat cehennem ateşine dayanamayız."¹⁹³

Özel hayatın gizliliği esastır. Fakat özel hayatın mahremiyetine saygı duyulması gerekirken, ifşa edilmesi ve başkaları tarafından araştırılmasının sebebi insandaki merak duygusudur. Ancak fitrî olan bu merak duygusu başkalarının mahremiyetini ortaya çıkarıp, onların özel hayatına uzandığında, şahsiyet ve onur kırıcı bir hale dönüşür¹⁹⁴. İnsandaki merak duygusunun kötüye kullanılması "tecessüs" kavramı ile ifade edilmekte ve "*Birbirinizin gizliliklerini ve kusurunu araştırmayın.*"¹⁹⁵ uyarısının yapıldığı ayetle yasaklanmaktadır.

Bugün televizyonlarda ve medyada hiçbir endişe taşımadan sergilenen ahlâk dışı programlar, mahremiyeti açığa çıkarmak suretiyle insanların iffet duygularına zarar vermektedir. Hz. Peygamber'in eşler arasındayasakladığı sırrı ifşâ, günümüzdeki teşhir çılgınlığı ile aynı katagoride değerlendirilmesi gerektiği unutulmamalıdır¹⁹⁶.

¹⁹² Kandemir, *Riyâzü's-sâlihîn Terceme ve Şerhi*, c. 4, s. 107.

¹⁹³ Gazali, *İhyâu Ulûmi'd-Din*, Terceme Serdaroglu Ahmet, Bedir Yayınevi, İstanbul, ts., c. 2, s. 147-155.

¹⁹⁴ Komisyon, *Hadislerle İslam*, c. 4, s. 90.

¹⁹⁵ Hucurat, 49/12.

¹⁹⁶ Kandemir, *Riyâzü's-sâlihîn Terceme ve Şerhi*, c. 4, s. 108.

Bireyin ve ailenin özel hayatı mahrem, yani dokunulmaz ve gizlidir. Kişiyi ve aileye ait mahrem hususların başkaları tarafından bilinmesi ve araştırılması dinen, hukuken ve ahlaken doğru değildir. Zira bu durum kişilik haklarına müdahaledir. Ailedeki mahremiyeti korumak bütün aile bireylerine düşen bir sorumluluktur. Allah Teâlâ “...Onlar sizin için bir elbise, siz de onlar için bir elbisesiniz.”¹⁹⁷ ayet-i kerimesiyle eşlerin, birbirlerinin sırlarını saklayan ve kusurlarını örten, birbirlerinin eksiklerini tamamlayan ve birbirlerini koruyan birer elbise gibi olduklarını öğretir.

2.4.5. Dargın Durma, Gücenme

İnsanların birbirlerine çok farklı sebeplere dayanarak kızıp küsmeleri normal karşılanabilir. Ancak bu durumun makul ve meşru bir zaman diliminde sona erdirilmesi gerekir. Bu süre hadis-i şerifte¹⁹⁸ en fazla üç gün şeklinde ifade edilir. Üç güne kadar küs durmanın hiçbir sakıncasının olmadığı sanılmamalıdır. Ancak küsme olayı üç günü aşarsa, işte o zaman sorumluluk artar ve sonuçları konusunda istenmeyen durumlar meydana gelebilir. Kişisel olmayıp dini sebeplerle üç günden fazla küs durulabilir. Buna delil gerekirse, Tebük seferine sebepsiz katılmayan Ka'b b. Mâlik ve arkadaşlarıyla, haklarında ayetle bir hüküm verilinceye kadar, Hz. Peygamber ve ashabının elli gün küs durdukları gösterilebilir¹⁹⁹.

Eşler arasında bazen söz, söyleyenin maksadını aşar, kastetmediği başka bir anlama gelebilecek şekilde alanı genişler. Maksadı aşan söz, ne getirip ne götüreceği hesap edilmeden aniden söylenmiş bir söz olabileceği gibi bir mesele ile bağlantılı olarak da ortaya atılmış olabilir. Böyle bir durumda sözün sahibi maksadını açıkladığında ona itibar edip başka anlamlara çekmemek ya da hüsn-i zan beslemek sorunu çözmede kolaylık sağlar²⁰⁰.

Anlaşılmayı ummak arzu edilen bir duygudur. Herkes, eşi tarafından, hiç yorulmaksızın, anlaşılmak ister. Ancak insanın kendine fısıltı ile söylediklerini hatta kendine bile söyleyemediklerini “anlayacak” her haline vakıf olan yalnızca onun yaratıcısıdır. Yaratıcının yapabildiğini yarattıklarından beklemek ise insanı hem çaresiz

¹⁹⁷ Bakara, 2/187.

¹⁹⁸ Bkz. Ebû Dâvûd, Edeb, 47.

¹⁹⁹ Kandemir vd., *Riyâzü's-sâlihîn* Terceme ve Şerhi, c. 6, s. 712.

²⁰⁰ Köse, *Genetiği İle Oynanmış Kavramlar*, s. 383.

kılar hem hayal kırıklığına uğratar. Öyleyse insan anlaşılmayı ummak, anlaşılmadığında küsmek yerine kendini olabildiğince anlaşılır kılabılır²⁰¹.

Eşler konuşmaktan kaçınır veya boşverirse, iletişim boşluğu oluşturan bu tür kolaycı yaklaşımlar, eşleri birbirinden uzaklaştırır ve eşler anlaşma ümidlerini kaybederler. Küsmek, yerine tartışmak, anlaşabilmek için bir sınamadır. Bu sınanmalar doğru evliliği güçlendirir. Eşler çözdükleri her çatışma ile yeniden yakınlaşırlar²⁰².

H.z.Peygamber'in döneminde de ailede eşler tartışıyor hatta aradaki uyuşmazlık eşleri birbiriyle bir süre dargın hale getirebiliyordu. Buradaki asıl mesele eşlerin tartışması değil, sorun teşkil eden hadisenin mecrasından çıkarak sulh yerine nefret ve uzaklaşmaya sebep olmasıdır.

H.z. Ali ile H.z. Fatıma arasında geçen şu olay neticelenme şekli açısından önem arzeder:

عَنْ أَبِي حَازِمٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْتَ فَاطِمَةَ ، فَلَمْ يَجِدْ عَلِيًّا فِي الْبَيْتِ فَقَالَ « أَيْنَ ابْنُ عَمِّكَ » . قَالَتْ كَانَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ شَيْءٌ ، فَغَضَبَنِي فَخَرَجَ فَلَمْ يَقُلْ عِنْدِي . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِإِنْسَانٍ « انْظُرْ أَيْنَ هُوَ » . فَجَاءَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، هُوَ فِي الْمَسْجِدِ رَاقِدٌ ، فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مُضْطَجِعٌ ، قَدْ سَقَطَ رِدَاؤُهُ عَنْ شِقِّهِ ، وَأَصَابَهُ تُرَابٌ ، فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْسَحُهُ عَنْهُ وَيَقُولُ : قُمْ أَبَا تُرَابٍ ، قُمْ أَبَا تُرَابٍ

Allah Resûlü, kızı Fatıma'nın evine geldi. Ali'yi göremedi. Kızına, "Amcamın oğlu nerede?" diye sordu²⁰³.

H.z. Fatıma babasının sorusuna, "Aramızda birşeyler oldu bana öfkeleni, gitti. Gündüz vakti uykusunu yanımda uyumadı." diyerek cevap verdi. Allah Resûlü Ali'yi bulmalarını söyledi. "Ali mescitte, mescidin bir köşesinde uzanmış uyuyor", dediler. Allah Resûlü mescide vardığında H.z. Ali'nin üstündeki giysinin sırtından kaydığını ve sırtının toz toprak içinde olduğunu gördü²⁰⁴. Allah Resûlü H.z. Ali'nin üzerindeki toprağı silkelerken "Kalk Ey Ebu't-türab! (topraklı)" diye seslendi²⁰⁵.

²⁰¹ Demirci Senai, **Ve Aşk Evliliğin Ellerinden Tuttu**, Timaş Yay., İstanbul 2005, s. 119.

²⁰² Demirci, a.g.e., s. 85.

²⁰³ Buhârî, Fedâilü ashâbi'n-nebî, 9.

²⁰⁴ Buhârî, Salât, 58.

Bu mevzudansonra Hz. Ali bu lakapla da anılmıştır. Hz.Fatıma ve Hz. Ali'nin kırgınlığı hâdisesinde evin büyüğü olarak Hz. Peygamber evden uzaklaşan Ali'yi eve götürerek birbirine kırılan tarafları bir araya getirmiş büyüklüğünü göstermiş ve kırgınlığın uzatılmasına mani olmuştur. Taraflar da meseleyi büyütmemiş, dargınlığı uzatarak soğukluğa imkân bırakmamışlardır.

Sorunun müzakere edilmesi, konuşulabilir oluşu birçok açıdan çözümün kapısını aralar. Dinleyen birisine kendisini ifade edebilmek, sözler kabul görmese de insanı rahatlatır, yumuşatır, içini boşaltır, belli ölçüde huzur verir. O sebeple aile bireyleri her konuyu konuşup müzakere edebilmelidirler. Bunun için iletişim kanallarının sürekli açık olması önemlidir²⁰⁶.

Dargınlık problem esnasında gösterilen bir tepki şeklidir. Eşler çatışma esnasında ya kavga yolunu tercih ederler ya da çatışmadan kaçınırlar. Kavganoktasında bazı kişiler içgüdüsel olarak kavgaya meyillidir, anlaşmazlık ortaya çıkınca hemen saldırıya geçerler. Kendilerini haklı çıkarmaya çalışırlar. Sık edilen kavgalar güveni zayıflatır. Çatışmadan kaçınma ise farklı tepkileri doğurur. Mesela:

Kaçış: Tartışmalardan çekindikleri için tartışmaya yol açabilecek konulara girmemeyi yeğlerler. Fakat konuşulmadıkça biriken öfke aniden patlamaya dönüşebilir ve biriken öfkenin şiddetiyle alakalı olarak istenmeyen tepkilerin açığa çıkmasına sebep olabilir.

Rol Yapma: Eşlerden biri bir çatışma olasılığından kaçınmak için hiçbir sorun olmadığını ileri sürer. Bu durum doğal sevgi ifadesini engeller ve en sonunda insan kendini bunalımın eşiğinde bulur.

Boyun Eğme: Bu kişiler her şeyin sorumluluğunu üzerine alırlar. Benliklerinden feragat etmekten çekinmezler. Kendini yaşayabileceği gerçek bir hayattan mahrum bırakır. Kişi zamanla kendi benliğine yabancılaşır. Yıllar boyunca kendini ihmal etmenin bedelini öder. Artık eşine sıkıntı ve mutsuzluktan başka verecek bir şeyi kalmaz.

Görüldüğü gibi çatışma esnasında ortaya çıkabilecek davranış şekillerinin belki de girişi mesabesindeki dargınlıklar uzar giderse aileyi zor günler bekliyor demektir²⁰⁷.

²⁰⁵ Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 38.

²⁰⁶ Köse, *Genetiği İle Oynanmış Kavramlar*, s. 375.

²⁰⁷ Gökner, *Aşk ve Evlilik*, s. 131-132.

Hız. Ali ile Hız. Fatıma arasındaki kırgınlık²⁰⁸, Hız. Peygamber ile Hız. Aişe arasındaki kırgınlıktan dolayı ismini söylemekten kaçınma²⁰⁹ küskünlüğün eşler arasında olağanlığını anlatırken, sağduyulu iletişimle halledilen küskünlük sonrasında eşleri birbirine yaklaştırdığını gösterir.

O halde incir çekirdeğini doldurmayan meseleler gereğinden fazla büyütülmemeli, incinme ve kırgınlıklar görmezden gelinip af yolu tutulmalıdır. Affetmek sadece muhatabı rahatlatan bir durum değildir. Bu aynı zamanda affetme erdemini gösteren için de o sıkıntıyı taşımaktan kurtulmak, kin ve nefrete geçit vermemek anlamına gelir. Herkesten aynı davranışı beklenmeyeceğine göre bu durumda muhatabın hemen hatayı telafi edecek bir hamlede bulunması olgunluk işaretidir.

Eşler arasındaki özel ilişki, sevgiye dayalı olduğu için haklılık-haksızlık davasının güdülmemesini gerektirir. Birbirine her şeyini vermiş, birbirini tamamlayan iki insanın yaşadığı uyuşmazlıklar elbette dışardakiler kadar sert olmamalıdır. Dargınlığı sorun olmaktan çıkaran yol afdır²¹⁰.

2.4.6. Dünyalık Talepler Konusunda Eşlerin Birbirini Bunaltması

Yoksulluk ve geçim sıkıntısı yuvada dengeleri bozar, geçimsizliğe ve huzursuzluğa sebep olabilir. Yoksulluğa ve darlığa sabretmek kolay değildir, ancak hakkıyla Allah'a (cc) gönül veren, fakirlik ve yoksulluk karşısında teslimiyet gösterenlerin işidir. Kimi ailelerde eşleri birbirine bağlayan temel unsur bir menfaat veya gelir olabilir; bu da az veya çok yok oldu mu birlik bozulur ve eşler ayrılmayı düşünebilir. Onun için atalarımız; *"Darlık dargınlık getirir!"* demişlerdir²¹¹.

Dünyalıkların eşler arasında problem teşkiline dair İbni Abbas'tan gelen rivayet şöyledir:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ عُمَرُ:، فَصَحْتُ عَلَى امْرَأَتِي، فَرَاَجَعْتَنِي، فَأَنْكَرْتُ أَنْ تُرَاجِعَنِي، فَقَالَتْ: وَلَمْ تُنْكَرْ أَنْ أُرَاجِعَكَ، فَوَاللَّهِ إِنَّ أَرْوَاجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيُرَاجِعُنَّهُ، وَإِنْ إِحْدَاهُنَّ لَتَهْجُرُهُ الْيَوْمَ حَتَّى اللَّيْلِ، فَأَفْزَعَنِي، فَقُلْتُ: خَابَتْ مَنْ فَعَلَ مِنْهُنَّ

²⁰⁸ Müslim, Fedâilü's-Sahâbe, 38.

²⁰⁹ Buhârî, Nikâh, 109, Edep, 63.

²¹⁰ Köse, *Genetiği İle Oynanmış Kavramlar*, s. 368.

²¹¹ Karabulut Osman , *İslamda Evlilik ve Mahremiyetleri*, Mavi Yay., Konya 2004, s. 100.

بِعَظِيمٍ، ثُمَّ جَمَعْتُ عَلَيَّ ثِيَابِي، فَدَخَلْتُ عَلَى حَفْصَةَ، فَقُلْتُ: أَيُّ حَفْصَةَ أَنْغَاصِبُ إِحْدَاكُنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْيَوْمَ حَتَّى اللَّيْلِ؟ فَقَالَتْ: نَعَمْ، فَقُلْتُ: خَابَتْ وَخَسِرَتْ أَفْتَأْمَنْ أَنْ يَغْضَبَ اللَّهُ لِعِغْضَبِ رَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَتَهْلِكِينَ لَا تَسْتَكْثِرِينَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَا تُرَاجِعِيهِ فِي شَيْءٍ، وَلَا تَهْجُرِيهِ، وَاسْأَلِيْنِي مَا بَدَأَ لَكَ، وَلَا يَعْزَّتْكَ أَنْ كَانَتْ جَارَتُكَ هِيَ أَوْضَأَ مِنْكَ، وَأَحَبَّ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يُرِيدُ عَائِشَةَ -،.....، فَاعْتَزَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ الْحَدِيثِ حِينَ أَفْشَتْهُ حَفْصَةُ إِلَى عَائِشَةَ، وَكَانَ قَدْ قَالَ: «مَا أَنَا بِدَاخِلٍ عَلَيْهِنَّ شَهْرًا مِنْ شِدَّةٍ مُوجِدَتْهُ عَلَيْهِنَّ، حِينَ عَانَبَهُ اللَّهُ»....

Ömer (r.a) şöyle dedi: “Bir gün eşimi azarladım o da bana cevap verdi. Bu duruma hayret ettim. “Niye hayret ediyorsun ki Hz. Peygamber’in eşleri kendisine cevap veriyorlar ve hatta bir gün geceye kadar uzak kalıyorlar” dedi. Bunun üzerine cübbemi alıp evimden çıktım ve Hafsa’nın yanına gittim. Ona dedimki:

— Kızcağızım! Sen Resûlullah (sav) 'e kızıyor ve o gün geceye kadar böyle kalıyormuşsun! Hafsa:

— Evet dedi. Hz. Ömer (Kızı için):

— Hüsrana uğradı kaybetti, (Kızına) Bilmiyor musun ki, Resûlü’nün gazabı Allah’ın gazabını getirir de helak olursun. O’ndan fazla şey isteme, O’nunla tartışma, O’ndan uzak durma, birşey isteyeceksen benden iste.-Hz. Aişe’yi kastederek- Hz. Peygamber’in nezdindeki konumuna ve sevgisine güvenen komşun seni aldatmasın. Hz. Hafsa (sırrı) Hz. Aişe’ye ifşa ettiğinde Allah Resulü onlara duyduğu aşırı kırgınlıktan dolayı Allah Peygamber eşlerini uyardığında onlardan bir ay uzaklaştı.”²¹² buyurdular.

Hz. Ömer bu hadiseye binaen Hz. Peygamber’in hanımlarından olan kızına, ‘ihtiyaçlarınla ilgili çok fazla şey isteme, bu peygamberi üzer. Zira O’nun dinarı, imkânı yok. İhtiyacın olduğunda benden iste’ nasihatinde bulunur²¹³. Dolayısıyla bu hadisten çıkan fayda, bir kimsenin kızının geçimi için kendi malından harcayabileceğidir²¹⁴.

Bu rivayette Tahrim Süresinde bahsedilen Peygamber aleyhinde yardımlaşma ve diğer hanımlarının sitemli tutumlarına atıf göze çarpmaktadır.

²¹² Buhârî, Nikâh, 84; Libas, 31; Müslim, Talâk, 31.

²¹³ Aynî, Ümdetü’l-kâri, c. 20, s. 257.

²¹⁴ Aynî, a.g.e., c. 20, s. 259.

“Peygamberin yanında Hz. Ömer’in kendisine tutamayarak ağladığı yoksulluk görüntüsü, aslında Peygamber eşlerinin de itiraz noktasını oluşturmaktaydı. Bu itirazlara rağmen Hz. Peygamber basiretiyle, yaşadığı standartlarında bir değişiklik yapmamış bununla beraber eşlerine debaskı ve eziyette bulunmamıştır. Onun tavrı, eşlerine darılıpköşeye çekilmek şeklinde tezahür etmiştir. Kaldı ki, bu darılma tavrı muhataplarına bir baskı ve hükmetme etkisinden ziyade bunalmış bir halin doğal savunma mekanizmasıdır.”²¹⁵

Burada anlatılan olay sonucu Ahzab süresi 28-29. ayetler nazil olmuştur. Tahyir hadisesi sebebi olarak peygamber eşlerinin dünyalık talepleri gösterilebilir. Müfessirler; Hz. Peygamber eşlerinin kendisinden imkânı olmadığı halde dünyalık bazı şeyler istedikleri için kendisini üzmeleri sebebiyle bir ay eşlerine yaklaşmamak üzere yemin etmesini ayetlerin nuzül sebebi olarak değerlendirirler. Hz. Peygamber eşlerini tercih konusunda muhayyer bıraktı ve Hz. Aişe’ye de acele etmeksizin ebeveynine danışarak karar vermesini istedi. Bir ay dolunca eşlerine tercih hakkı verdiği için “tahyir” adıyla anılan bu ayetler inmiştir²¹⁶.

Hz. Peygamber’in hanımlarının da birer insan ve kadın olarak; diğer kadınlar gibi duyguları, arzuları doğrultusunda yaşadıkları ortamda refah beklentileri olabilir. Ancak Hz. Peygamber’in benimsediği düstur; dünyadan yetecek kadar faydalanma, lüks ve refahı terk etme yönündedir. Eşlerinin de bu şekilde yaşayışa razı olmaları konusunda bir tercih yapmalarını arzular. Ayet, Peygamber eşlerine bir yol ayırımında hem Peygamber eşleri olmak hem de dünya nimetleriyle refah içinde yaşamının mümkün olamayacağını göstermektedir²¹⁷. Bu ayetler insanlar içerisinde Hz. Peygamber’e yakın kimse olsalar bile ona eziyette bulunmama ve ona sıkıntı vermeme hususunda açık bir teşviktir. Burada peygamberliğin nezih ailesi için yüksek bir edeb, dünyanın basitliğinden uzaklaşma, Hz. Peygamberin hanımlarını yüksek bir ahlakla terbiye etme manaları da vardır²¹⁸.

²¹⁵ Tuksal, Hidayet, **Kadın Karşısı Söylemin İslam Geleneğindeki İzdüşümleri**, Kitabiyat, Ankara 2006, s. 228.

²¹⁶ Nesefî, Ebû’l-Berekât Hâfızüddîn Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd, **Tefsiru Nesefî Medariku’t-tenzîl ve Haka’iku’t-te’vîl**, thk. Yusuf Ali Bedivî, Şam 2013, c. 3, s. 927-928.

²¹⁷ Karaman, vd., **Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir**, c. 4, s. 380.

²¹⁸ Zuhaylî, Vehbe, **Tefsirü’l Münir**, Tercüme Aslan, Hamdi; Efe, Ahmet; Eryarsoy, Beşir; Kutlay, H. İbrahim, Risale Yay., İstanbul 2005, c. 11, s. 302.

Tercih konusunda eşlerinin herbiri aileleriyle görüşmeye gerek kalmadan Allah Resûlü ile birlikte darlık içinde bir hayat sürmeyi, bolluk içinde yaşamaya tercih ederler. Rivayette Allah ve Peygamberinden önce davranarak, kızlarını uyaran babaların tavırları ve bunun sonucunda Hz. Aişe ve Hafsa'nın nafaka taleplerinden vazgeçmesi dikkat çekici bir durumdur.

Dünya nimetlerinin azı ile yetinmek, ahireti kazanmaya çalışmak müslümana yakışan en hayırlı haldir. Zira dünyanın acil saadeti insanı sefahate yaklaştırır²¹⁹. Dünyada beğendiğimiz hiçbir şey, olduğumuz nimetler kalıcı değildir. Bir süre sonra bu nimetler bırakılacaktır. Bu geçici güzellikler arasında insan için en hayırlı olanı, salih ve salih eştir. Dünyevi mutluluğun kaynağı denince birçok kimsenin aklına önce maddi imkânlar ve zenginlik gelir. Hâlbuki ailevî huzurun yokluğunu hiçbir zenginlik telafi edemez²²⁰.

Hiz. Peygamber'in "Annenle babandan emir almadan cevap vermeye acele etmeyebilirsin" demesi Hiz. Aişe'ye ve ebeveynine karşı beslediği saygı ve değerdendir. Hiz. Peygamber'in Hiz. Aişe'nin ayrılmayı tercih etmesi yönündeki endişesini Hiz. Aişe'nin "Bunun için anne babamla neden istişare edecekmişim? Ben Allah ve Resûlünü seçerim." sözleri gidermiştir²²¹.

Hadis-i şeriflerden anlaşılıyor ki; dünya nimetlerinin azı ile iktifa ederek âhiretini kazanmaya çalışmak müslümana yakışan en hayırlı hâldir. Burada yer alan rivayetler Hiz. Peygamber'in sabrına ve dünya ni'metlerinin pek azı ile yetinmesine delildir. Eşleri Hiz. Peygamber'den (sav) zînet elbiseleri ve fazla nafaka istemişlerdi, hâlbuki onun buna durumu yoktu. Peygamber eşlerinin onun hoşgörüsünden istifade ederek taleplerini arttırmalarına karşılık Allah vahiyle müdahale ederek onları evli kalmak veya ayrılmakla karşı karşıya bırakmıştır.

Dünyalık talepler ve tüketim konusunda günümüzde bir çılgınlık ve savurganlık hâkimdir. Hal böyle olunca gençlerde evlenme yaşı gecikmekte, evli olanlar için de 'hep daha iyisi ve lüksü olsun' beklentisi maddi yetersizlikler sebebiyle karşılanamadığından aile içi huzursuzluklar çıkmaktadır.

²¹⁹ Dâvûdoğlu, **Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi**, c. 7, s. 478.

²²⁰ Canan, **Kütüb-i Sitte**, c. 11, s. 50.

²²¹ Dâvûdoğlu, **a.g.e.**, c. 7, s. 454.

Elindeki ile yetinmeyerek ve aza kanaat etmeyerek sürekli yeni ve bolluğun, lüksün peşinde olan doyumsuzluğun yaşam biçimine dönüştüğü bir dünyada beklentiler oldukça yüksek tutulmaktadır. Gönül zenginliği mala bağımlı ya da esir olmayı ortadan kaldırırken dünyalık beklentilerin artmasıyla; esas zenginliğin kanaat, eşyada asıl olanın işlevsellik olduğu inancı zayıflamıştır.

Günümüz tüketim anlayışı, insanı ihtiyaç algısından bağımsız olarak yeni olana sahip olma hırsıyla güdülemektedir. Bunun temelinde modern ekonominin ‘ihtiyaçların sınırsız olduğu’ düşüncesini yerleştirerek tüketimi artırma isteği yatar. Hâlbuki ekonomi ile eş anlamlı manaya gelen iktisat, haddi aşmama, aşırı kaçmama; gelir ve gideri dengeli kullanma olarak tanımlanır²²². Evlilikte maddi beklentiler ile daha çok mala sahip olma, daha güzel yaşama insanın fıtratında olan eğilimdir. Fıtratında olanı dengelemesi adına insanın iktisat yani para yönetimi yapabilmesi için maksadının ne olduğunu bilmesi gerekmektedir. İnsanın istekleri ve ihtiyaçları arasında denge kurması, aklını kullanması gerekir²²³. Sınırsız olan ihtiyaçlar değil, arzulardır. Şükredememenin veya evlilikte yükseltilecek ekonomik çıtanın sonucu olarak, çocukların ve eşlerin birbirlerinden istedikleri şeyler, gelir düzeyi yüksek olmayan aileleri büyük bir külfete sokmaktadır. Dar gelirli ailelerde bu durum, ciddi bir krize yol açmakta ve mutluluğu engelleyen bir hâl alabilmektedir. Bu sebeple tüketimde aşırılıktan uzak durma tutumu günümüzün üretim-tüketim girdabında kaybolmuş insana ve bu konuda problem yaşayan eşlere bir çıkış yolu sağlayabilir²²⁴.

Hız. Peygamber döneminde maddi yönden geçim düzeyi iyi olmayan insanlar, bir de savaşlar ve boykotlarla ciddi sıkıntılar çekseler de zaferlerle zenginleştiklerinde ölçülü hayatı terk etmemişlerdir. Zira gerçek zenginlik, gönül zenginliğidir²²⁵.

Şöhret ve gösteriş peşinde koşarak nefesine, dolayısıyla eşyaya hizmete boyun eğmeyen, moda ve reklamın cazibesine kapılmayan, kendi inandığı değerler yönünde hareket edebilen mütevazı insanlar, inancının gerektirdiği şekilde davranırlar. İstekleri bazen öne çıksa da dünyalıkları seçimi konusunda muhayyer bırakılan peygamber eşleri, Allah Resûlünü tercih ederek kanaate döndükleri gibi aile huzuru arayan eşlerin de eşyayı hayatlarından amaç olmaktan çıkarmaları icab etmektedir.

²²² Ayverdi, İlhan, **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2005, c. 2, s. 1379.

²²³ Tarhan, Nevzat, **Hız. Mevlana ile Aile Terapisi**, s. 156.

²²⁴ Köse, **Genetiği İle Oynanmış Kavramlar**, s. 227-235.

²²⁵ Komisyon, **Hadislerle İslam**, c.7, s. 319.

2.4.7. İhmal

Eşler birbirine Allah'ın emanetidir. Hz. Peygamber Veda Haccı'nda kendisini can kulağıyla dinleyen kalabalığa şöyle seslenir: “Kadınlar hakkında Allah'tan korkun. Çünkü siz onları Allah'ın emaneti olarak aldınız ve Allah'ın adını anarak (nikâh kıyıp) onları kendinize helal kıldınız.”²²⁶

Demek ki, iki eşin arasında mülkiyet değil emanet ilişkisi vardır. Emanete ancak özen gösterilir, sağ salim sahibine ulaşması için emek verilir. Emanete hıyanetin hesabı vardır. Nitekim Hz. Peygamber'in hanımlarına karşı davranış biçimi, onlara ancak bir emanete gösterilecek kadar itinalı ve zerafetle yaklaştığını açıkça ortaya koyar²²⁷.

Hız. Peygamber ailesinin işlerini üstlenmiş, eşlerine yardımcı olmuş, onları ihmal etmemiş sorumluluk timsali bir insandır. Ümmetine de bir aile babasının sorumluluğunun sadece ev halkının karnını doyurup sırtını giydirmekle bitmediğini öğretir. Eşler birbirlerinin maddi ihtiyaçları kadar sevgi ve merhamet, saygı ve ilgi, samimiyet ve güven gibi manevi ihtiyaçlarını da karşılamakla mükelleftir.

Konumuz ile ilgili Abdullah b. Amr'ın (r.a) naklettiği şu rivayette Hz. Peygamber'in ifadeleri ihmalin ailenin mutluluğunu gölgeleyen bir faktör olduğunu gösterir:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كَفَى بِالْمَرْءِ
إِنَّمَا أَنْ يُضَيِّعَ مَنْ يَفُوتُ»

“Sorumluluğunda olan aile fertlerini ihmal etmesi kişiye günah olarak yeter.”²²⁸

Ailede bencilliğe yer yoktur, sürekli bir yardımlaşma vardır. Hz. Peygamberevde eşine yardım etmekten kaçınmayan örnek bir eştir²²⁹. O kendi ifadeleriyle de bunu ortaya koymaktadır: "Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olandır. Ben de aileme karşı en hayırlı olanınızım"²³⁰.

²²⁶ Müslim, Hac, 147.

²²⁷ Yaman, vd., **Yuva Kurmak Aile Olmak**, s. 36.

²²⁸ Ebû Dâvûd, Zekât, 45.Elbani'ye göre hadis hasendir. Ebû Dâvûd, Sünen, c. 2, s.132.

²²⁹ Buhârî, Ezan, 44.

²³⁰ İbn Mâce, Nikâh, 50.

Aile üyelerinin kendi üzerine hakkı olduğunun şuurunda olan Allah Resûlü eşine ve çocuklarına zaman ayırırdı. Bu sebeptendir ki çok ibadet yapmak kasdıyla ailesini ihmal edenlerin sünnetinden yüz çevirmiş olacaklarını haber vermiştir²³¹.

Hadis-i şerifte kişinin bakmakla yükümlü olduğu kişiler sıralamasında önce çocuk sonra eş vardır. Nafaka olarak çocuğun hakkı eşin hakkından önce gelir. Çünkü çocuk asabe-i nesebiyyedendir. Eşler arasındaki münasebet talâkla son bulabilir ama çocukla böyle bir sorumluluğun düşmesi olmadığından eş sonra gelir²³².

Sevgili Peygamberimiz, "Bir kişi, sevabını Allah'tan umarak ailesine harcama yaptığında, bu harcama onun için sadaka olur."²³³ buyurmuştur. İnsan, kazandığını önce kendisi ve ailesi için, sonra akrabası, sonra hala imkânı varsa başkaları için harcamalıdır²³⁴. Bu bencillik olarak düşünülmemelidir. Başkalarına yardım ederken kendini ve maişetini sağlamak durumunda olduğu kişileri muhtaç duruma düşürmek doğru değildir²³⁵.

Aile adil bir paylaşma ortamıdır. Her ne kadar ekonomik bir birlik olsa da, burada asıl sevgi, kanaat, sevinç, mutluluk ve acılar ayrımsız paylaşılır. Bu bakımdan ebeveyn, sorumluluklarına uygun hareket etmeli ne birbirlerini ne de çocuklarını ihmal etmemelidirler.

2.5. Adab Eksikliği Sebebiyle Vuku Bulan Problemler

İslam'ın temel esasları içerisinde itikat, ibadet muamelat ve ukubatın yanında ahlakî kurallar da vardır. Bu kurallar insanların mutluluk, huzur ve güven içinde yaşayabilmeleri için gereklidir. Gönüllü uyulan ve güç kullanımına gerek duyulmayan usul ve edep bilgisi ile donanmak insanda kaliteyi yükselttiği gibi, erdem toplumunun da oluşmasını sağlar. Kuran ve Sünnet'tin ortaya koyduğu çizgi, insanın erdemlere ulaşmasını sağlayarak bir nizamı yerleştirmektedir.

2.5.1. Kadının Eşine Süslenmesi Konusunda Zaafiyeti

İnsanın kendi öz bakımı konusundaki hassasiyeti hem kendine hem diğer insanlara saygısını gösterir. Hz. Peygamber'in yaşantısına baktığımızda müslümanların

²³¹ Ebû Dâvûd, Tatavvu, 27.

²³² Âbadî Ebû Abdurrahmân, **Avnü'l Ma'bûd**, thk. Râid b. Saberî b. Ebî Allafe, Ürdün 2009, c. 1, s. 769.

²³³ Buhârî, İman, 41.

²³⁴ Komisyon, **Hadislerle İslam**, c. 4, s. 28.

²³⁵ Akın, vd, **İşretü'n-Nisa**, c. 1, s. 273.

temiz ve kibar olmaları, giyim kuşam ve süslenme tarzına dikkat etmeleri yönünde tavsiyeler görülür. İtinalı insanlar olarak, genel kabule uygun, temiz bir giyinme tarzını benimsemeleri öngörülür.

Fıtratında incelik ve narinlik olan kadın, hoş görünmeye ve süslenmeye meyillidir. Fakat Yüce Allah, kitabında onlara cahiliye zamanındaki kadınlar gibi açılarak²³⁶ve süsleri ile dikkat çekip bedenlerini ortaya koyarak çıkmamalarını emretmiş, kadınların süslenirken süslenme edebine riayet etmelerini istemiş, aşırılığı tasvip etmemiştir.

İslam, kadının cinsellik açısından ancak eşi için süslenebileceğini ifade eder. İnsanlık tarihinden bu tarafa ve günümüzde de süslenme, karşı cinsin ilgisini çekme niyetiyle erkek ve kadın bedenleri üzerinde bazı tasarruflarda bulunulduğu bir gerçektir²³⁷.

Konumuz ile ilgili inceleyeceğimiz Buhari’de geçen rivayet şöyledir:

عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا تُجِدُ امْرَأَةً عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ، إِلَّا عَلَى زَوْجٍ، أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا، وَلَا تَلْبَسُ ثَوْبًا مَصْبُوغًا، إِلَّا ثَوْبَ عَصَبٍ، وَلَا تَكْتَحِلُ، وَلَا تَمْسُ طِيْبًا، إِلَّا إِذَا طَهَّرَتْ، نُبْدَةً مِنْ قُسْطٍ أَوْ أَظْفَارٍ»

Ümmü Atıyye (r.anha)’den rivayet olunduğuna göre Allah Resûlü (sav) : “Bir kadın, (ölmüş) kocası için dört ay yas tutması dışında bir ölü için üç günden fazla yas tutmaz. (Yas tuttuğu günlerde) asb müstesna boyalı elbise giymez. Sürme çekmez, temizlendiği (adet sonu) zaman kust ve ezfar hariç koku sürmez.”²³⁸ buyurmuştur.

Hadis müttefekun aleyh’tir. Lafzı Müslim’e aittir, Ebû Dâvûd ve Nesâî’de “kınalanamaz” ilavesi ayrıca Nesâî’de “taranamaz” ilavesi vardır²³⁹.

Hadis kadının anne ve babasının veya başkalarının vefatı dolayısıyla ancak üç gün yas tutmasına, üç günden fazlasına cevaz olmadığına, kocasının ölmesi durumunda ise dört ay on gün yas tutabileceğine gösterilmiştir. Asb: Bir nevi Yemen kumaşdır, iplikler biraraya toplanıp bağlanmak suretiyle boyanır. Bağlanılan yerlere boya

²³⁶ Ahzab, 33/33.

²³⁷ Komisyon, **Hadislerle İslam**, c. 7, s. 488.

²³⁸ Müslim, Talâk, 8; Buhârî, Talâk, 48; Ebû Dâvûd, Talâk, 47. Elbani’ye göre hadis sahihdir. İbn Mâce, Sünen, c. 1, s. 674.

²³⁹ Askalânî İbn Hacer, **Bulûğü’l merâm min edilleti’l ahkâm**, s. 420.

işlemediği için alacalı bir kumaş ortaya çıkar. Kust: Bir çeşit hoş buhur ve öd ağacıdır. Ezfâr da kustun bir değişik çeşididir²⁴⁰.

Rivayette öne çıkan husus, üzücü hadise olsa bile eşin eşi için müşkülpesentliğe ve hoşnutsuzluğa sebebiyet verecek bakımsızlıktan uzak durması gerekliliğidir. Ne var ki, zihniyetlerdeki çarpıklık sebebi ile evde eşine karşı itina, güzel giyinme olması gerekirken, ötekinin ilgisini çekme ve dışarıda daha görünür olma isteğine dönüşmüş durumdadır.

Güzellik yollarını başkalarının dikkatlerini çekmek için kullanmakta aşırıya giden kadınlar, olduklarından daha farklı, mesela daha zengin veya daha güzel görünme çabası içerisine girdiklerinde aslında kendi zafiyetlerini açığa çıkarmaktadırlar. Ayrıca bu konuda Kur'an, erkeklerin de bakışlarına sahip çıkmalarını emretmektedir²⁴¹. Ancak bu, kadına erkeğin zaafiyetlerini istismar etme hakkı vermez. Dış güzelliğiyle duygu istismarı yapmak erkek ve kadının saygınlığına yakışmaz²⁴².

Modern hayat tarzının aksine rivayetlerde kadının kadın olma cihetiyle ancak eşi için süslenebileceği ortaya çıkıyor. Süslenmeyi evi içinde yaparak hürmet ve muhabbetini yalnız kocasına ve yuvasına hasretmelidir. Evinde bakımsız haliyle kocasının karşısına çıkması kocasının kendisinden uzaklaşmasına ve muhabbetin azalmasına sebep olur. Aynı vazifeyi erkeğin de yapması hanımına karşı bakımlı, temiz ve güzel görünmesi lazımdır ki eşi ondan uzaklaşmasın²⁴³.

Bu konu ile alakalı şöyle bir hadis nakledilmiştir: Zeyneb²⁴⁴ (dedi ki) : Annem Ümmü Seleme'yi şunu söylerken işittim: Allah Resûlüne bir kadın gelerek:

— ‘Yâ Resûlallah! Kızımın kocası vefat etti. Fakat kızım gözünden rahatsızdır. Gözüne sürme çekmemin bir sakıncası var mıdır?’ diye sordu. Allah Resûlü (sav):

‘Hayır!’ cevâbını verdi. Sonra şöyle devam etti : “Bu iddet ancak dört ay on gündür. Hâlbuki sizden biriniz cahiliye devrinde tezeği senenin sonunda atardı.”²⁴⁵

²⁴⁰ Dâvûdoğlu, Ahmed, **Bulûğü'l merâm Terceme ve Şerhi, Selamet Yolları**, Sönmez Neşriyat, İstanbul ts.,c. 3, s. 428.

²⁴¹ Nur, 24/30.

²⁴² Komisyon, **Hadislerle İslam**, c.7, s. 489.

²⁴³ Karabulut, **İslamda Evlilik ve Mahremiyetleri**, s. 313.

²⁴⁴ Zeyneb binti Seleme (R.anha) Hz. Peygamberin eşlerinden Hz. Ümmü Seleme 'nin kızı yani Resûlullah'ın (sav) üvey kızıdır. Hz. Zeyneb'in Buhârî ve Müslim'de rivayetleri vardır. Abdullah b. Zem'a ile evlenmiştir. Zamanının âlim kadınlarından.

²⁴⁵ Müslim, Nikâh, 1489.

Peygamber (sav) “iddet 4 ay on gündür” buyruğu ile cahiliye döneminde kocası ölen kadının bir yıl gibi uzun iddet süresinin azaldığına ve eski iddet âdetlerine göre kolaylaştığına işaret etmek istemiştir²⁴⁶.

Hadiste İhdâd emredilmiştir. İhdâd kadının iddet süresince yas tutması ve süslenmekten uzak durmasımanasında kullanılır. Kocası vefat eden kadının koku sürünmekten, kokulu ve şık elbiseler giymekten uzak durması, sürme kullanmaktan, saçını taramaktan, süslenme meylerinden çevresinin yadırgayacağı bir şekilde memnun ve mesut görünmekten içinde bulunduğu iddet süresince kaçınmasıdır.

Cahiliye dönemine bakıldığında yas süresinin çok uzun olması ve yas süresince tabi olunması gereken kurallar noktasında aşırılığa gidildiği görülür. İslâmiyetle birlikte bu şekilde haddi aşan durumlara müsaade edilmemiştir. Kocası vefat eden kadının yas tutmasının lüzumu yönünde âlimler ittifak etmişlerdir. Yas süresince süslenmenin yasak olması üzüntülü haliyle kocasının hatırasına ve evliliğine saygı anlamı içerir ve bu süreçte yeni bir evlilik beklentisinde olmadığı manasına gelir²⁴⁷.

Hadîs-i şerif sarıh olduğu içinannesi veya babası veya çocuğu vefat eden kadın, bunların ölümüne kocasını kaybetmekten daha çok üzülsede üç günden fazla yas tutmamalıdır²⁴⁸.

Kocası ölen kadının iddet süresi, kocasına yas tutma yükümlülüğünün de ölçüsü kabul edilir. Konuyla ilgili hadisten hareketle²⁴⁹ fıkıh kültüründe, bu süre içinde kadının sevinç ve mutluluk gösterisi sayılabilecek bazı aşırılıklardan kaçınması dinî bir mükellefiyet olduğu görüşü hâkimdir. Fakat fakihler arasında boşama iddetinde yas tutmanın lüzumutartışmalı olduğu gibi kocası ölen kadın için de sadece üç gün yas tutması gerektiğini, iddet süresinin yas için değil evlenme yasağı dolayısıyla konulduğunu söyleyen fakihler de vardır²⁵⁰.

Özel hayatın adabı olarak, eşlerbirbirine karşı güzel görünmeli ve süslenmelidirler. Hz. Peygamber, imkân ve ortama göre, eşlerin giyinme usulünde dikkatli davranmalarını ve dışarıda olduğu kadar ev içinde de bakımlı ve temiz

²⁴⁶ Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Terceme ve Şerhi*, c. 6, s. 19.

²⁴⁷ Demir, Nurdan, “İslam Hukukuna Göre Vefat İddeti Bekleyen Kadının Durumu”, *Kocaeli İlahiyat Dergisi*, c. 2, sy. 1, Haziran 2018, s. 24.

²⁴⁸ Dâvûdoğlu, *Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi*, c. 7, s. 507.

²⁴⁹ Ayrıntılı bilgi için Bkz. Buhârî, Talâk, 46; Müslim, Talâk, 58; Ebû Dâvûd, Talâk, 43.

²⁵⁰ Acar, İbrahim, “İddet”, *DİA*, c. 21, s. 470, İstanbul 2000.

olmalarını istemiştir. Bu bağlamda eşlerin, güzel koku ve kına gibi süslenme yöntemlerini ve kişisel bakım ürünleri kullanmalarını onaylamıştır²⁵¹. Ümmetinin pejmürde olmamasını, saç ve sakalına bakmasını,²⁵² gözlerine sürme çekmesini,²⁵³ ağız sağlığı dâhil²⁵⁴ genel beden ve elbise düzenine dikkat etmesini istemiştir²⁵⁵.

Hz. Aîşe, Allah Resûlü'nün güzel koku sürmeyi sevdiğini ve eşlerini bu şekilde ziyaret ettiğini anlatmaktadır²⁵⁶.

Süslenmek fitratından gelen bir duygu olarak kadına yakışır. Kadın kendine itinalı olmalı, özen göstermelidir. Erkeğin bir kadına baktığında hoşuna gidecek şey, güler yüzden sonra kadının süslenmiş olmasıdır. Bakımlı ve süslenmiş kadını gören koca sevinç duyar. Görünüş önemlidir. Günümüzde boşanma sebeplerinden erkeklerin en çok gösterdiği sebep, “kendine hiç bakmıyorsun” olmaktadır²⁵⁷.

Hz. Peygamber, kadının değerini ve özelliklerini bilen bir kimse olarak onlardan başkalarının yanında uyarıcı koku kullanarak Allah'ın kendilerine vermiş olduğu güzellikleri kötüye kullanmamalarını istemiş ve zaaflara karşı dikkat çekici davranışları uygun görmemiştir²⁵⁸. Güzelliğin haram yolda harcanmasının, şeytan için fırsat olduğunu ifade ederek kadını ve erkeği uyarmıştır²⁵⁹.

Müslümanların kendilerine en güzel örnek kabul ettikleri Hz. Peygamber mütevazı tavrı, zarif ve israftan uzak yaşantısıyla adeta insanlığa temiz ve nezihliğin öncelenmesi, kendini beğenme ve israfın terkedilmesi yönünde rehberlik etmiştir. Mümin, şehrin sosyal hareketliliği içinde fitratında yer alan giyinme, süslenme gibi ihtiyaç ve arularını yerine getirirken, Kur'an'ın ifadesiyle "takva elbisesini"²⁶⁰ giyebilmeyi ihmal etmemeli, ruh güzelliğinin dış güzellikten daha önemli olduğunu unutmamalıdır²⁶¹.

²⁵¹ Tirmizî, Nikâh, 1; Nesâî, Zî'net, 64.

²⁵² Ebû Dâvûd, Tereccül, 3.

²⁵³ Ebû Dâvûd, Tıb, 14; Tirmizî, Libas, 23.

²⁵⁴ Müslim, Taharet, 42; Buhârî, Cum'a, 8.

²⁵⁵ Müslim, Cum'a, 9; Buhârî, Cum'a, 12.

²⁵⁶ Buhârî, Gusul 12; Müslim, Hac, 33.

²⁵⁷ Akın, vd, **İşretü'n-Nisa**, c. 1, s. 398.

²⁵⁸ Nesâî, Zinet, 35.

²⁵⁹ Müslim, Nikâh, 9.

²⁶⁰ A'raf, 7/26.

²⁶¹ Komisyon, **Hadislerle İslam**, c. 7, s. 490.

Erkeğin mutluluğu ve tatmini eve geldiğinde kendisini bekleyen eşiyle büyük ölçüde alakalıdır. Erkeğin tatmin olması genellikle karısının tatmin olmasıyla ilintili bir durumdur. Karısının memnun olduğunu gören erkek buna kendinden pay çıkarır ve bu sayede mutlu olur. Kadın mutlu bir şekilde akşam eve gelen kocasına karşı güler yüzlü ve sevgi dolu olması her erkeğin özlemle beklediği bir şeydir. Evine ve seven bir eşe dönmesi erkeğin stresinin büyük kısmını yok edecektir. Kadın eşinin ilgisine itina göstermediğinde, eşi ondan uzaklaşmaya başlar. Bu durumda erkek ya duygularını bastırır ya da farklı arayışlara girer. Yani erkeğin farklı arayışlara girmesinin bir nedeni de evdeki durumdur²⁶².

Sonuç itibarıyla diyebiliriz ki, süslenme dışarıya karşı takva elbisesi sadeliğinde uygulanırken, eşe karşı muhabbeti artıracak, bir boşluğa ve ihmale sebebiyet vermeyecek ölçüde ihtimamlı olmalıdır. Zira göze güzel görünme konusunda birbirini ihmal eden eşler, bu problemin telafisini dışarıda meşru olmayanda aramaktadırlar. Eşlerin birbirlerine zaman ayırıp ilgilenmesinin, süslenip itina göstermesinin aradaki sevgi ve muhabbeti artırdığı gerçeği üzerine bu davranışlar aile içi huzurun bir parçası olarak değerlendirilebilir.

2.5.2. Eşlerin Ailede Hizmet Problemi

Aile çatısı altında hayatlarını birleştirenlerin, ellerinden geldiğince her yerde birbirlerine yardımcı olmaları, bağlılık ve mutlulukları için gereklidir. Kadın olsun erkek olsun herkes elinden geldiğince eşine yardımcı olmalı ve halk arasındaki ‘bu kadın işidir’ yargısı eşlerin arasındaki yardımseverlik duygusunu zedelememeli, insanî davranışlar ailede sergilenebilmelidir.

Buhârî’ de Esved (r.a)’den gelen rivayet şu şekildedir:

عَنِ الْأَسْوَدِ، قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ، مَا كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْنَعُ فِي أَهْلِهِ؟ قَالَتْ: «كَانَ فِي مَهْنَةِ أَهْلِهِ، فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ»

“Ben Aişe’ye: Peygamber (sav) evinde ne işler yapardı?” diye sordum. Aişe: “Kendi ev halkının hizmetinde bulunurdu. Namaz vakti gelince (namaz kıldırmak üzere mescide) çıkardı.” dedi²⁶³.

²⁶² Gökner, *Aşk ve Evlilik*, s. 172.

²⁶³ Buhârî, Nafakat, 8; Ezan, 44; Edeb, 40; Tirmizî, Kıyamet, 46.Elbani’ye göre hadis sahihtir. Tirmizî, Sünen, c. 4, s. 654.

Allah Resûlü'nün evdeki hali Hz. Aişe'ye sorulduğu zaman şunları anlatmıştı: "O, normal bir insandı. Elbisesini diker, koyununu sağardı"²⁶⁴. Hz. Peygamber'in ailede sorumluluk alarak yaptığı yardımlar öncelikle aile içi muhabbet yönünden önem taşır. Ayrıca kocanın evde eşine yardımcı olması, ev içi sorumluluk noktasında kenara çekilmemesi, daima hizmet bekler bir tavır içine girmemesi açısından Hz. Peygamber güzel bir örnektir²⁶⁵.

Yardımcı olması gereken konularda erkek, eşine yardımcı olmalıdır. Her şeyi eşine buyurmamalı, Allah Resulü ve ashabının kimseye yük olmama hassasiyetini kendine örnek almalıdır. Çalışma hayatı ile ev düzeni farklıdır. Dışarıda hangi rollerde olunursa olunsun evde eş, anne, baba rolleri aslî konumdur. Kadın da evdeki işleri ihsan derecesiyle yapmaya çalışmalıdır. İhsan bir işi ibadet aşkıyla sırf Allah rızası için yapmaktır. Peygamber hem ibadet hem diğer işler için örnektir²⁶⁶.

Maalesef günümüz şartlarında, çalışan eşlerin eve geldiklerinde ev işlerini paylaşma noktasında yaşadıkları sorunlar, meseleye ihsan çerçevesinde bakışın çok fevkinde menfaat odaklı hak arayışında olmaktan kaynaklanmaktadır. Kadın da erkek de hak derdine düşüp sorumluluklarını yerine getirmedğinde eşler kendilerini mağdur hissedebilir.

Erkeğin hâkim ve güçlü tutumu erdem sayılamayacağı gibi, eşi ile anlaşma yönünde uyumlu olması, onun fikirlerine değer vermesi, ihtiyaçlarını karşılaması, ev işlerinde eşine yardım etmesi de kılıbıklık olmamalıdır. Erkek ve kadın özelliklerinin farklılığının bilincinde, diğerinin saadetini düşünmesi, kıymet vermesi ve saygı duyması neticesinde ortaya çıkacak sinerji mutluluk tüm aile fertlerine yayılır²⁶⁷.

2.5.3. Habersiz Hareket

Aile içinde eşlerin güveni zedeleyecek durumlardan uzak durmaları problemleri en aza indirecektir. Hiç gerekmediği halde, güvenmeme anlamına gelebilecek kontrol, takip, soruşturma gibi davranışlardan uzak durmak gerekmektedir.

²⁶⁴ Buhârî, el-Edebü'l Müfred, 190.

²⁶⁵ Yeniceri, Celal, **İslam Ailesi ve Ev İdaresi**, Çamlıca Yay., İstanbul 2009. s. 79.

²⁶⁶ Ayyıldız, Hasan, "**Kütüb-i Sitte Çerçevesinde Eşler Arasındaki İlişkiler**", Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize 2012, s. 95-96.

²⁶⁷ Yüksel, Mukadder Arif, **Aile**, Samsun 2018, s. 113.

Aşağıda yer alan hadisin anlamını bu yönde yorumlayanlar olmuştur:

عَنِ الشَّعْبِيِّ، أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا أَطَالَ أَحَدُكُمْ الْغَيْبَةَ فَلَا يَطْرُقُ أَهْلَهُ لَيْلًا»

Hiz. Câbir (r.a) rivayet ediyor: Resûlullah (sav) buyurdular ki: “Sizden biriniz uzun yolculuktan dönünce ailesine geceleyin gizlice gelmesin.”²⁶⁸

Bu yasağın nedeni, uzun ayrılıktan sonra bir gece vakti ansızın, baskın yapar gibi eve gelmenin, kocanın eşine karşı güven eksikliğine delalet edeceğidir. Kocasının kendisine güvenmediğini düşünmesi kuşkusuz kadını kırar. Bu yasağı şöyle yorumlayanlar da olmuştur: Kocanın olmadığı zamanlarda kadın kendine ve evine yeterince itina göstermemiş olabilir. Kocasının bir gece vakti ansızın gelmesi ile mahcup duruma düşeceğinden böyle yapılması nehyedilmiştir²⁶⁹.

Uzunca ayrılıktan sonra ansızın evine giren kişi çoğunlukla hoşuna gitmeyecek şeylerle karşılaşabilir. Hanımını kadından istenen şekilde temizlenmek, süslenmek gibi hususlarda hazırlıksız bulur, bu ise uzaklaşmaya sebep olur²⁷⁰.

Hadis-i şerif, evdekilerin kendilerine çeki düzen vermesine imkân tanınması için, kişinin ailesinin yanına bir yerden gelirken birden bire değil, gelindiğini haber verip hissettirerek gelmenin güzel ve yerinde bir davranış olduğuna delildir. Buhari’nin bab başlığında yanıltmak veya hata aramak kastıyla yoldan gizlice gelinmemesi şeklinde ifade edilmiştir. Hadis-i şerifte karı-koca arasında geçimi kolaylaştıracak ve muhabbeti artıracak şeyleri yapmaya ve suizanna sebep olacak şeylerden kaçınmaya teşvik vardır²⁷¹.

2.5.4. Kocanın İznini Gerektiren Durumlar

Günümüzde her ne kadar eşlerin birbirinden izin alarak hareket etmesi bazı kesimler tarafından özgürlüğün kısıtlanması olarak eleştirilse de İslam aile terbiyesi birçok konuda eşin iznini gerekli görmüştür. Bu şekliyle ele alacağımız başlıklar: Nafile

²⁶⁸ Buhârî, Nikâh 120, Umre 16; Müslim, İmâret 183-184; Ebu Dâvûd, Cihâd 175; Tirmizî, Radâ 17, İsti’zân 19. Elbani’ye göre hadis sahihtir. Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 66.

²⁶⁹ Sofuoğlu, *Sahîh-i Buhârî Tercemesi*, c. 11, s. 5317.

²⁷⁰ İbn Hacer, *Fethu’l-Bârî* c. 9, s. 252.

²⁷¹ Dâvûdoğlu, *Selamet Yolları*, c. 3, s. 299.

İbadet Yapılması ve İbadetlerin Artırılması, Mahremiyet, Ev Dışı Çıkış Problemleri, Eşlerin Hoşlanmadığı Şeyler olacaktır.

2.5.4.1. Nafile İbadet Yapılması ve İbadetlerin Artırılması

İslam, karı ile kocanın birbirlerine karşı görevlerini yerine getirmede saygılı olmalarını telkin ederken bu itinanın problemleri izale eden yönünü çeşitli vesilelerle hatırlatır. Eşlerden birinin diğerini ihmal edecek düzeyde kendini ibadete vermesi İslam terbiyesinde hoş görülmemiş, nafile oruç tutmak gibi ibadetlerde eşin iznini almayı öğütlemiştir. Konuyla ilgili bir hadis şöyledir:

عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَصُومُ الْمَرْأَةُ وَبَعْلُهَا شَاهِدٌ، إِلَّا بِإِذْنِهِ غَيْرَ رَمَضَانَ، وَلَا تَأْذُنُ فِي بَيْتِهِ وَهُوَ شَاهِدٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ»

“Bir kadına kocasından izinsiz Ramazan orucu dışında oruç tutamaz, izin vermediklerini eve alamaz.”²⁷²

Ebû Dâvûd, Tirmizî ve İbn Mace’de geçen hadislerde koca izninin Ramazan orucu için geçerli olmayacağı belirtilmiştir. Nafile oruç tutmak isteyen bir kadın, koca seyahat ve benzeri sebeplerle evinden ayrılmadıkça, evinde olduğunda ondan izin almalıdır. Farz olmayan, sevap kazanmak niyetiyle yapılan ibadetlerde bir kadının, kocasını memnun etmesi daha çok sevap kazanmasına vesile olur.

Bazı âlimler, hadiste geçen “kocasından izinsiz bir kadın Ramazan dışında oruç tutamaz” ifadesinden hareketle, kocadan izinsiz tutulan orucun uygun olmadığını, mekruh olduğunu söylemişlerdir²⁷³. Çünkü cumhurun görüşüne göre, kocanın hakkı kadına vaciptir. Nafile oruç, bu hakkın yerine getirilmesine mani olabilir²⁷⁴.

Hiz. Peygamber’in nafile ibadetlerde dahi eşlerin birbirlerinin rızası doğrultusunda hareket etmelerinin önemi burada vurgulanmaktadır. Bu hadisin

²⁷² Buhârî, Nikâh 84; Müslim, Zekât 84; Tirmizî, Savm 65; Ebu Dâvûd, Savm 74; İbni Mace, Siyam 53.Elbanî’ye göre hadis sahihtir. Ebû Dâvûd, Sünen, c. 2, s. 330,

²⁷³ Kandemir vd, *Riyâzü’s Sâlihîn Terceme ve Şerhi*, c. 2, s. 437.

²⁷⁴ Köktaş, Yavuz, *Günümüz Hadis Tartışmaları*, M.Ü. İlahiyat Vakfı Yay., İstanbul 2012, s. 274.

bağlayıcı mı yoksa tavsiye mi olduğu konusunda farklı görüşler vardır²⁷⁵. Bu tartışmalar bile bize eşin rızasının, hoşnutluğunun ne kadar önemli olduğunu gösterir.

Hadis-i şerifteki diğer bir husus, kocanın izni olmadan eşin eve misafir kabul edemeyeceğidir. Misafirin erkek veya kadın olması farketmez. Kocanın, ahlakından hoşlanmadığı, evinde bulunmasından karısının yanında olmasından rahatsızlık duyduğu kimseler olabilir. Bunların eve alınması ailede huzursuzluğa ve dargınlığa sebep olacağı için, bu davranışlardan uzak durmak uygun olur²⁷⁶.

Konuyla ilgili bir başka hadis şöyledir: Safvân b. Muattâl'ın (r.a) hanımı, yanında Safvân da bulunduğu bir anda Resûlullah'a (sav) gelerek: "Ey Allah'ın Resûlü, namaz kıldığımda kocam beni dövüyor, oruç tuttuğumda orucumu bozduruyor, güneş doğuncaya kadar da sabah namazını kılmıyor!" dedi. Resûlullah (sav), hanımının bu söyledikleri hakkında Safvân'a sordu. Safvân: "Ey Allah'ın Resûlü! 'Namaz kıldığım zaman dövüyor' sözü doğrudur, ancak (bir rekatte uzun) iki sûre okuyor. Ben de bunu yasakladım, (ama söz geçiremedim)" dedi. Resûlullah kadına: "Okunan kısa bir süre namaz kılan için yeterlidir." buyurdu. Safvân devam etti: "Oruç tuttuğum zaman bozduruyor" şikâyetine gelince, hanımım çok oruç tutuyor. Genç olduğum için her zaman sabredemiyorum (üstelik gece çalışıyorum)." dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü: "Bir kadın ancak kocasından haberli (nafile) tutabilir." dedi. Safvân sonra sabah namazını güneş doğduktan sonra kılıyor şeklindeki şikâyetine gelince, "yaptığım iş geceleri yapılan bir iştir. Biz çok uyumakla tanınan bir aileyiz. (Geç yattığımız için de) neredeyse hemen hemen güneş doğmadan uyanamıyorum." dedi. Safvan'ın bu beyanı üzerine ise Allah'ın Resûlü: "Ya Safvan! Uyandığın zaman sabah namazını hemen kıl." buyurdular²⁷⁷.

Sonuç itibariyle rivayetlerden anlıyoruz ki, eşlerin hoşlanmayacağı durumların ısrarla yapılması aile huzursuzluğuna neden olacağı için günümüz şartlarında "kocaman insanlar, neden her yaptığımıza izin alacakmışız" türünden modernist ve özgürlükçü ifadelerin eşleri rahatlatması bir yana problemleri derinleştirdiği aşîkârdır.

²⁷⁵ Aynî, *Ümdetü'l-kâri*, c. 20, s. 184.

²⁷⁶ Kandemir vd, *Riyâzü's Sâlihîn Terceme ve Şerhi*, c. 2, s. 437-438.

²⁷⁷ Ebû Dâvûd, Savm 74.

2.5.4.2. Mahremiyet

Namahrem ile olan ilişkiler eşler arasında ciddi problemler oluşturmakta ve kırıncı tartışmalara dönüşmektedir. Daha çok kıskançlık duygularını da harekete geçiren mahremiyet ihlalleri ile alakalı rivayetlerden biri şöyledir:

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِيَّاكُمْ وَالْدُّخُولَ عَلَى النِّسَاءِ» فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَرَأَيْتَ الْحَمَو؟ قَالَ: «الْحَمَوُ الْمَوْتُ»

Ukbe b. Âmir'den (r.a) gelen rivayette Allah Rasûlü buyurdular ki:

— "Siz (yanında mahremi bulunmayan) kadınların yanlarına girmekten sakının."

Bunun üzerine Ensâr'dan bir adam:

— Ey Allah Rasûlü! (Eşin baba ve oğullarından başka) erkek akrabalar konusunda görüşün nedir? diye sordu.

Allah Rasûlü:

— "Onlarla halvet ölümdür."²⁷⁸ buyurdu.

Kocanın babası, oğulları, büyükbabası, kadının mahremleridirler. Kadın bunlarla yalnız başına bir arada oturması caizdir. Kocanın bunlardan başka yalnız kalınması meşru olmayan akrabaları amcası, amcaoğulları, erkek kardeşi, erkek kardeş oğulları, kızkardeşin oğulları gibi –kadın kocasına nikâhlı olmasa- evlilikleri helâl olan akrabasıdır. Kişinin kardeşi ile karısının bir arada yalnız bulunabilmeleri halk arasında âdet olmuştur. Allah Rasûlübu durumu ölüme benzeterek sakındırmıştır.

"el-Hamvu mevtan" sözünden kadının kocasının erkek akrabalarıyla bir arada yalnız kalması aile felaketine götürür, birtakım kötü zann ve kıskançlık gibi sebeplerle aile yıkılır manası anlaşılmaktadır²⁷⁹.

Hz. Peygamber'in bu kişilerle halvet halinde bulunmaktan sakındırması ve bu durumu ölüm olarak nitelendirmesi, insanların bu konuda müsamaha gösterdiklerinden onları iyice uyarmak içindir. Kıskançlık sebebiyle kocanın karısını boşamasına ya da zina vuku bulursa daha büyük felaketlere götürebilir²⁸⁰.

²⁷⁸ Buhârî, Nikâh, 111; Müslim, Selam, 20. Elbani'ye göre hadis sahihdir. Tirmizî, Sünen, c. 3, s. 466.

²⁷⁹ Sofuoğlu, *Sahîh-i Buhârî Tercümesi*, c. 11, s. 5309.

²⁸⁰ Köktaş, *Günümüz Hadis Tartışmaları*, s. 274.

Konuyla ilgili diğerk bir hadis şöyledir:

عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ حَدَّثَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَرَّأَهَا مِنْ ذَلِكَ » . ثُمَّ قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَقَالَ « لَا يَدْخُلَنَّ رَجُلٌ بَعْدَ يَوْمِي هَذَا عَلَى مُغِيبَةٍ إِلَّا وَمَعَهُ رَجُلٌ أَوْ اثْنَانِ .

“Bugünden sonra kimse, yanında bir ya da iki kişi olmadığı takdirde, kocası evde olmayan bir kadının yanına girmesin.”²⁸¹

Hiz. Peygamber, erkek ve kadınların huzurlarını bozacak, onları sũizan altında bırakacak hadiselerin yaşanmaması için, ayrıca hanımların sosyal hayata rahat katılabilmeleri için bazı tedbir ve düzenlemeler getirmiştir.

Nakledildiğine göre Hiz. Ebû Bekir evde olmadığı bir zaman eşi Esmâ bt. Ümeys Hiz. Ebûbekir’i ziyarete gelenleri içeri almıştı. Evine geldiğinde Hiz. Ebû Bekir, bir grup adamla eşinin evde birlikte olduğunu görünce bu durumdan hoşlanmadı. Mesele Allah Resûlü’ne intikal edince o gün minbere çıkarak aşabınayukarıdaki hadis-i şerifi ifade etti. Kadınların sosyal ortamlarda çirkin söylemler ve iftiralara maruz kalmaması, öte yandan harama düşmeyeceği konusunda emin olan kişinin bile zanna sebebiyet vermemek için titiz davranması oldukça önemlidir. Bu kısıtlama, erkeğin ve kadının sosyal hayatlarını daha problemsiz sürdürebilmeleri için alınan önlemlerden biridir²⁸².

Bir diğerk rivayet meseleye bir başka yönden açıklık getiriyor. Hişam’dan (r.a) nakledildiğine göre, Peygamber’in yanına gelen Ensâr’dan bir kadın ile Peygamber bir süre yalnız kaldı. Konuşmalarının sonunda Hiz. Peygamber (sav): "Allah’a yemin ederim ki siz Ensar kadınları benim için insanların en sevimlilerisiniz." buyurdu²⁸³.

"Bir süre Peygamber kadınla yalnız kaldı" sözünden, güvenilir bir erkeğin insanların yanındayken bir kadınla yalnız kalıp konuşmasının, kadının işleri hakkında istişare etmesinin meşru olduğu anlaşılmaktadır²⁸⁴.

Zaruri hallerde, dinde fitneden emin olunduğu takdirde kınanma yoktur. Bir ihtiyacı gidermek için Hiz. Peygamberin iyi niyeti, hoşgörüsü, tevazu ve sabrı vardır. Buhârî bu konuda bab başlığını ‘İnsanların arasında bir adamın bir kadınla yalnız

²⁸¹ Müslim, Selam, 22.

²⁸² Komisyon, **Hadislerle İslam**, c. 4, s. 237.

²⁸³ Aynî, **Ümdetü’l-kârî**, c. 20, s. 304.

²⁸⁴ Sofuoğlu, **Sahîh-i Buhârî**, c. 11, s. 5311.

kalmasının caizliği' adı ile almıştır. Dolayısıyla (Buhari'nin bab başlıklarının bir fıkhi hükme delalet ettiğini düşünürsek) başkalarının olduğu veya her an girebileceği bir ortamda kadın ile erkek bir ihtiyaçtan sebep görüşebilir²⁸⁵.

O halde, kadının yabancı biriyle halveti meselesinde ihtilâtın caiz olduğu bazı haller vardır: Bir zarureten dolayı böyle bir halvet gerçekleşebilir. Zaruri durumlara şer'î muameleleri icra etmek, kazaî durumlarda şahitlik etmek, Hz. Ömer'in yaptığı gibi muhtesiplik görevinde bulunmak, misafirlere hizmet etmek dâhildir. Kocasının yanındayken yabancı misafirlere hizmet etmekte de bir beis yoktur. Ya da kadınların sosyal hayata katılmalarına bir mani yoktur. Vaaz dinlerler, konferansa katılırlar, çeşitli etkinliklerde bulunurlar. Burada marufa/örfe uygun şekilde kadının toplumda etkinlikte bulunabileceği geniş bir alan vardır. Burada önemli olan nokta mümin kadının saygınlığına ve iffetine halel gelmeyecek bir durumun oluşturulmaması veya mümine kadının özel durumlara karşı hassasiyet içerisinde olması gerektiğidir²⁸⁶.

2.5.4.3. Ev Dışı Problemler

Ailede eşlerin birbirlerinden haberdar olma ve yardım edebilme aynı zamanda gidilen mekânların zararlarından korunma açısından bilgilendirmek adına izin almak hayatın gidişatı içinde normal karşılanacak bir durumdur. Konuyla ilgili Aişe'den (r.a) gelen bir rivayet şöyledir: “(Peygamber'in kadınlarından) Sevde bintu Zem'a bir gece ihtiyâcı için dışarıya çıktı. Akabinde Hz. Ömer onu gördü ve kendisini tanıdı. Ona: “Ey Sevde, iyi bil ki, vallahi sen bizce tanınmamış değilsin.” dedi. Bu söz üzerine Sevde, Hz. Peygamber'in yanına döndü ve Ömer'in kendisine söylediği sözü O'na zikretti. Peygamber benim hücremde akşam yemeği yiyordu, elinde de etli bir kemik olduğu halde kendisine vahy indirildi. Vahyin etkisi kalkınca, O:

— "Allah siz kadınların ihtiyâçlarınız sebebiyle dışarıya çıkmanıza izin vermiştir." buyurdu²⁸⁷.

Eşler, akraba ziyaretleri konusunda birbirine hoşgörülü davranmalıdır. Bu tür ziyaretle mani olmak silâ-i rahme engel olduğundan caiz değildir. Ayrıca eşler bilgi öğrenme konusunda da birbirine destek olmalı, izin konusunda müsamahakâr

²⁸⁵ Aynî, *Ümdetü'l-kâri*, c. 20, s. 304.

²⁸⁶ Köktaş, *Günümüz Hadis Tartışmaları*, s. 281.

²⁸⁷ Buhârî, *Vudû*, 120.

davranmalıdır. Ancak içki, kumar gibi dinin yasakladığı işlerin yapıldığı yerlere gitme konusunda eşler birbirini korumalı, gitmesine engel olmaya çalışmalıdır. Çünkü ziyaret etmemek, kat'ı rahime engel olacağından caiz değildir. Ayrıca koca dini meseleleri karısına öğretemediği takdirde ilim meclislerine gitmesine de izin vermelidir²⁸⁸.

Hiz. Ömer'den gelen rivayet kadınların sosyal alanda da var olduğunu ifade etmektedir:

عَنْ ابْنِ عُمرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ) قَالَ: "لَا تَمْنَعُوا إِمَاءَ اللَّهِ مَسَاجِدَ اللَّهِ"

Hiz. Ömer'den (r.a) nakledildiğine göre Allah Resûlü şöyle buyurmuştur: "Allah'ın kadın kullarının Allah'ın mescitlerine gelmelerine engel olmayın." buyurmuştu²⁸⁹.

Allah'ın ve Resûlü'nün hükümlerine bağlılıklarını ifade eden hanımlar, Peygamber'e verdikleri sözleri yerine getirmeye çalışıyorlar ve ibadetlerle kendilerini manen tazeliyorlardı. Bu nedenle hanımlar vakit namazlarını cemaatle kılmak ve Allah Resûlü'nün sohbetini dinlemek için Mescid-i nebevi'nin cemaati arasındaydı²⁹⁰.

Hanımların bu denli sosyal hayatın içinde yer alması, sonraki yıllarda Hiz. Ömer'in torunu Bilâl'i rahatsız etmiş, kadınların mescitlere gelişlerini engellemek isteğini babası Abdullah b. Ömer'e söylemiştir. Bunun üzerine İbni Ömer ise oğluna kızmış ve "Ben Peygamber'in hadisini söylüyorum, sen hala, 'Vallahi hanımları mescitten alıkoyalım.' diyorsun."²⁹¹ demişti.

Allah Resûlü'nün "Hanımlarınız geceleyin mescide gitmek için sizden izin istediğinde onlara izin verin."²⁹² uyarısı kadınların sabah ve yatsı namazlarını da cemaatle kılabilmesini kolaylaştırıyordu.

Hiz. Ömer'in eşi Atike Hiz. Ömer hoşlanmadığı halde üstelik kendisini Ömer'in kıskandığını bildiği halde mescitlere geliyordu. Kendisine "Neden mescide geliyorsun?" denildiğinde Atike eşi Ömer'in kendisini mescide gitmekten alıkoyamadığını şöyle

²⁸⁸ Ayrıntılar için bkz. Bilmen, Ömer Nasuhi, **Hukuk-ı İslâmiyye ve Istılâhât-ı Fıkhiyye Kâmusu**, Bilmen Yay., İstanbul ts., c. 2, s. 165.

²⁸⁹ Müslim, Salât, 156. Elbani'ye göre hadis sahihtir. Ebu Dâvûd, Sünen, c. 1, s. 155.

²⁹⁰ Buhârî, Mevakitü'ssalat, 27.

²⁹¹ Müslim, Salat 135.

²⁹² Buhârî, Ezan, 162; Müslim, Salât, 138.

açıklamıştır: "Allah Resülü'nün (sav), 'Allah'ın hanım kullarını mescide gitmekten alıkoymayın.' sözü ona engel oluyor"²⁹³. Zira Atike'nin ısrarla sabah ve yatsı namazlarına gitmesini²⁹⁴ Hz. Ömer istemiyor fakat Hz. Peygamber'in sözünün önüne de geçemiyordu.

İslam toplumunda Peygamber döneminden itibaren mescit, sadece bir ibadet yerinden müteşekkil değildir. İlmi, siyasi, hukuki ve kültürel faaliyetlerin gerçekleştirildiği sosyal hayatın merkezinde bir mekândır. Bu durum hanımların da mescitte bulunmaları, mescitteki sosyal ve eğitim içerikli etkinliklere katılmaları anlamına gelir²⁹⁵.

2.5.4.4. Eşlerin Hoşlanmadığı Şeyler

Her insan farklı özelliklerde ve kabiliyetlerde yaratılmıştır. Dolayısıyla insanların zevkleri, hoşlandığı şeyler ve bakış açısı farklılıklar gösterebilir. Evlilikte de nikâh bağı ile biraraya gelen eşlerin özellikleri aynı değildir. Evlilik eşler için aynı şeylerden zevk almak, aynı fikri paylaşmak ve hep aynı işleri yapmak da değildir. İnsanlar farklılıklarıyla özel ve evlilik eşlerin değişik yönleri ile güzeldir. Buna rağmen farklılıklara fedakârlık ve tahammül göstermeden yuvada huzurun sağlanması zordur. Ailede eşlerden biri diğerinin hoşlanmadığını bildiği halde kendi istek ve yönteminde devam ederse uyuşmazlık çıkması muhtemeldir. Huzurlu bir ailede eşler aralarındaki sevgi, saygı ve merhamet temellerine binaen eşinin hoşnutluğunu önceler.

Bu konuda Hz. Aişe'nin tutumu örnek teşkil etmektedir. Hz. Aişe, eşi hoşnut olsun diye satın aldığı örtüden, Hz. Peygamber rahatsız olunca gereğini yapmış ve isteğinde ısrar etmemiştir. Bu konuda rivayet edilen hadis şöyledir:

عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - أَنَّهَا أَخْبَرَتْهُ أَنَّهَا اشْتَرَتْ ثُمْرُقَةً فِيهَا تَصَاوِيرُ ، فَلَمَّا رَأَاهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَامَ عَلَى الْبَابِ ، فَلَمْ يَدْخُلْهُ ، فَعَرَفْتُ فِي وَجْهِهِ الْكَرَاهِيَّةَ ، فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، أَتُوبُ إِلَى اللَّهِ وَإِلَى رَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَاذَا أَذْنَبْتُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « مَا بَالُ هَذِهِ الثُّمْرُقَةِ » .

²⁹³ Buhârî, Cuma, 13.

²⁹⁴ Muvatta, Kible, 6.

²⁹⁵ Komisyon, **Hadislerle İslam**, c. 4, s. 228.

قُلْتُ اشْتَرَيْتُهَا لَكَ لِتَقْعَدَ عَلَيْهَا وَتَوَسَّدَهَا . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « إِنَّ أَصْحَابَ هَذِهِ الصُّورِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُعَذَّبُونَ ، فَيَقَالُ لَهُمْ أَحْيُوا مَا خَلَقْتُمْ » . وَقَالَ « إِنَّ الْبَيْتَ الَّذِي فِيهِ الصُّورُ لَا تَدْخُلُهُ الْمَلَائِكَةُ ».

Hız. Aîşe'den rivayet edildiğine göre, Aîşe (r.anha), kendisinde birtakım resimler bulunan bir şilte satın almıştı. Allah Resûlü (sav) bunu görünce kapının önünde dikildi, içeri girmedi. Ben bu sırada Rasûlullah'ın yüzünde hoşlanmamazlık izini tanıdım ve:

— Ey Allahın Resûlü! Allah'a ve Rasûlü'nden af dilerim, ne günâh işledim? dedim.

Allah Resûlü:

— "Bu şiltenin ne işi var burada?" buyurdu, ben:

— Ben bu şilteyi senin için, üzerine oturman ve yaslanman için satın aldım, dedim.

Allah Resûlü:

— "Bu suretlerin sahipleri kıyamet gününde muhakkak azâba uğrarlar ve bu kimselere: Yaptığınızı diriltiniz! denilir" buyurdu.

Ve yine Allah Resûlü:

— "İçinde suret bulunan eve melekler girmez." buyurdu²⁹⁶.

Hız. Aîşe validemizin odasına gelen Hız. Peygamberin yüzündeki hoşnutsuzluk ifadesini görünce Hız. Aîşe'nin bir hatasının olup olmadığını sorması²⁹⁷ eşini memnun etme yönünde çabasıdır. Hız. Aîşe'nin Hız. Peygamberin yüzündeki ciddiyeti görerek resim bulunan şilteyi kaldırması ve eşinin odaya girişini sağlaması, eşler arasında bu şekilde vuku bulan problemlerin hoşnutsuzluğu gidererek çözülebileceğine delalettir, güzel bir örnektir.

İslamiyet insanların puta taptığı bir dönemde gelmişti. Hız. Aîşe'nin elindeki üstünde kuş resmi veya kanatlı at resmi gibi²⁹⁸ masum resimler bile olsa, o günün insanlarına putları anımsatıyordu. Hız. Peygamber, putperestliğe karşı tavrını, muhatabı Hız. Aîşe bile olsa ortaya koymaktan çekinmemiştir. Rivayetlerden öğrenildiğine göre resimli şilteyi veya perdeyi Aîşe Hız. Peygamberi memnun etmek için yapmıştı. Yaptığı

²⁹⁶ Buhârî, Buyû, 40.

²⁹⁷ Aynî, Ümdetü'l kâri, c. 20, s.164.

²⁹⁸ Nesâî, Zînet, 111.

işin yanlış olduğunu anlayınca kumaşı yastık yapmıştır. Önceliği eşini memnun etmek olduğu için directmemiştir. Böyle resimler saygı duyulma özelliklerini kaybettikleri için Allah Resûlü birşey dememiştir²⁹⁹.

Esmâ isimli sahabe kadının Hz. Peygamberin huzuruna çıkarak evinde eşine ve çocuklarına hizmet eden kadınların, dışarıda Cuma namazlarına dâhil olan, hac ve umre yapan, cihad eden erkeklerin sevabına ortak olup olmayacakları sorusuna verdiği cevapta kadınların kocalarının hoşnutluğunu kazanmasının ve kocalarıyla iyi geçinmesinin o faziletlerle denk olduğunu³⁰⁰ belirten rivayetteki espri de aile hayatında aslolanın karı ve koca olarak birbirlerinin gönüllerini yaptıklarında, problemlerin ortadan kalkacağı, hem dünya hem ahiret saadetine erilebileceği gerçeğidir.

2.6. Kişisel Zaaflar

İnsanların gerek aile ortamında gerekse sosyal hayatta karşılaştığı problemlerin temelinde kişisel zaaflar yatmaktadır. İlmi, ahlaki, sosyal ve kültürel yönden gelişip olgunlaşmayan kişi, zaafları ile çevresine rahatsızlık verecek bir potansiyel taşımaktadır. İnsanın zaaflarının farkına vararak bunları gidermeye çalışması sosyal uyum açısından hayati önem taşımaktadır. Aile içinde problemlere neden olan kişisel zaaflardan başlıcaları şunlardır:

2.6.1. Gereksiz ve Boş Konuşma

Kuran-ı Kerim’de; anlamsız, yararsız, sorun çıkaran söz ve eylemlerden sakınmanın müminlerin özelliklerinden sayılması³⁰¹ insanın dünya ve ahiret saadeti açısından son derece önemlidir. Hz. Peygamber kendisine dua öğretmesini isteyen bir sahabeyle, dilin şerrinden sakınmayı da içeren şu duayı öğretmiştir: “Allah’ım! Kulağımın, gözümün, dilimin, kalbimin ve şehvetimin şerrinden sana sığınırım.”³⁰² Davranış yanlışlığı sebebiyle oluşabilecek problemler konusunda kaba ve fena sözlerden yukarıda söz edilmişti. Dil öyle bir organdır ki, sahip olunmadığında her türlü

²⁹⁹ Kandemir vd, *Riyâzü’s Sâlihîn Terceme ve Şerhi*, c. 4, s. 15.

³⁰⁰ Beyhakî, *Şuabü’l İman*, VI, 421.

³⁰¹ Müminun, 23/3.

³⁰² Tirmizî, *Dua*, 74; Ebû Dâvûd, *Vitir*, 32.

fenalığa neden olabilir. Söylenen sözler kötü olmayıp boş sözlerden ibaret olsa bile onların kötülüğe yol açma potansiyeli vardır.

Müslüman kimseler ırzını, iffetini muhafaza etmeli ve özellikle dedikoducu kimselerin yanında bir fitneye ve bozgunculuğa yol açılmaması için gereksiz boş laflara girmemelidir. Mahremiyetin tahrip edildiği, şehvi meselelerin sürekli gündemde tutulduğu, tahrik edici öğelerin yansıtıldığı, dimağların ve düşüncelerin hoş olmayan görüntülerle kirlendiği günümüzde müslüman kadınların ve erkeklerin olabildiğince hayâ çerçevesinde hareket etmeleri ve fitnelerden ailelerini korumaları gerekir³⁰³.

Bir başkasına ait mahrem bilgileri başkalarına anlatmak dinimizde yasaktır. Bir yabancı kadın veya erkeğin cazip yönlerinin kendilerine anlatılan eşler, ailesinde beklentiler oluşturabilir, anlatılana meyli artırır ve kendi eşinden uzaklaşmaya sebep olarak yuvanın geleceğini tehlikeye atabilir. Başkasının mahremiyetini dinlemek ve başkasının mahremiyetini aktarmak İslamî ahlakla bağdaşmayan çirkin bir zaaftır. Ağızda söz kişinin iradesi ile kontrolü altındadır. Fakat ağızdan dile çıktıktan sonra, artık kişi o sözlerin esiri olur. İslam ahlakında boş konuşmak kınanmış, bu tür laflara kulak vermek edebe aykırı görülmüştür. Bu durumda günümüzde sosyal medyada boş sözlerle vakit geçirmek, insanların sırlarını ifşa etmek öncelikle uygunsuz bir davranıştır³⁰⁴.

2.6.2. Öfke ve Zorlama

Öfke gücünü ifade eden hamiyyet harakete geçince üç durum söz konusu olur ki biri kendinden üsttekine gücünün yetmeyeceği durumdur, kişi kendinde “gam” hisseder. Diğeri kendi denginedir ki kişi “kin ve kötülük düşünme” halindedir. Üçüncüsü de kendinden alttakine gücünün yetip intikam alabileceği durumdur. Buna da “gazap” hali denir³⁰⁵. Gazap halinde insan karşısındakini ezmeye çalışır. “Kısa süreli delilik” denilen öfke durumunda insan bir süre denetimini yitirir, kontrolü kaybeder. Kanuni’nin öfkeleniğinde, “şu anda karar vermeyeceğim, çünkü çok öfkeliyim” ifadesi bu yönden önemlidir. Fakat bastırılan öfke de depresyona sebep olur. Kişi kimseyi incitmeden, duvara konuşarak veya kâğıda dökerek, bu olumsuz durumun baskısından kurtulabilir. Bazı insanlar da öfkelenir ve ardından uzun süreli küserler. Bu durum bir stres

³⁰³ Akın, vd., *İşretü’n-Nisa*, c. 1, s. 367.

³⁰⁴ Kandemir vd, *Riyâzü’s Sâlihîn Terceme ve Şerhi*, c. 7, s. 357.

³⁰⁵ İsfahâni Râgıb, *ez-Zerî’a ilâ Mekârimi’ş-Şerî’a*, thk. Ebu’l Yezid el-Acemî, Dârusselâm, Kahire 2007, s. 243.

sebebidir. Aynı evi paylaştıkları halde birbirlerine küs kimseler vardır ki böyle ortamlarda bir kaç sene yaşayan kimselerin negatif enerjinin tesiriyle vücut hücreleri çabucak yaşlanır³⁰⁶.

İnsanın dertli, kaygılı, üzüntülü anları olabilir. Bu tür bir ruh hali etkisinde öfkeye kapılarak hareket etmek felaketlere sebep olabilir. Boşanmadan şiddet ve cinayete kadar aile facialarının en önemli sebeplerinden birisi, çoğu zaman birincisi, öfke ve sabırsızlıktır. O halde problemler bir şekilde olacaktır. Mesele problemin çıkması değil, onu çözümsüzlüğe götüren öfkeli yaklaşım tarzımızdadır. Hem öfke dindikten sonra pişmanlıklar oluşabilir. Bunlardan bazıısı telafi edilebilmektedir, fakat bazı durumlar için dönüş artık çok geç olabilmektedir. Böyle bir ruh haliyle söylenen bir söz ya da eylem telafisi edilse bile kalıcı izler bırakacağını belirtmek gerekir.

Şu bir gerçek ki, öfkenin ilâcı sabırdır. Ancak öfkeli halde fevri ve sabırsız eşe karşı, diğer tarafa düşen, sükûnetini koruyarak o öfkenin boşaltılmasını sağlamak ve sakinleşmeyi bekleyebilmesidir. Bu yapılabilirse sorunu çözme imkânı kolaylaşacaktır. Öfke akıllı baştan söküp çıkardığı için diğer taraf aynı şekilde öfkeye öfke ile karşılık verdiğinde artık mantıklı düşünülemez ve çözüm zorlaştırılmış olur.

Aklı başından gitmiş iki insan aralarındaki soruna asla bir çözüm bulamaz, sadece acıyı artırır. Kuran-ı Kerim öfkesine hâkim olanları övmüş³⁰⁷ bu konuda peygamberlerini örnek olarak göstermiştir. Mesela kardeşlerinin Hz. Yusuf'u kuyunun dibine bıraktıktan sonra Hz. Yakup'a gelip onu kurta kaptırdıklarını söylediklerinde o: "Nefsiniz sizi kötü bir iş yapmaya sürüklemiş; artık bana düşen güzelce sabretmektir."³⁰⁸ sözü ile karşılık verir. Ayeti kerimelerde sabrın dünyevi olarak güzel sonuçlarına hem de uhrevi olarak mükâfatına işaret edilir³⁰⁹.

Başlangıçta iyi niyetler ve dileklerle kurulan yuva, dikkat edilmezse bir süre sonra öfke ve şiddetin kol gezdiği bir hapis haneye dönüşebilir. Eşler her ne kadar güzel olanı yapma konusunda gayretli olsa da ailede öfkeden dolayı sürtüşmelerin çıkma ihtimali vardır³¹⁰. Öfkeyi yenip sabrın en anlamlı olduğu alanlardan birisi hiç şüphesiz ailedir. Bugün birçok boşanma olayının, ailede şiddetin ve kırgınlıkların temelinde öfke ve

³⁰⁶ Tarhan, **Kadın Psikolojisi**, s. 272.

³⁰⁷ Ali İmran, 3/134.

³⁰⁸ Yusuf, 12/18.

³⁰⁹ Bakara, 2/155; Muhammed, 47/31.

³¹⁰ Özkan, Ayşenur, **Ailede Öfke Kontrolü**, Timaş Yay., İstanbul 2012, s. 76.

sabırsızlık hali olduğu dikkate alınırsa aile ilişkilerinde öfkenin ilâcı sabrı kuşanmak gerektiği ve de af yolunu tutmanın önemi ortaya çıkar³¹¹.

Eşler arasında çıkan bir sorunda öfke ile meseleye yaklaşp ortam çatışma halinde gerginleştğinde; ortamdan uzaklaşmak sorunu çözülmesi yönünde bir çıkış olabilir. Aksi halde öfke hali sorunu kilitleyebilir. “Tebdil-i mekânda ferahlık vardır” sözü bu zamanlarda uygulanmalıdır. Böylece eşlerin olayı yeni bir bakışla ele almaları, daha sakin gözden geçirmeleri mümkün olur.

Aşağıda yer alan hadis bu konuda örnek bir olayı anlatmaktadır.

أَنَّ الرُّبَيْعَ بِنْتَ مُعَوِّذِ بْنِ عَفْرَاءَ، أَخْبَرَتْهُ: أَنَّ ثَابِتَ بْنَ قَيْسِ بْنِ شَمَّاسٍ ضَرَبَ امْرَأَتَهُ فَكَسَرَ يَدَهَا، وَهِيَ جَمِيلَةٌ بِنْتُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي، فَأَتَى أَخُوَهَا يَشْتَكِيهِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ثَابِتٍ فَقَالَ لَهُ: «خُذِ الَّذِي لَهَا عَلَيْكَ وَخَلِّ سَبِيلَهَا»، قَالَ: نَعَمْ، فَأَمَرَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تَتَرَبَّصَ حَيْضَةً وَاحِدَةً، فَتَلْحَقَ بِأَهْلِهَا

Rübeyyi' bnt. Muavviz'in bildirdiğine göre Sâbit b. Kays b. Şemmâs karısını dövdü, elini kırdı. Karısı Abdullah b. Übeyy'in kızı Cemile idi. (Cemile isimli hanım, durumu erkek kardeşine söyleyince) kardeşi de Allah Resûlü'ne gelerek şikâyetle bulundu. Daha önce kadın Hz. Peygamber'e gelip artık Sabit'le yaşamaya gücü ve sabrı kalmadığını söylemişti.³¹² Hz. Peygamber Sabit'e haber göndererek onu çağırttı. "Eşinden alman gereken muhâlea³¹³ bedelini al ve onu artık serbest bırak." buyurdu. Sabit razı oldu. Allah Resûlü, bir hayız süresi Cemile'nin beklemesini ve sonra ailesinin yanına gitmesini istedi³¹⁴.

Yaşadığı sıkıntıyı gizlemeyerek kardeşine söyleyen kadın, çektiği bu eziyetlerin nihayete ermesi için çözüm arıyordu. Tahammül sınırlarını zorlayan böyle bir durum Hz. Peygamber'in yaklaşımı ile sonuçlanmış oldu.

³¹¹ Köse, *Genetiği İle Oynanmış Kavramlar*, s. 346-347.

³¹² Buhârî, Talâk, 12.

³¹³ Kadının kocasından ayrılma talebi karşılığı ödeyeceği para. Hul', fıkıhta kadının belli bir bedel vermesi karşılığında kocanın ayrılmaya razı olması üzerine evlilik bağından kurtulmasını ifade eder. Atar, Fahrettin, *DİA*, "Muhâlea", c. 30, s. 399.

³¹⁴ Nesâî, Talâk, 53. Elbani'ye göre hadis sahihdir. Nesâî, Sünen, c. 6, s. 186.

Hiz. Peygamber'in (sav) yetiştiği toplum kadınlarına karşı oldukęa sert davranan bir cahiliye toplumuydu. Cahiliye dönemi bir tarafa, İslami dönemde bile bazen bu sertliğin izleri görülüyordu. Allah Resûlü, şiddet hususunda özel bir hassasiyete sahipti. Başta hadis eserleri olmakzere İslam kaynaklar, Hiz. Peygamber'in hayatıyla ilgili bilgileri detaylarıyla verdikleri halde, onun eşine, ailesine veya çevresine şiddet tavrı ile yaklaşmak bir tarafa, en küçük bir alay veya hakarettten bahsetmemişlerdir.

Bu konuda Huzeyfe'den (r.a) gelen rivayet de örnek alınmalıdır.

عَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ كَانَ فِي لِسَانِي ذَرْبٌ عَلَى أَهْلِي وَكَانَ لَا يَعْدُوهُمْ إِلَى غَيْرِهِمْ
فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ « أَأَنْتَ أَنْتَ مِنَ الْإِسْتِغْفَارِ تَسْتَغْفِرُ اللَّهَ فِي
الْيَوْمِ سَبْعِينَ مَرَّةً

Huzeyfe şöyle demiştir: “Benim dilimde aileme karşı bir keskinlik ve kabalık var, fakat başkalarına karşı böyle davranmıyorum. Bu meseleyi Hiz. Peygamber'e anlattığımda bana: “Nerede senin istiğfarın? Günde yetmiş kere Allaha istiğfar et.” buyurdu³¹⁵.

irkin ve kaba söz, her ortamda zarardır fakat aile içinde daha büyük yıkım ve haksızlıklara sebep olur. Psikolojik şiddetin bir çeşidi de söz ile hayatı çekilmez hale getirmektir. Ailesine karşı yumuşak davranamayıp onlara kaba davranmakla hata ettiğinin farkında olan Huzeyfe'ye Allah Resulü'nün istiğfar etmesini söylemesi, bu hatanın tamirine yöneliktir.

fkelenmemek için öfkenin temelinde yatan ve onu doğuran nedenlerden uzak durmalıdır. Öfkenin tamamen ortadan kaldırılması düşünülemez. Çünkü doğal fitrattan gelen bir duygudur. Öfke ancak kudsi ve manevi değerlerin korunması halinde hoş görülebilir. Din, namus, vatan gibi değerlerin korunması hususunda öfkeye ihtiyaç duyulacağından tamamen yok edilmemelidir. Resûlullah kendi şahsına yapılan haksızlıkların intikamı peşinde koşmazdı. Hırkasını şiddetle çekip kendisine zarar verecek kadar haddi aşan, bağırıp çağırarak kabalık yapan kimselerebile kırıcı söz söylememiş, onların yaptığına karşılık vermemiştir. Fakat bir kimse Allah'ın hükümlerinden birini ihlal etmişse, ona ceza vermekten ekinmezdi³¹⁶.

³¹⁵ İbn Mâce, Edeb, 57.Elbani'ye göre hadis zayıftır. İbn Mâce, Sünen, c. 2, s. 1254.

³¹⁶ Kandemir vd., Riyazüs Sâlihîn Terceme ve şerhi, c.3, s. 757.

Öfkeli hal insanların salim düşünemediği zamanlar olduğu için genellikle bu anlarda yapılan davranışlardan sonra pişmanlık duyulur. Öfkeye öfkeyle misillemede bulunmak en çok yapılan hatadır. Karşılık verildiğinde ilişki bozulur. Öfkeli kişi bu durumdayken sözden anlamayan, muhakemesini kaybetmiş kimsedir. Dolayısıyla yanlışla yanlışla karşılık verilmiş olunur. Vahim bir ortam olan savaşlarda da bazen geri çekilip strateji geliştirme metodları vardır. Yangının üzerine benzinle gidilmez. Öfkeli kimseye karşılık verilmediğinde bir süre sonra onda suçluluk duygusu oluşturabilir. Öfke durumunda öfkeye muhatap olanın küsmeye ile karşılık vermesi kendisine zarar; misilleme yapması daha büyük bir zarardır. Kişi tepkilerini yerinde ve makul gösterdiğinde öfkenin neden olduğu durumdan güçlenerek çıkılabilir. İnsan tepkisini yerli yerince gösterdiği zaman, öfkeye sebep olan vakadan, güçlü bir değer ortaya çıkabilir³¹⁷.

Eşler arasında problem olarak ifade edilen öfke duygusuna yola açan birtakım sebepler vardır. Bunlardan kişisel özellikler huy ve sonradan elde edilmiş karakterin birleşimi olarak, insanın başına gelen bir olayı nasıl algılayacağını ve değerlendireceğini belirler. Kişilik uyumlu bir görüntü sergilerse bir öfke durumunda problem çözmede yardımcı olur. Kadın ve erkek olarak eşlerin duygusal yapıları ve ihtiyaçları da aile içinde öfke duygusunun oluşmasına yol açabilir. İçten içe sürekli engellenmişlik duygusu kadınlarda daha çok öfkeye sebep olur. Özellikle evlilik gibi yakın ilişkilerde varoluşlarını ilgilendiren kabullenilme, değer verilme, sevilme gibi ihtiyaçların ötelenmesi, iletişim yetersizliği ve ailede sınır ve sorumlulukların belirsiz olması gibi nedenler de öfke ortamını oluşturmaktadır³¹⁸.

Öfke, bir başka ifadeyle gazap, meşru nedenlere dayanmadığı sürece en kötü huylardandır. Çünkü öfkelenen insan şeytanın tuzağına düşüp oyuncağı haline gelir. Böylece şeytan istediği kötülüğü yaptırabilir. İnsan kendisine hâkim olduğu zaman öfkelenmesini teşvik eden şeytanı yenmiş ve kendini korumuş olur³¹⁹.

Hz. Peygamber sadece insanlar değil hayvanlara bile sert ve öfkeli davranmaktan sakındırılmışken, aynı yuvayı paylaşan eşlerin birbirine kötü davranması sünnete uygun bir davranış olmaz. Birgün Hz. Aişe hırçınlık yapan bir deveye binmişti. Hayvanı

³¹⁷ Tarhan, **Kadın Psikoloisi**, s. 273.

³¹⁸ Özkan, **Ailede Öfke Kontrolü**, ss. 82-100.

³¹⁹ Kandemir vd., **Riyazüs Sâlihîn Terceme ve Şerhi**, c. 3, s. 237.

dinginleştirmek için onu sert ve öfkeli bir şekilde öteye beriye götürmeye başladı. Allah Resûlü o zaman Hz. Aişe'ye:

-“Ona yumuşak davran” buyurdu³²⁰.

Eşler birbirine neden merhametsizce davranışlar sergilemekte, öfke ve şiddet tuzağına neden düşmektedirler? İnsanın malını, canını, dinini ve ırzını koruyabilmesi için fitratına yerleştirilmiş olan öfke duygusunun yanlış yönlendirilmesi, kontrol altına alınamaması, şiddetin sebebi olabilir.

İnsanın merhamet dolu bir yuvada mı yoksa şiddet dolu bir evde mi büyüdüğü, onun olaylara karşı sergilediği tutumlarda önem arz etmektedir. Bunun için Hz. Peygamberin hayatını iyi değerlendirmek gerekir. Abdullah b. Ömer, kendi döneminde yaşayan insanların bu konudaki ruh halini şöyle ifade etmiştir: "Biz Peygamber (sav) zamanında hakkımızda vahiy indirilir korkusuyla hanımlarımıza karşı söz söylemekten ve rahat davranmaktan çekinirdik. Ancak Hz. Peygamber (sav) vefat edince istediğimizi söylemeye ve rahat davranmaya başladık."³²¹Bu sözden de anlaşıldığına göre, Hz. Peygamber (sav) eşleriyle olan münasebetlerinde merhametli davranma konusunda ortamın kabul ettiği davranış kalıplarının dışına çıkarak hareket etmiş, inen ayetler de onun bu tutumunu desteklemiştir. Kadın olsun erkek olsun, insan öncelikle insan olmakla Allah katında değerlidir. Bu düşüncenin arkasında insanın yeryüzünün halifesi olma sıfatı bulunmaktadır³²².

Öfkeyi yatıştırma konusunda Hz. Peygamber'in bazı tavsiyeleri bulunmaktadır. Bu tavsiyeler şöyle sıralanabilir³²³:

-Önce euzu besmele çekilerek öfkeyi teşvik eden şeytandan Allah'a sığınılır.

-Ayakta ise oturulur, oturuluyor ise yaslanılır veya yere uzanılır.

-Öfke yine geçmemişse soğuk su ile abdest alınır. Ateşi ancak su söndürür.

Şurası bir gerçektir ki, güçlü olanın gücünün verdiği hâkimiyetle adaletten şaşıp etrafındakilere öfke ile muamele etmesi onun çaresizliğini gösterir. Önemli olan merhametle ve adaletle davranmaktır ki bu da çaba ister. Marifet öfkeyi yutmak,

³²⁰ Müslim, Birr,79.

³²¹ Buhârî, Nikâh, 81.

³²² Martı, **Hakları ve Saygınlığıyla İslam'da Kadın**, s. 42.

³²³ Kandemir vd.,**Riyâzûs Sâlihîn Terceme ve Şerhi**, c. 3,s.764.

kontROLSÜZ gücünü kullanabilecekken kendine hâkim olmak ve adaletten asla vazgeçmemektir³²⁴.

2.6.3. Aldatma

Aldatma, ailede evlilik bağlarını zayıflatan, evliliğin en önemli temel direklerinden olan sevgi, saygı ve güveni zedeleyen çirkin bir problemdir.

Eşler evlenmeden önce daha iyimser ve hoşgörülü oldukları halde, evlendikten sonra sorumluluğun ağırlığı ve başka nedenler yüzünden karamsar ve aksi kimseler haline gelebilirler. Bu durumda karşıdakini suçlamak, sürekli yargılamak gibi davranışlar sergilemeye başlarlar. Eşlerden birinin hoşlanmadığı bir konunun sürekli tartışılması kişiyi rahatsız eder ve sorunu gündeme getiren tarafı sevimsizleştirir. Dolayısıyla hep kişileri suçlamak yerine “duyguları açmak” üzerinde durulur. Kişiyi sürekli savunmaya itecek duruma sokmamak, eşler arasındaki zor süreçleri daha kolay çözüme kavuşturacaktır³²⁵.

Eşler arasındaki böyle hassas dönemlerde kişiler, hızlı yanlış tutumlar içine düşebilirler. Bu yanlışlardan biri de, kişinin çalıştığı iş yerinde kendisine taltif edici konuşan, hoşlanacağı şekilde davranan kimseye yakınlaşmaktır. Oysa geçici mutluluklar olan bu hatalar sebebiyle taraflar arasında sevgi, saygı yokolur ve boşanma gündeme gelir.

Aldatma meselesi ile alakalı Ebû Dâvûd’da sahih olarak geçen Ebû Hüreyre’den gelen hadis-i şerif ciddi bir uyarı içerir:

حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ رُزَيْقٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عِيسَى، عَنْ عِكْرَمَةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَعْمَرَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ خَبَبَ زَوْجَةَ امْرِئٍ، أَوْ مَمْلُوكَهُ فَلَيْسَ مِنَّا»

Ebû Hüreyre’den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber buyurdu ki: “Kim bir adamın karısını veya kölesini ayartıp aldatırsa bizden değildir.”³²⁶

Hadis-i şerif ahlaki sahada mevcut olan bir aldatmadan bahsetmekte ve bunun yasak olduğunu göstermektedir. Hz. Peygamber, bir kimsenin karısını veya hizmetkârını

³²⁴ Martı, **Hakları ve Saygınlığıyla İslam’da Kadın**, s. 45.

³²⁵ Tarhan, **Kadın Psikolojisi**, s. 224.

³²⁶ Ebû Dâvûd, Edeb, 126.Elbanî’ye göre hadis sahihdir. Ebû Dâvûd, Sünen, c. 4, s. 343.

ayartarak aldatıp, kocasından ayrılmasına veya efendisinden uzaklaşmasına sebep olanları “Bizden değildir.” diye tehdit mesabesinde uyarmış ve manen İslam toplumunun dışında saymıştır. Son yıllarda aldatmaya dayalı artan aile faciaları dikkate alınınca, yuvanın yıkılmasına sebep olan bu durumun en ağır biçimde ifade edilmesinin toplumun huzuru için ne kadar gerekli olduğu anlaşılmaktadır³²⁷.

Aldatılma şüphesiyle karşı tarafı mesnetsiz biçimde suçlamak da ayrı bir problemdir. Ebû Hüreyre’den rivayet edilen hadis-i şerif şu şekildedir: Bir adam Allah Resûlü’negeldi ve “Ey Allah'ın Resûlü, karım siyah renkli bir çocuk doğurdu.” (diyerek karısı hakkında şüphesini dile getirdi). Hz. Peygamber ona: "senin develerin var mı?" dedi. O: "Evet, var." dedi. Hz. Peygamber “Bunların renkleri nasıldır?” diye sordu. Adam: “Kırmızı” diyerek cevap verdi. Hz. Peygamber “ içlerinde yağız olan var mı?” dedi. O: “Evet, var.” dedi. Hz. Peygamber: “O halde bu nereden bu şekilde oldu.” dedi. O: “İhtimal onu bir damar çekmiştir” dedi. Hz. Peygamber: “İhtimal senin bu çocuğunu da damar çekmiştir.”buyurdu³²⁸.

Muttefekun aleyholarak nakledilen bu rivayette ³²⁹ ismi mestur olan kişi Damdan b. Katade’dir. Hattabi diyor ki: “Adamın sözü şüpheyi ortaya koyar. Çocuğu reddetmek istemiş; fakat Hz. Peygamber çocuğun benzemeyişini ve rengini hüküm için delil kabul etmemiş, çocuğun nikâhın sonucu olduğuna karar vermiş; buna aynı anadan çeşitli renklerde zuhur eden develeri örnek vermiştir. Burada kıyas ve birbirine benzeyen iki şeyin aynı hükümde olacaklarını beyan vardır³³⁰.

“Karım siyah bir çocuk doğurdu” sözü, tariz yoluyla şöyle yorumlanır: “Ben beyaz tenli olduğum için karımın siyah bir çocuk doğurması mümkün değildir. Dolayısıyla bu çocuk kendisiyle karımın beni aldattığı başka birinden dünyaya gelmiştir.”³³¹

H. Peygamber’in, erkeklerin şehvi arzuları bakımından kadınlara göre daha zayıf konumda bulunduğunu, kadınların da erkekler için cezbedici özelliklere sahip

³²⁷ Kandemir vd., **Riyazüs Salihin**, c. 6, s. 757.

³²⁸ Bûhârî, Talak, 26; Müslim, Hân, 20.

³²⁹ Bu hadisi Buhârî, Müslim, Ebû Dâvûd, Nesâî, İbni Mâce, Tirmizi tahrir etmiş, Müslim’in bir rivayetinde “O adam çocuğu nefye çalışıyormuş” ibaresi vardır. Sonunda : “Kendisine ondan istifade için ruhsat vermedi” demiştir. Askalânî İbn Hacer, **Bulûğ’l merâm min edilleti’l ahkâm**, s. 417.

³³⁰ Dâvûdoğlu, **Selamet Yolları**, c.3, s. 419.

³³¹ Kayapınar, Hüseyin ve Yeniel, Necati, **Sünen-i Ebû Dâvûd Tercüme ve Şerhi**, Şamil Yay., c. 8, s. 521.

olduğunu vurgulayan şöyle bir hadisi vardır: “Şeytan size kadın üzerinden etkilemeye çalışır. Biriniz hoşuna giden bir kadın görür de gönlü ona meyleder ve etkisinde kalırsa evine gelip eşine yönelsin. (Böyle yapması nefsinde olan etkiyi giderir.)Eşi onun ateşini söndürür.”³³²

Şeytanın kadın üzerinden etki etmesinden maksat, nefsin kadın konusunda çabuk hataya düşebileceğine, fitne oluşabileceğine işarettir³³³. Bunun için ki Resûlullah “Ben erkekler için kadınlardan daha riskli bir sınav konusu bırakmadım.”³³⁴ buyurmuştur.

Bu hadislerde kadınları aşağılayan birşey yoktur. Vurgulamak gerekirse hadiste hem erkek için kadının cazibesine, hem erkeğin kadın karşısındaki zayıf konumuna dikkat çekilmekte, aynı zamanda kendine hâkim olma ve kadına iyi davranma konusundaki imtihanına vurgu yapmaktadır.

İnsanı diğer canlılardan ayıran özellikler vardır. İnsan biyolojik ve zihinsel dürtülerini dengeli bir şekilde yürütebilme kabiliyetine sahiptir. Fakat biyolojik dürtüler baskın hale gelirse zihinsel dürtüler ikinci plana itilmiş olur. Aldatma olaylarında genellikle insanlar makul düşünemezler.

Aldatma ailede sadakate zarar verir. Aldatma ile ilgili bir diğer konu aile içi çatışma ve sıkıntıların yaygınlığıdır. Bunalımda olan eş sevgi ihtiyacı duyar, güven ve sığınma duygusu çoğalır. Bunu eşinden karşılayamayınca da başka arayışlara girer³³⁵. Evlilikte bağları zayıflatan, sadakate zarar veren bir diğer unsur da evlendikten bir süre sonra, “Eşimden sıkıldım” demektir. Aslında eşinden sıkıldığını zanneden kimseler ya tekdüzelikten ya da kendinden sıkılmışlardır. Dolayısıyla problemi başka bir eş arayarak halletmek isteyenler, çözüm için yanlış arayışa düşmektedirler.

Kadının fitne (erkek için sınanma aracı) olduğuna dair hadis-i şerifte³³⁶ geçen kadın, her kadın değildir. Fitne imtihan manasına gelmektedir. Erkek cinsi için kadın nefsin arzularını dengede tutmak için bir imtihan, kadın için de karşı cins dünyada bir imtihandır. Erkek ve kadın fitratının birbirine meylinin ölçüyü aşması her iki cins için de zarar getireceğinden, bu duruma hadiste erkeklerin dikkati çekilmiş, kadınlar hususunda dikkatli ve uyanık olmaları istenmiştir. Hadiste kastedilen kadın “Ey imân

³³² Müslim, Nikâh, 9; Ebû Dâvûd, Nikâh, 43.

³³³ Davudoğlu, **Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi**, c. 7, s. 211.

³³⁴ Buhârî, Nikâh, 17; Tirmizî, Edeb, 31.

³³⁵ Tarhan, **Kadın Psikoloisi**, s. 230.

³³⁶ Buhârî, Nikâh, 18; Müslim, Zikir, 97.

edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olanlar da vardır...”³³⁷ayetinde ifade edilen erkeğin iyilik yapmasına engel olan, sahip olduklarından hep daha çoğunu isteyerek, huysuzluk yapan kadınlar olmalıdır.

Eşler birbirlerinin her türlü mutluluğu kendisiyle yaşayabileceği meşru ortamı oluşturmalıdır. Bunun için eşler birbirlerini kendi bulunduğu noktadan değil eşinin gözünden değerlendirmelidir. Sevginin beslenmesi için karşıt olunmadan empati kurmaya ihtiyaç vardır³³⁸. Bu sağlanabilirse, karı-koca birbirlerinin koruyucu elbisesi olabilirler³³⁹. Esas mutluluk da buradadır.

2.6.4. İftira

İftira, hem birey hem toplumu felakete sürükleyen bir hastalıktır. Aile huzurunu bozan, toplumda fitne ve fesada yol açan, insanların onurlarını yitirmesine sebep olan, ilişkileri mahveden kötü bir davranıştır. İftira sonucu toplum yaşantısında insanların samimi duyguları kaybolur; sevgi ve saygı azalır, nefret artar. İnsan ilişkilerinin bozulduğu toplumda da güvenden bahsedilemez.

Sözlükte “yalan söylemek, uydurmak, asılsız isnatta bulunmak” gibi mânalar içeren iftirâ, terim olarak “bir kimseye mesnetsiz olarak kabahat, günah yahut suç sayılan bir söz, davranış veya nitelik yüklemek” anlamında kullanılmaktadır³⁴⁰.

İslam masum insanların iffet ve haysiyetlerini korumak için özellikle zina iftirası atanlar hakkında Kur'an-ı Kerim'de belirli cezalar³⁴¹bulunmaktadır. Bu cezalarla masumların haksız isnadlardan korunması hedeflenmiştir. Kazf denilen bu iftira suçunu işleyenler sopa cezası çekeceklerdir. İftira ettikleri sabit olduktan sonra ölünceye kadar tanıklıkları kabul edilmeyecektir. Sabıkalı hale gelecekler, fâsık olarak niteleneceklerdir³⁴².

İffetli bir kadına iftira etmek, kim tarafından ve ne gibi maksatlarla yapılırsa yapılsın hem çirkin hem büyük bir günahtır. Yüce Allah, “İmanlı, saf ve namuslu kadınlara iftira atanlar dünyada ve âhirette lânetlenmişlerdir, o ceza gününde dilleri,

³³⁷ Teğâbun, 64/14.

³³⁸ Köse, *Genetiği İle Oynanmış Kavramlar*, s. 291.

³³⁹ Bakara 2/187.

³⁴⁰ Çağrıncı Mustafa, “İftira”, *DİA*, c. 21, s. 522.

³⁴¹ Nur, 24/ 4, 23.

³⁴² Karaman vd., *Kuran Yolu Meal Tefsir*, c. 4, s. 54.

elleri ve ayakları, yapıp ettikleri hususlarda aleyhlerine tanıklık edecektir.”³⁴³ buyurarak iftira atanların akıbetini göstermiştir. Hz. Peygamber de, insanı helak eden yedi suçtan birinin, suçu olmadığı ve bir şeyden habersiz olduğu halde iffetli bir kadının zina ile itham edilmesi olduğunu ifade ederek³⁴⁴ iftiranın ne denli büyük günah olduğunu ortaya koymaktadır. Öte taraftan bu suçu işleyenin gerçekten pişmanlığını ortaya koyduğunda da Allah 'ın kendilerini bağışlayacağı bildirilmiştir³⁴⁵. Bir kimseye atılan iftira hem iftira atılana hem de çevresine zarar verir. Hatta iftira atılan kimselerle ilgili oluşan söylentiler, kavgalara hatta bazen cinayetle sonuçlanan vakalara sebebiyet vermektedir³⁴⁶.

Buhârî’de Hz. Aîşe’nin anlatımıyla nakledilen bir uzun rivayeti irdelemek gerekir: Hz. Peygamber her zaman olduğu gibi sefere çıktığında hanımları arasında kura çeker, kurada çıkan hanımı yanında gelirdi. Hz. Peygamber Beni Mustalık Gazasına Hz. Aîşe ile gitmişti. Bu sefer örtü ayetinin gelişinden sonra idi. Gaza dönüşü Medine’ye yakın bir yerde gecelendi. Sabah hareket edileceği zaman Hz. Aîşe ihtiyaç için yerinden ayrıldı sonra gruba katılmak için geri geldi fakat gerdanı boynunda olmadığı için geri gerdanını aramaya gitti. Gerdanını bulup geldiğinde kafilâ kendisini devesinde zannedip ordugâhtan ayrılmıştı. Hz. Aîşe geri dönüp kendisini alırlar diye bulunduğu yerde bekledi, beklerken de uykuya daldı. Arkadan askerin eşyasını toplayan Saffan b. Muattal Hz. Aîşe’yi gördü ve devesi ile kendisini kafilâyeye yetiştirdi. Bu sırada kafilâ içinde Abdullah b. Ubey öncülüğünde fitne söylentileri çıktı. Medine’ye gelince Hz. Aîşe bir ay hastalandı, bu sebeple de olanlardan haberi olmadı. Bu dönemde Allah Resûlü her zamanki şefkatinden daha resmiydi. Bir ay sonra Hz. Aîşe durumu öğrendiğinde iyice fenalaştı ve ebeveyninin yanına Allah Resûlünden izin alarak gitti. Bu arada Hz. Peygamber durumu Hz. Ali, Hz. Üsâme b. Zeyd, Zeynep ve Berire’yle istişare etti. Medine’de hutbeye çıkıp münafıklara karşı destek istedi fakat bu sırada Evs ve Hazrec tartışılar. Hz. Peygamber de onları teskin edip, sükûnetle durumu karşıladı.

³⁴³ Nur, 24/23-24.

³⁴⁴ Buhârî, Hudud, 44.

³⁴⁵ Nur, 24/5.

³⁴⁶ Komisyon, **Hadislerle İslam**, c. 3, s. 463-464.

Bir ay geçtiği halde Hz. Aişe'nin beklediği bir vahiy nazil olmamıştı. Birgün Hz. Peygamber Hz. Aişe ailesi ile birlikteyken yanına gelip oturdu³⁴⁷. Bu esnada Hz. Peygamber Hz. Aişe'ye hiteben şöyle buyurdu:

قَالَ: «يَا عَائِشَةُ، فَإِنَّهُ بَلَغَنِي عَنْكَ كَذًا وَكَذًا، فَإِنْ كُنْتَ بَرِيَّةً، فَسَيَبْرُئُكَ اللَّهُ، وَإِنْ كُنْتَ أَلَمَمْتَ بِذَنْبٍ، فَاسْتَغْفِرِي اللَّهَ وَتُوبِي إِلَيْهِ، فَإِنَّ الْعَبْدَ إِذَا اعْتَرَفَ بِذَنْبِهِ، ثُمَّ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ»

(Resûlullah iftira sahiplerinin sözlerini düşünerek) : “Ey Aişe! Senin hakkında bana şöyle sözler erişti. Eğer böyle birşey yapmadıysan, yakında Allah seni temize çıkarır. Yok, eğer böyle bir günaha yaklaştıysa Allah'tan mağfiret dile ve Allahü Teâlâ ya tövbe eyle. Çünkü kul günahını itiraf ve sonra tövbe edince Allah da ona afv ile muamele buyurur.”³⁴⁸

H. Aişe Allah Resûlü sözlerini tamamlayınca şöyle demiştir: “Gözümün yaşı kesildi. Gözümden bir damla bile gelmedi. Hemen babama : ‘Resûlullah'ın söylediği söze benim tarafından cevap ver’ dedim. Babam: “Vallahi kızım Resûlullah'a ne diyeceğimi bilmiyorum.” dedi. Sonra anama: ‘Resûlullah'ın söylediği söze benim namıma cevap ver.’ dedim. O da: “Vallahi ben de Rasulullah'a ne diyeceğimi bilmiyorum’ dedi. Ben de küçük yaşta bir kadındım Kuran'dan birçok kısmını okumamıştım. Bu cihetle ben şöyle dedim: “Vallahi ben bilirim ki, siz halkın dedikodusunu işittiniz. Nefsinizle büyütüp ona inandınız. Şimdi ben size: ‘yapmadım desem -Allah şahittir ki yapmadım- benim bu sözümü tasdik etmezsiniz. Eğer bu işi itiraf etsem -Allah kesin bir şekilde uzak olduğumu biliyor- siz muhakkak beni onaylarsınız. Vallahi ben bu durumda benim ve sizin için bir mesel bulamıyorum. Sadece size Yusuf'un babasının dediği gibi, şimdi işim sabr-ı cemildir. Söylediklerinize karşı da sığınağım Allah'tır.”

Rivayette anlatıldığına göre, Hz. Peygamber Hz. Aişe ve ebeveyninin yanında iken vahiy gelir. Resûlullah'tan vahyin etkisi kalkınca tebessümle Hz. Aişe'ye dönüp söylediği ilk sözler şöyle oldu: “Ey Aişe! Allah'a hamd et, Allah seni ehli ifkin suçlamalarından kesin bir şekilde uzak eyledi.”

³⁴⁷ Zeynüddin Ahmed ez-Zebîdî, Sahîh-i Buhârî Muhtasarı, **Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi**, Terceme ve Şerh: A.

Naim, K. Miras, DİB Yay., Ankara 1983, c. 8, s.73-80.

³⁴⁸ Buhârî, Tefsir (Nur), 6.

Allah Teâlâ (Hz. Aîşe'nin beraeti hakkında):

*"O iftirayı atanlar içinizden bir gruptur. Bunu kendiniz için kötü sanmayın, aksine bu hakkınızda hayırlıdır. Onların her biri işlediği günahı yüklenecektir. İçlerinden günahın büyüğünü üstlenen için ise büyük bir azap vardır."*³⁴⁹İfadeleriyle başlayan ayetler nazil oldu.

İfk hadisesi ile nakledilen rivayette, Hz. Peygamber'in kendisine biraz da olsa kuşku duymışçasına bir tavrı ve tevbe etmesini istemesine son derece içerleyen Hz. Aîşe, Nur süresindeki ayetlerin inmesi üzerine, Hz. Peygamber'e teşekkür etmesini isteyen annesinin sözünün aksine sadece Allah'a hamd ve teşekkürde bulunacağını bildirmişti³⁵⁰.

Bu rivayeti Hz. Peygamber'in tavrı yönünden incelediğimizde onun kesin bir suçlama tavrından öte, biraz şüphelenir gibi bir tutum takındığını, Berire ve Zeyneb'ten bilgi aldığını ve hatta Hz. Aîşe'ye, eğer bir günah işlediyse tevbe etmesini tavsiye ettiğini görüyoruz. Bu rivayette anlatılan her şey, bu şekilde gerçekleşmişse, zamanın bakış açısına göre, kadın-erkek ilişkilerindeki güvensizliğin boyutları ortaya çıkmış bulunmaktadır³⁵¹.

"Baştan çıkarıcı itham hangi tarzda söylenirse söylensin bir ithamdır. Fitne odaklarının söylemlerinin aksine Muhacir ve Ensar olarak bir neslin şerefli bütün kadınlarının böyle bir ithamdan berî kalacak bir onuru taşıdıklarını biliyoruz. Kadınların ahlaki problemlerin sorumlusu olduğu kanaati, Hz Peygamberin vefatından sonraki zaman diliminde Kur'an'ın içerdiği ilhamdan uzaklaşarak cahiliye noktasına dönüşün önemli göstergelerinden biridir."³⁵²

Bu yorumlar da gösteriyor ki, yaşanan dönemde kadın genel gelenek itibariyle fitne olarak görülüyor ve bir kötülük varsa onu kadının yapabileceği, suçlunun aranması noktasında önce kadının değerlendirildiğine şahid oluyoruz. İftira gerçekten büyük bir günahdır ve eşler arasını açan önemli bir problemdir. Kadına veya erkeğe yapılan iftiranın bedelini hem aile kurumu hem bütün bir toplum çeker.

"Bu iftirayı işittiğiniz vakit, "Böyle sözleri ağzımıza almamız bize yaraşmaz. Seni eksikliklerden uzak tutarız Allah'ım! Bu çok büyük bir iftiradır." deseydiniz

³⁴⁹ Nur, 24/11.

³⁵⁰ Buhârî, Tefsir (Nur), 6.

³⁵¹ Tuksal, **Kadın karşıtı Söylemin İslam Geleneğindeki İzdüşümleri**, s. 198.

³⁵² Tuksal, **a.g.e.**, s. 200.

ya! Eğer inanıyorsanız, bu gibi şeylere bir daha ebediyyen dönmemeniz için Allah size öğüt veriyor.”³⁵³ ayeti ve ardından gelen ayetler apaçık gösteriyor ki, iftira çok büyük bir günahdır ve bu günahın cezası ahirette büyük bir azaptır. Ayrıca ayette, bir kimse hakkında söylenen sözlere zan besleyerek inanılmaması aksine objektif bir bakış açısıyla hüsn-i zan beslenmesi mesajı da verilmektedir. Bu ayetler inince müslümanların içine sızmış bulunan bazı münafıklar ortaya çıkarılmış, çevresindekilerin de etkisiyle hataya düşüp dedikodulara iştirak eden bazı müminler de büyük bir sınavdan geçirilmiş, sonra tevbe ederek temizlenmişlerdir³⁵⁴. Allah “Eğer mümin kimselerdenseniz...” şeklinde buyurduğu ağır ifadelerde insanların iffetlerine yönelik sorumsuzca ithamlarda bulunan herkesi karşısına almaktadır³⁵⁵.

Sonuç itibarıyla İslam, iftirayı yasaklamış iftira atanların ağır şekilde cezalandırılacağını ifade ederek insanın haysiyetini korumayı hedeflemiştir. İnsan şerefini küçük düşüren her türlü karalama çok çirkindir. Gerçek mümin iftiraya yanaşmayacağı gibi, kişiler hakkında zan oluşturacak ortam ve şahıslara tepki göstererek iftira ile mücadele eder.

2.6.5. Şiddet

Şiddet, güç ve baskı uygulayarak, bedeni ve ruhî açıdan kabul edilemez bir şekilde insanların zarar görmesine sebep olan bireysel ve toplu hareketlerin tamamıdır. Günümüzde dünyanın dört bir köşesinde yaşayan farklı türlerdeki vakalara bakıldığında, bugünün en önemli ve öncelikli sorununun şiddet olduğu görülecektir.

İnsanlık bugün fiziksel, psikolojik, sosyolojik, siyasal, kültürel, ekonomik, sözel ve cinsel yönden devasa bir şiddet sarmalına alınmış durumdadır. Aile üyelerinin birbirlerine uyguladıkları şiddet; kadının, çocuğun, yaşlının maruz kaldığı şiddet; toplumda savunmasız insanlara yönelen şiddet; törenin ve terörün şiddeti geniş yelpazedeki şiddet türlerinden bazılarıdır³⁵⁶.

İslam’ın temel kaynaklarında şiddet “zulüm” kavramıyla ifade edilir. Zulüm adaletin sapma olup bir şeyi uygun olmayan bir yere koymak, saldırganlık ve

³⁵³ Nur, 24/16-17.

³⁵⁴ Komisyon, **Hadislerle İslam**, c. 3, s. 462.

³⁵⁵ Tuksal, **Kadın karşıtı Söylemin İslam Geleneğindeki İzdüşümleri**, s. 201.

³⁵⁶ Altıntaş, Ramazan, **Şiddet**, DİB Yay., s. 5.

azgınlıktır. Sınırı aşmak, haksızlık yapmaktır³⁵⁷. Zulmün de adaletin de yaşı ve cinsiyeti yoktur. Bir diğer deyişle, erkeğiyle kadınıyla, genciyle yaşlısıyla, amiriyle memuruyla, zenginiyle fakiriyle herkes birbirine karşı adil olmakla ve zulmetmemekle yükümlüdür. Dinimizde her türlü ve her boyutta şiddet yasaklanmıştır. Şiddet bir insanlık suçudur³⁵⁸.

Biz burada eşler arasındaki problemlerin rivayetlerdeki yansımalarını inceleyeceğimiz için eşe uygulanan şiddeti özelde de kadının maruz kaldığı şiddeti göz önüne alacağız. Konuyla ilgili Buhari’de geçen rivayette Abdullah b. Zem’a’dan Hz. Peygamber buyurmuştur ki:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَمْعَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: ”لَا يَجِلُّ أَحَدُكُمْ امْرَأَتَهُ جِلْدَ الْعَبْدِ ثُمَّ يُجَامِعُهَا فِي آخِرِ الْيَوْمِ“

"Sizden herhangi biriniz karısını, köle döver gibi dövmesin. Sonra (belki de) o günün âhırinde onunla cinsî münâsebette bulunacaktır."³⁵⁹

Hiz. Peygamber burada aile ilişkilerinde psikolojik duyguların gözardı edilemeyeceğine değinmekte ve hayretini belirtmektedir. Birbirine mahrem olmuş, hayat olmuş iki can yoldaşının sevinç ve dertlere birlikte göğüs gerip gönül vermesi, birbirini anlayarak hoş görmesi; eziyet odaklı değil, çözüm odaklı davranması gerekir. Bir kimsenin eşini dövmesi, kendi elleriyle huzuru, muhabbeti kaldırması anlamına gelir. Bir İnsan dışardakiâlemin problemlerinden sıyrılıp geldiği huzur bulabileceği yuvayı yıkamaz, yıkılmasına zemin hazırlayan davranışlarda bulunamaz³⁶⁰.

Aynî’nin bu konudaki düşüncesi şöyledir: “Kadınla birlikte olmak onu güzel bulmak ve ona olan rağbetin bir sonucudur. Şaşılacak durum ki dayak atıp sonra birlikte nasıl olunur? Dayak yiyen kişi kendine dayak atana nefret hisseder, çünkü dayak nefreti oluşturur. Bu yüzden nefret oluşturacak şekilde ileri gitmeyin.”³⁶¹

Aile hayatında kadına yönelik şiddetin önlenmesi Hiz. Peygamber’in önderliğini takip etmekle mümkündür. Allah Resûlü şiddeti tasvip etmemiş, hiçbir zaman eşlerine karşı ne şiddet içeren bir söz söylemiş ne de fiziksel şiddet uygulamıştır. Hiz. Peygamber “Müslüman dilinden ve elinden insanların selamette olduğu kişidir. Mümin ise

³⁵⁷ İsfahânî, Râgıb, *ez-Zerî’a ilâ Mekârimi’s-Şerî’a*, thk. Ebu’l Yezid el-Acemî, s. 253.

³⁵⁸ Altıntaş, *a.g.e.*, s. 9.

³⁵⁹ Buhârî, Nikâh, 94.

³⁶⁰ Kandemir vd, *Riyâzü’s Sâlihîn Terceme ve Şerhi*, c. 2, s. 410.

³⁶¹ Aynî, *Ümdetü’l-kâri*, c. 20, s. 273.

insanların canları ve malları konusunda (kendilerine zarar vermeyeceğinden) emin oldukları kimsedir.”³⁶² buyurur.

Şiddet öğrenilen bir davranıştır ve zihin dünyasındaki kabullerden etkilenecek ortaya çıkar. Eğer bir kimse, kadının insan olmakla doğuştan getirdiği temel hakları kabul etmezse, hak gaspı ile kolayca şiddete kayabilmektedir. Kadının kul olma yönünden erkeklerle aynı insanlık onurunu ve değerini taşıdığını, erkeğe ait bir mülk değil, ona Allah’ın emaneti olduğunu bilmek, şiddeti engellemektedir. Şiddete giden yolun tıkanması ancak sağlıklı bir din ve ahlak eğitimiyle mümkündür. Aile hayatında eşler arasında zaman zaman baş gösterebilecek anlaşmazlıklar olabilir. Sorun, şiddet yerine sabır, saygı ve karşılıklı anlayışla çözüme kavuşturulmalıdır. Şiddet insanlık dışıdır. Aile içinde uygulanan şiddetin çözümü değil yeni sorunları beraberinde getirdiği ve ailenin can damarlarını kuruttuğu asla unutulmamalıdır³⁶³.

Hız. Peygamber’in anlayışında kadını dövme sorumluluğu ağır bir suçtur. Hayvanlarına iyi bakmadığı için cariyesini döven fakat bundan pişman olup Hız. Peygamber’e gelen bir adama, yaptığı davranışın telafisi açısından onu özgürlüğe kavuşturması gerektiğini söylemiştir³⁶⁴.

Allah Resûlü, kendi aile ilişkilerinde yaşantısıyla örnek olacak şekilde şiddete yer verilmemesini göstermiş, ashabına da sürekli uyarılarla böyle bir yanlışla düşülmemesini vurgulamıştı. Zira zihinlerde cahiliyeden kalma birtakım yanlış fikir ve kabullerin temizlenmesi süreç gerektiriyordu. Hız. Peygamber hanımlarına hiç vurmadığı halde, sakın mizaçlı olan Hız. Ebu Bekir bile Allah Resûlüne karşı sesini yükselttiği için kızı Hız. Aişe’ye tokat atmaya meyletmiş, Allah Resûlü hemen ona engel olmuştu³⁶⁵. Kadınların "Allah’ın emaneti" olduğunu erkeklere hatırlatan Allah Resûlü³⁶⁶ Sabit b. Kays b. Şemmas’ın hanımını döverek kolunu kırdığını öğrenince onu huzuruna çağırılmış ve ona karısını boşamasını emretmişti³⁶⁷. Hız. Peygamber, genellikle yapıldığı gibi, "Aile içinde olur böyle şeyler!" veya "Kol kırılır, yen içinde kalır!" dememiş, mağdur ve zulme uğrayan kadını acımasızlığın elinden kurtarmıştı.

³⁶² Nesâî, İman, 8.

³⁶³ Altıntaş, **Şiddet**, sy.30.

³⁶⁴ Ebû Dâvûd, Eymân, 16.

³⁶⁵ Ebû Dâvûd, Edeb, 84.

³⁶⁶ Müslim, Hac, 147.

³⁶⁷ Nesâî, Talâk, 53.

Şiddetin sebepleri arasında kadın erkek farklılıklarını dikkate almamak, anlayışlı olmamak ve sabırsız davranmak gibi hatalı davranışlar sayılabilir. Eşler farklı özelliklerde yaratıldıkları halde evlilikle biraraya geldiklerinde hiç gayret etmeden uyum sağlamaları mümkün değildir. Farklılıkların olağan görülebilmesi ve uyumun sağlanması gösterilecek gayret sonucundaki fedakârlıkla sağlanacaktır. Allah kadınlarla iyi geçinmeyi emrederken, hoş olmayan bazı şeylerde hayır bulunabileceğini³⁶⁸ bildirmektedir. Şiddet farklılıkları görememekten ve eşine değer atfedememekten ortaya çıkmaktadır. Anlayışı kuşanmadan, şiddeti çözüm aracı olarak gören, sonunda da ayrılmayı göze almak, tasvip edilen bir tutum değildir³⁶⁹.

Anlaşmazlıkların yaşanmasının doğal olduğu aile yuvasında, ilgisizlik ve sorumsuzluk nasıl bir gül bahçesini ayrık otlarının sarmasına sebep olursa, eşler arasında da üzerine düşülmeyen sorunlar arttıkça bu sorunlar, problem yumağı haline gelebilir. Bu noktada önemli olan, şudur: Sorunlar değil, onları doğru adımlarla aşmamak evliliği zedeler. Sorunları örtbas etmek ve görmezden gelmek yerine, çözmek için gayret sarfetmek gerekir. Sorunsuz aile olmayacağı için sorunlarıyla mücadele edip onları çözebilen aileler, mutlu ailelerdir. Sağlıklı ailede sorunlar iyi niyetle, önyargısız konuşularak ve sabırla birbirini dinleyerek çözülebilir.

Kuran-ı Kerim, öfkenin kontrol edilmesini ister³⁷⁰. Öfkenin kontrol edilmesi sorunların kırıp dökmek yerine, soğukkanlılıkla konuşup çözebilmenin ilk şartıdır. Çünkü konuşmayı tartışmaya, tartışmayı kavgaya götüren şey, öfkenin kontrol edilememesidir. Konuşurken maksat haklı veya güçlülüğünü ispat değil, problemi çözmek olmalı; eşi, ailesini hedef alan hakaretlerden, küçümseyen, kıyaslayan sözlerden uzak durulmalıdır³⁷¹.

Şiddetin diğer bir sebebi, kendine ve birlikte yaşadığı kişilere karşı güvensizliktir. Şiddet uygulayan kişi, “her an büyük bir hata yaparak beni zor durumda bırakabilirler, sert tedbirler alırsam kısa vadeli hataları, sıkıyönetimle de orta ve uzun vadeli yanlışları önlerim” diye düşünür.

³⁶⁸ Nisa, 4/19.

³⁶⁹ Komisyon, **Hadislerle İslam**, c. 4, s. 157.

³⁷⁰ Âl-i İmran, 3/34.

³⁷¹ Yaman, vd., **Yuva Kurmak Aile Olmak**, ss. 69-71.

Şiddetin bir diğer sebebi de bir eğitim yöntemi olarak görülmesidir. Şiddet görerek eğitildiğini düşünen kişi, aynı yöntemlerle sonuç elde etmeyi dener³⁷².

Bir insan duygularını ve fikirlerini sağlıklı yollardan dile getiremediğinde şiddet meydana gelir. Şiddet zor kullanarak ve baskı uygulayarak bir insanın fiziksel, sözel, cinsel ya da ekonomik yollarla bedensel ve ruhsal yönden zarar görmesine neden olmaktır. Hangi çeşidi olursa olsun, sorun çözme seçenekleri arasından şiddetin mutlaka çıkarılması gerekir. Çünkü çözüm değil şiddetin bizzat kendisi bir sorundur.

İkinci nesil âlimlerinden Atâ b. Dînâr (ö. 126/744) konu ile ilgili ayet ve hadisleri inceleyerek, erkeğin ahlak ve namusu zedeleyecek bir davranışta bulunmayıp sadece geçimsiz tavırlar sergileyen karısını dövmeyeceği ancak öfkesini ortaya koyabileceği sonucuna varmıştır. Atâ'nın anlayışını İbn Âşur (ö. 1973) öğüt ve küsmenin kocaya, ceza-i müeyyedenin ise yargıya (ulû'l emre) ait olduğu şeklinde yorumlamıştır. Bu yorumla anlıyoruz ki, Hz. Peygamber ulû'l emr olma yetkisini kullanarak bunu yasaklamış ve kendisi de eşlerini ve hizmetçilerini dövmemiştir³⁷³.

Aile, merhametin donandığı bir kurumdur. Şiddetin ve öfkenin zararından kaçan, aile merhameti çatısı altında güven bulmayı hak eder. Görünen bir tokat ya da görünmeyen bir hakaret arasında zulüm olmaları açısından hiçbir fark yoktur. Bakışlarıyla ezen, sözleriyle tekmeleyen, kararlarıyla hırpalayan, tavırlarıyla acıtan bir eş de farklı türlerde şiddet uyguluyor demektir³⁷⁴.

Oysa hayatı boyunca Hz. Peygamber hiçbir varlığa herhangi bir biçimde asla şiddet uygulamamıştır. Eşlerine el kaldıranları uyarmış ve cezalandırmış, bu konudaki net tavrını ortaya koymuştur. Hz. Ömer rivayetinde geçtiğine göre: “Biz erkekleri kadınlar üzerine hâkimdüşünürdük... Muhammed ailesinde çok kadınlar vardır ki onların kocaları şikâyet ederler. Onların hayırlılarınız olduğunu düşünmeyin. Sizin faziletliyeleriniz hayırlılarınız dayaktan uzak duranlardır.”³⁷⁵ buyurarak her hayrın şiddetten uzak olduğunu belirtmiştir. Çünkü dayak kötü bir ahlak ve can sıkıcı bir durumdur. Zaman zaman Hz. Peygamberin evinde de sıkıntılar yaşanmış, fakat o rahmet

³⁷² Yüksel, **Aile**, s. 87.

³⁷³ Karaman, vd., **Kuran Yolu Meal Tefsir**, c. 2, s. 60.

³⁷⁴ Yaman, vd., **Yuva Kurmak Aile Olmak**, s. 72.

³⁷⁵ Ebû Dâvûd, Nikâh, 41-42.

elçisi, kırııcı tavırlar karşısında bile eşlerini evliliği sürdürme ya da ayrılma konusunda serbest bırakmıştır³⁷⁶.

Hız. Peygamber'in bu uygulamalarında da teyit edildiğı şekilde, şiddetin her türü İslam'da yasaklanmıştır. Meşru müdafanın olduğu savaş meydanlarında dahi işkenceyi kabul etmeyen İslam, kendine tabi olan inananların hayatlarında hiçbir zaman ve şekilde şiddete başvurmalarını tasvip etmez. İster aile içinde ailenin herhangi bir üyesine karşı olsun, ister iş yerinde çalışana veyahut okulda öğrenciye karşı, şiddet tavırları içinde olmanın meşru hiçbir açıklaması olamaz. Şiddeti durdurmak, eğitimle mümkündür. Kul hakkı ve ahiret bilinci gibi değerler toplumda kabul görüp insanların vicdanlarına yerleştirilmesiyle, yanlış zihin kalıplarından beslenen davranışların düzeltilmesiyle yol alınabilir. Sonrasında hukuki, idari, sosyal ve ekonomik tedbirler mutlaka alınmalıdır. Güven ortamının teşekkülü, huzurlu bir toplum anlayışı, öfkesiz, şiddetsiz, sevgi ve saygının egemen olduğu bir dünya ancak Hız. Peygamber'in (sav) ifade ettiği gibi, kendisinden emin olunan kimselerin³⁷⁷ zarar vermeme ve zararı önleme anlayışının fertlerden başlayarak toplumunda yaygınlık kazanmasıyla mümkündür³⁷⁸.

Resûlullah'ın örnekliği çağları aşır günümüze kadar tüm tazeliğıyle karşımızda dururken, ailede şiddetin bu kadar yaygın olması tezat teşkil etmektedir. İrfan geleneğimizde gönül yıkmanın Kâbe'yi yıkmaktan daha büyük vebal olduğu vurgulanırken, şiddete taviz vermek düşünülemez³⁷⁹.

2.7. Hak Ve Sorumluluklar Noktasındaki Problemler

2.7.1. Nafile İbadet İle Eşin Hakkına Engel Olunması

Eşlerden birinin çokça nafile ibadet etmesinden dolayı eşini ihmal etmesi, eşler arasında probleme dönüşebilir. Hadis kaynaklarında bu tür problemlere işaret eden çok sayıda hadis bulmak mümkündür. Onlardan biri şöyledir:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، يَقُولُ: بَلَغَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنِّي أَصُومُ أَسْرُدُّ، وَأُصَلِّي اللَّيْلَ، فَمَا أَرْسَلَ إِلَيَّ وَإِمَّا لَقِيْتُهُ، فَقَالَ: «أَلَمْ أُخْبَرْ

³⁷⁶ Ahzâb, 33/28-29.

³⁷⁷ Tirmizî, İman, 12; Nesâî, İman, 8.

³⁷⁸ Komisyon, **Hadislerle İslam**, c. 4, s. 457.

³⁷⁹ Yaman, vd., **Yuva Kurmak Aile Olmak**, s. 77.

أَنَّكَ تَصُومُ وَلَا تُفْطِرُ، وَتُصَلِّي اللَّيْلَ؟ فَلَا تَفْعَلْ، فَإِنَّ لِعَيْنِكَ حَظًّا، وَلِنَفْسِكَ حَظًّا، وَلَا هَٰذَاكَ حَظًّا، فَصُمْ وَأَفْطِرْ، وَصَلِّ وَنَمْ، وَصُمْ مِنْ كُلِّ عَشْرَةِ أَيَّامٍ يَوْمًا، وَلَكَ أَجْرُ تِسْعَةٍ» قَالَ: إِنِّي أَجِدُنِي أَقْوَى مِنْ ذَٰلِكَ، يَا نَبِيَّ اللَّهِ، قَالَ: «فَصُمْ صِيَامَ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ» قَالَ: وَكَيْفَ كَانَ دَاوُدُ يَصُومُ؟ يَا نَبِيَّ اللَّهِ، قَالَ: «كَانَ يَصُومُ يَوْمًا، وَيُفْطِرُ يَوْمًا»

Abdullah b. Amr b. Âs (r.a) rivayet ediyor: “Ben hep oruç tutuyordum, okuyordum. Bütün gece namaz kılıyordum. Peygamber (sav) bana haber yolladı da yanına gittim. Bana: “Ben, senin oruç tuttuğunu iftar etmediğini ve geceleri namaz kıldığını haber almadım mı?” Böyle yapma! Gözlerinin sende hakkı var, nefsinin sende hakkı var, ailenin sende hakkı var. Oruç da tut iftar da et, namaz da kıl uykunu da uyu dedi. Allah Resûlü “Şüphesiz ki her aydan üç gün oruç tutmak yeter, buyurdu. Ben: “Yâ Resûlallah! Benim, bundan daha fazlasını yapmaya gücüm yeter.” dedim. Sen “Dâvud’un (a.s) orucunu tut.”buyurdu. Ben : “Yâ, Resûlallah! Dâvud orucu nedir?” diye sordum: “Dâvud (a.s) bir gün oruç tutar, sonra bir gün tutmazdı.” buyurdu³⁸⁰.

Hadisi şerifte pek çok haktan bahsediyor. Eşler arasında problem oluşturabilecek durumlara dair dikkati çeken, Hz. Peygamber’in “Zevcenin senin üzerinde hakkı var” ifadesiyle öne çıkan uyarısıdır. İbadette bile aşırıya kaçılmamasını salık veren Hz. Peygamber’in hassasiyeti hakların ihlal edilmemesi üzerinedir.

Konuyla ilgili bir başka hadis şöyledir:

Hiz. Peygamber'in (sav) hanımlarının evlerine bir gup erkek gelerek Hiz. Peygamber'in ibadetini sordular. Kendilerine anlatılınca kendi yaptıklarını az bularak : “Allah Resûlü nerede, biz nerede? Onun gelmiş geçmiş günahları affedilmiştir,” dediler. Onlardan biri: “Ben sürekli her gece namaz kılacağım” dedi. Diğeri: “Ben de yaşadıkça hep oruç tutacağım, iftar etmeyeceğim” dedi. Diğeri de: “Kadınları ebediyen terkedip, onlarla hiç evlenmeyeceğim” dedi. Hiz. Peygamber (sav) onlara gelerek şöyle dedi:

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهِمْ، فَقَالَ: «أَنْتُمْ الَّذِينَ قُلْتُمْ كَذًا وَكَذًا، أَمَا وَاللَّهِ إِنِّي لِأَخْشَاكُمُ لِلَّهِ وَأَتْقَاكُمُ لَهُ، لَكِنِّي أَصُومُ وَأُفْطِرُ، وَأُصَلِّي وَأَرْفُدُ، وَأَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ، فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي

³⁸⁰ Müslim, Sıyam 181-182.

“Sizler şöyle şöyle söylemişsiniz. Fakat Allah'a and olsun, muhakkak ki ben, Allah'tan en çok korkanınız ve yasaklarından en ziyade sakınanım. Hâlbukibuna rağmen, bazen oruç tutar, bazan yerim; bazen namaz kılarım, bazen uyurum; kadınlarla da evlenirim. (Bu benim sünnetimdir), kim sünnetimi istemezse benden değildir.” buyurdu³⁸¹.

Hadis-i şerifte, ibadeti bırakıp sadece evlenmek kastedilmemiştir. Aralarında tercih yapıldığı söylenemez. Birşeyi methetmek diğerini zemmetmek anlamına gelmez³⁸².

Nafile ibadetleri arttırarak dengeyi muhafaza edemedi zühd hayatı yaşamamanın aile hayatı üzerindeki olumsuz etkilerini ortaya koyan bir başka rivayet Ebû Cuheyfe'den nakledilmiştir. Olay, birbirinin din kardeşi ilan edilmiş olan Selman ile Ebu'd-Derdâ arasında geçer. Selman Ebu'd-Derdâ'yı ziyaret ettiğinde Ebu'd-Derdâ'nın hanımını yıpranmış bir elbise içinde vekaramsar bir halde görünce “Bu halin ne?” diye sorar. Kadın: “Kardeşiniz, Ebu'd-Derdâ'nın dünya ile alakası kalmadı” diye açıklar. Sonrasında Ebu'd-Derdâ Selman'ı yemek yemeye davet eder ama kendisi oruçlu olduğunu için oturmayınca Selman onu, sofraya oturtur. Gecenin ilk vakitlerinde Ebu'd-Derdâ birkaç kez nafile namazına kalkmaya davranır ama Selman ona izin vermez. Gece iyice ilerledikten sonra birlikte kalkıp namaz kılarlar. Sonra Selman'a şöyle der:

فَقَالَ لَهُ سَلْمَانُ: إِنَّ لِرَبِّكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَلِنَفْسِكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَلِأَهْلِكَ عَلَيْكَ حَقًّا،
فَأَعْطِ كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ، فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «صَدَقَ سَلْمَانُ»

“Senin üzerinde Rabbinin hakkı var, nefsinin hakkı var, ehlinin de hakkı var. Her hak sâhibine hakkını ver.” Ebu'd-Derdâ'nın, durumu Hz. Peygamber'e (sav) anlattığında Allah Resûlü'nün Selman'ın dediğini ‘doğru söylemiş’ diyerek onaylaması³⁸³, iyi niyetlerle bile olsa kişinin ailevî sorumluluklarını ihmal edemeyeceğine, aksi halde taraflardan birinin mağdur kalacağına güzel bir örnektir.

Bu hadiste kadının iyi geçinme konusunda kocası üzerinde haklarının bulunduğu delil vardır. “Ailenin senin üzerinde hakkı vardır.” ifadesinden kocanın eşine ve çocuklarına zaman ayırmasına, onlarla hoşça vakit geçirmesine işaret

³⁸¹ Buhârî, Nikâh, 1.

³⁸² Aynî, Ümdetü'l-kâri, c. 20, s. 66.

³⁸³ Buhârî, Edeb, 86, Savm, 51, Teheccüd 15; Tirmizî, Zühd, 64.

etmektedir. Müslümana nasihat olması yönünden Hz. Peygamber'in Selman'ın sözünü onaylaması önemlidir³⁸⁴.

Müslüman, dünya ve ahiret işlerini dengede tutmalıdır. Hem günlük ilişkilerinde hem de ibadet hayatında haddi aşmaksızın itidali gözetmelidir. Müslüman fitratından kaynaklanan doğal ihtiyaçlarını yanlış bir zühd anlayışına kapılarak yok etmeye çalışmamalıdır. Hz. Peygamber ibadetlerle günlük hayat arasındaki ilişkide kurulması gereken dengeye bizzat işaret etmiş³⁸⁵, eşler arasında nafile ibadete düşkünlüğün abartılması neticesinde ortaya çıkan problemlerin önü alınmak istenmiştir³⁸⁶.

Risalet öncesinde Osman b. Maz'ûn ile evlenen Havle bnt. Hâkim, bakımlı, süslenen, kokular kullanan bir hanımken özensiz, dağınık haliyle Hz. Aişe'nin dikkatini çekmiştir. Durumunun sebebini sorunca da Osman b. Maz'ûn'un çok ibadet ettiğinden ve kendisiyle ilgilenmediğinden bahsetmişti. Durumu öğrenen Hz. Peygamber Osman'a kendisinin onlar için bir örnek olduğunu, insani fiillerini sürdürdüğünü, eşinin, misafirlerinin ve nefsinin hakkını anlatmıştır³⁸⁷. Böylece Hz. Peygamber'in kendi uygulaması örnek gösterilerek eşlerin ihmal edilmemesi tavsiye edilirken, insanın doğal ihtiyacının meşru yollarla karşılanması aile olunması tasvip edilip övülürken, haram yollara düşülmesi büyük günahlardan sayılmıştır³⁸⁸.

Sonuç itibarıyla, Allah'a daha çok ibadet edebilmek maksadıyla da olsa aile hayatından uzaklaşmaya, eşin ihmal edilmesine, ailede içten içe bir huzursuzluk ortamının oluşturulmasına ve cinsel duyguların köreltilmesine izin verilmemiştir. Sadece ibadetle meşgul olmak ruhbanlıktır ve İslam'da yasaklanmıştır. Evlilik ve neslin devamı ise Hz. Peygamber'in sünnetidir³⁸⁹.

2.7.2. Mehir

Nikâhtan beklenen faydanın ve hayırlı işlerin ortaya çıkması, eşler arasında denklik ve rızanın olmasıyla mümkündür. Bu denklik ise kadının kocası yanında muazzez ve mükerrem olmasıyla ortaya çıkar. Kocanın, kıymetli bir malı mehir olarak vererek

³⁸⁴ İbn Hacer, *Fethü'l-Bârî* c. 4, s. 249.

³⁸⁵ Bkz. Buhârî, Nikâh, 1.

³⁸⁶ Kandemir, vd., *Riyâzü's Sâlihîn Terceme ve Şerhi*, c. 1, s. 627.

³⁸⁷ Ebû Dâvûd, Tatavvu, 27.

³⁸⁸ Bkz. İsrâ, 17/32.

³⁸⁹ Komisyon, *Hadislerle İslam*, c. 4, s.36.

kadına ulaşma gayreti olmadan onun izzeti ortaya çıkmaz. Ulaşılması kolay olanın ise kıymeti dikkate alınmaz³⁹⁰. Mehir kadının nikâhla birlikte erkeğin nazarında değerini ortaya koyan bir ölçüttür.

Sözlükte “ücret” manasına gelen mehir, nikâh akdinin sonucu olarak kocanın karısına demek zorunda olduğu para veya mal anlamında kullanılır. Fıkıh literatüründe sadak, nihle, ferîda, tavl, hibâ, ecr, ukr ve nikâh kelimeleriyle de ifade olunur³⁹¹.

Mehir, kadından istifade imkânının karşılığı olarak veya bir bedel şeklinde düşünülmemelidir. Hediye kabilinden bir ömür boyu beraber yaşama isteğinin sembolik alametidir. İslam kadına, bazı millet ve toplumlarda görüldüğü gibi –kendisine rağbet etsinler diye- uzun bir zaman servet biriktirmesini uygun görmemiş, bilâkis erkeklerin ona rağbet ettiklerini hediye (mehir) sunumuyla sembolize etmelerini istemiştir³⁹².

Şafilere göre, mehir nikâhın hükümlerindendir. Mehir zikretmeden nikâh sahih olur³⁹³. Mehir Malikîlerde nikâh akdinin bir rûknü olarak değerlendirilmiş ve mehirsiz nikâh geçerli sayılmamıştır. Çoğunluğu oluşturan âlimlerin görüşüne göre ise mehir, nikâhın rûknü ya da şartı olarak görülmeyip, nikâhın sonucu olarak kabul edilmiş, ancak nikâh sırasında belirlenmiş olup olmamasına bakılmaksızın, kadına mehrini alma hakkı tanınmıştır³⁹⁴.

Mehirle alakalı Sehl b. Sa'd'dan nakledilen rivayet meşhurdur:

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، أَنَّ امْرَأَةً جَاءَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ جِئْتُ لِأَهْبَ لَكَ نَفْسِي، فَتَنْظُرَ إِلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَصَعَّدَ النَّظَرَ إِلَيْهَا وَصَوَّبَهُ، ثُمَّ طَاطَأَ رَأْسَهُ، فَلَمَّا رَأَتْ الْمَرْأَةُ أَنَّهُ لَمْ يَقْضِ فِيهَا شَيْئًا جَلَسَتْ، فَقَامَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكَ بِهَا حَاجَةٌ فَرَوِّجْنِيهَا، فَقَالَ: «هَلْ عِنْدَكَ مِنْ شَيْءٍ؟» فَقَالَ: لَا وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «ادْهَبْ إِلَى أَهْلِكَ فَانْظُرْ هَلْ تَجِدُ شَيْئًا؟» فَذَهَبَ ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ: لَا وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا وَجَدْتُ شَيْئًا، قَالَ: «انْظُرْ وَلَوْ خَاتَمًا مِنْ

³⁹⁰ Bilmen, **Hukuk-ı İslâmiyye ve Istilâhât-ı Fıkhiyye Kâmûsu**, c. 2, s. 117.

³⁹¹ Aydın, Mehmet Akif, “Mehir”, **DİA**, c. 28, s. 389.

³⁹² Karaman, Hayrettin, **Mukayeseli İslam Hukuku**, İz Yay., İstanbul 2009, c.1, s. 338.

³⁹³ Muhammed b. İdris eş-Şâfiî, **el-Ümm**, Dâru'l-Vefa, Mısır 2001, c. 6, s. 149-150.

³⁹⁴ Döndüren, Hamdi, **Delilleriyle Aile İlmihali**, Altınoluk Yay., İstanbul 1995, s. 223.

حَدِيدٍ» فَذَهَبَ ثُمَّ رَجَعَ، فَقَالَ: لَا وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ، وَلَكِنْ هَذَا إِزَارِي - قَالَ سَهْلٌ: مَا لَهُ رَدَاءٌ - فَلَهَا نِصْفُهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا تَصْنَعُ بِإِزَارِكَ، إِنْ لَبِسْتَهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْهَا مِنْهُ شَيْءٌ، وَإِنْ لَبِسْتَهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْكَ شَيْءٌ» فَجَلَسَ الرَّجُلُ حَتَّى طَالَ مَجْلِسُهُ ثُمَّ قَامَ فَرَأَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُوَلِّيًّا، فَأَمَرَ بِهِ فَدُعِيَ، فَلَمَّا جَاءَ قَالَ: «مَاذَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ؟» قَالَ: مَعِيَ سُورَةُ كَذَا، وَسُورَةُ كَذَا، وَسُورَةُ كَذَا عَدَّهَا - قَالَ: «أَتَقْرَأُوهُنَّ عَنْ ظَهْرِ قَلْبِكَ؟» قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: «اذْهَبْ فَقَدْ مَلَكَتْكَهَا بِمَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ»

Sehl b. Sa'd'dan (r.a) gelen bir riayette anlattığına göre“Resûlullah'a (sav) bir kadın gelerek: ‘Ey Allah'ın Resûlü, sana nefsimi bağışlamaya geldim’dedi. Allah Resûlü şöyle bir baktıktan sonra, (birşey söylemeden) bakışını koruyarak kafasını yere eğdi. Kadın, Resûlullah'ın (sav), bir hükme varmadığını görünce oturdu. Sonra sahabeden biri kalkıp: ‘Ey Allah'ın Resûlü! Sizin ona ihtiyacınız yoksa onu bana nikâhlayın!’ dedi. Allah Resûlü (sav): ‘Yanında (mehir olarak) bir şey var mı?’ diye sordu. Adam: ‘Vallahi yok Ey Allah'ın Resûlü!’ deyinceAllah Resûlü: ‘Ailene git, bir şeyler bulabilecek misin bir bak!’ dedi. Adam gitti ve biraz sonra döndü: ‘Hayır, vallahi ey Allah'ın Resûlü bir şey bulamadım!’ dedi. Resûlullah: “ Demirden bir yüzük de mi yok!” buyurunca adam tekrar gidip döndü ve: ‘Hayır! Vallahi, demirden bir yüzük bile yok! Ancak işte şu izârım var, yarısı onun olsun’ dedi. Sehl der ki: Adamın ridası yoktu, Allah Resûlü: ‘İzarın ne işe yarar? Onu sen giyecek olsan onun üzerinde birşey olmayacak, şayet o giyecek olsa senin üzerinde bir şey kalmayacak!’ buyurdular. Adam uzun bir süre oturduktan sonra, kalktı. Resûlullah (sav) velisi olarak geri çağırılmasını söyledi. Adam gelince; ‘Kur’ân'dan ne biliyorsun (hangi sureler ezberinde?)’ diye sordu. Adam: ‘Şu şu sûreleri biliyorum!’ diye bildiklerini saydı. Yani sen bunları ezbere okuyor musun?’ diye tekrar sordu. Adam: ‘Evet!’ deyince, Resûlullah (sav): “Haydi git, ben kadını sana temlîk ettim” buyurdu. Bir rivayette: “Kur'an'dan bildiklerin(i öğretmen) karşılığında onu sana nikâhladım.”buyurdu³⁹⁵.

Hiz. Peygamber Sehl'in evlenmesi konusunda kadına mehir olarak verebileceği maddi değeri olan şeyleri olup olmadığını sorduktan sonra ezberlemiş olduğu Kuranı

³⁹⁵ Buhârî, Nikâh 51, Vekâle 9, Fedâilul'l-Kur'ân 21-22, Libas 49; Müslim, Nikâh 76; Ebu Dâvûd, Nikâh 31; Tirmizî, Nikâh 22; Nesâî, Nikâh 62. Elbani'ye göre hadis sahihdir. Ebû Dâvûd, Sünen, c. 2, s. 236.

mehir olarak kabul ederek onu evlendirmiştir. Bu olay göstermektedir ki evlilikleri zorlaştırmamak³⁹⁶ gerekir. Ayrıca ilim sahibi olmak mehir olarak kabul edilebilecek bir değer olarak Hz. Peygamber (sav) tarafından görülmüş olması günümüzdeki değer yargılarının tekrar gözden geçirilmesini gerekli kılar.

Bu hadisten anlıyoruz ki; mehir zorunludur. Mehir nikâhın hükümlerindendir, akid esnasında mehri zikretmek herhangi bir yanlışlığa meydan bırakmaz ama mehir zikredilmeden nikâh kıyılsa akid yine geçerlidir. Kadının şerefini meydana çıkarmak için meşru olmuştur. “Velev demirden bir yüzük” buyurması Allah Resûlü’nün azlığı ifade konusunda bir mübalağasıdır. Gücü yetecek bir şey, bir mala kıymet ve fiyat olabilen herşeyden mehir olabilir³⁹⁷.

Bu rivayetten nikâh akdi sırasında mehrin kadına verilmesinin gerekli olduğuna vurgu vardır. Ayrıca mehir evlenecek kişilerin maddi imkânlar ve bölgesel durumlara göre belirlenebileceği, insanların ekonomik güçlüklerini de göz önüne alarak dengeyi gözetmek gerektiğine işaret edilmiştir. Hz. Peygamber’in bu ifadelerinde kişinin evlenirken eşine verebileceği varlık konusunda farklı önerilerde bulunmuştur³⁹⁸. Hadis kadın ve erkeğin kendi aralarında anlaşabilecekleri bir şeyden mehir yapılabileceğine işaret eder³⁹⁹. Maddi değere sahip mallardan mehir olabileceği gibi manevi değeri yüksek olan bir şeyden demehir olabileceği hadisten anlaşılmaktadır. Mehir olarak Kuran-ı Kerim manevi değeri yüksek bir değerdir. İlk dönem Hanefî âlimleri Kuran-ı Kerim öğretmenin mehir sayılamayacağını, son devir Hanefî âlimler ise Kuran öğretmenin mehir sayılabileceğini söylemişlerdir. İlk devir ile son devir arasında görüş farklılığı delillerin farklı olduğundan değildir. Zamanın getirdiği ihtiyaç ve şartlar farklılaşınca ortaya çıkan görüş ayrılığıdır⁴⁰⁰.

Mehir sahih nikâhla evlenmiş kadının hakkıdır. Onu izni olmadıkça kadın adına bir başkası tahsil edemez. Kadın mehrini dilediği gibi harcayabilir. Kadının yakınları ne olursa olsun maddi bir şey talep edemezler. Kadına verilen mehir isteği dışında hiç

³⁹⁶ Aynî, *Ümdetü’l-kâri*, c. 20, s.71.

³⁹⁷ Dâvudoğlu, *Selamet Yolları*, c. 3, s. 248.

³⁹⁸ Komisyon, *Hadislerle İslam*, c. 4, s. 57.

³⁹⁹ Davudoğlu, *Sahîh-i Müslim Terceme ve Şerhi*, c. 7, s. 305.

⁴⁰⁰ Akın, *7 Hadis İmamın İttifak Ettiği Hadisler*, s. 473.

kimse tarafından hatta kocası tarafından bile geri alınamaz. Ancak kadından borç olarak alınabilir⁴⁰¹.

Nikâh akdiyle erkekten almaya hak kazanılan mehir velinin değil kadınındır. Miktarının da kadının onayı ile belirlendiği düşünülürse tasarrufu kadına ait olan bir güvence ortaya çıkar. “Mehir erkek tarafından kadına verilen değer ve ona rağbet edilmesinin bir sembolü olarak kabul edilmektedir.”⁴⁰² Dolayısıyla erkeğin sadakatının de bir göstergesidir.

Kuran’ı Kerim’de Yüce Allah “*Kadınlara mehirlerini borcunuzu öder gibi verin. Eğer onun bir kısmını size gönül razısıyla verirlerse onu da âfiyetle yiyin.*”⁴⁰³ buyurmaktadır. Ayette mehir anlamındageçen "sadukat" kelimesi, sadakat ile aynı kökten gelmekte ve erkeklerin, eşlerine olan muhabbet ve sadakatlerinin bir göstergesiolarak bir miktar mal vermek suretiylebirlikte kuracakları yuvanın temellerinin atılması istenmektedir. Erkek, evleneceği kadına mehir vererek samimiyetini ortaya koyar, gönül yakınlığı kurar, evlilik talebinde dürüst olduğunu göstererek sadakatini teyit etmiş olur. Bu da ömür boyu sürececek birliktelikte, sadakati ortaya koyan önemli bir uygulamadır.

Ayet-i kerimede “kocaları eşlerine versin” benzeri bir ifade yerine “*kadınlara mehirlerini verin.*” ifadesi kullanılarak, mehrin ödenmemesi ya da geri alınması durumuna karşı bu hakkın sahibine verilmesi bir vazife olarak telakki edilsin istenmiştir⁴⁰⁴. Hatta Sehl hadisinden, mehrin kişinin malik olduğu bir şeyden, en azından bir kısmının peşin olarak verilmesi gerektiği sonucunu çıkarmak mümkündür⁴⁰⁵.

Sonuç olarak diyebiliriz ki evlilikte bazen sorunlar kör düğüm haline gelmekte ve boşanmaktan başka bir çıkış yolu kalmamaktadır. Bazen koca sorumsuz davranabilmekte ve eşini önemli bir neden olmaksızın terk edebilmektedir. Bu durumlarda mehir, kadın için maddi bir güvence olmaktadır.

⁴⁰¹ Koçak, Muhsin; Dalgın, Nihat; Şahin, Osman, **İslam Hukukuna Giriş, Aile Hukuku, Miras ve Ceza Hukuku**, Ensar Neşriyat, İstanbul 2017, s. 172.

⁴⁰² Karaman, Hayrettin, **İslamda Kadın ve Aile**, s. 256.

⁴⁰³ Nisa, 4/4.

⁴⁰⁴ Karaman, vd. **Kur’an Yolu Meal ve Tefsiri**, c. 2, s. 18.

⁴⁰⁵ Aynî, **Ümdetü’l-kâri**, c. 20, s. 139.

Evlilik sırasında erkeğin verdiği mehrin önemine binaen Allah Resûlü, "Yerine getirmeye çalıştığınız şartların en layık olanı, kadınları kendinize helal kıldığınız (mehr) şartıdır."⁴⁰⁶ buyuruyor ve mehrin bir güvence olduğunu bildirmektedir⁴⁰⁷. Mehrin bir güven kaynağı olarak teminat oluşu iki noktada özetlenebilir⁴⁰⁸:

a. Boşanmayı güçleştirmesi: Boşama erkeğe mali bir külfet getirmektedir. Çünkü mehr borçlanılmış ise boşama halinde hemen ödenmesi gerekir. Eğer mehr peşin verilmiş ise yeniden evlenme yeni bir ödemeyi getirecektir.

b. Ekonomik yeterliği bulunmayan kadınlar için yeni bir iş, yeni bir ev, eş veya himaye elde edinceye kadar aç ve açıkta kalmayacak şekilde bir müddet ihtiyaç karşılama vasıtası olmasıdır.

2.7.3. Nafaka

Nafaka, yiyecek, giyecek, barınma, eğitim, sağlık gibi zaruri ihtiyaçların karşılanması anlamına gelmektedir⁴⁰⁹.

Hz. Peygamber'in, yakınlarla yapılan harcamanın yoksul ve fakire yapılandan daha değerli olduğunu söylemesi, akraba ilişkilerini canlı tutmaya yönelik bir tedbir amacını taşımaktadır. Aile için harcamaktan kaçınmamak bir erdemdir ve aileyi kenetleyen bir özelliğe sahiptir. Hz.Peygamber iyilik ve akrabalık bağlarını gözetmek beraberce bulunduğu için yakınlarla yapılan harcamanın yoksul ve fakire yapılandan daha değerli olduğunu anlatır⁴¹⁰. Birçok hadiste aile efradına harcama yapmaya ve iyilikte bulunmaya vurgu yapılmıştır⁴¹¹.

Hz.Peygamber, aile bireyleri arasındaki ikramlaşmanın candan ve içtenlikle yapılmasını istemektedir. Allah için harcanan her kuruşta hatta eşinin ağzına koyduğu lokmada bile sevap kazandığı Hz. Peygamber'in ifadelerine yansımaktadır⁴¹². Öte taraftan bütün bu ifadelere tersinden bakılırsa, aile efradına yapılacak harcamalarda ihmal, büyük bir günah ve de nefrete vesile olacaktır.

⁴⁰⁶ Müslim, Nikâh,63.

⁴⁰⁷ Ebû Dâvûd, Nikâh, 34-35; Nesâî, Nikâh, 67

⁴⁰⁸ Karaman, vd., **Kur'an Yolu Meal ve Tefsiri**, c. 2, s. 18.

⁴⁰⁹ Dirik, Mehmet, "İslam Aile Hukukunda Kocanın Nafaka Mükellefiyetini Düşüren Haller",**İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi**, S. 25, 2015, s. 145-148.

⁴¹⁰ Tirmizî, Zekât, 26; Nesâî, Zekât, 22; İbn Mâce, Zekât, 28.

⁴¹¹ Müslim, Zekât, 39.

⁴¹² Buhârî, İman, 41.

Cimriliğin, ahlaki anlamda bencillik ve çıkarıcılık gibi ikili ilişkileri altüst eden problemler doğurduğu dikkate alınırsa en büyük tahribatı ailede yapacağı anlaşılr. Çünkü aile çıkar ilişkisi olmaması gereken, sınırların bulunmadığı, gönül dünyasının aydınlattığı ve ısıttığı bir ortamı ifade eder. Dolayısıyla nafaka konusundaki zaafiyetler en çok da aile konusunda hallolmalıdır⁴¹³.

Bu konuda Hz. Âişe'den nakledilen rivayet şu şekildedir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ هِشَامٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ هِنْدَ بِنْتَ عُثْبَةَ، قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَبَا سُفْيَانَ رَجُلٌ شَحِيحٌ وَلَيْسَ يُعْطِينِي مَا يَكْفِينِي وَوَلَدِي، إِلَّا مَا أَخَذْتُ مِنْهُ وَهُوَ لَا يَعْلَمُ، فَقَالَ: «خُذِي مَا يَكْفِيكَ وَوَلَدَكَ، بِالْمَعْرُوفِ»

Hz. Âişe (r.a) anlatığına göre: “Ebû Süfyan'ın karısı Hind, (Bir gün) ‘Ey Allah'ın Resûlü, Ebû Süfyan cimri bir adamdır. Bana ve çocuğuma yetecek miktarda (nafaka) vermiyor. Onun haberi olmaksızın (malından) (ihtiyaç için), almam gerekiyor! (Ne yapayım?)’ Allah Resûlü : “Örfe göre sana ve çocuğuna yetecek miktarda al.” buyurdular⁴¹⁴.

Nafaka hükümleri bakımından bu hadis İslam hukukçularına hukuki dayanak teşkil etmiştir⁴¹⁵. İslam hukukçuları evlilik nafakası konusunda ittifak etmiş, aksi görüşü savunan bir fakih çıkmamış, böylece kocanın evlilik nafakası mükellefi ve karının da evlilik nafakası alacaklısı olduğu hususunda icma oluşmuştur⁴¹⁶.

İslam hukukçularını çoğunluğuna göre kocanın zengin veya fakir olması, sıhhatli veya hasta bulunması nafaka yükümlülüğünü değiştirmez. Burada karının zengin olması da dikkate alınmaz. Koca her halükarda nafaka borçlusu, kadın da nafaka alacaklısıdır. Kadın zengin olsa bile fakir kocanın nafakasından sorumlu olmadığı gibi, zengin karının nafakasından fakir de olsa yine koca sorumludur⁴¹⁷.

⁴¹³ Köse, *Genetiği İle Oynanmış Kavramlar*, s. 299.

⁴¹⁴ Buhârî, Büyü 95, Mezalim 1, Nafakat 5-9-14, Eyman 3, Ahkâm 14-180; Müslim, Akdiye 7; Ebû Dâvûd, Büyü 81;

Nesaî, Kudat 30.Elbanî'ye göre hadis sahihtir. Ebû Dâvûd, Sünen, c. 3, s. 289.

⁴¹⁵ Özcan Ruhi, *İslam Hukukunda Hısımlık Nafakası*, Çağlayan Yay., İzmir 1996, s. 70

⁴¹⁶ Bayındır, “Günümüzde Karı-Koca İhtilâflarının Sebepleri”, *Sosyal Hayatta Kadın*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1996, s. 234-235.

⁴¹⁷ Koçak, vd., *İslam Hukukuna Giriş*, s. 179.

Hadis-i şeriften anladığımıza göre; kadın, çocukların babalarının malından çocukların nafakalarını ödeme ve ihtiyaçlarını karşılama hakkına sahiptir. Olayın izahı için delillendirmek adına bir kimsenin hoşlanmayacağı hallerini ifade etmek, fetva istemek veya birini şikâyet etmek caizdir. Gıybet olmaz. Alacağı olup da alamayan kimse kendi alacaklısı olduğu miktarı borçlusunun malından izinsiz alabilir. Fakat Ebû Hanife ve Malik bunu almayı caiz görmemişlerdir⁴¹⁸.

Bu hadiste “Onun haberi olmaksızın birşey alırsam” ifadesi, baba çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamadığı zaman onların bakım işini annelerinin üzerine alabileceğine ve keza hakkını vermeyenden bizzat onu almanın meşru olduğunu gösteriyor. Çünkü Hz. Peygamber (sav) Hind’in yaptığını onaylamış, haram hükmü vermemiştir. Hind’in sorması aslında kendisine günah olup olmadığını anlamak içindi. Resûlullah (sav) Hind’in şimdiye kadar aldığını onaylamış, gelecekte alacaklarının da meşru olduğunu açıklamış oldu. Zira Buhârî’nin bazı rivayetlerinde: “Onları maruf üzere ihtiyacını karşılamanda sana bir günah yoktur” buyurulmuştur⁴¹⁹.

Hayatın güzelliği insanlara faydalı olmak, onları mutlu etmek ve mutlu görmekle hissedilir. Mutlu olmasını en çok istediğimiz kimseler ise ailemizde yer alır. Onları sevindirmek ve mağdur etmemek, kişinin ailevî sorumluluğu olduğu için Allahın verdiği imkânların öncelikle onların ihtiyaçlarına sarfedilmesi gerekmektedir.

Hz. Peygamber “Allah yolunda sarfettiğin para, köleyi hürriyetine kavuşturmak için harcadığın para, fakire sadaka olarak verdiğin para ve bir de aile fertlerinin ihtiyaçları için harcadığın para hakkında bunların içinde sana en çok sevap kazandıracak olanı, ailen için harcadığın paradır.”⁴²⁰ buyurması bir insan için en çok sevap kazandıran harcamanın aile için olan harcama olduğuna dikkat çekmektedir. Diğer harcamalar nafile ibadet olarak değerlendirilirken, ailenin ihtiyaçlarını karşılamak farzdır; şarttır. Farz ibadetin sevabı da daha çoktur. Kişinin ailesine gerekli olanın dışındaki harcamaları ise nafile ibadet sevabı kazandırır⁴²¹.

Klasik İslam Hukukuna göre nafakayı temin eden sorumluluğu üzerine alan kocadır ve bu mesuliyet yerine getirilmediğinde ciddi problemlerin çıkması muhtemeldir. Fakat kadının da kocanın malını izinsiz kullanması, heba etmesi doğru

⁴¹⁸ Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Terceme ve Şerhi*, c. 6, s. 338.

⁴¹⁹ Dâvûdoğlu, *Selamet Yolları*, c.3, s. 469.

⁴²⁰ Müslim, Zekât 39.

⁴²¹ Kandemir vd, *Riyâzü’s Sâlihîn Terceme ve Şerhi*, c. 2, s.458.

değildir ve aile ekonomisine zarar verebilir, bu durum eşler arasında sorunlara yol açabilir. Hatta kadın bu maldan infak edemez. Aynî'nineserinde şu ifade yer alır: “Eşin izni olmadan kadın malından harcama yaptığında âlimler kocanın sevabın yarısını alabileceğini ya da kocasının malından izinsiz yaptığı harcamayı kocasına ödemesi gerektiğini söylemişlerdir”⁴²². Yukarıdaki Hind hadisinde işaret edildiği gibi zaruret durumunda alınırken, sair durumda rızalık olmadan yapılan bir işin hem uhrevi hem dünyevi sonuçlarının olduğu ve buna göre hareket edilmesi gerektiği ortaya çıkar.

Boşanma durumunda, iddet bekleyen kadının kocasından nafaka alması ve kocasının evinde oturması hakkıdır. Öte yandan kadının boşandığı eşinin evinde oturması, kocasıyla arasındaki bağ kopmadan daha birinci boşanmadan sonra evlilik birliğini yeniden oluşturmaya imkân için kadının sorumluluğu olarak da görülür⁴²³.

İddet bekleyen kadın boşanma ve ölüm durumunda kendisine nisbet edilen evde iddetini bekler. Fakat varisler tarafından zorla çıkarılması veya malından endişe etmesi veya evin yıkılacak durumda olması veya ev kiralıksa kirasını ödeyemiyorsa, bu takdirde kadın evinden çıkar. İddet bekleyen kadın nişanlanmaz. Boşanma iddeti bekleyen kadın (gece olsun gündüz olsun) evinden çıkmaz⁴²⁴.

İddet süresi içerisinde kadını ihtiyaçlarından mahrum ederek mağdur edilmesini yasaklayan ayetler, kadın için nafaka hakkını gerekli görür. Özellikle bu durumdaki hamile kadınlar hakkında, “Eğer hamile iseler doğum yapıncaya kadar nafakalarını verin.”⁴²⁵ hükmü yer alır. Ayet-i kerimelerde ifade edilen, güzellekle çözüme kavuşturma⁴²⁶ düsturu çerçevesinde eşler, aralarında ciddi problem yaşasalar da boşama durumunda bile tüm kapıları kapatmadan görüşebilecek olgunlukta olmalıdırlar. Nafaka gibi ihtilâflı konularda tarafların hakkını zayi etmeden, karşılıklı istişare ile çözüm yoluna ulaşmalıdırlar⁴²⁷.

Eşlerin, özellikle aile reisinin ailesi için harcaması gereken maddiyatı heba etmesi, başkalarına sarfederek yiyip eğlenmesi; ya da tembellik ederek nafakayı hiç karşılamaması büyük bir vebaldir. Bu büyük problemle boğuşmak zorunda kalan kadın

⁴²² Aynî, *Ümdetü'l kâri*, c. 20, s. 186.

⁴²³ H. İbrahim Acar, “İddet”, *DİA*, c. 21, s. 469.

⁴²⁴ Damad, *Mecma*, c. 1, s. 472.

⁴²⁵ Talâk 65/6.

⁴²⁶ Bakara, 2/231, Talâk 65/6.

⁴²⁷ Komisyon, *Hadislerle İslam*, c. 4, s. 174.

ve çocuklar mağdur olmaktadır. İnsanın geçimini üstlendiği kimselerin nafakasını temin etmesi gerekir. Yapılması gereken sorumlulukların sevabı nafilelerle ölçülemeyecek kadar fazladır. Yaptığı her bir ihtiyacı karşılama ve harcama kendisini sevaba götürürken, böyle büyük sevaplar kazandıran görevin yerine getirilmemesi de o ölçüde büyük bir günah olarak değerlendirilir⁴²⁸.

Cimrilik bir varlığı nimet olmaktan çıkarır, cimrinin elindeki imkân dünyada ellerine ayaklarına, ahirette boynuna dolaşır⁴²⁹. Dünyadaki etkisi psikolojik olarak insana sıkıntı vermesi, kendisini insanlardan uzaklaştırmasıdır. İyiliğin insan psikolojisi üzerindeki etkisi bilinmektedir. Ailede iyilik sadece ihtiyacı karşılamak değil, sadakati de belgeleyen bir önem arz etmektedir⁴³⁰.

Sonuç olarak, herkes kendine emanet edilen kimselerden sorumlu olduğuna göre, aile reisi ailenin ihtiyaçlarını temin etmek için gayret edecek, her birini aç ve açkıtabırmayacak, başkasına mağdur etmeyecek ve kendilerini nasıl mutlu edeceğini hesaplayacaktır⁴³¹.

2.8. Kısırlık Ve Fiziksel Hastalıklar

Geçimsiz olmak, yumuşak davranmamak, eziyet edici konuşmak ve kıskanmak gibi hususlar, kişisel olup hatta –Peygamber eşleri örneğinde olduğu gibi- kalıcı karakter özellikleri olmaktan ziyade; zaman zaman ortaya çıkan, düzeltilebilecek birtakım hususlardır. Ancak eşler arasında problem oluşturması bakımından kısırlık, diğerlerinden farklılaşmaktadır. Problem şartlara ve olaylara bağlı olarak gelişen davranışlardan değil, kadının ya da erkeğin insiyatifi dışında bir durumdan kaynaklanmaktadır. Allah'ın takdiri olarak değerlendirilir.

Üreme ile ilgili bilgilerin modern zamanlardaki kadar iyi bilinmediği dönemlerde çocuk doğumu ile ilgili ilk akla gelen özne kadın olduğu gibi, kısırlık ile ilgili olarak da ilk akla gelen kadın olmaktaydı. Özellikle üretim ve toplulukların korunması noktasında sayısal çokluğun büyük bir nimet olarak değerlendirildiği düşünülecek olursa, doğurganlık gerçekten büyük bir önem taşımaktadır. Dolayısıyla kadının çocuk doğurması fitratında yer alan temel bir vasıf olarak kabul edilirken, bu

⁴²⁸ Kandemir vd, *Riyâzü's SâlihînTerceme ve Şerhi*, c. 2, s. 468.

⁴²⁹ Ali İmran, 2/180.

⁴³⁰ Köse, *Genetiği İle Oynanmış Kavramlar*, s. 286.

⁴³¹ Kandemir vd, *Riyâzü's SâlihînTerceme ve Şerhi*, c. 2, s. 460.

açından kusurlu görülen bir kadının, pek rağbet görmemesi eski dönemler için anlaşılabilir bir durumdur. Bazı kaynaklarda yer alan tavsiye niteliğindeki doğurgan kadınlarla evlilik ile ilgili rivayetler, bu maksatlarla teşvik edici olarak görülmelidir:

عَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّي أَصَبْتُ
امْرَأَةً ذَاتَ حَسَبٍ وَجَمَالٍ وَإِنَّهَا لَا تَلِدُ أَفَأَتَزَوَّجُهَا قَالَ « لَا » . ثُمَّ أَتَاهُ الثَّانِيَةَ فَتَهَاهُ ثُمَّ أَتَاهُ
الثَّالِثَةَ فَقَالَ « تَزَوَّجُوا الْوَدُودَ الْوُلُودَ فَإِنِّي مُكَاتِرٌ بِكُمْ الْأُمَمَ »

Makil b. Yesar’dan rivayet edildiğine göre şöyle demiştir: Nebi’ye bir adam gelerek şöyle dedi: ‘Ben soylu ve güzel bir kadına rastladım, fakat o doğurgan değil, onunla evleneyim mi? (Resûlullah) ‘Hayır’ dedi. Sonra ikinci defa geldi, Peygamber onu nehyetti, sonra üçüncü kez geldi. Bunun üzerine (Hz. Peygamber) şöyle dedi: ‘Seni çok seven ve doğurgan kadınlarla evleniniz. Muhakkak ki ben diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla övünürüm⁴³².

Hadis-i şerifin Avnü’l Ma’bûd’daki şerhinde, ‘dul bir kadın için doğurgan olup olmadığı anlaşılabilir bir durumdur, fakat evlenmemiş bir kadın için doğurganlık akrabalarına bakılarak anlaşılabilir’ bilgisi yer alır⁴³³. Elbette bu değerlendirmeye kesin sonuç alınabilecek bir netice olarak bakılamaz. Akrabaların bazıları doğurgan bazıları olmayabilir. Günümüzde genel bir kıtas olmasa da, bu bilgi o günün şartları düşünüldüğünde bir kanaat oluşmasına destek olarak değerlendirilmelidir.

Hadis-i şerifte kadınların seven ve doğurgan özelliklerinden bahsedilmiştir. Sevgi dolu olmak ailedeki huzurun tesisi, doğurganlık da zürriyetin devamı için önemlidir. Fakat bu durumun kişilerin özel durumlarına göre değişebileceğine dair örnekler vardır⁴³⁴. Hz. Peygamber’in Câbir’in evliliği konusunda görüş beyan etmesi fakat gerekçesini dinledikten sonra “isabet ettin”⁴³⁵ buyurarak tasdik etmesi ve Hz. Aişe’den başka bakire bir kızla evlenmemesi⁴³⁶, Mâkıl hadisinde seven ve doğurgan kadınlarla evliliğin bir tavsiye ve öncelik olduğunu sebeplere göre istisnalarla karşılaşılabileceğini göstermektedir.

⁴³² Ebû Dâvûd, Nikâh 3. Elbani’ye göre hadis hasen sahihdir. Ebu Dâvûd, Sünen, c. 2, s. 220.

⁴³³ Âbadî, Ebû Abdurrahmân, **Avnü’l Ma’bûd**, thk. Râid b. Saberî b. Ebî Allafe, Ürdün, 2009, c. 1, s. 910.

⁴³⁴ Komisyon, **Hadislerle İslam**, c. 4, s. 46.

⁴³⁵ Buhârî, Buyû, 34.

⁴³⁶ Buhârî, Nikâh, 9.

Ancak Hz. Ömer’e isnad ederek uğursuzluk bağlamında rivayet ettiği, Ebû Dâvûd’un “Evdeki hasır, doğurgan olmayan kadından daha hayırlıdır”⁴³⁷ sözünde olduğu gibi kadınınyaratılış gayesini sadece doğurganlık üzerinden değerlendiren bir zihniyet, kadını nesneleştiren bir zihniyettir. Çocuğu olmayan kadına istinaden hakaret cümlesi içeren “*Çocuk doğurabilen siyahî bir kadın, çocuk doğuramayan güzel bir kadından daha hayırlıdır*” rivayetinde olduğu gibi doğurgan olmayan kadınların elim durumu, benzeri birçok uydurma ile desteklenmeye çalışılmaktadır⁴³⁸.

İnsanların en temel içgüdülerinden biri olan çocuk sahibi olma mevzusundaki yetersizlik çoğunlukla sosyal bir damgaya sebep olmakta ve utanç verici bir durum olarak algılanabilmektedir. Stres oluşturan uyum mekanizmalarını zorlayan bu durum eşleri, eşlerin ailelerini ve sosyal çevrelerini olumsuz etkileyebilmektedir. Bu sebeple aile içerisinde hayal kırıklığı, suçluluk duygusu hissedilmekte, eşlerin birbirini haksız yere suçladığı görülmektedir. Aile içi dengeleri bozan bu baskı ortamı, eşlerin evlilikten beklentilerinden biri olan çocuk sahibi olmayı ortadan kaldırması sebebiyle boşanmaları artırmaktadır⁴³⁹.

Günümüzde eşin çocuk doğuramıyor olması, aile içinde ve akraba çevresinde olumsuz bir ortamın oluşmasına ve bu durumdan da çoğu zaman kadının mes’ul tutulmasına sebep olmaktadır. Oysa kimden kaynaklanırsa kaynaklansın çocuk sahibi olamama eşlerin ortak sorunudur. Kişilerin elinde olmayan sebepler yüzünden sıkıntılı süreç zamanla, yine kişilerin sebatsızlık ve vefasızlığı ile huzursuzluk ve uyuşmazlığa dönüşebilmektedir. Elbette kurulan bir ailede mutluluk evlat ile zirveye ulaşır. Fakat çocuk sahibi olmaya, sebeplerin daha gerisine giderek Allah’ın takdiri gözüyle bakılmalıdır. Eşler bu durumda bir imtihanla karşı karşıya olduğunu idrak edip zihinlerini ve meşguliyetlerini başka yönlere kaydırarak aile huzurunun devamı için çaba sarfetmelidirler.

Fiziksel hastalıklara gelince, fikhî açıdan şu bilgilere yer verilmektedir: Hastalık ve kusurlar iki çeşittir: Birincisi, cinsi hastalıklardır. Erkek için iktidarsızlık ve tenasül uzvunun kesik olması, kadın için aynı uzuvda münasebete mani ve devamlı bir arızanın bulunmasıdır. İkincisi ise cinsi münasebete mani olmamakla beraber nefret doğuran

⁴³⁷ Ebû Dâvûd, Tıb 24.

⁴³⁸ Martı, Huriye, “Olumsuz Kadın Algısının Uydurma Rivayetlerdeki İzleri”, **Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi**, 2009, c. 9, sy. 3, s. 111.

⁴³⁹ Gündüzalp, İdris, **Boşanma Psikolojisi ve Danışmanlığı**, Nobel Yay., ys., 2018, s. 132.

veya sirayet eden hastalıklardır: Cüzzam, çiçek, frengi, saç kıran, akıl hastalığı gibi⁴⁴⁰. Evliliğin devamına, aile birlikteliğinin korunmasına engel teşkil eden hastalıklarda eşler ayrılık kararı alma konusunda muhayyerdirler. Ancak çağımızda hastalık çeşitliliğini de göz önüne alarak, bu karar alınırken bireysel ve bencilce düşünceden uzak, objektif bir bakış açısıyla meseleye yaklaşarak çözüm üretmek gerekmektedir.

Eşlerin birbirinin koruyucu elbisesi olduğu⁴⁴¹ unutulmamalı, her türlü mutluluğu birbirlerinde yaşayabilecekleri vefa ortamını oluşturmalıdır. Evlilik süreci içerisinde eşlerden birinde evliliğin gidişatına büyük ölçüde etki edecek bir hastalık veya kaza gibi sıradışı durumlar gerçekleşebilir. Evlilik öncesi eş adayları, kronik bir hastalıkları varsa bunları aralarında konuşmalıdır. Nikâhtan evvel kişi eşindeki hastalığın bilgisine vakıf olup ta rızası var ise, bütün müctehidlere göre kabul edilen kusur ve hastalıktan dolayı nikâhtan sonra ayrılık taleb edememesi⁴⁴², evlilik süresince bu gibi durumlar sebebiyle huzursuzluk çıkarmaması gerektiğini göstermektedir. Bu hem bir insanî davranış hem bir ahde vefa örneğidir.

Çağımızda pekçok hastalığın yanında psikolojik nedenlere bağlı hastalıklar da artmış durumdadır. Ekonomik sebepler, cinsel problemler, kimlik bunalımı veya küçük yaştan itibaren gelen bastırılmış kişilik problemleri yetişkinlik döneminde ve evlilik sonrası sorumluluk alanlarında ortaya çıkmaktadır. Aile içerisinde gerginliğe, tartışma ortamlarına, haksız suçlamalara sebep olan bu bozukluklar tedavi edildiği süre içerisinde eşler normal hayatlarına dönebilmektedir. Bu durumda eşin hastalığı ayrılık sebebi olmaksızın aile düzeni fedakârlıklarla sürdürülebilir. Ancak opsesif kompesif bozukluklar, anksiyete bozuklukları gibi ileri derecede bozukluklarda kişilerin ailevî sorumluluklarını yerine getiremeyecek hatta cana kastedecek durumlar görülebilmektedir. Hastanın uzun süreli tedaviyi kabul etmesi ve diğer eşin bu duruma tahammül etmesi ihtimal dâhilinde olduğu gibi, hastalığın veya tedavinin kabullenilmemesi, aile hayatının çekilmez bir hal alması, bedene zararın gerçekleşmesi hallerinde de ayrılık kararı düşünülebilmektedir.

İmam-ı Âzam ve İmam Yusuf'un görüşlerine göre aile teşkiline mani olmayan hastalıklar sebebiyle ayrılma isteği ve problem çıkarmak uygun değildir. Zira nikâhtan

⁴⁴⁰ Karaman, **Mukayeseli İslam Hukuku**, c. 1, s. 369.

⁴⁴¹ Bakara, 2/187.

⁴⁴² Karaman, **Mukayeseli İslam Hukuku**, c. 1, s. 369.

asıl gaye aile tesis etmek, arada bir uygunluk ve yardımlaşma, karı ile kocanın birbirine merhamet göstermesidir. Sabır ve tahammül dairesinde hareket etmek takdire şayan olandır⁴⁴³.

Sonuç itibariyle, eşlerden birinde, sonradan ortaya çıkan bir hastalık nedeniyle diğerinin ona iyi davranmaması veya onu terk etmesi vefasızlıktır. Eşler içinde bulundukları durumu çatışmazlığa dönüştürmek yerine sabır ve pozitif düşünce ile yaklaşarak gerçekleştirilebilecek diğer güzelliklere yönelmelidirler.

2.9. Boşanma Ve Boşanma Sonrası Anlaşmazlıklar

Evlilikte çözüm önerileri ortaya konulmasına rağmen problemler aşılamadığında boşanma seçeneği gündeme gelmektedir.

İslam kadına ve erkeğe, her şeyi birbirlerinin istediklerini göz önünde tutarak değerlendirmeyi, Allah'ın kendisinde hayır takdir ettiği iyi geçinmeyi⁴⁴⁴ aile birliğini sürdürmeyi ve boşanmayı hemen düşünmemelerini öğütler. Boşanma öncesi anlaşmazlıkların ilk eşler arasında çözülmesi, olmuyorsa hakeme⁴⁴⁵ başvurulması, yine sonuç alınamıyorsa boşanma yolunun tercih edilmesi gerekir⁴⁴⁶.

Boşanma genellikle geri dönüşü olmayan, sonuç itibariyle çok üzücü ve bir o kadar hassas bir iştir. Yaşanılan olaylar açısından evlilik ne kadar hayattan bir kesit ise, boşanma da o kadar hayatın içinden bir kesittir. Ailede huzurun bitip eşler arasında anlaşmazlık ve nefretin başlaması, güveni zedeleyecek davranışların oluşması mümkündür. Yollar tıkanıldığında ve tüm gayretler sonuçsuz kaldığında boşanma, hoş karşılamamakla beraber hayatın bir gerçeği olarak karşımıza çıkar⁴⁴⁷.

Boşanma, evlilik ilişkisinin bitmesi veya fizikî ayrılık olmakla beraber her iki eşe duygusal yükü farklı ve ağırdır. Birtakım hayati olayların duygu yükü olmakla birlikte gelişmeye yönelik pozitif yönleri olduğu için boşanma kadar insanı yıpratmaz. Hâlbuki boşanmanın sonuçları toplumda sevilmediğinden olumsuzlukların sorumlusu

⁴⁴³ Bilmen, **Hukuk-ı İslâmiye ve Istulâhât-ı Fıkhiyye Kâmûsu**, c. 2, s. 360.

⁴⁴⁴ Nisâ 4/19.

⁴⁴⁵ Nisâ 4/35.

⁴⁴⁶ Birekul, Mehmet, **Peygamber Günlerinde Kadın**, Yediveren Yay., Konya2004, s. 157.

⁴⁴⁷ Komisyon, **Hadislerle İslam**, c. 4, s.168.

olarak kadın, erkek hatta çocuklar bile görülebilir ve bu kişiler mutsuzluk riski altında kalır⁴⁴⁸.

2.9.1. Talâk

Fıkıh terimi olarak belli lafızlarla nikâh akdinin bozulmasını ifade edentalâk kelimesi, Türkçede boşama ve boşanma kelimelerine karşılık gelir. Sözlükte geçen haliyle “serbest kalmak/serbest bırakmak, bağından kurtulmak/bağını çözmek” anlamlarını ifade eder⁴⁴⁹.

H. Peygamber Allah’ın en sevmediği işi şöyle haber vermektedir:

عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ « أَبْغَضُ الْحَالِلِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى الطَّلَاقُ »

Abdullah İbn Ömer’den nakledildiğine göre H. Peygamber buyurdu ki: “Talâk Allah’ın en sevmediği helaldir.”⁴⁵⁰

İyi niyetli, müsbet düşünen hiç kimse evlenirken bir süre sonra boşanma düşüncesi taşımaz. Taraflar birbirini tanıdıklarında isabetsiz karar verdiklerini anlayıp boşanmayı düşünebilirler. Fakat “Biz birbirimize uygun değiliz” düşüncesiyle hemen boşanma gündeme gelmemelidir. Boşanma üstesinden gelinemeyen büyük problemlerden sonra değerlendirilmelidir. Boşanma nihayetinde bir çözüm seçeneğidir. Sevgi ve saygının kalmadığı, bütün aile bireylerinin psikolojisini bozan bir yuva ortamını da zoraki devam ettirmenin bir gereği yoktur⁴⁵¹.

Hadiste gazab kelimesi geçmektedir. Bir şeyin gazab edilmiş olması onun yapılmaması gerektiğini gösterir. Fakat talâk konusunda Allah’ın gazab ettiği helallik hem mübah, vacib, mendub, hem de mekruh olması anlamlarını içerir. Yani talâk bizâtihi helaldir. Allah’ın gazabının anlamı ise bu boşanmanın ileride günaha sebebiyet verebilecek durumların meydana çıkabilme ihtimalini açıklamak içindir⁴⁵².

⁴⁴⁸ Oğurtan, Semir Güler, **Boşandım Diyemedim** ‘Boşanmanın Aile ve Toplum Üzerindeki Etkileri’, Çizgi Yay., Konya 2011, s. 48.

⁴⁴⁹ H.İbrahim Acar, “Talâk”, **DİA**, c. 39, s. 496.

⁴⁵⁰ Ebu Dâvûd, Talâk, 3; İbn Mâce, Talâk, 1.Elbanî’ye göre hadis zayıftır. Ebû Dâvûd, Sünen, c. 2, s. 254.

⁴⁵¹ Yüksel, **Aile**, s. 120.

⁴⁵² Âbadî, Ebû Abdurrahmân, **Avnü’l Ma’bûd**, thk. Râid b. Saberrî b. Ebî Allafe, Ürdün 2009, c. 1, s. 967-968.

Talâkın terim anlamı, söylenen belirli sözlerle nikâh bağıny kaldırmaktır. Belirli ifadelerden kasıt sarıh veya kinayeli boşama sözleridir. Talağın sebebi karı ile kocanın karakterleri birbirine uymadığı zaman duyulan ayrılma ihtiyacı ve Allahın emirlerini yerine getirmeye engel olacak uzaklığın ve dargınlığın ortaya çıkmasıdır⁴⁵³.

Çağımızda boşanmaların bu kadar artışının bir sebebi evlilik bağlarını zaafa uğratan modernitedir. Modern hayat hem “annelik “ duygusunu zayıflatmakta, hem de “benmerkezci” yapıyı ön plana alarak “kişinin önce kendi menfaatini düşünmesi ve kendini sevmesi gerektiğini” söylemektedir. Boşanan insanların, genellikle ifade ettiği durum eşlerinin karakter e ruh yatkınlığının, kendilerinden farklı olduğudur.

Önemli olan bir boşanma sebebi de güvensizlik, sadakatsizliğin sonucu aldatmadır. Kişinin, eşinden endişe duyup kendisine zarar verebileceği düşüncesi veya eşiyle uyuşmazlıklar sebebiyle uzun evlilik birlikteliğini yürütemeyecek kanaati de kişileri boşanmaya götürebilir. Boşanma, mantıkla hareket etmenin insana en gerekli olduğu bir durumdur. Zira insan bu dönemde çoğunlukla duygularıyla hareket eder⁴⁵⁴.

Geleneksel aile düzeninde kadın ve erkek konumları bu yapıya göre ayrılmış, gücü temsil eden erkek aktif ve hâkim; kadına ise kocasına bağı ve düzenleyici rol yüklenmiştir. Kadının çalışma hayatına iştiraki ile bu rollerin değıştiğı düşünülünce bir başka boşanma sebebi daha ortaya çıkar. Erkek rollerinin kadın rollerine paralel olarak değışip geliştirilmemesi, ev içi ve ev dışı rollerin ağırlığının kadının üstünde kalması ciddi manada eşler arasında ayrılıklara sebep olur⁴⁵⁵.

Boşanma nedenleri dört grupta toplanabilir: Anlaşmazlık, ilgisizlik, sorumsuzluk, kıskançlık ve ekonomik sıkıntılar. Evlilik gerçekleşikten sonra ortaya çıkan bu sorunlar bütünüünün temeline inilecek olursa, boşanmada aslında eş sorunu vardır. Eşle sorun arttıkça mutluluk azalmakta, eşle huzur birçok huzuru da sağlamaktadır. Evliliğin başlangıcı eşle olduğu için eşle sorun birçok sorunlara yol açmaktadır. Dolayısıyla eşin seçimi ve eşle ilişkilerin geliştirilmesi çok önemlidir⁴⁵⁶.

Talâk konusunda erkeğe daha geniş serbestlik verilmesinin sebebinin temelinde, boşanmanın mali külfetini yüklenen erkeğin bu konuda daha dikkatli olacağı ve kadın

⁴⁵³ Dâvûdoğlu, **Selamet Yolları**, c. 3, s. 359-361.

⁴⁵⁴ Tarhan, **Kadın Psikolojisi**, s. 240-241.

⁴⁵⁵ Birekul, **Peygamber Günlerinde Kadın**, s. 143.

⁴⁵⁶ Gürçan, Ayşen, “Başbakanlık Aile Araştırmalarına Göre Aile Sorunları ve Çözümleri”, **Aileye ilişkin Sorunlar İstişare Toplantısı** (Ankara Aralık 2008), DİB Yayınları, Ankara 2009, ss. 145-152.

kadar duygusal olmadığı için nikâh bağlarının koparılması noktasında daha reel olacağı düşüncesi yer alabilir⁴⁵⁷.

2.9.2. Çocuğun Velâyeti

Boşanma, sadece boşanma kararı alan eşleri değil, öncelikle geleceğin emanet edildiği çocukları olumsuz bir şekilde etkiler ve onların hayatında hak etmedikleri derin izler bırakacak bir zaman dilimi oluşturur. Boşanma ile parçalanmış ailelerin duygusal anlamda parçalanmış çocukları bu durumdan ciddi anlamda olumsuz etkilenmektedirler. Çünkü boşanma ile çocuğun toplumsal ve psikolojik ilerleyişinde son derece önemli olan bir hakkı, ailesi tarafından elinden alınmış olur. Aile sıcaklığından mahrum bir hayata mahkûm olan çocuklar yaşam boyu bunun etkilerini hissetmektedirler. Sağlıklı aile ortamının çocuklar için önemi tartışılmazdır. Annenin ve babanın ilgisine, sevgisine, merhametine muhtaç olan çocuk için anne- baba arasındaki kaliteli ilişkinin ve olumlu ev ve aile ortamının varlığı, sağlıklı bir hayatı temellendirme açısından çok önemlidir⁴⁵⁸. Boşanma vakalarının ortasında kalan çocuklarda davranış bozuklukları ve uyum problemleri ortaya çıkabilmekte, bazen eğitim süreci kesilmekte, kimi zaman da kötü alışkanlıklara yönelmektedirler. Şüphe yok ki boşanma, eş ve çocukların hayatlarını kökten değiştirecektir. Bu sebeple boşanma sonrası eş ve çocukların hayatlarının nasıl süreceği ve ne kadar negatif etkileneceği, boşanma sürecinde kullanılan dil ve yaklaşımlarla yakından alakalıdır⁴⁵⁹.

Boşanma kararı almak çocuklar yokken bile kolay bir süreç değildir. Bin bir umutla kurulan belki de çok çabalanışla süreci insanın kendi kararı ile bitiriyor oluşu çok zordur. Çocuklu bir aile dağıldığında bunun üzerine çocuklarla ilgili birçok kaygı, korku ve suçluluk duygusu da eklenir. Boşanma kararı alınırken, çocukların bu süreçten zarar göreceği en çok düşünülen durumdur.

Boşanmaya karar vermeden önce şunları düşünmek gerekir: Eğer eş de onu seçme nedeni olan özellikler hala değişmemişse, o zaman ne oldu da bu özellikler şu anda yeterli gelmiyor? Eş ile bu konuda konuşulabiliyor mu? Bu evlilikte şikâyetleri olan taraf yalnız tek taraf mı? Bunu iki tarafı da tanıyan ve taraf olmayacağı düşünülen

⁴⁵⁷ Birekul, a.g.e., s. 156.

⁴⁵⁸ Gündüzalp, **Boşanma Psikolojisi ve Danışmanlığı**, s. 140.

⁴⁵⁹ Komisyon, **Hadislerle İslam**, c. 4, s. 174-175.

birinin yanında konuşmak denendi mi? Bazen bir aile büyüğü, bazen ortak bir arkadaş bazen de profesyonel bir yardım her iki tarafın birbirini duymasına yardımcı olabilir. Tüm bu sorgulama ve deneme çabaları sonuç vermezse ancak o zaman boşanma kararı alınabilir. Herşeye rağmen çocukları düşünerek kararsız kalınan durumlar da olacaktır. Tabi bunlar içinde şiddetin, bağırıp çağırmanın, kavgaların olmadığı arada kalan evlilikler için geçerlidir.

Her evliliğin bitişi ve her boşanma aynı aileden olsalar bile her çocukta farklı etki gösterir. Genel kural şu olmalıdır: Çocuklar sürekli bir evlilik çıkmazı ile karşı karşıyalarsa, bu kronik hale gelmişse böyle evliliklerin boşanmayla sonuçlanması, çocukların sağlıklı bir ilişki biçimini sürekli yaşayacakları bir evlilik içinde kalmalarından daha iyidir. Burada evlilik mi boşanma mı sorusu yerine uyumlu/ uyumsuz kavramları bu kararı vermek için daha doğru bir kriterdir. Uyumlu bir evlilik uyumsuz bir evlilikten nasıl daha iyiye, uyumlu bir boşanma da uyumsuz bir evlilikten daha iyidir. Uyumsuz ortamlarda çocuklar sıcaklıktan uzak ve insan ilişkileri konusunda eksik bir yapılanma ile büyürler. Uyumsuz evlilik kötü, uyumsuz boşanma ondan daha kötüdür. En büyük zararı da çocuklar çeker. Bazen boşanma nasıl çocuk için ağır bir yükse aynı şekilde anne babanın çocuklar için evli kalıyor olmaları da onlar için bir yükür⁴⁶⁰.

Uzun vadede çocuğun boşanmadan zarar görmesi istenmiyorsa, anne baba olarak tartışmalara çocuk ortak edilmemeli, mümkün olduğunca sorunlara kendi aralarında çocuğa yansıtmayacak şekilde çözmeli ve çocukla ayrı ayrı da olsa ilgilenilmelidir⁴⁶¹.

İslam'da işini gücünü çekip çevirme noktasında buluğa erip te bağımsız olmayan çocuğun talim ve terbiyesi ile ilgilenmek ve de onu tehlikelerden korumaya hadâne denir. Allah çocuğun her müşkilini giderecek yardımcıları halk etmiş ve bu açıdan babayı mal, akit gibi konularda; anneyi de terbiye konusunda ona veli tayin etmiştir. Çünkü baba mal ve akid gibi hallerde daha muktedir; terbiye işinde ise anne daha müşfik ve merhametlidir.

⁴⁶⁰ Yorulmaz Ani, **Eyvah Boşaniyorum**, İstanbul 2017, s. 33-34.

⁴⁶¹ Yorulmaz, **Eyvah Boşaniyorum**, s. 25.

Abdullah b. Amr'dan rivayet olunan hadis çocuğun velayeti konusunda açıklık getirmektedir:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، أَنَّ امْرَأَةً قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ ابْنِي هَذَا كَانَ بَطْنِي لَهُ وَعَاءً، وَتَذِيي لَهُ سِقَاءً، وَحَجْرِي لَهُ حَوَاءً، وَإِنَّ أَبَاهُ طَلَّقَنِي، وَأَرَادَ أَنْ يَنْتَزِعَهُ مِنِّي، فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَنْتِ أَحَقُّ بِهِ مَا لَمْ تَنْكِحِي»

Abdullah b. Amr'dan rivayet olunduğuna göre bir kadın:

-“Ya Resûlallah şüphesiz ki oğlum için karnım (güvenli) bir kap, göğüslerim süt tulumu, sinem de koruyucu idi. Şimdi babası beni boşadı ve beni ondan çekip almak istedi.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah:

-“Sen kocaya varmadıkça çocuğu almaya daha haklısın” buyurmuşlardır⁴⁶².

Hadis-i şerifte kadının bu iş için daha uygun olduğunu gösteren özellikler zikredilmiş çocuğun terbiyesi için annenin daha münasib olduğuna delil getirilmiştir. Peygamber (sav) kadını haklı bulduğu için çocuğu ona vermiştir. Hz. Ömer ve Hz. Ebû Bekir'in görüşleri de bu yöndedir. İbn Abbas (r.a): “Annenin kokusu, döşegi ve harareti çocuk için ta büyüyüp te başının çaresine bakıncaya kadar senden daha hayırlıdır” diyerek görüş beyan etmiştir⁴⁶³.

Netice olarak boşanan karı kocalar arasında büyük problemlere yol açan çocuğun velâyetinin kimde kalacağı konusunda kız olsun erkek olsun bakıma muhtaç yedi yaşından önceki dönemde çocuğun annesiyle kalma hususunda âlimler ittifak halindedir.

Boşanmadan sonra çocuk çok tehlikelerle ve sıkıntılarla karşılaşır. Çünkü barış ortamından, ailedeki sevgi ve şefkat ortamından artık mahkûmdur. Çocuk annesinin yanında kalırsa babasının gözetiminden, babasının yanında kalırsa annesinin sevgi ve şefkatinden mahrum kalacaktır. Her ikisinin birden gözetiminden uzaksa, büsbütün onların yardımından mahrum kalacaktır. Bu sevgisizlik çocuğun bugününü ve yarını etkileyecektir. Bu yüzden eşler talâkın oyuncak olmadığını, olur olmaz kullanılmaması gerektiğinin farkında olmalılar. Boşanma zaruret söz konusu olduğunda kullanılan bir ilâhtır⁴⁶⁴.

⁴⁶² Ebû Dâvûd, Talâk, 36.Elbani'ye göre hadis hasendir. Ebu Dâvûd, Sünen, c. 2, s. 283.

⁴⁶³ Dâvûdoğlu, **Selamet Yolları**, s. 486.

⁴⁶⁴ Şerbasi, Ahmet, **Sorulu Cevaplı İslam Fıkhi**, çev. Mustafa Özcan, Özgü Yay., İstanbul 1998, c. 2, s. 317.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. AİLEDE PROBLEMLERİ İZALE EDECEK TEMEL DİNAMİKLER

İslamda aile, Allah'ın mutlak desteğini alan, kökü cennette, dalları dünyada olan huzurun kaynağı bir müessesedir. Bu huzur ortamının oluşması, erkek ve kadının iyi bir başlangıç yapması sonrasında da kurduğu bu aile düzenini sürdürmesiyle mümkündür. Ailenin her bir ferdi, bu ortamda kendini mutlu hisseder. Her bir ferdin haksızlık hissetmeden varlığı değerli ve aradaki manevi bağlarla kuvvetlidir. Aile, sükûnet yeridir.

Milletin ve devletin sağlamlığı, ailenin dinamik yapısı ve manevi bağlarındaki sağlamlık ile direk doğru orantılıdır. Zira kaliteli bir anne babanın elinde yetişmiş tertemiz nesiller, toplumu oluşturan ve gelişimine katkı sunan en önemli unsurlardır. Huzursuz, mutsuz, ibadetsiz ailelerde yetişen çocuklar, sadece aile için değil, yaşadıkları toplum için de birer yaradır. Bu sebeple aile problemlerine sadece ailenin kendi iç dertleri olarak bakıp, dağılacaksa da kendileri etkilenirler sığılıyla değerlendirmek, toplumun yüksek menfaatlerini ve de milletin bekasını tehlikeye atmak demektir.

3.1. Ailenin Bireylerinde Olması Gereken Vasıflar

Bir toplumun temeli olan ailenin bireylerinde olması gereken vasıfları Kur'an-ı Kerim şöyle ortaya koyuyor:

“Şüphesiz müslüman erkeklerle müslüman kadınlar, mü'min erkeklerle mü'min kadınlar, itaatkâr erkeklerle itaatkâr kadınlar, doğru erkeklerle doğru kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, Allah'a derinden saygı duyan erkekler, Allah'a derinden saygı duyan kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, namuslarını koruyan erkeklerle namuslarını koruyan kadınlar, Allah'ı çokça anan erkeklerle çokça anan kadınlar var ya, işte onlar için Allah bağışlanma ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır.”⁴⁶⁵

Bu ayette aile bireylerinde olması gereken özellikler şunlardır:

⁴⁶⁵ Ahzab, 33/35.

Allah’a İman ve İtaat: Toplumun en küçük çekirdeği ailede bir araya gelen erkek ve kadınlar, Allah’a güvenmiş, ibadet ve itaat içinde hayatlarını geçirirler.

Sadâkat: Doğru erkeklerle doğru kadınların oluşturduğu ailede sadece ağızlarından çıkan sözler değil davranışlar da doğru terazisine göre ayarlanmıştır.

Sabır: Sabreden erkekler ve sabreden kadınlar ibadet ve itaatin ağırlığına veya başlarına gelen musibetlerin amansızlığına veyahut da insanlardan gelen eziyetlere karşı dayanırlar. Bu halleriyle hem çevrelerine hem çocuklarına örnek olurlar.

Allah Korkusu ve Tevazu: Gönülleri Allah’a derinden saygıyla dolup taşan, hayatın ve ölümün kendileri için olduğunun farkında olarak hesap anına hazırlanma düşüncesiyle sorumluluklarını en iyi şekilde yaşamaya çalışırlar.

Cömertlik: Mütesaddık ve mütesaddıka insanlar olarak kadın ve erkek kurdukları ailede hayrın öncülüğünü yapar, nesilleri hal diliyle yetiştirirler.

İffet: Irz ve namuslarını koruyan erkek ve kadınlar hayâ timsalidir. Mahremiyete hassasiyet gösterir.

Zikir: Allah’ı çokça anan erkek ve kadınlar yerken, içerken, yatarken, kalkarken, kederli hallerinde ya da rahat zamanlarında Allah’a dönük yaşarlar⁴⁶⁶.

3.2. Ailenin Manevi Temelleri

İnsanın hayatta en değerli hazinesi ailesidir. Bu aileyi bereketlendirmek ya da tüketmek öncelikle eşlerin birbirleriyle kuracakları ilişkiye ve yürütecekleri beraberliğe bağlıdır. Dolayısıyla eşler arasındaki bağ, ailenin bugünüdür. Bugününü sağlam temeller ile inşa eden eşler, hem bu dünyada, hem ahirette de huzur ve saadete kavuşur, birbirini cennete taşırlar.

Bir yazar, ailenin manevi değerlerle güçlendirilmesi gerektiği konusunu şöyle ifade etmiştir: “Aile, toplumu meydana getiren asıldır. Bu temel unsur, ne kadar sağlam ve güven içinde olursa, böyle ailelerden meydana gelen toplum da o kadar sağlam ve huzurlu olur. Bu bakımdan ailenin dayandığı temel esasların iyi bilinmesi ve bunların varlığının korunması da zaruridir. Hayatın değerini bilen her insan, aile yuvasının, aile

⁴⁶⁶Akın, vd., *İşretü’n-Nisa*, c 1, s.31-33.

fertleri için, huzur, güven, yardımlaşma, sevgi, şefkat ve merhamet dolu mukaddes bir müessese, insanı saadete ulaştıran bir hayat mektebi olduğunu bilir.”⁴⁶⁷

Aile kurumunu güçlendiren manevi temel değerleri şöyle sıralamak mümkündür:

3.2.1. Eşlerin Ailedeki Konumlarını Bilmeleri

Kadın ve erkekten insan olma onuruna yakışan davranışlar isteyen Allah’ın son peygamberi, vahyin doğrultusunda insana kendi uygulamalarıyla da göstererek eş değer ve eş düzey bir konum atfetmiştir. Birlikte yaşamanın ve insan olma hasebiyle ihtiyaçları karşılamanın yanında, hayatı birlikte sürdürme ve sıkıntıları birlikte göğüsleme manasına gelen eş olma, kadın ve erkeği birbirlerinin yanı başına yerleştirmektedir.

“Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan, ikisinden birçok erkek ve kadın (meydana getirip) yayan Rabbinize karşı gelmekten sakının”⁴⁶⁸ ayeti insanın aynı asıldan, aynı kökten yaratılmış olmasına işaret eder. “İki eşi, erkeği ve kadını yaratan”⁴⁶⁹ Allah varlığın çiftler olarak yaratılmış görüntüsünü düşünüp ibret almamızı ister. “Eş” ya da “Zevce” birbirini tamamlayan ve birisinin varlığı diğeriyle anlam kazanan iki özneye işaret eder. Eş olmak birinin etkisinde diğeri kaybolmayan, her ikisi de varlığını koruyan ama birbirini de ötelemeyen iki can, iki yoldaş olmak demektir. Eşlerin birbirinin şahsiyetine değer verip saygı göstermesi, hem kendilerine hem kendilerini yaratan Yüce Allah’a saygının bir göstergesidir. Evliliği bir rekabet ilişkisine dönüştürmeden huzurlu ve uzun soluklu bir beraberlik için “biz olma” bilincinin ailede kök salmasına ihtiyaç vardır. Bu ancak her iki eşin de birbirinin varlığına hürmet göstermesi ile mümkündür. Bedenler farklı olsa da, onlara yaratılıştan verilen öz aynı özdür⁴⁷⁰.

Hz. Peygamber’in “Kadınlar, erkeklerle bir bütünü tamamlayan diğer yaradır”⁴⁷¹ buyruğunda, kadın ve erkeğin yaratılıştan getirdikleri farklı özellikler ile

⁴⁶⁷ Doğan, Lütfi, **Toplumun Temelini Sarsan Belli Başlı Problemler** (Huzur ve Saadetin Esasları), Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 2012, s. 53.

⁴⁶⁸ Nisâ, 4/1.

⁴⁶⁹ Necm, 53/45.

⁴⁷⁰ Yaman, vd., **Yuva Kurmak Aile Olmak**, s.34-35.

⁴⁷¹ Ebû Dâvud, Tahâret, 94.

gelişebilen ve bu farklılıklarla eksikliklerini tamamlayan, biraraya gelince bütünlük bozulmayacak bir uyumdan bahsedilir. Böyle bir güçlü, uyumlu bütünlüğü oluşturma noktasında kadın ve erkek “eş değer”dir.

Kadının potansiyeli, tarih boyunca suistimale açık olmuştur. Tarihte geçmişteki bu suistimali geleceğe taşımamak adına Allah Resûlü’nün kurduğu medeniyette kadın ve erkek arasında bir mülkiyet iletişimi olamayacağı, aile bireylerinin hiçbirinin el altında bulundurulabilecek bir “nesne” olarak konumlandırılmayacağı, dolayısı ile hiç kimsenin ailede eş üzerinde gönlünce tasarrufta bulunma yetkisi taşıyamayacağı düsturlarını iyi algılamak gerekmektedir. Hz. Peygamberin bu hayat tarzında kullandığı “Allah’ın Emaneti” ifadesi ise ailede kadına karşı hassas davranılması gerektiğini ortaya koyar. Kadını şiddet olgusundan uzak tutarak; “*Sakın sizden biri karısını köle döver gibi insafsızca dövmesin! (Hayret) Bir de o günün sonunda karısına sarılıp yatar!*”⁴⁷² buyuran bir yaklaşım, kadını ikinci sınıf insan olarak kodlayan zihin kalıplarına karşı çıkan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım tarzı ile kadın ve erkeği “eş düzey” konumuna yükselten Hz. Peygamber’in uygulamalarıdır. Dolayısıyla Hz. Peygamber’in sünneti, maddi ve manevi anlamda kadın için ciddi getirilerinin yanında, erkek için de mevcut kalıpları değiştirerek yeni bir yaklaşım tarzını gerekli kılar⁴⁷³.

3.2.2. Sevgi ve Merhamet

Nikâh bağı ile oluşan aile, insanoğlunun ruhuna sükûnet aşılayan bir nimettir. Sevginin benzersiz lezzetini, ömrü yaşanır kılan desteğini insana ancak bir eş sunabilir. Bu gerçek Kur’an-ı Kerim’de şöyle ifade edilmektedir: “*Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O’nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır*”⁴⁷⁴.

Ayet bize, aile olmanın insan fitratından gelen birtakım ihtiyaçların karşılanması yanında, bunun da ötesinde manalar taşıdığını söyler. Eşlerin birbirlerinde huzur bulması ve gönülden bağlılığı tatması için kendilerine sevgi ve merhamet verilmiştir. Aile olmak, kan bağıyla değil sevgi ve merhamet bağıyla bağlı olmak demektir.

⁴⁷² Buhârî, Nikâh, 94.

⁴⁷³ Martı, **Hakları ve Saygınlığıyla İslam’da Kadın**, s. 24-25.

⁴⁷⁴ Rum 30/21.

Birbirine yabancı iki insanı evlilik ile bir araya getiren ve birbirinin mahremi kılan, sevginin mucizevî gücüdür. Sevgi kalp kalbe iletişimdir. Aynı dili konuşuyor olsa da eşler, birbirinin sevgi dilini çözememişlerse anlaşmaları çok zordur. Sevgiyi eşe, onun istediği biçimde aktarabilmek bir kabiliyettir. Evde soğuk bir yüz ifadesi ile dolaşmayı ve sesinde haşın bir tonlama ile konuşmayı otorite olarak gören bir erkek ya da devamlı kusur arayan ve mutsuzluk üreten bir kadın sevgiyi çoğaltamaz. Sevildiğini duymayı en çok hak edenler, hiç şüphesiz en yakınımızdakilerdir.

Sevgiyi değerli ve anlamlı kılan dünyevi amaçlar, maddi kazançlar gütmeksizin yaşanmasıdır. Sevgi iyilikten beslenir, gönülden kopan bir hediye ile pekişir. Sevmek paylaşmaktır, fedakâr olmaktır, güçlü olmaktır, sorumluluk sahibi olmaktır. Çabadır, emektir, rahmettir. İnsan sevince keşfeder, insanlığı sevgiyle olgunlaşır. Sevginin temel şartı, sevdiğinin hata ve noksanını değil, güzelliklerini görebilmektir.

Sevgi ile merhamet arasında sürekli bir akış vardır. Sevmek merhametli olmayı gerektirir; merhamet sevgiyle katmerleşir. Bir insan “*Severim de döverim de*” diyemez. Şiddete yeltenen bir kimsenin, yüreği merhametten de sevgiden de mahrumdur.

Merhamet; acımanın ve şefkat beslemenin ötesinde ahlaki bir duruşu ifade eder. “*Muhatabını anlamayı ve kendini onun yerine koymayı*” gerektirir. Merhamet gönül yumuşaklığı, kalp hassasiyetidir. Allah’ın Rahman, Rahim, Halim isimlerinin tezahürüdür. Buyurgan ve sert bir tavrı, güç gösterisini, bencilliği bir kenara bırakıp samimi ve fedakâr olmaktır. Rahmetle kuşatılmış bir gönül sahibi, eşini incitmekten ve şiddet olarak nitelenebilecek her türlü tavır ve davranıştan uzak durur⁴⁷⁵.

Aile kendisini oluşturan bireylerin her türlü ihtiyacını en meşru ve yasal yoldan karşılayan bir birliktir. İnsanın temel ihtiyaçlarından olan sevgi, güvenme, korunma ve bağlılık gibi içgüdüler, psikolojik destek gibi hayatsal olgular aile içerisinde karşılanır. Eşler arasındaki iletişim ve ilişkilerin tatmini, ana baba ve çocuk ilişkilerinin sağlıklı olması bir taraftan ailenin birliği ve sürekliliği için bir dayanak oluştururken, öte taraftan aile üyelerini de güvence altına alır⁴⁷⁶. Böyle bir birliktelikte iletişim ve ilişkilerin sevgi ve merhamet temelleri ile donanması ailenin huzur içinde devamı için güçlü bir çıkış noktasıdır.

⁴⁷⁵ Yaman, vd., **Yuva Kurmak Aile Olmak**, ss.37-45.

⁴⁷⁶ Hökelekli, Hayati, **Çocuk, Genç, Aile Psikolojisi ve Din**, DEM Yay., İstanbul 2009, s. 175.

3.2.3. Adalet

Aile olmak, muhabbetle birleşen eşlere sorumluluklar yükler. Karşılıklı hakların gözetilmesi ve sorumlulukların fedakârlıkla yerine getirilmesi, problemsiz mutlu evliliğin sırrıdır. Kur'an-ı Kerim'e göre *"ağır bir söz"*⁴⁷⁷ olan nikâh en kıymetli akittir. Kitabımız eşler arası ilişkiyi düzenlerken kadınların erkekler üzerinde, erkeklerin de kadınlar üzerinde "maruf" ölçüsünde haklarının varlığını belirtir. Maruf ölçüsü, adaleti gözetmek şartıyla, hak ve sorumlulukların toplumun isteklerine ve anlayışına göre değişip gelişebileceğine işaret eder.

*"Dikkat edin! Sizin kadınlar üzerinde hakkınız olduğu gibi, onların da sizin üzerinizde hakkı vardır"*⁴⁷⁸ buyuran Hz. Peygamber hayatın yükünü birlikte omuzlanmasını anlatır. Zahmet ve sıkıntılara beraberce katlanılır, evliliğin sunduğu fırsat ve imkânlar herkes tarafından paylaşılır.

Mehir ve nafaka sorumluluğunu üstlenen erkek gücü nispetinde bu ihtiyaçları karşılamaya çalışır. Kadın olsun erkek olsun, *"bir kimse sevabını sadece Allah'tan umarak ailesinin ihtiyaçlarını karşılamak için harcama yaptığında, bu onun için sadakadır"*⁴⁷⁹. Aile, adaleti temsil eden bir terazi gibidir. Terazinin dengesinin bozulması, telafisi zor kayıplara ve yüreklerde onulmaz yaralara yol açar⁴⁸⁰.

Sonuç itibariyle ailede adalet esas olmalıdır. Ancak aile içerisindeki adalet kuralları; Hz. Ömer'in adalet anlayışına göre, ıslah esas, ceza istisna şeklinde uygulanmalıdır. Cezayı hemen açık, yüzeysel anlamına bakarak değil, ruhuna bakarak uygulamak gerekir. Çünkü adaletin ruhu, adaletin yazılı metninden daha kıymetlidir⁴⁸¹.

3.2.4. İhsan

Aile kalmak, eşler olarak ömür yolculuğunu gönül birliği içinde kol kola yürümeyi gerektirir. Mümin samimidir, cana yakındır.

⁴⁷⁷ Nisâ, 4/21.

⁴⁷⁸ Tirmizî, Tefsir, 9.

⁴⁷⁹ Buhârî, İman, 41.

⁴⁸⁰ Yaman, **Yuva Kurmak Aile Olmak**, s. 46-52.

⁴⁸¹ Tarhan Nevzat, **Hiz. Mevlana ile Aile Terapisi**, s. 304.

Kur'an-ı Kerim, eşlerine kötü davranan, kimseleri uyarak, hanımlarıyla güzel geçinmelerini öğütler. Eşlerin birbirlerinde hoşlanmayacakları yönlerin bulunabileceği gerçeğiyle hoşlanılmayan bir halde bile hayırlar olabileceğini hatırlatır⁴⁸².

Son yüzyılda sürekli değişen yaşam tarzının sonucu olarak aile bireylerinin birbirlerine ayırdıkları zaman gittikçe azalmakta, günü genellikle çalışarak geçiren eşler, eve geldiklerinde de televizyon ya da bilgisayar sebebiyle birbirlerini ihmal edebilmektedir. Bu durum samimiyeti ve iyiliği kurutan, eşlerin birbirinden uzaklaştıran bir kısır döngü haline gelebilmekte, sonuçta aynı çatı altında yaşayan, birlikte ama yalnız yabancılar türemektedir. Oysa Hz. Peygamber'in hayatında nübüvvet gibi ağır sorumluluğu ve nice meşguliyetlerine rağmen, bayram eğlencelerinde de, savaşın eziyetine katlanırken de eşini yanından ayırmadığına⁴⁸³, kimi zaman da Hz. Aişe" ile yaptığı yarışlara⁴⁸⁴ tanık olunur.

Sabretme, öfkeyi dizginleme, affetme, mütevazı olma, ahde vefa gösterme gibi pek çok güzel özelliği içinde barındıran ihsan davranışı, yaptığını sırf Allah için yapıp karşılık beklememektir. Allah'a ve diğer insanlara karşı yükümlülükleri bulunan insanlar için adalet te ihsan da önemli iki özelliktir. Adalet, sorumluluğunu yapmak ve hakkını almaktır. İhsan ise görevinden fazlasını gönül rızası ile yapmak, hakettiğinden daha azına rıza göstermektir. Dolayısıyla adalet; hakkaniyet, eşitlik, insaf ilkeleri ile davranmak iken, ihsan; yeri geldikçe fedakârlık yapmak, fedakârlık yaptıkça da beklenti içine girmeksizin ötesini yaparken bile mutlu olmaktır. Bir nevi üzerine düşen görevin daha ötesini yapmak olarak anlaşılmaktadır.

İhsan aile ilişkilerinde çok güçlü bir bağdır. Çoğu zaman vahim problemler oluşabilecek durumlarda fedakârca karşılık beklemeden gösterilen olgun davranışlar, problem sonu eşleri birbirine daha da yakınlaştırabilmektedir. Ebeveyn evlat ilişkilerinde de anne ve babanın evlatlarıyla tartıştığı zamanlar olabilir. Ancak adaletin gereği evladın da anne ve babaya misliyle karşılık vermesi, bağırması düşünülemez, hatta "öf" dahi deme hakları yoktur. Burada olması gereken ebeveyne ihsan ile muamele etmektir⁴⁸⁵.

Eşler birbirinin farklılıklarını doğal karşılayıp, aileleri için bir kazanım olarak görebilirler ve karşılıklı fedakârlıkta bulunma erdemini gösterebilirlerse uyum içinde yaşayabilirler. Ailede önemli olan hiç çatışma olmaması değil, tartışmaların tatlıya

⁴⁸² Nisâ, 4/19.

⁴⁸³ Buhârî, Salât, 69.

⁴⁸⁴ Ebû Dâvûd, Cihad, 61.

⁴⁸⁵ Görmez, Hatice Kübra, "Aileyi Besleyen Temel Değerler", **Diyanet Aile Dergisi**, Mayıs-2017, s. 7.

bağlanmasıdır. İhsan bilinciyle yaşayan eşler her an kendilerini Allah'ın görmekte olduğunu hissederek hayatına yön verir.

3.2.5. Sadakat

Aileyi ayakta tutan önemli bir değer olan sadakat mümin olarak sadece Allah ve resûlüne yönelen bir bağlılık olmayıp, her alanda ve her kişiye karşı gösterilmesi gereken sorumluluk ve aidiyet duygusudur. Sadık olan eşler, birbirlerine verdikleri sapasağlam söze bağlı kalan, sorumluluklarının idrakinde olan, karşılıklı hak ve hukuka riayet eden, birbirlerini yalnız bırakmayan iffet ve onurlarını muhafaza eden kimselerdir⁴⁸⁶.

Evlilik müessesesinde eşler arası ilişkilerin sürdürülebilir olabilmesi ve aile çatısının sağlam tutulabilmesi için temel direklerden biri sadakattir. Nikâhta eşler birbirine sadakatle söz verir. Nikâh söz verme açısından ahlakî, hukukî ilkeleri olması açısından akdî, manevi temeller üzerine kurulmasından dolayı da dinî bir sadakat sözleşmesidir. Nikâhla eşler aynı zamanda meleklerin şehadetinde Yüce Allah'a da söz vermiş olurlar. *“Birbirinizle beraber olduğunuz hâlde, üstelik onlar sizden sapasağlam bir söz de almışken onu geri mi alacaksınız?”*⁴⁸⁷ ayetinde de görüldüğü gibi nikâh akdi veya ahdi sıradan bir antlaşma olmayıp, şartları ve sorumluluğu ağır bir misaktır⁴⁸⁸.

Ailede güven nasıl sağlanır? Ailede güven tesis etmenin temeli, eşlerin kendileriyle barışık olmalarıdır. Barışık olan başkasına çatmıyor. Kendisiyle sorunu olmayan başkalarıyla sorun yaşamıyor. Kendine güvenen başkasına ilişmez, kendinin bütün olduğuna inanan eşine de güveniyor. Sadakatin temelinde, evlilik doyumu vardır. Bunu sağlamak için çatışmayı yönetebilme becerisi, ortak noktaların fazlalığı gerekir. Paylaşarak ortak noktalar bulunabilir. İnsan tam tersini de yapabilir, o zaman da eşini başkalaştırmış yani kendisi gibi yapmış olur. Ailede her birey kendi gibi olmalıdır⁴⁸⁹.

Modernizm, insan ilişkilerini rekabetçi bir hale getirmiştir. Eşler, çocuklar birbirleriyle yarış halindeyken geçmek hissiyle samimiyet ve fedakârlık yerine, bencil ve beklentili davranışlar ortaya çıkmaktadır. Bu durum özellikle yakın ilişkilerde daha zordur. Hâlbuki evin

⁴⁸⁶ Yaman, vd., **Yuva Kurmak Aile Olmak**, s. 33-61.

⁴⁸⁷ Nisa, 4/21.

⁴⁸⁸ Görmez, **Aileyi Besleyen Temel Değerler, Diyanet Aile Dergisi**, Mayıs-2017, s. 7.

⁴⁸⁹ Akın Ahmet, “Eşler Arası Sadakat ve Güven İlişkisinin Temelleri”, **Sadakat ve Güven Bağlamında Aile**, Aile Forumu, DİB Yay. , Ankara 2018, s. 71.

güvenli bir sığınak olması istenen durumdur. İlişkilerde açık, dürüst, şeffaf olmak ön planda olmalı ve birbirini tamamlama esasına dayanmalıdır⁴⁹⁰.

Sadakatle güven arasında çok yakın bir ilişki vardır. Güven yoksa şüphe vardır. Şüphenin mevcut ise sağlıklı bir ilişkiden, huzur ve samimiyetten söz edilemez. Sadık bir eş asla yalan söylemez, dürüstlükten taviz vermez, ahde vefa gösterir, emanete riayet eder. Bilir ki, aldatmak imtihanı kaybetmek demektir.

3.2.6. İffet

Allah insanı maddi ve manevi pek çok ihtiyaçla yaratmıştır. Bu ihtiyaçlardan biri de cinsellik olup insanoğlunun çoğalması ve neslin devamı bu yolla mümkündür. Cinsel arzuların helal bir şekilde giderilmesi, haramdan ve zinadan kaçınılması dinin emridir⁴⁹¹.

Aile, insanı kötülükten esirgeyen güvenli bir limandır. Mümin iffet sahibidir. İffetli olmak ve onu korumak sadece beden haramdan korunmasıyla sınırlı olamayıp insanı günaha yaklaştıracak her vesileden uzak durmayı da kapsar. Allah'ın iffet emri, erkeği olabildiğince rahat bırakan ve affeden ama kadını hüküm giymişcesine cezalandıran bir anlayış olamaz. Aksine eş değerlik esasına dayanır. *“Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, namuslarını korusunlar... Mümin kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, namuslarını korusunlar”*⁴⁹².

Kur'an'da eşler, birbirini bürüyüp koruyan birer elbiseye benzetilmiştir⁴⁹³. Giysinin insanı güzelleştirdiği gibi eşler de birbirini güzelleştirir. Elbisenin bedenle bütünleştiği gibi, eşler de birbiri ile bütünleşir. Kıyafet insanı soğuktan sıcaktan, kem gözden ve kem sözden koruması gibi eşler de birbirini şerden, tehlikeden ve gayrimeşru arayışlara yönelmekten korur. İbni Abbas ayeti “Onlar sizin için bir sukûnet, siz de onlar için bir sukûnet sebebisiniz.”⁴⁹⁴ şeklinde tefsir ederken eşlerin birbirlerinde duydukları huzurdan ve şerden muhafazadan bahsetmektedir.

Evliliğin mahremiyet boyutu çok önemlidir. Kadın ve erkek, birbirlerinin ihtiyaç ve hassasiyetini dikkate almalı, özel hayatlarını gönüllülük esasına göre sürdürmelidir.

⁴⁹⁰ Tarhan, Nevzat, **Hız. Mevlana ile Aile Terapisi**, s. 229.

⁴⁹¹ İsrâ, 17/32.

⁴⁹² Nur, 24/30-31.

⁴⁹³ Bakara, 2/187.

⁴⁹⁴ Sabunî, **Safvetü't-tefâsir**, c. 1, s. 103.

Birbirlerinin ilgi ve sevgisini kazanmak isteyen eşler süslenmeli, güzel ve temiz olmalıdır. Öte yandan aile sırları, özel meseleleri, mahrem yanları ulu orta anlatılmamalıdır. Aralarındaki mesafenin silindiği bu beraberlikte kul hakkının ne derece önemli olduğu unutulmamalıdır. Zorlayarak, inciterek, utandırarak süren bir özel hayatın, insanı huzurlu ve verimli kılması mümkün değildir.

Cinselliğin adeta yaşam tarzı haline geldiği modern hayatta, ailenin selameti bakımından eşler arası özel hayat ve özel hayatın mahremiyeti çok daha önemli hale gelmiştir. Bunun doğru kavranamaması sebebiyle huzursuzluk yaşanmaktadır. Sevme ve sevilme ihtiyacını meşru yoldan karşılayamayan eşler, haram yollara yönelerek birbirini aldatabilmekte, yuvalar dağılma tehdidiyle karşı karşıya kalmaktadır. Özel hayatın ihmali ya da sağlıksız yürümesi, eşleri geri dönülmesi zor hatalara sürüklemektedir. Basiretli ve ferasetli bir eş, özel hayatın dokunulmazlığı ve sırların muhafazası konusunda önlemini almalıdır⁴⁹⁵.

3.2.7. Geçinmek İçin Emek Harcamak

Ahlaki ilkelerle korunan evlilikler başarı ile yürür. Her şeye rağmen birbirinden farklı iki insanın hayatlarını birleştirdiği aile yuvasında birtakım problemlerin, anlaşmazlık ve sıkıntıların yaşanması doğaldır. Ne kadar mükemmel ilişkiler kurulursa kurulsun çeşitli sebeplerle uyuşmazlıklar çıkacaktır. Hz. Peygamber'in ailesinde de bunlar yaşanmıştır. Sorun yaşamayan aile yoktur. İlgisizlik ve sorumsuzluk nasıl bir gül bahçesini ayrıık otlarının sarmasına sebep olursa, üzerine düşülmeyen sorunlar büyüdükçe aile de öyle problem yumağı haline gelir. Burada önemli olan sorunlar değildir. Onları doğru adımlarla aşamamak evliliği zedeler. Sorunları ört bas etmek görmezden gelmek yerine, akıllıca üzerlerine gitmek ve kronik hale gelmeden çözmek gerekir. Sorunları kırıp dökerek değil, soğukkanlılıkla konuşabilmek esastır. Konuşmadaki usul nezaket ve zerafet çerçevesinde olmalıdır. Sorunların en aza indirilmesi için eşlerin birbirlerinin hassasiyetlerini dikkate almaları, istek ve zaafılarını bilmeleri gerekir. İnsanın aradığı her şeye kolaylıkla ulaşabildiği bir dünyada eşler birbirine çok daha saygılı olmak durumundadır. Dolayısıyla ufak tefek meseleler büyütülmemelidir. Ailenin huzuru yolunda bütün bu davranışları gerçekleştirebilmek için her an çaba göstermek gerekir.

⁴⁹⁵ Yaman, vd., **Yuva Kurmak Aile Olmak**, ss. 62-69.

“Elinden ve dilinden diğ er Müslümanların zarar g rmediğı kimse olmak”⁴⁹⁶ için Hz. Peygamber’in izinden giderek en çok da aile efradımızın zarar görmemesi için emek sarf edilmelidir.

⁴⁹⁶ Buhârî, İman, 4.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Hız. Peygamber'in aile hayatına ve eşleri ile münasebetlerine dair rivayetler konusunda oldukça geniş bir hacme sahip bilgi kültürümüzde, Hız. Peygamber'in karşılaşmış olduğu problemleri görmek ve bu problemler karşısında takındığı tutumu müşahade etmek amacıyla başlanılan bu çalışmada, eşler arasındaki problemlerde Hız. Peygamber'in örnekliliği, tavsiyeleri ve ürettiği çözüm önerilerine ulaştık. Hız. Peygamber'in kendi ailesinde de yaşanabilecek meseleler için temsil ve müracaat merci olduğu görülmektedir. Bugün içinden çıkamadıkları aile vakalarında insanlar, nasıl psikolog ve aile danışmanlarına gidiyorlarsa, Peygamber döneminde sorunlarla karşılaşan insanların da problemlerinin çözümü ve danışma için Hız. Peygamber'e gittiği görülmektedir. Yeni dinin gelişiyle insanların hayatlarında bilinen durumlar değişmiş ve yeni bir düzen kurulmuştur. Sorunlarda ilk müracaat edilen merci Hız. Peygamber'dir. O'nun vefatından sonra hayatın bütün alanlarında olduğu gibi aile konusunda da müracaat yine Hız. Peygamber'in sözlerine olmuştur. Bu çalışmada ele alınan hadisler göstermiştir ki, sözel kültürün etkin olduğu toplum yapısı içinde insanların çözmek için Hız. Peygamber'e dile getirdikleri sorunlarla bugün yaşanan sorunlar benzer özellikler taşımaktadır. Günümüzde eşler arasında görülen problemlerin, çoğunlukla Hız. Peygamber döneminde de vuku bulduğu, hadis kaynaklarında yer alan rivayetlerden anlaşılmaktadır.

Kütüb-i sitte'de yapılan taramada aile problemleri, bunun nedenleri ve çözümleri ile ilgili çok sayıda hadise rastlanmıştır. Eşler arasındaki problemlere dair rivayetlerin konu dağılımı bize aile hayatının her alanına dair Hız. Peygamber'in, örneklik sergilediğini göstermektedir. Birinci bölümde dinin aile modeli ortaya konmuş, üçüncü bölümde ise modele uygun aile yaşantısını besleyen değerlere dikkat çekilmiştir. Çalışmanın ana omurgasını oluşturan ikinci bölümde evlenme öncesi sorun alanlarında 3, evlilikte eşlerin dışındaki kişilerin etkilerinde 5, duygusal problemlerde 5, davranış yanlışlığının oluşturduğu problemlerde 7, adap eksikliği sorunlarında 8, kişisel zaafalarda 5, hak ve sorumluluklarda 6, hastalık problemlerinde 1 ve boşanma sonrası problemlerde 2 hadise atıfta bulunulmuştur. Hadislerin tümü Kütüb-i sitte'den alınmış

olup genelde sahih ve hasen hadislerdir. Hadislerin sıhhatiyle ilgili gerektiğinde dipnotlarda bilgi verilmiştir. Referans gösterdiğimiz hadisler genel olarak eşlerin birbirinin haklarına riayet etmesini, hoşgörölü davranmasını ve hoş tutmasını öğütlemektedir. Evliliğe hazırlık aşamasında evlenecek taraflar ve yakınlarının dikkat etmesi gereken toplumsal kurallar ve incelikler hadislerde yer almıştır. Eşlerin birbirini severek, mizacını tanıyarak evlenmeleri sağlıklı bir ailenin kuruluşu için önemlidir. Hatta denilebilir ki diğer birçok sorunun halledilememesinin temel nedeni, eşler arasındaki sevgi ve duygu problemleridir. Gerçek sevgiye dayalı, tarafların birbirini tanıyarak bilinçli evlenmeleriyle, uyumsuzlukların aşılmasındaki etkileri hadislerin ifadelerinde açıkça görölmüştür. Eşler arasındaki hakaret, yapılanı beğenmeme, olumsuz yaklaşımlar, kötü davranışlar, kişiliği rencide etme, öfke ve aldatma şeklinde kendini gösteren tutumlar ailede önemli bir huzursuzluk kaynağıdır. Kaynaklarda bu sahalarda önemli verilere ulaşılmış, hadislerin yol gösterici ifadeleri ortaya konmuştur. Evliliği destekleyici hususlardan biri de edeb ve erkâna uygun hareketlerdir. Kişisel bakıma dikkat edilmesi, hizmetlerde yardımlaşma ve eşlerin birbirinden haberdar olması gibi konularda hadislerle evlilik hayatının desteklendiği görölmüştür. Ailede huzurun devam etmesi, karşılıklı olarak eşlerin hak ve vazifelerini bilmeleri ve uygulamalarıyla mümkün olacaktır. Belki de aile içinde yaşanan sorunların en temel nedenlerinden biri karşılıklı olarak sorumlulukların yerine getirilememesi ve haklara riayet edilememesidir. Özellikle mehir, nafaka, gündelik hayat ile ibadet görevlerinin dengeli yürütölmesi, kadın ve erkeğin hakkı olan makul taleplerinin karşılanması ve ayrılık sonrası ortaya çıkan meseleler gibi eşlerin hangi konularda ne tür hakları olduğu bazı rivayetlerde açıkça belirtilmiştir.

Alıntılanan hadislerin günümüz insanını moral değerler yönünden destekleyecek özelliklere sahip olduğu görölmüştür. Özellikle dindar insanların aile yaşamı üzerinde bu hadisler önemli rol üstlenebilir. Hayatını dine göre tanzim eden insanlar bazen direk ailevi meselelere ışık tutan hadislerle başvurabilir, bazen de modern dönemdeki problemlere sunulan psikolojik ve aile danışmanlığı verilerinin getirdiği çözümlerin dini değerlerle uyuşup uyuşmadığını öğrenmek için referans gösterilen hadislerle müracaat edebilir.

Mükemmel aile mümkün değildir. Fakat problem çözme becerisi yüksek aile vardır. Ailede eş ile çocuklar veya çevre ile sorunlar hep olacaktır. Önemli olan

karşılaşılan problemlerden neyi değiştirebilecek olunduğu, neyi değiştiremeyip sabredilecek olunduğu bilincini kazanmaktır. Bu çalışmada karşılaşılan problemler her kimsenin günlük hayatta karşılaşılabileceği sorunlardır. Hz. Peygamber'in hayatında da müşahade edilen gerçek, sorunların mücadele edildikçe küçölüp çölüleceğidir. Ortaya çıkan husus şudur ki, eşler arasındaki problemlerde azımsanmayacak bir yoğunluğu şahsiyetten kaynaklanan davranış yanlışlığı, zaaf ve adab problemleri oluşturmaktadır. Bunun için eş seçimi çok önemlidir. Bu bağlamda kişinin önce değişime kendisinden başlaması gerektiği ve evlilik hayatında kazandırılması gereken hasletler üzerine bir saha çalışması yapılp, literatüre kazandırılabilir.

Ailenin huzuru önce kendini bilmeye, aile kurmaya hazırlık yapmaya ve her iki tarafın da sorumluluklarının bilincinde olmasına bağlıdır. İşte o zaman aile huzurunda temel unsur olan karı koca arasındaki ahenk yakalanacaktır.

KAYNAKÇA

- ACAR H.İbrahim; (2000), “İddet”, **DİA**, DİB Yayınları, İstanbul, c.21, ss.466-471.
- ACAR H.İbrahim; (2010), “Talâk”, **DİA**, DİB Yayınları, İstanbul, c. 39, ss. 496-500.
- ÂBADÎ Ebû Abdurrahmân;(2009), **Avnü’l Ma’bûd**, thk. Râid b. Saberî b. Ebî Allafe, Ürdün.
- AĞIRMAN Cemal; (2001),**Kadının Yaratılışı İlgili Rivayetler Bağlamında Yeni Bir Yaklaşım**, Rağbet Yayınları, İstanbul.
- AHMED Naim; (1983), MİRAS, Kâmil, **Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi**, DİB Yayınları, Ankara.
- AKIN Ahmet; (2018) “Eşler Arası Sadakat ve Güven İlişkisinin Temelleri”, **Sadakat ve Güven Bağlamında Aile**, Aile Forumu, DİB Yayınları, Ankara, ss. 71-79.
- ALTINBAŞ Ramazan; (2018), **Şiddet**, DİB Yayınları, Ankara.
- ATAR Fahrettin; (2005), “Muhâlea”, **DİA**, DİB Yayınları, İstanbul, c. 30, ss. 399-402.
- AYDIN Mehmet Akif; (2003), “Mehir”, **DİA**, DİB Yayınları, Ankara, c.28, ss. 389-391.
- AYDINLI Abdullah; (2012), **Hadis İstılahları Sözlüğü**, İFAV Yayınları, İstanbul.
- AYNÎ Ebû Muhammed Mahmûd b. Ahmed el-Âynî el-Hanefî; (2001), **Ümdetü’l-kârî Şerhu Sahihu Buhârî**, Beyrut.
- AYYILDIZ Hasan; (2012),**Kütüb-i Sitte Çerçevesinde Eşler Arasındaki İlişkiler**, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize.
- AYDIN Hayati; (1999), **Kur’an’da İnsanın Psikolojisi**, Timaş Yayınları, İstanbul.
- ASKALÂNÎ İbn Hacer; (2014),**Bulûğü’l merâm min edilleti’l ahkâm**, thk. Fahl, Mahir Yasin, Riyad.
- AZÎMÂBÂDÎEbu’t-Tayyib Muhammed Şemsu’l-Hak; (1968),**Avnü’l Ma’bûd Şerhu Süneni Ebî Dâvûd**, Medine.
- BAYINDIR Abdülaziz; (1996), “Günümüzde Karı Koca İhtilaflarının Sebepleri”, **Sosyal Hayatta Kadın**, Ensar Neşriyat, İstanbul, ss. 231-250.
- BİLMEN Ömer Nasuhi, **Hukuk-ı İslâmiyye ve İstılâhât-ı Fıkhiyye Kâmûsu**, Bilmen Yayınevi, İstanbul.

- BİREKUL Mehmet; (2004), **Peygamber Günlerinde Kadın**, Yediveren Yayıncılık, Konya.
- BUHÂRÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî, (1422), **el-Câmi'u's-sahîh**, thk. Muhammed Zahîr b. Nâsirun-Nâsir, nşr., Muhammed Fuat Abdûlbakî, Şam.
- CANAN İbrahim; **Kütüb-i Sitte Terceme ve Şerhi**, Akçağ Yayınları, ts. İstanbul.
- CEZERÎ Abdurrahman; (1972), **el-Fıkh ale'l-mezahibi'l-erbaa**, Dâru Ahyâu't-terâsil, Beyrut.
- ÇAĞRICI Mustafa; (2000), “İftira”, **DİA**, DİB Yayınları, İstanbul, c. 21, ss. 522-523.
- DALGIN Nihat; (2001), **İslâm Hukukunda Boşama Yetkisi**, İFAV Yayınları, İstanbul.
- DAVUDOĞLU Ahmed; **Bülüğ'ul-Merâm, Selamet Yolları**, Sönmez Neşriyat, ts. İstanbul.
- DAVUDOĞLU Ahmet, **Sahîh-i Müslim ve Tercemesi**, Sönmez Neşriyat, ts. İstanbul.
- DEMİR, Nurdan; (2018), “İslam Hukukuna Göre Vefat İddeti Bekleyen Kadının Durumu”, **Kocaeli İlahiyat Dergisi**, S. 1, Haziran, c. 2, ss. 23-37.
- DEMİRCİ Senai; (2005), **Ve Aşk Evliliğin Ellerinden Tuttu**, Timaş Yayınları, İstanbul.
- DİRİK Mehmet; (2015), “İslam Aile Hukukunda Kocanın Nafaka Mükellefiyetini Düşüren Haller”, **İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi**, S.25, ss. 135-159.
- DOĞAN Lütfi; (2012), **Toplumun Temelini Sarsan Belli Başlı Problemler** (Huzur ve Saadetin Esasları), DİB Yayınları, Ankara.
- DÖNDÜREN Hamdi; (1995), **Delilleriyle Aile İlmihali**, Altınoluk Yayınları, İstanbul.
- GÖKNAR Psikolog Özcan; (2013), **Aşk ve Evlilik**, Arkadaş Yayınları, Ankara.
- GÖRMEZ Hatice Kübra; (2017), “Aileyi Besleyen Temel Değerler”, **Diyanet Aile Dergisi**, Mayıs, s.7.
- GÜLER Zekeriya; (2004), **40 Hadiste Kadın ve Aile**, Uysal Yayınevi, İstanbul.
- GÜNDÜZALP İdris; (2018), **Boşanma Psikolojisi ve Danışmanlığı**, Nobel Yayıncılık, ys.
- GÜRCAN Ayşen; (2009), “Başbakanlık Aile Araştırmalarına Göre Aile Sorunları ve Çözümleri”, **Aileye ilişkin Sorunlar İstişare Toplantısı** (Ankara Aralık 2008), DİB Yayınları, Ankara, ss. 138-157.

- HATİPOĞLU Haydar; (1992), **Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi**, Kahraman Yayınları, İstanbul.
- HÖKELEKLİ Hayati; (2009), **Çocuk, Genç, Aile Psikolojisi ve Din**, DEM Yayıncılık, İstanbul.
- HÖKELEKLİ Hayati; (2002), “Kıskançlık”, **DİA**, DİB Yayınları, Ankara, c. 25, ss. 496-497.
- İBN HACER Şihâbüddin Ahmed b. Ali; (2001), **Fethu'l-Bârî** Riyad.
- İMAMOĞLU Abdülvahit ve ÇELİK Yılmaz; (2009), “Evlilik Hayatında Kıskançlık-Dindarlık İlişisine Psikolojik Yaklaşım”, **Dini Araştırmalar**, Eylül-Aralık, c. 12, ss. 7-29.
- İSFAHÂNİ Râgıb; (2007), **ez-Zerî'a ilâ Mekârimi's-Şerî'a**, thk. Ebu'l Yezid el-Acemî, Dârusselâm, Kahire.
- KANDEMİR M. Yaşar, ÇAKAN İsmail Lütfi ve KÜÇÜK Raşit; (2013), **Riyâzü's Sâlihîn**, İmam Nevevi, Tercüme ve Şerh, Erkam Yayınları, İstanbul.
- KANDEMİR M. Yaşar; (1988), “Hanımların Dilinden Hz. Peygamber”, **Hz. Peygamber ve Aile Hayatı**, Ensar Neşriyat, İstanbul, ss. 69-84.
- KANDEMİR Yaşar; (1991), “Bal”, **DİA**, DİB Yayınları, İstanbul, c. 4, ss. 552-553.
- KARABULUT Osman; (2004), **İslamda Evlilik ve Mahremiyetleri**, Mavi Yayıncılık, 30.Baskı, Konya.
- KARAMAN Hayrettin; (1994), **İslam'da Kadın ve Aile**, Ensar Neşriyat, İstanbul.
- KARAMAN Hayrettin; (2012), **Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir**, y.s., Ankara.
- KARAMAN Hayrettin; (2009), **Mukayeseli İslam Hukuku**, İz Yayınları, İstanbul.
- KARAMAN Hayrettin ve TOPALOĞLU Bekir, (1969), **Yeni Kamus**, y.s., İstanbul.
- KARSLI İbrahim H.; (2003), **Kur'an Yorumlarında Kadın**, Rağbet Yayınları, İstanbul.
- KOÇAK Muhsin, DALGIN Nihat ve ŞAHİN Osman, (2017), **İslam Hukukuna Giriş**, Ensar Neşriyat, İstanbul.
- KOMİSYON, (2017), **Hadislerle İslam**, DİB, İstanbul.
- KOMİSYON, (2013), **İlmihal**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- KELEŞ Ekrem, (2009), “DİB'e Yansıyan Aile Sorunları”, **Aileye ilişkin Sorunlar İstişare Toplantısı**(Ankara Aralık 2008), DİB Yayınları, Ankara, ss.98-115.

- KÖSE Saffet; (2015), **Genetiği İle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu**, Mehir Yayınları, Konya.
- KUDÂMEEbû Muhammed Abdullah b. Ahmed b. Muhammed; (1997),**el- Muğnî**, Dâru Aleme'l-Kütüb, Riyad.
- MÂCE Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî, **es-Sünen**, thk.Muhammed Fuat Gölpınarlı, nşr., Faysal Isa'l Babil Halebi, ys., ts.
- MARTI Huriye ve KARAHAN BAYRAKTARFatma; (2018), **Ailem**, DİB Yayınları, Ankara.
- MARTI Huriye; (2018), **Hakları ve Saygınlığıyla İslam'da Kadın**, TDV Yayınları, Ankara.
- MARTI Huriye; (2009)“Olumsuz Kadın Algısının Uydurma Rivayetlerdeki İzleri”**Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi**, S.3, c. 9, ss. 101-115.
- MOLLAMEHMETOĞLU Osman Zeki, **Sünen-i Tirmizî Tercemesi**, Yunus Emre Yayınevi, ys. ts.
- MÜSLİM Ebu'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî, **el-Câmi'u's-sâhîh**, thk. Muhammed Fuat Abdülbaki, Beyrut.
- NESÂÎ Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî; (1986), **es-Sünen**, thk. Abdülfettah Ebu'l Gudde, Halep.
- NESÂÎ Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî; (2018), **İşretü'n-Nisâ** (Hadislerle Kadın), çev. Akın, Hanefi, Tahlil Yayınları, İstanbul.
- NESEFÎ Ebû'l-Berekât Hâfızüddîn Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd; (2013),**Tefsiru Nesefî Medariku't-tenzîl ve Haka'iku't-te'vîl**, thk. Yusuf Ali Bedivî, Şam
- ÖZCAN Ruhi; (1996), **İslâm Hukukunda Hısımlık Nafakası**, Çağlayan Yayınları, İzmir.
- ÖZKAN Ayşenur; (2012), **Ailede Öfke Kontrolü**, Timaş Yay., İstanbul.
- SABUNÎ Muhammed Ali; (2018), **Safvetü't-tefâsir**, y.s., Beyrut.
- SAYGILI Sefa; (2002), **Evlilikte Mutluluk Sanatı**, Elit Yayınları, İstanbul.
- SARI Mevlüt; (1982),**el-Mevârid(Arapça-Türkçe Sözlük)**, İstanbul.
- SOFUOĞLU Mehmet; (1987), **Sahîh-i Buharî ve Tercemesi**, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- ŞAHİNKAYA Rezan; (1981),**Aile İlişkileri**, Kardeş Matbaa, Ankara.

- ŞERBASÎ Ahmet; (1998), **Sorulu Cevaplı İslam Fıkhi**, çev. ÖZCAN, Mustafa, Özgü Yayınları, İstanbul.
- ŞEYHÎZADE Damad Abdurrahman Gelibolulu;(1317), **Mecmaü'l-enhur fî şerhi Mülteka'l-ebhur**, thk. Abdullah İbnu Şeyh Muhammed b. Süleyman, Amire Matbaası.
- TARHAN Nevzat; (2015) **Kadın Psikoloisi**, Nesil Yayınları, İstanbul.
- TARHAN Nevzat; (2017), **Aile Okulu ve Evlilik**, Timaş Yayınları, İstanbul.
- TARHAN,Nevzat; (2019), **Hz. Mevlana ile Aile Terapisi**, Timaş Yay., İstanbul.
- TEBRİZÎ Muhammed b. Abdüddâni;(2001), **Mirkâtü'l Mefâtiḥ Şerhu Miskâtü'l Mesâbih**, thk. İstânî, Cemal, Dâru'l Kütübü'l İlmiye, Beyrut.
- TİRMİZÎ Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre (Yezîd); (1975), el-Câmi' u's-sâhîh, thk. Ahmet Muhammed Şakir (1ve 2. cilt), Muhammed Fuat Abdülbâkî (3.cilt), İbrahim Urve (4 ve 5.cilt), Mısır.
- TOPALOĞLU Bekir; (2008), **İslam'da Kadın**, Ensar Neşriyat, İstanbul.
- TUKSAL Hidayet Şefkatli; (2006), **Kadın karşıtı Söylemin İslam Geleneğindeki İzdüşümleri**, Kitabiyat, Ankara.
- ULUDAĞ Süleyman; (2005), “Muhabbet”, **DİA**, DİB Yayınları, İstanbul, c. 30, ss. 386-387.
- ŞÂFÎÎ Muhammed b. İdris; (2001), **el-Ümm**, Dâru'l-Vefa, Mısır.
- YAMAN Ahmed, GÖRGÜLÜ Ülfet ve UYSAL Şule Y.; (2018), **Yuva Kurmak Aile Olmak**, DİB Yayınları, Ankara.
- YAVUZER Haluk; (2011), **Evlilik Okulu**, Evlilikte Kişilerarası İlişkiler ve İletişim Becerileri, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- YAZIR Elmalılı Hamdi; (1979) **Hak Dini Kuran Dili**, Eser Neşriyat, İstanbul.
- YENİÇERİ Celâl; (2009) **İslâm Âilesi ve Ev İdaresi**, Çamlıca Yayınları, İstanbul.
- YENİEL Necati ve KAYAPINAR Hüseyin; (1987), **Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi**, Şamil Yayınevi, İstanbul.
- YILDIRIM Celal; **Kaynaklarıyla Ahkâm Hadisleri**, Uysal Kitabevi.
- YILDIRIM Celal; (1980), **Kaynaklarıyla İslam Fıkhi**, Uysal Kitabevi, Konya.
- YORULMAZ Ani; (2013), **Eyvah Boşanıyorum**, Destek Yayınları, İstanbul.
- YÜKSEL Mukadder Arif Yüksel; (2018) , **Aile**, Samsun.

ZUHAYLÎ Vehbe; (2005), **Tefsirü'l Münir**, çev. Aslan, Hamdi; Efe, Ahmet; Eryarsoy, Beşir; Kutlay, H. İbrahim, Risale Yayınları, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Emine İpekdal
Doğum Yeri ve Tarihi : Söğüt, 1972

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi :Selçuk Üniversitesi Kimya Öğretmenliği, Ankara
Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Yüksek Lisans Öğrenimi : Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce, Arapça; orta
Bilimsel Faaliyetler :

İş Deneyimi

Stajlar :
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar : Trabzon İl Müftülüğü, Samsun İl Müftülüğü

İletişim

Telefon : 0505 937 62 09
e-posta Adresi : emineipekdal55@hotmail.com

Tarih: : 11/07/2019